ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

PLANLI DÖNEMDE EĞİTİM PLANLAMASI ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Doktora Tezi

Selami Yıldız

Ankara, Ağustos 2016

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

PLANLI DÖNEMDE EĞİTİM PLANLAMASI ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Doktora Tezi

Selami Yıldız

Danışman: Prof. Dr. Kasım Karakütük

Ankara, Ağustos 2016

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Selami Yıldız'ın hazırladığı "~~Türkiye'de Sosyal Planlama Kapsamında Yapılan~~ Planlı Dönemde Eğitim Planlaması Çalışmalarının Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı / Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

		İmza
Başkan	Prof. Dr. İsmail BİRCAN	.....
Üye	Prof. Dr. Nejla KURUL	.....
Üye	Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK	.....
Üye	Prof. Dr. Yüksel KAVAK	.....
Üye	Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY	.....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 11/03/2016 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca …/…/20.. tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Selami Yıldız

ÖZET

PLANLI DÖNEMDE EĞİTİM PLANLAMASI ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yıldız, Selami

Doktora, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kasım Karakütük

Ağustos 2016, xii+258 sayfa

Bu çalışmada, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) / Kalkınma Bakanlığı (KB)'nın yaptığı kalkınma planları içindeki eğitim planlaması çalışmaları incelenmiştir. Çalışma kapsamında DPT/KB'de görev alan uzman, uzman yardımcısı ve yöneticilerin görüşleri doğrultusunda; eğitim planlarının nasıl yapıldığının belirlenmesi, planların hazırlık, uygulama, sonuçları izleme aşamalarında yaşanan güçlüklerin saptanması, planlama anlayışında meydana gelen değişikliklerin eğitim planlarına etkisinin ortaya çıkarılması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında, DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında rol alan kişilerle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın kuramsal çerçevesi dikkate alınarak görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. İnceleme sonucunda; eğitim planlaması çalışmalarında görev alan uzmanların eğitim alanında eğitim alma zorunluluğu bulunmadığı, kalkınma planının bir bütün olarak ele alındığı, diğer sektörler gibi eğitimin de bu planın bir parçası olduğu, mevcut durum ve kaynaklar dikkate alınarak hedeflerin belirlendiği, plan hedefinin belirlenmesinde siyasi otoritenin etkisinin fazla olduğu, planda niceliksel hedeflerin yanında soyut ya da uzun dönemli hedeflerin çoğunlukta olduğu, böyle soyut hedeflerin ne oranda gerçekleştiğini izlemenin güç olduğu, hedeflere ulaşmada karşılaşılan en önemli güçlüğün mali kaynak kısıtı olduğu, DPT'nin KB'ye dönüşmesinin eğitim planlamasına olumsuz yansımalarının olacağı ulaşılan sonuçlardan bazılarıdır.

Bundan sonra yapılacak eğitim planlaması çalışmalarında belirlenen hedeflerin daha somut olarak belirlenmesinde, özel ihtisas komisyonu uygulamasına daha geniş katılımlı olarak devam edilmesinde, planın uygulanmasının daha sıkı bir şekilde

izlenmesinde, planlama için gerekli olan eşgüdüm ve yönlendirmenin etkili bir şekilde yapılabilmesi için DPT'nin KB'ye dönüşmesi nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunların dikkatle izlenmesi ve düzeltici önlemlerin en kısa zamanda alınmasında yarar bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim Planlaması, Sosyal Planlama, Devlet Planlama Teşkilatı, Kalkınma Bakanlığı.

ABSTRACT

EVALUATION OF THE EDUCATION PLANNING WORKS IN PLANNED PERIOD

Yıldız, Selami

PhD, Education Management and Policy Department

Thesis advisor: Prof. Dr. Kasım Karakütük

August 2016, xii+258 pages

In this study, education planning practices carried out within development plans by the State Planning Organization / Ministry of Development were investigated. The research question of the current study involves; determining how the education plans are developed, identifying the problems encountered during preparation, application and monitoring phases of the education plans, and identifying the effects of the changes in planning approach to the education plans, based on opinions of the experts, specialists, assistant specialists and the managers.

For data collection, semi-structured interviews were conducted with professionals who paly a role in education planning in the State Planning Organization / Ministry of Development. Based on the theoretical framework of the research, descriptive analysis was applied to the collected data. The results showed that: the training in education field was not a professional requirement for education planning experts, the development plan was taken as a whole and that education is a part of the development plan like the other sectors, identification of targets was done considering the current situation and resources, the target of the plans were heavily inluenced by political authorities, the education plans included abstract or long-term goals as well as qualitative targets and that it is challenging to monitor realization of such abstracxt targets, most important challenge for achieving the goals was limited financial resources, and finally, transformation of the State Planning Organization to Ministry of Development would have a negative effects on education planning.

For future education planning efforts, it will be more useful to identify more concrete targets, to continue with specialized committe involvement, to monitor application phase of the plans more closely, to monitor potential problems that might

stem from the transformation of the State Planning Organization to Ministry of Development for effective integration and guidance, and to carry out corrective actions in immediately.

Keywords: Education Planning, Social Planning, State Planning Organization, Ministry of Development.

ÖNSÖZ

1990 yılında başladığım Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü lisans programında almış olduğum derslerde, hocalarımın anlatımlarında, okuduğum kitaplarda, "planlama"nın gücünü ve önemini öğrendim. Planlamanın, araç olarak doğru kullanıldığında, ilkelerine ve kurallarına uyulduğunda, belirlenen hedeflere ulaşmanın, başarı kazanmanın olanaklı olabildiğini, ancak planlamanın ilke ve kurallarına uyulmadığında, süreçleri tam olarak işletilmediğinde hedefe ulaşmanın bir o kadar güçleştiğini anladım.

Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde eğitim planlamasına ilişkin almış olduğum derslerde DPT'nin yapmış olduğu eğitim planlarını ayrıntılı olarak inceleme fırsatımız oldu. Bu planları incelerken çoğunlukla belirlenen hedeflere ya hiç ulaşılamıyordu ya da zaman olarak çok sonra ulaşılıyordu. 1963 yılından itibaren çok kapsamlı planlar yapan DPT'nin eğitim konusunda belirlediği hedeflere ulaşmada performansının genel olarak düşük olması dikkatimi çeken bir konu oldu. Bunun nedenlerini ortaya koymak, süreçleri irdelemek araştırma konusu olarak ilgimi çekti. Prof. Dr. Kasım Karakütük hocamın desteği ve yönlendirmeleriyle de doktora tez çalışması olarak bu konuyu araştırmaya başladım.

Bu araştırma kapsamında eğitim planlaması sürecinde görev alan DPT/KB personeli ile görüşme yapabilmem için aracılık eden, onların iletişim bilgilerinin sağlanması konusunda yardımlarını esirgemeyen Kalkınma Bakanlığı personeli Sayın Mustafa Demirezen ve Sayın Dr. Yalın Kılıç'a teşekkürlerimi borç bilirim. Görüşmelerde engin bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen DPT/KB'nin değerli personeline samimi görüşlerinden ve görüşme süresinin uzun olmasına karşın gösterdikleri sabırdan dolayı teşekkür ederim.

Bana desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Berna ve oğlum Göktuğ'a ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak başta danışmanım Prof. Dr. Kasım Karakütük olmak üzere bu araştırmada katkıları olan ve emeği geçen tüm hocalarıma ve jüri üyesi Prof.Dr. İsmail Bircan, Prof.Dr. Yüksel Kavak, Prof.Dr. Nejla Kurul ve Prof.Dr. Hasan Hüseyin Aksoy'a teşekkür ederim.

Selami Yıldız

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
ÖNSÖZ viii
İÇİNDEKİLER ix
ÇİZELGE DİZİNİ xii
BÖLÜM 1 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 7
1.3. Önem 8
1.4. Sınırlılıklar 9
1.5. Tanımlar 9
BÖLÜM 2 11
KURAMSAL ÇERÇEVE 11
2.1. Kalkınma 11
2.2. Sosyal Planlama 30
2.3. Türkiye'de Sosyal Planlama Kapsamında Yapılan Eğitim Planlaması Çalışmaları 33
2.4. Kalkınma Planı ve Programlarını Hazırlama Süreci 45
2.5. Devlet Planlama Teşkilatının Dönüşümü 55
2.6. Kalkınma Planlarında Eğitim Planlaması 63
2.7. İlgili Araştırmalar 81
BÖLÜM 3 86
YÖNTEM 86
3.1. Araştırmanın Modeli 86
3.2. Araştırma Grubu 88
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri 90
3.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi 97

BÖLÜM 4 99
BULGULAR VE YORUMLAR 99
4.1. Görüşülenlerin Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda Bulundukları Görevlere İlişkin Bulgular 99
4.2. Görüşülenlerin Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda Eğitim Planlaması Çalışmalarında Görev Aldıkları Sürelere İlişkin Bulgular 99
4.3. Eğitim Planlaması Sürecinde Görev Alan Personelin, Eğitim Planlaması Konusunda Eğitim Alıp Almadığına İlişkin Bulgular 100
4.4. Eğitim Planlaması Yaparken İzlenen Sürece İlişkin Bulgular 104
4.5. Eğitim Planlaması Çalışmaları Sürdürülürken Bir Eğitim Planlaması Yaklaşımının Temel Alınıp Alınmadığına İlişkin Bulgular 112
4.6. Eğitim Planlaması Sürecinde Önceliklerin Neler Olduğuna İlişkin Bulgular 120
4.7. Eğitim Planlaması Sürecinde Hedeflerin Nasıl Belirlendiğine İlişkin Bulgular 124
4.8. Plan Hedeflerine Ulaşılıp Ulaşılmadığının Nasıl İzlendiğine İlişkin Bulgular 125
4.9. Eğitim Planlama Sürecinde Genel Olarak Yaşanan Güçlüklere İlişkin Bulgular 130
4.10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na Dönüştürülmesinin Eğitim Planlama Sürecini Nasıl Etkilediğine İlişkin Bulgular 132
4.11. Eğitim Planlaması Yapılırken Sadece Siyasal İktidarın Çıkar ve Beklentilerinin mi Yoksa, Toplumun Farklı Siyasal, Toplumsal Kesimlerinin ve Örgütlerinin Beklentilerinin mi Dikkate Alındığına İlişkin Bulgular 135
4.12. Eğitim Planlamasında, Siyasal İktidar Dışında Başka Güçlerin Etkisinin Olup Olmadığına İlişkin Bulgular 137
4.13. Görüşülen Kişilerin DPT'de Görev Aldığı Dönemdeki Eğitim Planlama Süreci ile Bugün DPT/KB'deki Eğitim Planlama Sürecine İlişkin Bulgular 140
4.14. Görüşülen Kişilerin İyi Bir Eğitim Planlamasının Yapılabilmesi İçin Önerilerine İlişkin Bulgular 141
BÖLÜM 5 146
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 146
5.1. Sonuçlar 146
5.2. Öneriler 155
KAYNAKÇA 157

EKLER 167

EK A Görüşme Soru ve Cevapları 168

EK B Eğitim Planlaması Çalışmalarında Görev Almış/Alan DPT/KB Personeli 252

EK C Görüşme Formunun Hazırlanmasına Katkıda Bulunan Öğretim Üyeleri 254

EK D Görüşme Formu 255

EK E Özgeçmiş 258

ÇİZELGE DİZİNİ

Çizelge		Sayfa
1	Eğitim Planlaması Yapan Ülkeler	39
2	Hükümet, Milli Eğitim Bakanı ve Kalkınma Planı Dönemleri	47
3	Eğitimde Yaşanan Gelişmeler	63
4	Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer Alan Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler Çizelgesi	75
5	Görüşme Yapılan Kişilere İlişkin Bilgiler	93
6	Görüşme Yapılan Kişilerin Eğitim Planlaması Çalışmalarında Görev Aldıkları Süre Çizelgesi	100

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, tanımları, sayıltıları ve sınırlılıkları yer almıştır.

1.1. Problem

1960 yılında hazırlıklarına başlanan ve 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Türkiye'nin içinde bulunduğu durum şöyle betimlenmiştir.

> 1960 yılında 27.830.000 nüfusa sahip olan Türkiye'nin nüfus artış hızı yıllık ortalama % 3, kişi başına düşen ulusal geliri 125 ABD Dolarıdır. Halkın çok büyük bir bölümü çok kötü koşullarda ve uygarlık araçlarından yoksun yaşamaktadır. Okuma yaşında bulunan ve bu yaşı aşmış çocukların % 60'ı okuma-yazma bilmemektedir. Köylerin % 53'ü, kasabaların % 55'i yeteri kadar içme suyu bulamayacak durumdadır. Nüfusun % 69'u elektrikten yararlanamamaktadır. Doğan her 1.000 çocuktan 165'i bir yıl içinde ölmektedir. Nüfusun % 2.5'i veremlidir. 4.000 kişiye bir doktor düşmektedir. Şehir konutlarının % 30'u oturulamayacak durumdadır. En büyük üç şehirdeki nüfusun % 30'u tek odalı evlerde yaşamaktadır. Gecekondularda yaşayan insan sayısı 1.2 milyondur (DPT, 1963, s.1-2).

1960 yılında Türkiye'nin bu ağır tablodan planlı kalkınma modeli uygulanarak kurtarılması öngörülmüştür.

Ülkenin şiddetle gereksinim duyduğu kalkınmayı, ülke kaynaklarını verimli kullanarak gerçekleştirebilmek amacıyla 30 Eylül 1960 tarihinde 91 sayılı yasa ile Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. Bu yasa kapsamında DPT'nin görevi "ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin belirlenmesinde, ekonomik politikayı ilgilendiren etkinliklerin eşgüdümünde Hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmak" olarak belirlenmiştir (www.dpt.gov.tr). 1960 yılında kurulan DPT, dünyada ve Türkiye'de yaşanan gelişmelerin etkisiyle bir dönüşüm yaşamıştır. Detayları sonraki bölümlerde açıklanacak olan bu dönüşümün sonucunda, 2011 yılında çıkarılan "641 sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile DPT, Kalkınma Bakanlığı (KB)'na dönüştürülmüştür.

1960'lı yıllardan itibaren tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yükselişe geçen ve benimsenen planlama kavramı, 1961 ve 1982 anayasalarında yerini bulmuştur. Bu iki anayasada da kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla "ekonomik, sosyal ve kültürel" yönden planlama yapılmasının bir devlet ödevi/görevi olduğu belirtilmektedir.

1961 Anayasası'nda planlamanın devletin ödevi olduğunu belirten 41. Madde;

> İktisadi ve sosyal hayat, adâlete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir. İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği öncelikleri yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir.

şeklinde düzenlenmiştir.

1961 Anayasası'nda kalkınma planı ve DPT'ye ilişkin 129. Madde de;

> İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir. Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak önlemler özel kanunla düzenlenir.

şeklinde düzenlenmiştir.

1982 Anayasası'nda planlamaya ilişkin 166. Madde;

> Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayiin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.
>
> Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici önlemler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir…

şeklinde düzenleme yapılmıştır.

1961 Anayasası'nda kalkınma planlamasını yapacak kurum olarak, doğrudan DPT'nin ismi yer alırken, 1982 Anayasası'nda DPT ismi kullanılmayıp, planlama yapmak için gerekli teşkilatın Devlet tarafından kurulmasından bahsedilmektedir.

1961 ve 1982 anayasalarında, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı gerçekleştirmek için kalkınma planlarının devlet tarafından hazırlanması hükme bağlanmıştır. DPT tarafından 1963-2018 yıllarını kapsayan 10 Kalkınma Planı hazırlanmıştır. Söz konusu planlar ve kapsadıkları dönemler şöyledir:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967),

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972),

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977),

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983),

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989),

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994),

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000),

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005),

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013),

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018).

Bu planlardan Dokuzuncu Kalkınma Planı hariç diğerleri beşer yıllık hazırlanmıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planı'ndan itibaren de plan isimlerinde yer alan "Beş Yıllık" ifadesi kullanılmamaya başlanmıştır.

Toplumları yoksulluktan kurtarıp mutlu bir gelecek için insanları hep umutlandıran kalkınma kavramı Âdem (1988) tarafından bireylerin gönenç (refah) düzeyini yükseltmek amacıyla siyasal iktidarın belli ekonomi ve toplumsal politikalar izleyerek toplumun yapısını değiştirme girişimi olarak tanımlanmıştır.

Planlı kalkınmanın genel amacını; Karayalçın (1974), Türk toplumunu "İnsanlık onuruna yaraşır" bir yaşayış düzeyine ulaştırmak şeklinde, Börtücene (1973), sosyal hedefleri güvence altına almak, yaşama düzeyini yükseltmek, çalışma gibi sosyal ve ekonomik güvenceleri topluma yaygınlaştırmak, yaşam düzeyinde gelişmeler ve sosyal ve ekonomik alanlarda bireylere her türlü katılma ve fırsat eşitliği olanaklarını hazırlamak şeklinde açıklamıştır.

Kalkınma kavramı, ekonomik ve toplumsal yönden gelişmiş olmayı belirtmektedir. Ekonomik kalkınmayı sağlamak için yapılan iktisadî planlama çalışmalarında iktisadî konular ele alınırken, toplumsal kalkınmayı sağlamak için yapılan sosyal planlama çalışmalarında; nüfus politikası, insangücü, istihdam politikası, iş ve işçi konuları, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, araştırma, kültür konuları, teknik yardım, konut, bölge planlaması, toplum kalkınması ve diğer kamu hizmetleri konuları ele alınmaktadır.

Ekonomik kalkınma başlamadan sosyal gelişme düzeyi yükselemeyeceği gibi sosyal çevre koşullarının dinamizm kazanmadığı ve modernleşmeye katkı sağlamadığı toplumlarda da iktisadî kalkınma gerçekleştirilememektedir (Gonca, 1983, s. 2). Bu nedenle ekonomik ve sosyal kalkınma planları birbirinden ayrı bağımsız planlar olmamalı, birbirini tamamlar nitelikte olmalıdır.

DPT'nin kurulduğu yıllarda ekonomik planlamalar İktisadî Planlama Dairesi, sosyal planlamalar ise Sosyal Planlama Dairesi tarafından yapılmaktadır. Ancak

birbirini tamamlaması gereken sosyal ve iktisadî planlarda ağırlığın iktisadi plan tarafında olduğu sosyal plan kısmının geri planda kaldığı, İktisadî Planlama Dairesi'nin, Sosyal Planlama Dairesi'ni geri planda bıraktığı Kansu (2004) tarafından belirtilmektedir. İktisadî alanda yapılan planların sosyal planlara göre daha öncelikli olarak görülmesi sosyal alanlara aktarılan kaynakları da etkilemiştir. Bu nedenle eğitim, kültür, sağlık gibi sosyal alanlar için belirlenen hedefler, bu hedefler için yönlendirilen kaynaklar, harcanan zaman, para, emek ve uygulamalar bu durumdan etkilenmiştir.

Sosyal planlama, bir ülkedeki insangücünün ve bu insangücünün oluşturduğu toplumsal yapının ekonomik kalkınmayı destekleyecek biçimde gelişmesi için uygulanması gereken ekonomik, sosyal ve siyasal politikaların planlanmasıdır.

Diğer bir tanımlamaya göre sosyal planlama; sosyal yapıdaki değerleri, kabulleri, davranışları ve yaşama tarzını, gelişmeyi ve bütünleşmeyi esas alan bir yönlendirmedir (Tural, 1986, s. 14). Sosyal planlama da ekonomik planlama gibi, önce sosyal gelişme yönünden nerede olduğumuzla işe başlamakta, daha sonra nereye gideceğimizi ve nasıl gideceğimizi saptayarak, ereklerle kaynaklar arasında bir öncelik sıralaması içinde dengeyi kurmaktadır (Güven, 1995, s. VI).

"Sosyal" kavramı hukuk, insan hakları, kültür, eğitim, sağlık, istihdam vb. konuları içine alan oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır. Kalkınma planları içinde yer alan sosyal planlamalar eğitim, kültür, sağlık gibi alanları kapsamaktadır. Sosyal alan içinde değerlendirilen eğitim, 1960'lı yıllardan itibaren ulusal gelişmenin bir aracı olarak görülmüş ve böylece eğitime ilgi artmıştır (Hesapçıoğlu, 1984, s. 14).

Bu araştırmada, DPT/KB tarafından hazırlanan kalkınma planlarının bir parçasını oluşturan sosyal planlama içindeki eğitim planlaması çalışmalarına odaklanılmıştır. Eğitim sosyal alanın en önemli dinamiklerinden birisidir. Eğitim planlaması Âdem (2008) tarafından "siyasal ve ekonomik gerçekleri, eğitim dizgesinin büyüme gizilgücünü, dizgenin hizmetinde olduğu ülkenin ve öğrencilerin gereksinimlerini dikkate alarak buna ilişkin politikayı, öncelikleri, dizgenin maliyetini kestirmek amacıyla yapılan kestirme girişimleridir" şeklinde tanımlanmaktadır.

Toplumsal düzenlemelerin biçimlendirilmesinde ya da en geniş anlamıyla toplumsal yapının belirlenmesinde eğitim ve öğretim her zaman araç olmuştur (Ergun, 2005, s. 24). Dolayısıyla eğitim, bireyi şekillendirir, istenen şekli alan bireyler de toplumu biçimlendirir. Bu nedenle, toplumların tasarlanmasında eğitime her zaman büyük önem verilmektedir.

Eğitim, bireyi toplumsal açıdan şekillendirirken, ekonomik açıdan da bireye üretme gücü kazandırmaktadır. Bu üretme gücü nedeniyle sanayi üretiminde rol alabilecek nitelikte ve yeterli sayıda insangücü ile gerçekleştirilebileceği düşüncesi, kalkınma planları içinde eğitim planlarının da yer almasını gerektirmiştir (Ünal, 2010, s. 255).

Hem ülkenin gereksinim duyduğu işgücünü yetiştiren hem de toplumun şekillenmesini sağlayan eğitimin bir plana dayalı olarak yapılması eğitimin etkililiğini yani amaca ulaşma derecesini artıracaktır. Bu nedenle Türkiye'de toplumun kalkınmasına yönelik bütün alanları kapsayan ve DPT/KB tarafından hazırlanan kalkınma planlarında eğitime yönelik planlar da yer almıştır.

Ancak planlı dönemde ekonomik planlarda sayısal çözümlemeler rahatlıkla kullanılırken sosyal planlamanın doğası gereği çözümlemelerde bazı zorluklar yaşanmaktadır. Toplumsal konuların sayılarla formüle edilememesi, doğası gereği nicelikten uzak olması, olayları etkileyen çok fazla değişkenin bulunması, toplumsal uygulamaların her toplumda aynı sonucu vermemesi, toplumdan topluma, coğrafyadan coğrafyaya farklı sonuçlar verebilmesi, toplumsal konuların ya da toplumsal hedeflerin soyutluk düzeyinin yüksek olması, toplumsal konularda planlama yapmayı güçleştirmektedir. Planlı kalkınma döneminin ilk yıllarında DPT'de planlama çalışmalarına katılan Kansu (2004, s. 596) sosyal planlama ve eğitim planlamasının bu güçlüğüne ilişkin:

> Sosyal Planlama özellikle o yıllarda [yazarın notu: 1960'lı yıllar] kantitatif analize ekonomik planlama kadar açık değildi. Örneğin, herkes toplumun eğitim düzeyini yükseltmenin iyi bir şey olduğunu biliyordu ama eğitimle kalkınma arasındaki bağlantıyı ölçemiyordu. Ayrıca, ne tip eğitime öncelik verilmesi gerektiği sorusunun da yanıtı yoktu yaygın eğitim, temel eğitim, mesleki eğitim, yüksek eğitim vs.

ifadelerini kullanmaktadır.

Kalkınma planlarında ekonomik ve sosyal alanlar için belirlenen hedefler Türkiye'deki tüm kamu kurum ve kuruluşlarını etkilediği gibi kalkınma planlarında yer alan eğitim planlamaları da başta Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu olmak üzere diğer kamu kuruluşlarının planlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Dolayısıyla DPT/KB tarafından yapılan planlama çalışmalarında, belirlenen hedeflerin; amaca yönelik, anlaşılabilir, gerçekçi, ölçülebilir, ulaşılabilir ve uygulanabilir olması plan hiyerarşisi gereği tüm kuruluşların çalışmalarını etkilemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle eğitim planlamalarında görev alan DPT/KB ve diğer kurumlarda çalışan personelin niteliği, eğitim altyapısı, işe

uygunluğu, kurumların kendi içinde ve birbirleriyle eşgüdümü, işbirliği, planların uygulanmasına yönelik ayrılan maddi kaynak, zaman, planın sonuçlarının izlenmesi gibi pek çok etken planlamanın amacına ve hedefine ulaşmasını etkilemektedir.

Bunun yanında günümüzde küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte planlama anlayışında büyük bir dönüşüm yaşanmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 1960'lı yıllar planlamanın altın yılları iken 1980'li yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra piyasa sisteminin, merkezi planlama ve karma ekonomik sistemin yerini almaya başlamasıyla plancılığın modası büyük ölçüde geçmeye başlamıştır (Kansu, 2004, s. 604). Bu değişimin sonucunda 1960'lardan günümüze planlı kalkınma hamlesinde başrolü oynayan DPT'nin planlama anlayışında meydana gelen değişiklikler nedeniyle rolünün değiştiği ve zayıfladığı, gücünün azaldığı görülmektedir. Bu ortamda yapılan planların kapsamı ve etki alanı da zayıflamaktadır. Bu durum da iktisadî alandan sosyal alana kadar bütün planlama alanlarını etkilemektedir. Bu nedenledir ki DPT'nin kuruluşunun ilk yıllarında hazırlanan geniş kapsamlı planların yerini günümüzde daha yüzeysel, dar kapsamlı, dilek ve önerilerin ağır bastığı planların aldığı dikkati çekmektedir.

Yine bu değişim kapsamında 1960 yılında kurulan DPT, 2011 yılında çıkarılan "641 sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile Kalkınma Bakanlığı (KB)'na dönüştürülmüştür. DPT'nin KB'ye dönüştürülmesi, planlamanın siyaset üstü bir devlet kurumu olma niteliğinden, bir hükümet organı niteliğine büründüğünü göstermektedir.

DPT'nin kurulduğu günden KB'ye dönüştüğü güne kadar geçen sürede yapılan kalkınma planlarının içinde yer alan ve bu araştırmanın ilgi alanına giren eğitim planlarının ülke gereksinimi doğrultusunda yapılması, hedeflerin gerçekçi bir şekilde belirlenmesi, hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik ilgili tüm birimlerin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi, planın başarısı açısından büyük önem taşımaktadır. Sezen (1999) planlamanın;

1. Hazırlık
2. Uygulama
3. İzleme, denetleme ve değerlendirme olmak üzere üç basamaktan oluştuğunu belirtmektedir. Oluşturulan planın; hedeflerinin açık ve anlaşılır olması, koşulların beklendiği biçimde gerçekleşmediği durumlarda yeni koşullara kısa zamanda uyum sağlayabilecek şekilde esnek olması, planlama eylemini oluşturan tüm parçaların

birbiriyle çelişmemesi ve kendi aralarında uyumlu olması planlamanın başarısı açısından önem taşımaktadır.

1960 yılından itibaren planlama çalışmaları yürüten ve planlama konusunda çok derin ve kapsamlı bir bilgi birikimi ve kültüre sahip DPT/KB'nin yaptığı eğitim planlaması çalışmalarına ilişkin, planı hazırlayanların görüşleri doğrultusunda yeteri kadar araştırmaya rastlanmaması bu konunun Türkiye'de eğitim planlaması alanyazını açısından ele alınması gereken bir konu olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırma kapsamında, DPT/KB tarafından sosyal planlama kapsamında yapılan eğitim planlaması çalışmalarında görev alan uzman, uzman yardımcısı ve yöneticilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu görüşlere dayalı olarak yapılan bu araştırmaya ilişkin;

1. Kalkınma planlarında yer alan eğitim planlaması çalışmalarının kimler tarafından yapıldığı, planların hazırlık, uygulama ve sonuçları izleme aşamalarına yönelik süreçte neler yaşandığı, bu süreçte yaşanan güçlüklerin neler olduğunun belirlenmesi,
2. Planlama anlayışına ilişkin dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmelerin DPT/KB tarafından yapılan eğitim planlarını nasıl etkilediğinin ortaya çıkarılması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında görev almış/alan uzmanların, uzman yardımcılarının ve yöneticilerin görüşlerine göre Türkiye'deki eğitim planlaması çalışmalarını değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Eğitim planlarında hangi personel görev almıştır? Bu personel hangi eğitimleri almıştır?
2. Eğitim planları yapılırken nasıl bir süreç izlenmiştir?
3. Eğitim planlaması yapılırken bir (Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimi, Maliyet/Yarar gibi) model temel alınmış mıdır?
4. Eğitim planlaması çalışmalarının öncelikleri neler olmuştur?
5. Eğitim planlarının hedefleri nasıl belirlenmiştir?
6. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir?
7. Eğitim planlarının hazırlamasında yaşanan güçlükler neler olmuştur?

8. Eğitim planlarında belirlenen hedeflere yönelik işlemlerin takip edilmesi nasıl yapılmaktadır? Bu süreçte yaşanan güçlükler nelerdir?
9. DPT'nin KB'ye dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine etkisi nasıl olmuştur? Gelecekteki olası etkileri neler olacaktır?
10. Eğitim planları yapılırken siyasal iktidarın ne kadar etkisi olmuştur?
11. Eğitim planlarında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin de etkisi olmuş mudur?

1.3. Önem

Ülkemizde DPT/KB'nin hazırladığı kalkınma planlarına yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda, kalkınma planlarında yer alan eğitim planlarının hangi yöntemler kullanılarak yapıldığı, kalkınma planlarında belirtilen eğitim hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı, eğitimin temel hedefleri ve finansman kaynaklarının neler olduğu, eğitim ile kalkınma arasında nasıl bir ilişki olduğu konuları incelenmiştir. Bu araştırmalar ile ilgili özet bilgiler bu tez çalışmasının "İlgili Araştırmalar" bölümünde verilmiştir. Bu araştırmalarda kalkınma planları içinde sosyal planlama kapsamındaki eğitim planlarının kimler tarafından ve nasıl yapıldığı, hedeflerin nasıl belirlendiği, eğitim planlarını hazırlama, uygulama ve sonuçları izleme aşamalarına ilişkin sürecin ve bu süreçte yaşanan güçlüklerin neler olduğunun belirlemesine yönelik plan çalışmalarında görev alan uzmanların görüşlerinin yer aldığı bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

DPT/KB'nin belirlediği eğitim hedefleri eğitim alanında etkinlik gösteren ve makro düzeyde planlama yapan bütün kurumların çalışmalarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Dolayısıyla DPT/KB'nin yaptığı eğitim planlarının; kimler tarafından yapıldığı, planların nasıl yapıldığı, plan yapılırken hangi yöntemlerin kullanıldığı, hedeflerin hangi yöntem ve tekniklerle belirlendiği, bu hedefler belirlenirken toplumun tüm kesimlerinin isteklerinin dikkate alınıp alınmadığı, hedeflere ulaşma durumunun nasıl takip edildiği, plan çalışmalarında karşılaşılan güçlüklerin neler olduğu, DPT'nin KB'ye dönüşmesinin eğitim planlaması çalışmalarına etkisinin olup olmadığı konularına ilişkin saptamalar geçmişte ve günümüzde DPT/KB'de görev alan uzman yardımcısı, uzman ve yöneticiler ile görüşülerek ortaya konulmuştur.

Bu araştırma ile DPT/KB tarafından yapılan eğitim planlarının hazırlık, uygulama ve sonuçları izleme aşamaları ile bu planların oluşturulmasında yaşanan güçlüklerin betimlenmesinin eğitim planlaması çalışmalarına ışık tutacağı, planlamaya ilginin azaldığı şu günlerde planlamanın önemine katkı sağlanacağı, çok köklü bir planlama kültürüne sahip DPT'nin eğitim planlaması çalışmalarına ilişkin bilgi ve deneyimlerinin eğitim planlaması alanyazınını zenginleştireceği umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma, belgesel tarama yöntemiyle ulaşılan bilgi ve belgeler ile DPT/KB'de geçmişte ya da günümüzde eğitim planlaması çalışmalarında görev almış uzman, uzman yardımcısı ve yönetici personelin görüşmelerde konuyla ilgili bildirdikleri görüşlerinin çözümlenmesinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan bazı kavramların tanımları şöyledir:

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT): 1961 yılında kurulan, Türkiye'nin insan ve doğal kaynaklarının kalkınma hedefleri doğrultusunda planlamasını yapan ve 2013 yılında Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülen kamu örgütüdür.

Eğitim Planlaması: Kalkınma planları kapsamında yer alan, ülkemiz eğitimi için hedef ve öncelik belirleme, kaynak dağılımını yapma, planın uygulanmasına yönelik hazırlık, eşgüdüm, işbirliği ve izleme sürecidir.

Kalkınma Bakanlığı (KB): Kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içinde etkin, düzenli ve hızlı olarak yürütülmesiyle görevli olan ve 2013 yılında kurularak DPT'nin görevlerini üzerinde toplayan bakanlıktır.

Kalkınma Planı: Belirlenen kalkınma hedefleri çerçevesinde iktisadî ve sosyal hedeflere ulaşmak amacıyla özel kesim için yol gösterici ve kamu kesimi için emredici niteliğe sahip 1963 yılından başlayarak DPT/KB'nin kalkınmaya yönelik hazırladığı plandır.

Özel İhtisas Komisyonu: Plan ve programların hedef ve politikalarının belirlenmesinde ve planların hazırlanmasında, plan konusu ile ilgili (eğitim, sağlık, madencilik, tarım vb.) kamu ve özel kesim temsilcileri ile planlama teknisyenlerinden oluşan komisyondur.

Planlama Uzmanı: DPT/KB'nin kalkınma planlarında yer alan eğitim planlarının oluşturulmasında geçmişte ya da günümüzde görev alan uzmanlardır.

Planlama Uzman Yardımcısı: DPT/KB'de planlama uzmanından önceki kariyer basamağıdır.

Sosyal Planlama: Kalkınma planlarında sosyal alanı (eğitim, kültür, sağlık, insangücü vb.) konu alan planlama için belirlenen hedef ve öncelikler ile bunun oluşturulması sürecidir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma probleminin kuramsal çerçevesine yer verilmiştir.

2.1. Kalkınma

Kalkınma, bireylerin gönenç (refah) düzeyini yükseltmek amacıyla siyasal iktidarın belli ekonomi ve toplumsal politikalar izleyerek toplumun yapısını değiştirme girişimi olarak tanımlanır (Âdem, 1988, s. 736). Kalkınma kavramı çok boyutludur. Toplumsal, kültürel, siyasal, ekonomik ve eğitsel içeriklidir. Bunlardan biri ya da birkaçında belirli bir düzeye gelmek kalkınma için yeterli değildir. Kalkınma bir ülkenin yurttaşlarının daha iyi bir yaşam sürdürmelerini sağlar (Karakütük, 2012, s. 20).

Kalkınma dinamik bir kavramdır. Kalkınma, iyileşme ve gelişmeye öncülük eden değişimi gösterir (Sinemillîoğlu, 2009, s. 249). Dolayısıyla kalkınma kavramında sürekli bir hedefi yakalama söz konusudur. Güven (1995) kalkınmada, ekonomik ve sosyal yapı değişikliğinin zorunluluğunu ve bu yeni yapılanma içinde toplumdaki her sınıfın, toplumsal grubun ya da bölgenin artan refahtan daha fazla pay alarak, refahın dengeli dağılımının sağlanmasının esas olduğunu belirtmektedir. Kalkınmanın hedefi sadece ekonomik gücü artırmak değil, insanların daha iyi yaşamalarını sağlamaktır. Ekonomik olanakların eğitim, kültür, sağlık, insangücü, sosyal adalet, sosyal güvenlik, bölgeler arası denge vb. sosyal sorunları çözecek şekilde kullanılması gerekir.

Kalkınma, bireye yapılan yatırımların ve yaşam koşullarının iyileşmesi ile ilgilidir. Ülkelerin kalkınması sadece ekonomisinin gelişimini değil, yapılan ya da yapılacak olan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve teknolojik yatırımlarını da kapsamaktadır (Karataş, 2010, s. 38). Ülkede ekonomik büyüme ile birlikte yoksulluk ortadan kalkıyorsa, gelir daha adil dağıtılıyorsa, hukuk sistemi ve demokratik kurumlar daha etkin bir şekilde işliyorsa kalkınmadan söz edilebilir (Yılmazer ve Çivi, 2005, s. 55). Kalkınma, ekonomik ve sosyal sistemlerin yeniden yapılanmasını ve

uyumlaştırılmasını kapsayan çok yönlü bir süreçtir. Gelir ve üretimde artışın yanı sıra, kurumsal, sosyal ve yönetsel yapıda köklü değişiklikler gerektirir (Oksay, 2005, s. 15).

Kalkınma ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde kalkınmanın; ekonomi, toplum, siyaset, kültür, eğitim, sağlık, hukuk, demokrasi, sosyal güvenlik, sosyal adalet, dengeli gelir dağılımı gibi olguları kapsayan, bu konularda belirli gelişmişlik düzeyini hedefleyen ve buna ulaşmak için belirli bir çabayı gerektiren, çok boyutlu bir kavram olduğu görülür.

Toplumların daha iyi yaşam koşullarına ulaşmasıyla ilgili olan kalkınma kavramının ve buna bağlı olarak kalkınma ekonomisinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ön plana çıktığı görülmektedir. Ildırar (2004), İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, başta iktisatçılar olmak üzere toplumbilimciler ve politikacıların en çok üzerinde durdukları konu olarak kalkınma ekonomisini göstermektedir. Şenkal (2007) kalkınmanın, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin en önemli olgusu olduğunu belirtmektedir. Karakütük (2002) İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede planlı kalkınma politikasının yaygınlaştığını, bunun da nedeninin ekonomi biliminde yaşanan gelişmenin olduğunu belirtmektedir. Partant (2002) kalkınmanın, son yarım yüzyılın en önde gelen kavramlarından biri olduğunu belirtmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasi bağımsızlığını kazanıp, ulus-devlet olma yoluna giren birçok ülke iktisadî kalkınmanın etkileyiciliği ve ikna ediciliğiyle tanışmış, kalkınma iktisadı disiplini ve kalkınma planlaması popüler hale gelmiştir (Soyak, 2006, s. 8).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ön plana çıkan kalkınma kavramı konusunda uluslararası aktörlerin rol aldığı görülmektedir. Oksay (2005) Birleşmiş Milletler'in, üçüncü dünya ülkelerinin kalkınma sorunlarıyla ilgilenmek için birimler oluşturduğunu, kalkınma projeleri geliştirdiğini, 1960'lı yılları "Kalkınma On Yılı" olarak ilan ettiğini belirtmektedir. 1990'ların sonlarında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD) ülkelerinde kalkınma çalışmalarını yürütmesi için kurulan 2.500'den fazla uluslararası kalkınma örgütünün varlığı, Birleşmiş Milletler'in bu ilgisinin boyutunu göstermektedir.

Sen (1999) bir ya da iki yüzyıl öncesine göre hayal bile edilemeyen, görülmemiş bir bolluk ve refah ile olağanüstü bir yoksulluğun aynı anda yaşandığına dikkat çekmektedir. 1960'lı yıllarda kalkınma, yoksulluğu ortadan kaldırıp, herkese güzel ve

mutlu yaşam sağlamanın sihirli formülü olarak görülmektedir. Kalkınma, bu sorunların üstesinden gelmenin en temel araçlarından biri olarak görülmektedir. Refah, bolluk, zenginlik, iyi yaşam koşulları gibi kavramlarla özdeşleşen kalkınmayı herkes istemektedir. Türkay (2009) kalkınma kavramının tuhaf bir sihri olduğunu vurgulamaktadır. Kalkınma kavramını duyan herkesin sanki etrafa bir sihirbazın elindeki asadan yıldızlar saçılıyor hissine kapıldığını, bu sihirden inanılmaz bir hızla büyülendiğini ve herkesin kalkınmayı istediğini belirtmektedir.

Toplumlara güzel bir gelecek, mutlu bir yaşam vaadinde bulunan kalkınmayı kimler istiyor? Bunu herkes mi istiyor? Yoksa yoksulluk içinde zorlu yaşam koşullarıyla boğuşanlar, ekonomik ve toplumsal yönden daha iyi düzeylere gelmek isteyenler mi istiyor? Bu soruların yanıtını arayan Sabır (2010) ülkeler ya da toplumlar arasında ekonomik ve toplumsal olarak bir düzey, derece, basamaklandırma yani gelişmişlik ve azgelişmişliğin söz konusu olduğunu belirtmektedir. Bu sıralamada, derecelendirmede gerilerde olanlar yani azgelişmiş olanlar gelişmiş olanların düzeyine çıkmak istemektedir. Gelişmiş ülkelerin düzeyine çıkmak için azgelişmiş ülkeler kalkınma planlarını araç olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla gelişmişlik yolunda bir araç olarak kullanılan kalkınma planlarının genel amacı, toplumun ekonomik ve toplumsal olarak nitelik ve nicelik düzeyinin yükseltilmesini sağlamak oluyor.

Toplumların gelişmişlikleri ile azgelişmişliklerini belirlemede bazı ölçütler ve değişkenler kullanılmaktadır. Bu değişkenler ve ölçütler araştırmacıların bakış açılarına göre değişmekle beraber çoğunluğunun bazı ortak noktalarda birleştiği görülmektedir.

İnaç ve arkadaşlarına (2006) göre; kişi başına düşen eğitim ve sağlık harcamaları, okuryazarlık ve okullaşma oranı, ortalama yaşam süresi bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin bir göstergesini oluşturmaktadır.

Öztürk (2005), azgelişmiş ülkelerin önemli ekonomik özelliklerini kişi başına düşen gelir düzeyinin düşüklüğü, toplam üretim içerisinde tarım sektörünün payının yüksekliği, dışa bağımlı bir ticaret yapısı, altyapı yatırımlarının yetersizliği, teknolojik gerilik ve gelir bölüşümünün adaletsizliği olarak sıralamaktadır. Azgelişmiş ülkelerin en önemli sosyal ve kültürel özelliklerinin ise nüfus artış hızının yüksekliği, kentleşme hızının gelişmiş ülkelere göre düşüklüğü, ikili (düalizm) yapı, cinsiyet ayrımı, eğitim ve sağlık olanaklarının yetersiz olması belirtilmektedir. Gelişmiş ve azgelişmiş ülkeleri birbirinden ayırmada kişi başına düşen ulusal gelir, sermaye birikimi, tasarruf ve yatırım oranları, temiz su kaynaklarına sahip olma, yeterli düzeyde beslenebilme, sağlık

güvencesi, kişi başına enerji tüketimi gibi bir takım insani temel gereksinimlerin karşılanma durumunu ortaya koyan ölçütler kullanılmaktadır.

İlkin (1988) azgelişmiş ekonomilerde kişi başına düşen gelir miktarının çok düşük, sermaye birikimi ve teknolojinin yetersiz, işgücünün niteliksiz, dış ticaret açığının fazla, eğitim düzeyinin düşük ve nüfus artış hızının yüksek olduğunu belirtmektedir. Sabır (2010) azgelişmişliğin tanımlanmasında, kişi başına düşen gelir, işsizlik düzeyi, atıl kapasite oranı, ekilebilir arazinin kullanım oranı ile toplumsal ve bireysel gereksinimlerin karşılanması ölçütlerinin kullanılmakta olduğunu ifade etmektedir. Keskin (2004), gelişmiş ülkelerde refah düzeyi ve eğitim düzeyinin yüksek, ortalama ömrün diğer ülkelere göre daha uzun olduğunu belirtmektedir.

Kalkınma kavramına değişik bir açıdan bakan Sen (1999) kalkınmayı, insanların yararlandığı gerçek özgürlükleri genişletme süreci olarak görmektedir. Özgürlüklere odaklanmak, kalkınmayı, Gayri Safi Millî Hasılanın (GSMH) büyümesiyle, bireysel gelirdeki artışla, sanayileşmeyle, teknolojik ilerlemeyle ya da toplumsal modernleşmeyle özdeşleştiren daha dar kalkınma anlayışına ters düşmektedir. GSMH'nin artması toplum üyelerinin yararlandığı özgürlükleri genişletme aracı olarak önem taşımaktadır.

Ülkemizin kalkınmasına yönelik temel hedefler Anayasa ve kalkınma planlarında yer almıştır. Tekeli (2011) söz konusu temel kalkınma hedeflerini sanayileşme, tarımda modernleşme, düzenli ve dengeli kentleşme, gelir dağılımında denge sağlama, demokratik toplum düzeni geliştirme ve bağımsızlık olarak sıralamaktadır.

Ülkelerin gelişmişlik ve azgelişmişlik düzeyinin belirlenmesine yönelik bazı ölçekler kullanılmaktadır. Karabulut ve diğerlerine (2009) göre; özellikle 1970'li yıllardan sonra ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile ilgili olarak insani, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları kapsayan birçok gösterge kullanılmaya başlanmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından ülkelerin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde "İnsani Gelişmişlik Endeksi" temel ölçüt kabul edilmektedir. Bu Endeks, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin yanında ülkede yaşayan bireylerin refah düzeylerini de ölçmektedir. İnsani Gelişmişlik Endeksi göstergesi ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın temel yaklaşımı, insani yaşam kalitesinin ve dolayısıyla kalkınmanın yalnızca ekonomik girdilerle sağlanamayacağı şeklindedir. Bu nedenle bireysel, toplumsal, ekonomik ve politik gelişme olanaklarına erişim, ülkelerin kalkınması için ön koşul olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından

1990 yılında başlatılan ve her yıl hazırlanan İnsani Gelişme Endeksine göre, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi 0 ile 1 arasında belirlenmektedir. 0 rakamı gelişmemişliği, 1 rakamı ise tam gelişmişliği göstermektedir.

Karataş (2010) İnsani Gelişme Endeksindeki 0 ile 1 arasındaki değerlerin derecesini; 0-0.49 arası düşük, 0.50-0.79 arası orta, 0.80-1.00 arası yüksek olmak üzere üç gruba ayırmaktadır.

Karabulut ve diğerleri (2009) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Endeksinin üç temel ölçüte göre değerlendirildiğini belirtmektedir. Bu ölçütler:

1. Refah Standardı: Satın Alma Gücü Paritesi ile ölçülmektedir. Bu parite, kişi başına düşen millî gelirin yerel geçim maliyetlerine uyarlamasıyla hesaplanmaktadır.
2. Eğitim Standardı: Ülkenin eğitim düzeyi dikkate alınmaktadır. Eğitim düzeyinin saptanmasında iki ayrı ölçüt kullanılmaktadır. Bunlar; yetişkinler arasındaki okuma-yazma oranı ve ortalama eğitim süresidir.
3. Sağlık Standardı: Ülkede yaşayan bireylerin ortalama yaşam süresi beklentisi dikkate alınmaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksini kullanırken Dünya Bankası azgelişmişlik ölçütü olarak kişi başına düşen geliri kullanmaktadır. Sabır (2010) bu sınıflandırmayı:

1. Düşük gelirli ülkeler (kişi başına 745 $ ve daha az GSMH),
2. Düşük orta gelirli ülkeler (kişi başına 746 $-2.976 $ arası GSMH),
3. Yüksek orta gelirli ülkeler (kişi başına 2.977 $-9.205 $ arası GSMH),
4. Yüksek gelirli ülkeler (kişi başına 9.206 $ ve daha fazla GSMH) şeklinde belirtmektedir.

Gümüş ve Şişman (2012); Gelir Eşitsizliğine Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, çevresel sürdürülebilirlik, eğitim ve sağlığa erişim, nüfus ve ekonomi ile ilgili insanların yaşam standartlarını etkileyen faktörleri dikkate alan endekslerin Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksini tamamlayıcı endeksler olarak oluşturulduğunu belirtmektedir.

Karataş (2010) az gelişmişlikten kurtulabilmek ve İnsani Gelişmişlik Endeksini yükseltmenin insan odaklı sosyal kalkınma anlayışı ile olanaklı olabileceğini, bunun

başarılabilmesi için de kapsamlı kamu politikalarının yürütülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Az gelişmişlikten kurtulabilmek için birtakım çözüm yolları dile getirilmektedir. Ancak bu çözüm yollarını sağlıklı temellere dayandırabilmek için bu geri kalmışlığın nedenlerini irdelemek gerekmektedir. Cem (2007) geri kalmışlığın tarihsel oluşumunu açıklamak için, insan topluluklarının geçirdiği aşamaları denge ve dengesizlik temelinde ele almaktadır. Denge durumunda; tutarlı ve düzenli bir yaşam biçimi ile çok yavaş gelişen bir ekonomi bulunmaktadır. Bu toplumların ileri üretim tekniğine sahip bir ülkenin etkisine henüz girmediği görülmektedir. Dengesizlik durumunda; toplum dışarıdan gelen yıkıcı darbeler ve etkenler sonucunda dengesini kaybetmiştir. Geri kalmışlığın objektif ölçülerinin belirlediği bu durum kalıcı ya da geçici olabilmektedir. Eğer toplum, dengesizliklerin üstesinden gelip iç ve dış engelleri ortadan kaldırır ve yapısındaki sarsıntıyı bir silkinmeye dönüştürebilirse, kalkınmaya başlayabilmesi söz konusu olabilmektedir.

Az gelişmişlik statüsünden kurtularak kalkınmayı gerçekleştirebilen ülkelere kalkınma yolculuğunda başarıya ulaşmış gözüyle bakılmaktadır. Az gelişmişliği yenebilmek için bu kavramı derinlemesine inceleyen kuramlar ortaya atılmıştır.

Öztürk (2005) kalkınma kuramlarını üç ana başlıkta ele almaktadır. Bu kuramlardan geleneksel kalkınma kuramları, geri kalmış ülkelerin gelişmiş ülkelerin geçirdiği aşamaları izleyerek gelişmeyi sağlayacaklarını öne sürmektedir. Bağımlılık kuramları, kapitalizmin azgelişmişliğin nedeni olduğunu öne sürmekte, kapitalizmin doğası gereği gelişmiş ve gelişmemiş toplumlar olarak hiyerarşi oluşturmaktadır. Azgelişmişlikten kurtulmanın yolu kapitalizmin dışına çıkmaktır. Yapısalcı yaklaşımlar, azgelişmiş ülkelerin ve gelişmiş ülkelerin farklı yapıda olduklarına dikkat çekerek azgelişmiş ülkelerde uygulanan kalkınma politikalarının gelişmiş ülkelerde uygulanan politikalardan farklı olması gerektiğini savunmaktadır.

Oksay (2005) çalışmasında azgelişmişlik olgusunu tarihsel bir perspektif içinde, ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik, dini, politik ve antropolojik öğelere dayanarak inceleyen kuramlara "Az Gelişmişlik Kuramları" denildiğini belirtmektedir. Bu kuramlar; Az Gelişmişliğin Kısır Çemberi Kuramı, sömürgeciliğin ülkelerin gelişmişliğini engellediğine ilişkin kuramlar, Dış Ticaretin Geriletici Etkisi Kuramı, Nüfus Yoğunluğu Kuramı, Coğrafi Faktörlere Dayalı Kuram, İkicilik (Düalizm),

Psikolojik Faktörler ve Eğitim Kuramı'dır. Bu çalışmada azgelişmişlik kuramları ile ilgili ayrıntılara yer verilmemiştir.

Azgelişmişlikten gelişmişliğe doğru bir yelpaze içinde gelişmişlik tarafına geçmeyi ya da o tarafta bulunmayı belirten kalkınma kavramına ilişkin bir takım kabullerin olduğu araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. Bu kabullerde özet olarak azgelişmiş ülkelerin yaşanan tarihsel süreçte gelişmiş ülkelerin yaşadığı deneyimleri dikkate alarak, onların yaptığı hataları yapmayarak, yaşanması gereken aşamaları belirli zaman dilimi içinde tekrar ederek onların düzeyine çıkacağı belirtilmektedir.

Türkay (2009) kalkınma iktisadının temel ön kabullerini şöyle ifade etmektedir:

1. 19. yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinin yaşadığı tarihsel/toplumsal deneyim tekrarlanarak "kalkınma" hedefine ulaşılabilir.
2. Geleneksel ile modern toplumlar arasında sadece bir tarihsel zaman farkı vardır.
3. Geleneksel toplumlar, kendi içsel dinamiklerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı tarihin gelişim sürecinden sapmışlardır.
4. Geleneksel toplumlar, kendi gelişim süreçlerine bırakıldıklarında kalkınmaları olanaklı değildir.

Azgelişmişlikten kurtulup gelişmişliği yakalamak diğer anlamıyla kalkınmak Türkay (2009)'ın belirttiği gibi gelişmiş ülkelerin geçtiği süreçten geçerek, geleneksel toplum ile modern toplum arasındaki zaman farkını kapatma, bunu da sistematik müdahalelerle yani planlama ile gerçekleştirilebilmektedir. Ancak kalkınma kavramının bir yanıltmaca olduğu, belirttildiği gibi aşamaları yerine getirenlerin kalkınacağının bir aldatmaca olduğunu belirten bazı araştırmacılar kalkınma kavramına eleştirel gözle bakmaktadırlar.

2.1.1.Kalkınmaya Eleştirel Açıdan Bakış

Rivero (2003) kalkınma çabalarını ekonomik sistemler açısından değerlendirerek kapitalist sistemi benimseyen ve gelişmiş ülke diye adlandırılan ülkelerin azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeleri bu sistemde tutmaya yönelik çabalar olduğu yönünde eleştirmektedir. Rivero (2003)'ya göre bu ülkeler ne kadar uğraş verirlerse versinler kalkınmayı gerçekleştirmeleri mümkün görülmemektedir.

Başkaya (2005) kalkınma kavramından "Batı gibi olma yani onun gibi sanayileşme, onun gibi tüketmenin" anlaşıldığını belirtmektedir. Azgelişmişlik sadece sermaye ve teknik bilgi eksikliği olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerden sermaye ve teknoloji transfer edilerek bu sorunun çözüleceği düşüncesi bir aldatmacadır. Ülkeler arasında bir yarış var ve azgelişmiş ülkeler bu yarışa geç kalmışlar ya da yarışta arkada kalmışlar düşüncesi yanlış bir düşüncedir. Çünkü, mevcut kapitalist sistem hiyerarşik bir sistemdir. Yani birinin zenginliği diğerinin yoksulluğu, birinin gelişmişliği öbürünün gelişmemişliği üzerine kurulmuştur. Sonuç olarak azgelişmiş ülkelerin kalkınmayı gerçekleştirmeleri mümkün değildir. Böyle olunca da kalkınmanın bir etkileyiciliği kalmamıştır. Kalkınmanın mümkün olmadığı görüldüğü için de kalkınmaya ilişkin "sürdürülebilir kalkınma", "insani kalkınma", "içe dönük kalkınma", "sosyal kalkınma" gibi yeni kavramlar ortaya atılarak bu aldatmaca devam ettirilmek istenmektedir.

1980'lerin sonunda, ortaya çıkan ve günümüzde çok sık kullanılmaya başlanan sürdürülebilir kalkınma kavramı; Tatlıdil ve Ünal (2010) tarafından, gelecek nesillerin kaynaklarını tehlikeye atmadan bugünün gereksinimlerinin karşılanması olarak, Acı (2005) tarafından insanı, ekolojik dengeyi, sürdürülebilir bir büyümeyi dikkate alan kalkınma anlayışı olarak, Gürlük (2010) tarafından ise bütün kaynakların gelecek kuşakların gereksinimlerini de karşılayacak şekilde kullanılması gerektiğini düşünen kalkınma anlayışı olarak tanımlanmaktadır.

İnsani kalkınma; birey ve toplumu merkeze alan kalkınma modelini, içe dönük kalkınma; yurt içi sanayiin geliştirilmesini temel alan kalkınma modelini, sosyal kalkınma; toplumun sosyal ihtiyaçlarının geliştirilmesini merkeze alan kalkınma modelini tanımlamaktadır.

Azgelişmişlik kavramı, bu haline gelinceye kadar bir takım değişimler yaşamıştır. Bu kavram üzerindeki değişime dikkat çeken Rivero (2003) kalkınma kuramının ortaya çıkmasından önce, Kapitalist Sanayi Devrimi'ni yaşayan ülkelerin "geri kalmış" olarak adlandırıldığını, 1950'lerde kalkınma kuramlarının tartışılmaya başlandığında, ifadenin "azgelişmiş ülkeler" olarak değiştirildiğini, 1960'larda isimlerinin "gelişmeye yakın ülkeler" olduğunu belirtmektedir. Bu kavram sonra "gelişmekte olan ülkeler" şeklinde değiştirilmiştir. Bu yeni adlandırmayla, bu ülkelerin gerçekten maddi ilerleme ve yüksek yaşam standardına ulaşma yolunda olduklarına dikkat çekilerek, bununla ilgili bir şüphenin kalmaması sağlanmıştır. Bu ülkeler, sanayileşmiş ülkelerin deneyimlerini tekrarlamaya çalışmaktadırlar. Böylece bir kalkınma efsanesi yaratılmıştır. Kalkınma,

Güney Amerika'da altın ülkesi olarak hayal edilen El Dorado'yu temsil etmektedir. Bugün, hiç kimse El Dorado'ya nasıl ulaşılacağını bilmemektedir. Günümüz dünyasında ülkelerin tümünde, zenginler daha da zenginleşmekte ve yoksullar daha da fakirleşmektedir. Dünyadaki 300 kişinin toplam geliri, dünya nüfusunun % 45'ini temsil eden 2.7 milyar insanın toplam gelirine eşittir. Küresel ekonominin mal ve hizmetlerini tüketebilen kişi sayısı sadece 1.8 milyardır. Geriye kalan dört milyar kişi vitrinlere bakmakla yetinmektedir. Yaklaşık 100 yoksul ülkenin kişi başına düşen reel geliri, son 15 yıldır hiç artmamıştır. Bugün elli yılı aşkın bir süredir uygulanan çeşitli kalkınma kuramları ve politikalarına karşın yetmişi aşkın sözde gelişmekte olan ülkede ortalama yıllık gelir 30 yıl öncekinden daha alt düzeydedir. Dünyada yaklaşık üç milyar insan günde ortalama 2-3 ABD Doları ile geçimini sağlamakta, diğer 1.3 milyarlık kesim günde bir ABD Doları'ndan daha az bir gelirle, neredeyse açlık sınırında bir yoksulluk içerisinde yaşamda kalma savaşımı vermektedir.

Az gelişmiş ülkelerin kalkınmayı kesinlikle gerçekleştiremeyecekleri yönündeki eleştirilerin yanında kalkınma çabalarının başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere gelişmiş kapitalist ülkelerin çıkarları doğrultusunda yürütüldüğü, kalkınma adına atılan adımların bu gelişmiş kapitalist ülkelerin daha da zenginleşmesine neden olduğunu savunan eleştiriler de bulunmaktadır.

Bu eleştirileri dile getiren Güven (1998) ve Akçay (2007) Türkiye'de kalkınma çabaları ile kapitalizm ve Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarlarına hizmet edildiği, Türkiye'nin Amerikan mallarının pazarı haline getirildiği, Türkiye üzerinde sanayi üreticisi olma yerine tarım üreticisi olması, ülkenin yabancı sermayeye açılması, devletçilikten vazgeçilmesi gibi yönlendirme ve telkinlerde bulunulduğunu belirtmektedir. Bu yönlendirmeler Türkiye üzerinde kalkınma adına yapılan yanlış yönlendirmelerdir.

Güven (1998) Türkiye'nin 1948 yılında Marshall Planı'na alınarak, ABD ile İktisadî İşbirliği Anlaşmasını imzaladığını belirtmektedir. Bu anlaşma sonrasında çeşitli Amerikan heyetleri Türkiye'ye gelerek incelemeler yapmış ve Türkiye'nin izleyeceği ekonomi politikasını, kalkınma ve sanayileşme stratejisini içeren raporlar hazırlamışlardır. Amerikan heyetleri ve Dünya Bankası uzmanlarının Türkiye ve diğer azgelişmiş ülkelerin kalkınmasına yönelik yapmış oldukları önerilerin arkasında kapitalizme ve Amerikan çıkarlarına hizmet etmek yer almaktadır. Bu önerilerin başında Türkiye'de gelişmiş bir karayolu ağı kurulması gelmekte, böylece Amerikan

kökenli araçların sayısının hızla artması istenmektedir. Yollar ağının sağladığı ekonomik genişleme, burjuvazisinin hızla gelişmesine ve Amerikan mallarının, bu ülkelerin en ücra köşelerine kadar ulaştırılmasına olanak tanıyacaktır. Böylece artan üretimine dış pazarlar arayan Amerikan otomotiv ve petrol tekellerine büyük çıkarlar sağlanıyor, kapalı köy ekonomileri dağıtılarak, Amerikan malları ülkenin en uzak köşelerine kadar ulaştırılıyordu. Ayrıca, kalkınmada öncelik ve ağırlık tarıma ve hammadde üretimine verilerek devletçilik modelinin bırakılması, özel girişime her alanın açılması, yabancı sermaye girişimini engelleyen yasal düzenlemelerin değiştirilmesi, yabancı sermayenin ülkeye getirilmesi, kalkınma hızının yüksek tutulmaması öneriliyordu. Türkiye ekonomisini, Amerikan görüşleri açısından değerlendiren bu uzmanlar, hazırladıkları raporlarda Türkiye'nin 1930'lu yıllarda uyguladığı devletçi ekonomi politikalarını şiddetle eleştiriyor o yıllarda beş yıllık sanayi planları çerçevesinde gerçekleştirilen büyük ve modern sanayi tesislerine karşı çıkıyor ve devletin sanayiden elini çekmesi yönünde telkinlerde bulunuyorlardı.

Akçay (2007) gelişme iktisadının, azgelişmişlerin sorunlarına çözüm olarak önerdiği yolları, 1940'lı yıllar sonrasında Amerikan sermayesinin gereksinimleri ile yakından ilgili olduğuna dikkat çekmektedir. Başka bir anlatımla, savaş sonrası dönemde hızlı sermaye birikimine giren ABD için, ürettiği mallara istem (talep) bulması sorunu, sermaye gereksinimini olanaklı kılan "dış yardım" aracılığıyla büyük oranda çözülmüştür.

Güven (1998) Amerikalı iktisatçı Thornburg'un hazırladığı raporda, Cumhuriyet döneminde izlenen ekonomide devletçilik politikaları ve Türkiye'nin 1930'lardaki planlama uygulamalarının şiddetle eleştirildiğini vurgulamaktadır. Thornburg, Büyük Bunalımın, liberalizmin tam bir başarısızlığını kanıtladığını unutarak Türkiye'nin 1930'lu yıllarda uyguladığı devletçilik politikasını ve beş yıllık kalkınma planlarını eleştirmekte, bu uygulamaların başarısızlıkla sonuçlandığını iddia etmektedir. Oysa, Thornburg'un iddia ettiğinin aksine, Türkiye, devletçiliğin sayısız yararlarını görmüştür. Bir yandan altyapı ve sanayi yatırımları sayesinde oldukça hızlı bir ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir. 1929-1939 arasındaki on yılda dünya sanayi üretimi % 19 artarken, Türkiye'de sanayi üretimi artışı % 96'yı bulmuştur. Çok daha elverişli koşullardaki Sovyetler Birliği ve Japonya dışındaki hiç bir ülke, bu alanda Türkiye'den daha hızlı bir büyüme sağlayamamıştır. Büyük kapitalist merkezlerle ekonomik bağlarımızın asgariye

indiği bu dönem, durgunluk yılları değil, özellikle sanayileşme alanında hamle yılları olmuştur.

Kalkınmanın bir efsane olması düşüncesi nedeniyle özlenen gelişmişlik seviyesini azgelişmiş ülkelerin yakalayamayacağı ya da kalkınma çabalarının boşuna olduğu, bu çabaların gelişmiş kapitalist ülkeleri daha da zengin ettiği yönündeki eleştirilere rağmen kalkınma çabası hiçbir zaman bırakılmamıştır. Kalkınmanın sağlanmasında planlamanın en etkili silah olduğu özellikle 1950'li yıllardan sonra tüm dünyada büyük kabul görmüştür.

2.1.2.Azgelişmişlikten Kurtulma ve Kalkınma Aracı Olarak Planlama

Kalkınmanın nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin yaşanan tartışmalarda çözüm olarak, özellikle 1950'li yıllarda "planlama"nın çok konuşulduğu görülmektedir. Şen (2005), azgelişmişlikten kurtulup gelişmişlik seviyesine çıkabilmenin, ekonomik büyümeyi sağlamanın, yaşam standartlarını yükseltmenin çok zorlu bir hedef olduğunu belirtmektedir. Böyle bir hedefi gerçekleştirmede devletin mi? yoksa piyasanın mı? daha fazla yönlendirici olması gerektiği konusundaki tartışmaların İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar devam ettiğinin altını çizmektedir.

Dünya nüfusunun dörtte üçlük bir kısmını oluşturan azgelişmiş ülkelerin hala somut "kalkınma" sorunları içinde boğuştukları çok açık bir gerçekliktir (Bursa, 2011, s. 16-17). Maalesef dünyanın büyük çoğunluğunu oluşturan azgelişmiş, geri kalmış, yarışın gerisinde kalmış ya da üçüncü dünya ülkeleri olarak adlandırılan ülkeler İnsel (1996)'e göre; planlamaya çok büyük önem göstermişler ve planlamayı, kalkınmanın bel kemiği olarak algılamışlardır.

Burada herkesin üzerinde hemfikir olduğu konu ekonomik büyüme ve kalkınmanın, tüm ülkelerin en belirgin temel amacı olduğudur. Bu amaca ulaşmadaki temel ilke ise, ülkenin mevcut kaynak ve olanaklarını en akılcı (rasyonel) ve verimli şekilde kullanmaktır (Arslan, 2005, s. 276). Ülke kaynaklarının ve olanaklarının akılcı ve verimli kullanılmasının devlet müdahalesi yani planlama ile sağlanacağı düşüncesi 1950'lerden 1980'lere kadar geçerli olmuştur.

Planlama, toplumlar tarafından kalkınmanın sağlanması için bir araç olarak görülmektedir. Bütünsel kalkınma anlayışı, sosyal güvenlikten eğitime, gelir dağılımından doğal kaynaklara ve üretimden sağlığa kadar birçok alanı kapsamakta, ülkenin kendi gereksinimleri, tercihleri ve öncelikleri doğrultusunda hazırlanmaktadır

(Övgün, 2010, s. 136-137). Kalkınmanın gerçekleşebilmesi için ülke kaynaklarının, gelişmişliği sağlayacak hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi ve eşgüdümünün sağlanmasının planlama yoluyla olacağı dile getirilmektedir. Bu planlama kavramı ise kalkınma planlaması, kalkınma ekonomisi gibi kavramlarda ifade edilmektedir. Kalkınmanın niçin planlama ile sağlanması gerektiğine ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin geçirdiği süreçleri tekrar ederek, onların yaşadığı deneyimlerden yararlanarak azgelişmiş ülkelerin kalkınmayı sağlayacağını savunan Güven (1995), batılı ülkelerin geçmişte yaşadıkları dengesiz kalkınma deneyimlerinin ortaya çıkardığı sorunları yaşamamak, orada yapılan yanlışları tekrarlamamak ve dengeli bir kalkınmayı gerçekleştirmek için planlama yapılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Planlama içerisinde, iktisadî planlama ve onu bütünleyen sosyal planlama, kalkınma plancılığının iki ana öğesini oluşturmaktadır.

Kalkınmayı tüm dünya ülkelerinin katıldığı bir yarış olarak değerlendiren ve bu yarışta zamanın ve hata yapmamanın önemini belirten Karakütük (2012), dünya ülkeleri arasındaki kalkınma yarışında, gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerin düzeyine ulaşmak için çaba gösterdiğini ifade etmektedir. Gelişmiş ülkeler de bulundukları düzeyin daha üstüne ulaşma, en azından yurttaşlarının yaşam düzeyini düşürmemek için çaba göstermektedirler. Böyle zorlu bir yarışta, ekonominin işleyişi şansa bırakılamayacağı için planlı kalkınma politikası izlenmelidir.

Ülkenin sahip olduğu kaynakların harekete geçirilip kalkınma hedefine yönlendirilmesinde planlamanın devlet tarafından yapılması gerektiğini belirten Akçay (2007), kalkınma iktisadının kurucularından olan W.A.Lewis'in, azgelişmiş ülkelerin durağan yapılarına müdahale edilerek değiştirilmesi ve kalkınmanın koşullarının hazırlanması, ekonominin sanayileşmeye yönlendirilmesi ve sermaye birikim sürecinin hızlandırılması için devletin ekonomiye planlama kanalı ile müdahale etmesi gerektiğini belirten görüşünü dile getirmektedir. Kalkınmanın ulusal düzlemde devlet eliyle gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesi bu amaca uygun bir planlama modelini gerektirmektedir. Bu kalkınma yaklaşımına uygun model ülkemizde de uygulama şansı bulan kalkınma planlaması yaklaşımıdır (Övgün, 2011, s. 266).

Kapitalist sistem içinde "devletin ekonomiye müdahale edip onu yönlendirmesi denilince" akla Keynesyen Kuram gelmektedir. Topuz (2009)'a göre; Keynesyen Kuram, devletin ekonomiye müdahalesini, refahın artırılmasını, artan refahın üretim

faktörleri arasında adil dağıtılmasını amaçlamaktadır. Bu anlayışta Keynes, devletin başta işsizlik olmak üzere sosyal amaçlarla ekonomiye müdahale edebileceğini ileri sürmektedir. Devlet, piyasa ekonomisinin yetersizliği ve devletin düzenleyici rolü nedeniyle eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi sosyal politika konularında müdahalede bulunmalıdır.

1930 Dünya Ekonomik Bunalımı'na ilaç olarak kullanılan Keynesyen Kuram'ın başarısının nedenini Şenkal (2007) şöyle açıklamaktadır; Harrod/Domar'ın Büyüme Kuramı çalışmaları, kapalı bir ekonomide tüketimi bastırma ve ağır sanayi yatırım politikalarını izleyerek yüksek büyüme hızları elde etmiş olan Sovyetler Birliği'nin deneyimi dahil, birçok faktör etkili olmuştur. Bunların sonucunda Batılı iktisatçılar, Rusya'daki ekonomik modelin temel öğeleri olan planlama ve kamulaştırmanın yararlarına oldukça yaygın bir şekilde inanmışlardır. Planlamaya en elverişli model olan Harrod-Domar Modeli, gelişmekte olan ülkelerde de en yaygın uygulanan model olmuştur (İlkin, 1988, s. 4).

Övgün (2011) devletin özellikle ekonomik yaşama müdahale etmesinde ve ekonomik kalkınmayla birlikte toplumsal gelişmenin de gerçekleştirilebilmesini sağlamada planlamanın en önemli araç olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Kalkınmayı gerçekleştirmek için araç olarak kabul edilen planlama kavramına ilişkin tanımlara bakıldığında; planlama, geleceğe yönelik olarak, istenilen hedeflere ulaşmak amacıyla, sistemli eylem programlarını hazırlama sürecidir (Ersoy, 2012, s. 9). Ergun ve Polat (1992) planlamayı "ne yapılacağına önceden karar verilmesi" olarak, Küçük (1985) "belirli bir amacı gerçekleştirmek için düzenlenen önlemler bütünü" olarak, Sezen (1999) "gelecekte ulaşılmak istenen hedef ya da hedefleri, bu hedeflere ne zaman, hangi araç ve yöntemlerle ulaşılacağını bugünden belirlemek" olarak tanımlamaktadır. Planlama kavramı DPT tarafından; bir ülke ya da bölgeye ait üretim, tüketim, yatırım, tasarruf, ihracat, ithalat ve benzeri temel ekonomik ve sosyal büyüklüklerdeki değişiklikleri, belirli öncelikler gözetilerek önceden belirlenen akılcı hedefler doğrultusunda, belirli bir sürede etkilemek, yönlendirmek, kontrol etmek ve uzun dönemli ekonomik karar alma süreçlerini eşgüdümleme için harcanan bilinçli devlet çabası olarak tanımlanmaktadır.

Planlama etkinliklerinin sağladığı ekonomik iyileşme, planlama kavram ve anlayışına Batı toplumlarında Keynesyen politikaların etkili olduğu 1950-1970 döneminde büyük güven ve prestij sağladı (Ersoy, 2012, s. 33). İkinci Dünya Savaşı

sonrasında dünya ölçeğinde genişleyen ulusal kalkınma arayışları ve kalkınmacı yöntemlere artan ilgi, gelişmişlik/azgelişmişlik tartışmasının eksenini belirlemiştir. Bu tartışmalar içinde bir kalkınma yöntemi olarak planlamanın belirmesiyle "kalkınma" ve "planlama" kavramları sıklıkla beraber anılagelmiştir (Ekiz ve Somel, 2005, s. 2).

Ekonomi yönetiminde planlamanın kullanılma derecesine değinen Michael Todaro, 1971'de yayımlanan "Planning, Development, Model and Methods" başlıklı kitabında "...gerçek yaşamda tümüyle planlı ya da tümüyle plansız bir ekonomiye rastlama olanağı yoktur. Planlama hemen her tür ekonomi için geçerlidir; ne var ki birbirinden farklı derecelerde uygulanır" saptamasını yapmaktaydı (Soyak, 2006, s. 1).

Kalkınma planlaması yapan ülkeler için planlama, devletin ekonomide söz ve rol sahibi olduğu bir sistem içinde anlam taşımaktadır. Özel kesimin ağırlıkta olduğu, kamu kesiminin özel kesimin etkisi ve egemenliği altına girebilecek ölçüler içinde kaldığı durumlarda, kalkınma plancılığı önemli bir rol oynama şansını yitirmektedir (Güven, 1995, s. 207). Güven'in işaret ettiği bu durum DPT/KB tarafından yapılan kalkınma planları için de oldukça geçerlidir. Kalkınma planları kamu için emredici, özel sektör için yol gösterici niteliktedir. Özellikle 1980'li yıllardan sonra kamu kesiminin küçüldüğü, özel sektörün çok fazla büyüdüğü Türkiye'de kalkınma planlarını bu yönüyle uygulamak zorlaşmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında planlamanın tüm dünya tarafından kabul görmesinde 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Sovyetler Birliği'nde uygulanan başarılı plan çalışmalarının etkili olduğunu belirten Soyak (2006) 1929 Büyük Dünya Bunalımı'nın sonrası ve 1930'lu yılların ilk yarısının, Batı için bir bocalama dönemi iken, Sovyetler Birliği için bir sıçrama dönemi olduğunu vurgulamaktadır. Ekonomik Bunalım sonrası süreçte piyasa ekonomisine dayalı birçok Batılı ülkede devletin ekonomiye müdahalesini öngören politikalar gündeme gelmiştir. Keynesyen politikaların, kapitalizmin istikrarsızlığını ortadan kaldırmada en etkili ilaç olduğu önerisinin uygulamada destek bulması ve devlet müdahalesinin meşrulaşması, planlama fikrinin gelişimine zemin hazırlamıştır. Bu zeminin oluşumunda Sovyet planlama deneyiminin başarısı önemli bir etkendir. Planlamada, "beş yıllık plan" gibi kavramlar uluslararası düşünceye 1917 yılında Sovyetler Birliği ile birlikte girmiştir.

Yirminci yüzyılın ilk başarılı kalkınma deneyimini gerçekleştiren Sovyetler Birliği'nin 1930'lardaki büyük sanayileşme atılımı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında pek çok "Üçüncü Dünya" ülkesine büyük ilham kaynağı olmuştur. Türkiye, sosyalist

olmayan bir ülke olarak planlı ekonomi konusunda Sovyetler Birliği'nden sonra plan hazırlayan ilk ülke olmuştur (Karakütük, 2012, s. 39).

Planlamanın tüm dünyada kabul görmesinde Sovyetler Birliği'nin 20. yüzyılın başlarında planlama sayesinde gösterdiği gelişimin yanı sıra piyasa ekonomisinin devlet müdahalesi olmadan kendiliğinden bu gelişimi sağlayamayacağı endişesi önemli bir etken olmuştur. İlkin (1988) sanayileşmeyi, kalkınmanın en önemli koşullarından birisi olarak görmektedir. Sanayileşmede yapısal bir değişim söz konusudur. Bu değişimi piyasa mekanizması kendiliğinden yapamayacağı için gelişmekte olan ekonomilere, kalkınma planları aracılığıyla müdahale etme ve yönlendirme zorunluluğu bulunmaktadır. İyi hazırlanan ve uygulanan kalkınma planları, hem piyasa ekonomisinin aksaklıklarını gidermekte hem de ekonomik kaynakların kullanımını piyasa ekonomisine göre daha verimli yapmaktadır. Bu sayede, kaynak kullanımında savurganlık önlenmekte ve ekonomik akılcılık (rasyonellik) ilkesi gerçekleştirilmektedir (Güven, 1995, s. 11).

Ancak planlamada kaynak kullanımı, eşgüdümleme, öncelikler ve hedeflerin belirlenmesi, planın uygulanmasında ülkeler kendi durumları dikkate almak durumundadır. Tekeli (2008) Massachusetts Institute of Technology öğretim üyelerinden Friedmann'ın "Planlama Kuramı" dersinde yaptığı çözümlemede "her ülkenin planlama stilinin, siyasal rejiminin niteliğine, gelişmişlik düzeyine ve karar çevrelerinin özelliklerine göre farklılaşması gerektiği"nin çok yerinde bir saptama olduğunu dile getirmektedir.

Övgün (2010) "kalkınma planlarının hazırlanmasında nasıl bir model kullanılmalıdır?" sorusunun cevabı olarak iki model kullanıldığını belirtmektedir. Tinbergen yaklaşımı olarak bilinen birinci modelde, millî gelir artışlarına bağlı makro büyüklükler hesaplanmakta, her sektör için yatırım projeleri hazırlanmaktadır. Sovyet tipi planlamada kullanılan ikinci model materyal yaklaşım olarak adlandırılmaktadır. Bu modelde sektörler arası dengeye önem verilmekte, bu denge input-output tekniği ile sağlanmaktadır. Türkiye'de Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar bu iki modelin birlikte yer aldığı Harrod-Domar Modeli uygulanmıştır.

Planlama kavramı teknik boyutta incelendiğinde planlamanın öğeleri, basamakları ve ilkelerini açıklayan Sezen (1999), planlamanın geleceğe dönük bir eylem ve geleceği belirleme çabası olduğunu vurgulamaktadır. Planlamanın üç öğesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi her planda ulaşılmak istenen amaç ya da amaçlar vardır. İkincisi,

belirlenen amaca ulaşmak için bir süreye gereksinim vardır. Bu süre içinde amaca ulaşılması gerekmektedir. Üçüncüsü, hedefe ulaşmak için nelerin yapılacağının yani kullanılacak yöntemlerin, araçların, kaynakların belirlenmesi gerekmektedir.

Sezen (1999) planlamanın aşamalarını hazırlık, uygulama, izleme-denetleme ve değerlendirme olmak üzere üç basamakta ele almaktadır;

1. Hazırlık aşamasında; hedef, süre, yöntem, kaynak yönüyle bir araştırma yapılması önemlidir. Araştırmanın kapsamına planlamayı doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecek tüm öğeler girmektedir. Bu öğelere ilişkin sağlıklı bilgilerin toplanması, bu bilgilerin işlenerek birer veri haline getirilmesi, hedeflerin, yöntemlerin bu veriler ışığında belirlenmesi, başarılı bir planlamanın öncelikli koşuludur.
2. Uygulama aşamasında; belirlenen amacı gerçekleştirmek üzere tüm kaynakların, belirlenen yöntemlerle harekete geçirilmesi, planlamanın uygulanması söz konusudur. Bu aşamada, ortak bir amaç için harekete geçirilen kaynakların, eylemlerin birbirleriyle uyumunun, bütünlüğünün ve eşgüdümünün sağlanması çok önemlidir. Özellikle geniş kapsamlı planlarda bütünü oluşturan parçaların eşgüdümünün sağlanması, planlamanın başarısında yaşamsal önem taşımaktadır.
3. İzleme, denetleme ve değerlendirme aşamasında, plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılamadığı, ulaşılamadı ya da ulaşılamayacak ise bunun nedenleri belirlenir, çözümler geliştirilir, tıkanıklıklar giderilmeye çalışılır ve gerekli önlemler alınır.

Sezen (1999) planlamanın başarısının, belli ilkelerin uygulanmasına bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu ilkelerin birincisi açıklıktır. Hedeflerin açık, anlaşılır bir biçimde ortaya konulması, planlama sürecinde rol alacak kişilerin, kurumların görevleri, işlevleri, sorumlulukları ve aralarındaki ilişkiler açısından açıklık ilkesi önemlidir. Kim, nerede, neyi, nasıl, ne zaman yapacak, kime karşı sorumlu olacak, kimlerle iletişim, işbirliği kuracak? Bu soruların yanıtı hazırlık sürecinde verilmiş olmalıdır. İkinci ilke esneklik ilkesidir. Planlama, öngörülerini belli koşulların gerçekleşeceği varsayımına dayandırır. Koşullar beklendiği biçimde gerçekleşmediği takdirde yeni koşullara uyum sağlayabilmek, planlamanın başarısı açısından önemlidir. Planlamanın başarısını etkileyen üçüncü ilke tutarlılıktır. Tutarlılık ilkesi, planlama eylemini oluşturan parçaların birbiriyle çelişmemesini, kendi aralarında uyumlu olmasını ifade etmektedir.

Planlamanın öğeleri, aşamaları ve ilkeleri ayrıntılı olarak incelendiğinde planlamanın sistematik bir çalışma biçimi olduğu görülmektedir. Bu saptamaya yönelik olarak Türkcan (2010) çalışmasında, DPT'de görev yapan Ayhan Çilingiroğlu'nun günlüklerinden bahsetmektedir. Bu günlüklerde 06 Mart 1960 tarihinde DPT'de yapılan bir toplantının açış konuşmasında Tinbergen'in;

> Plancılar sihirbaz değildirler. Yapabildikleri tek şey sistematik bir şekilde çalışmak ve gerek istatistik, gerekse teknik verilerden elde edilen tecrübelerden istifade etmektir. Çalışma esas itibariyle bir ekip çalışmasıdır ve bu çalışmada herkese ihtiyaç vardır.

ifadelerine yer veriyor.

Planlamayı kalkınmanın bir aracı olarak görenlerin yanında planlamaya eleştirel gözle bakıp, planlamayı azgelişmiş ülkelerin kapitalist sistemden kopmaması, bu sistemle bütünleşmesine yönelik gelişmiş ülkeler tarafından yönetilen, yönlendirilen bir süreç, bir çaba olarak gören araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu araştırmacıların görüşlerine baktığımızda;

Akçay (2007), "Azgelişmiş" olarak tanımlanan ülkelerin kapitalist sistemle bütünleşmeleri bağlamında yapılan müdahalelerle sermaye birikiminin sürekliliğinin önündeki engellerin kaldırılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede yapılan müdahaleler, uluslararası düzeyde yardımlar ve ulusal düzeyde de devlet müdahalesi planlama olarak formüle edilmektedir.

Sovyetler Birliği'nin planlama anlayışıyla azgelişmiş ülkeleri etkileyerek kendi safına katmasından çekinen gelişmiş kapitalist devletler, azgelişmiş ülkelerin kapitalist sistem içinde olmasını sağlayabilmek için birtakım gelişme modelleri sunmak zorunda kalmışlar ve planlama da o modellerden biri olmuştur (Övgün, 2010, s. 133). Bu kapsamda, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye gibi ülkeleri plan yapmaya özendiren Ruslar değil Amerikalılar ve Avrupalılar olmuştur (Türkcan, 2010).

Planlamaya azgelişmiş ülkelerin kapitalist sistemden kopmaması, bu sistemle bütünleşmesine yönelik bir çaba olarak bakanların yanında planlamanın zengin ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda fakir ülkeleri yönlendirme süreci olarak görenler de bulunmaktadır. Zengin ülkelerin bu yönlendirmeyi kurmuş oldukları uluslararası kuruluşlar aracılığıyla yaptıkları savunulmaktadır.

Zengin ülkelerin fakir ülkelerle ilişkilerini düzenleyen uluslararası kurumlar olmuştur. Bu kurumlar söz konusu ilişkinin zengin ülkeler lehine sürdürülmesinin hukukî altyapısını oluşturmaktadırlar (Altun, 2005, s. 133-134).

Oksay (2005) uluslararası kalkınma yardımı yapan ülkelerin yardım yapmalarının en önemli nedenini, kendi politik, stratejik çıkarları olduğunu ifade etmektedir. Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Agency-IDA), Avrupa Birliğinin İnsani Yardım Bürosu (European Community Humanitarian Aid Office-ECHO), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (The Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD) ve Birleşmiş Milletler kuruluşları gelişmiş ülkeler tarafından kurulmuş, düşük veya orta gelirli ülkelerin kalkınması için ekonomik, teknik, sosyal konularda yardım sağlayan kuruluşlardır.

Günümüzde birçok gelişmekte olan ülke, uluslararası örgütleri neoliberalizm ve yeni tür bağımlılığı ithal eden kuruluşlar olarak görmektedir (Bağcı, 2005, s. 18).

Kalkınma çabalarının özünü toplumların, bireylerin ekonomik ve toplumsal yönden refah düzeyini artırma, yaşam koşullarını iyileştirme oluşturmaktadır. Ancak bütün bu çabaların amacı ne kadar gerçekleştirdiğine bakıldığında, Soyak (2006) iktisadî düşünce tarihinin en temel tartışmalarından biri olan kaynak dağılımına yönelik iktisadî kararların piyasa tarafından mı, yoksa merkezi planlama aracığıyla mı alınacağı sorununa çalışmasında değinmiştir. Sonuç olarak günümüzki uygulamalar dikkate alınarak toplumsal refah açısından merkezi planlamayı savunanların da, serbest piyasayı savunanların da arzu edilen sonuçlara ulaşamadığı belirtilmektedir.

Aynı şekilde ekonomik ve toplumsal yönden yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla planlı kalkınma modelini uygulayan ülkelerin bu çabaları değerlendirildiğinde uygulanan programlarda başarılı sonuçlar elde edilmekle beraber başarısız uygulamaların çoğunlukta olduğu, çabaların çoğu zaman istenilen sonuca ulaşmadığı araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. Bu araştırmacıların görüşlerini incelediğimizde;

Dünya Bankası'nın gelişmekte olan ülkelere kalkınmaları için yaptığı maddi destek ve önerdiği yapısal reformların çok işe yaramadığı ortaya çıkmıştır (Seyyar, 2005, s. 140). Dünya Kalkınma Bankası'nın, Birleşmiş Milletler'in ve Avrupa Birliği'nin kalkınma politikaları yoksul ülkelere hem maddi hem de teknik destek vermektedir. Bu politikaların son elli senesine bakıldığında çok büyük başarıların yanında son derece verimsiz bir şekilde kaynakların israf edildiği programlar görürsünüz (Deliveli, 2005, s. 144).

Kalkınma planlarının etkililiği devletin tüm ekonomi içindeki önem ve rolüne bağlıdır. Özel kesimin ekonomide geniş bir yer tuttuğu, buna karşılık kamu kesiminin

özel kesimin etkisi ve egemenliği altına girebilecek ölçüde zayıf kalan toplumlarda, kalkınma plancılığı önemli bir rol oynama şansını bulamamaktadır (Güven, 1995, s. 9-10).

Türkiye'nin planlı kalkınma uygulamalarında yaptığı çalışmaların değerlendirilmesine yönelik;

> Kuruluşundan bugüne planlı kalkınmaya önem veren Türkiye, özellikle kalkınma planları uygulandığı dönemde planlama sürecinde başarısız olmuştur. Planlar uzun vadeli projeler ve düşünceler üzerine değil, mevcut sorunların çözümü gibi kısa vadeli ve perspektifi olmayan politikalar üzerinde şekillenmiştir. Kalkınma planları uzun erimli bir dönem stratejisi izlemelerine karşın, ekonomik göstergelere bakıldığında başarısızlık söz konusudur (Sinemillîoğlu, 2009, s. 256).

Türkiye özelinde kalkınma planlarında başarısızlığın nedenlerine ilişkin; Türkiye'nin asıl sorunu kalkınmayı sağlayacak birikimlerin yokluğu değil, yanlış yönde ve biçimde, kalkınmaya önder olmayacak sınıf ve zümrelerin önderliğinde kullanılmış olmasıdır (Cem, 2007, s. 445). Türk plancılığının değişmez sorunlarından birisi de genellikle kaynak sorununun hiç dikkate alınmadan yapılmasıdır. Kaynağı belli olmayan planların hazırlanması ya da kaynak sorunlarının gerçekçi çözümlere bağlanmamış olması, bu planların bir iki yıl uygulandıktan sonra rafa kaldırılmalarına yol açmıştır (Güven, 1995, s. 208).

Övgün (2010) Türkiye'de planlamanın yaşadığı evreleri beş dönemde değerlendirmiştir. 1930'lu yıllarda devletçilik politikası çatısı altında sanayileşmeye ve devlet öncülüğüne dayanan bir planlama anlayışı benimsenmiştir. 1940'lı yıllar ekonomik gelişmede özel sektörün ön planda olması ve devletin sadece belirli yatırım alanlarına eğilmesi gerektiği düşüncesinin hakim olduğu yıllar olmuştur. 1960'lı yıllarda kalkınma planlaması anlayışı ön plana çıkmış, sadece ekonomik alanda değil, toplumsal ve kültürel alanda da hızlı ve dengeli bir şekilde kalkınma sağlanması hedeflenmiştir. 1980'li yıllarda kalkınma planlaması geri planda kalmış, piyasa koşullarına uygun planlama anlayışı ön plana çıkmıştır. 2000'li yıllarda planlamaya ilişkin 1980'li yıllarda başlayan dönüşüm devam ederek stratejik planlama olarak yeni ve farklı bir aşamaya gelmiştir. Bu dönem içerisinde ulusal düzeyde ve ayrıntılı olarak hazırlanmakta olan kalkınma planı anlayışı terk edilerek hukuki ve kurumsal düzenlemeleri ön plana çıkaran bir planlama anlayışı getirilmiştir.

2.2. Sosyal Planlama

Kalkınma, ekonomik ve sosyal yönleriyle bütünsel bir süreçtir. Bu sürecin planlanmasında ekonomik ve sosyal planlama iç içedir. Kalkınma planlaması ekonomik planlamanın yanı sıra sosyal planlamayı da içine alan bir kavramdır. Sosyal planlama kalkınma plancılığının ekonomik planlama yönünü bütünleyen bir bölümüdür (Güven, 1995, s. 1).

Sosyal planlama, bir ülkenin toplum yapısının gelişmesinde ekonominin kalkınmasını sağlayacak şekilde sosyal politikaların planlanmasıdır. Sosyal planlama iktisadî planlamanın bir tamamlayıcısıdır.

Sosyal planlama, toplumda ekonomik yönden güçsüz ve özel olarak bakım, gözetim, yardım, desteklenme gereksinimi duyan kesimlerin ve grupların karşılaştıkları ya da karşılaşabilecekleri risklere, olumsuzluklara karşı en geniş biçimde korunmalarına yönelik kurumsal politikaları konu alan bir sosyal bilim dalıdır (Atlan, 2004, s. 1-2).

DPT'de sosyal planlama çalışmaları, 1960 yılında yürürlüğe giren 91 sayılı yasaya göre Sosyal Planlama Dairesi Başkanlığı, 18 Haziran 1984 tarihinden itibaren 223 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre Sosyal Planlama Başkanlığı, 24 Haziran 1994 tarihinden itibaren 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülmüştür. Sosyal planlama çalışmalarına Kalkınma Bakanlığı bünyesinde Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü sorumluluğunda devam edilmektedir.

Yoksulluğun ortadan kaldırılması gelişmişliğin sağlanmasına yönelik devletin vatandaşlarına karşı sorumlu olduğu temel konular; çalışma yaşamı, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve konut alanlarıyla ilgilidir (Engin, Yaşar ve Mıhcı, 2013, s. 148). Bu konular DPT tarafından yapılan sosyal planlama içinde yer alan konulardır.

DPT'nin Sosyal Planlama Başkanlığı döneminde yürütülen çalışmalar Karakütük (2012) tarafından bölge planlaması, yerleşme-kentleşme, konut, belediyeler, çevre sorunları, eğitim, kültür, gençlik ve spor, köy ve köylü sorunları, esnaf-sanatkar-küçük sanayi, toplum kalkınması, toplum yapısı, toplumsal göstergeler; nüfus, göçler, aile; insangücü, işlendirme (istihdam), sağlık, sosyal güvenlik, hizmetler, gönenç; çalışma yaşamı, kadınlar, ücretler, yurt dışı işçi sorunları; bilim-teknoloji, teknik yardım olarak sıralanmaktadır.

Güven (1995) tarafından ülkemizde sosyal planlamanın uygulama alanları olarak: nüfus ve istihdam sorunları, köy kalkınması, köy ve köylü sorunları, kentleşme ve konut sorunları, bölgesel gelişme sorunları, gelir dağılımı ve sosyal refah sorunları, çalışma hayatının sorunları, sosyal güvenlik sorunları, sağlık sorunları, çevre sorunları, eğitim sorunları dile getirilmektedir.

Karakütük (2012) kalkınma planlarında ağırlığın ekonomik konulara verildiğini belirtmekte, toplumsal kavram ve yöntemlerin de planlamada dikkate alındığına vurgu yapmaktadır. Planda insana yatırım, eğitimde fırsat eşitliği, toplum kalkınması, sağlık ve sosyal güvenlik gibi alanlarda hedefler yer almaktadır.

Kamu kesimi sosyal harcamaları da eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamalarından oluşmaktadır (DPT, 2014 Yıllık Program, s. 53).

Ekonomik ve sosyal planlama olarak iki bölümde ele alınan kalkınma planlarında ağırlığın ve önceliğin ekonomik planlamadan yana olduğu görüşü bazı araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir.

Ekonomik planlama-sosyal planlama dengesine ilişkin Türkcan (2010); Hükümet Başkanı Cemal Gürsel'in 28 Eylül 1960 tarihinde "sosyal planlamanın ülkemiz için çok önemli olduğunu ve geri kalmış bölgelerin kalkınması için faydalı olacağını, fakat esas yükün ekonomik planlamaya verileceğini" söylediğini belirtiyor.

DPT'de çalıştığı yıllara ilişkin anılarını paylaştığı eserinde Kansu (2004); DPT'nin kuruluş dönemlerinde ekonomik büyümenin toplumsal gelişmelerden öncelikli olduğu görüşünün hakim olduğunu belirtmektedir. Yine aynı şekilde ekonomik plancıların, kaynakları ekonomik büyümeyi doğrudan etkileyecek üretime yönelttiklerini, "arta kalan" kaynakların ise ikinci derecedeki toplumsal sektörlere ayrıldığını ifade etmekte buna gerekçe olarak eğitimin sonuçlarının uzun dönemde alınmasının olduğunu vurgulamaktadır. Ekonomik plancıların kaynak ayırmada verdikleri önceliğe, toplumsal plancıların itiraz etmemesi dikkat çekmektedir.

Börtücene (1973) 1970'lerden önce kalkınmış olmanın ölçütünün sadece kişi başına gelir artışı olduğunu belirtmektedir. 1970'lerden itibaren kalkınma planlarının başlıca amacı sosyal ve ekonomik güvenceleri topluma yaygınlaştırmak, yaşam düzeyini iyileştirmek, sosyal ve ekonomik alanda bireylere her türlü katılma ve olanak eşitliği sağlamak olarak değişikliğe uğramıştır.

Karaman (1994)'a göre Türk plancılığındaki kaynak dağıtım sisteminin temel amacı iktisadi yaşamın hangi öğelerine müdahele edileceğinin belirlenmesidir. İktisadi

ağırlıklı bir yaklaşımda toplumsal hedeflere ulaşmak güçleşmektedir. Bu nedenle planlamada hakim anlayış olan iktisadi boyutlu iktisadi büyüme anlayışının, çok boyutlu toplumsal gelişme modeline göre yeniden şekillendirilme zorunluluğu bulunmaktadır.

511 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 16 Nisan 1993 tarihinde DPT'nin organizasyon yapısında yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme ile "Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü" kaldırılmış yerine "Yapısal Uyum Sosyal Politikalar ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. Bu kararın son derece olumsuz sonuçlar doğuracak olması nedeniyle bu yanlıştan en kısa zamanda dönülmesine yönelik hazırlanan "Sosyal Planlama Kavramı" çalışması DPT'de dönemin Sosyal Planlama Genel Müdürü İsmail Karaman tarafından DPT'nin yönetim kademesine sunulmuştur. Karaman (1994)'a göre;

1. DPT'nin kuruluşundan beri önemli çalışmalar yapmış ve uluslararası kuruluşlar tarafından takdir edilen Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü'nün kaldırılması ile sosyal planlamanın yatırım araçları ortadan kaldırılarak soyut bir uygulamaya geçilmiştir.
2. 31 Ocak-15 Şubat 1994 tarihleri arasında New York'ta yapılan Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde salt iktisadi yaklaşımlarla toplum sorunlarının çözülemediği belirtilerek Türkiye'de 1960 yılından beri uygulanan sosyal planlama yaklaşımı örnek gösterilmiştir.
3. DPT'de bu yeni yapılanma ile sosyal konular iktisadi planlama anlayışında eriyecektir.
4. Toplumu yönlendirmeye çalışan planlama örgütlerinin eğitim, sağlık, istihdam gibi finans boyutlarıyla ifadesi mümkün olmayan konulara gereken önemi vermek zorundadır. Sosyal planlama bacağı eksik olunca da bu konulara ağırlık vermek güçleşecektir.

1960'lı yıllarda DPT'de sosyal faktörlerin gerekli görülen düzeyde işlememesini Karayalçın (1974) iki nedene bağlamaktadır. Birinci neden olarak ekonomik ve sosyal faktörler arasındaki karşılıklı ilişkilerin belirgin olmamasını belirtmektedir. İkinci neden olarak sosyal planın hangi tekniklerle ve nasıl hazırlanacağı, iktisadi plan ile bağlantısının nasıl kurulacağına ilişkin gerekli yaklaşım, yöntem ve tekniğin bulunmamasını göstermektedir.

DPT tarafından sosyal planlama yapılmasının nedenini Tekeli (2008) şöyle açıklamaktadır:

> DPT 91 sayılı kuruluş kanununun İktisadî Planlama Dairesi'nin görevlerini sayan yedinci maddesinde "bölge planı" yapmak da sayılıyordu. Ama Devlet Planlama Teşkilatı'nın çalışmalarında bölge planlaması işlevi Sosyal Planlama Dairesi tarafından yerine getirilmiştir. Bunun temel nedeni bölge planlamasının dengeli kalkınmayı sağlayarak, sosyal sorunların çözümüne katkıda bulunacak bir araç olarak görülmesidir.

Sosyal sorunların çözülmesi, bunlara yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi bu politikaların sosyal planlara yansıtılması ülke kalkınması için önem taşımaktadır. Şenkal (2007)'a göre, 2000'lerin dünyasının 1950'lerin dünyasından çok farklı olması nedeniyle sadece ekonomik kalkınma ve sermaye birikimine önem veren anlayış ile ülkelerin kalkınma sorunları çözüme kavuşamayacaktır. Özellikle küreselleşme süreciyle sosyal sorunlara önem vermeyen kalkınma modellerinin başarı şansı çok düşük olacaktır. Sosyal sorunlar, ülkeleri tarihte olmadığı kadar büyük çapta tehdit etmektedir. Bundan dolayı son dönemlerde küresel çapta sosyal politika söylemlerinin yeniden ağırlık kazanmaya başladığı görülmektedir.

2.3. Türkiye'de Sosyal Planlama Kapsamında Yapılan Eğitim Planlaması Çalışmaları

Bu araştırmanın ilgi alanı içinde yer alan eğitim planlaması Türkiye'de DPT/KB tarafından yapılan kalkınma planları içinde yer almaktadır. DPT'de eğitim planları 1960-1984 yılları arasında Sosyal Planlama Dairesi Başkanlığı, 1984-1994 yılları arasında Sosyal Planlama Başkanlığı, 1994 yılından itibaren de Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü sorumluluğunda yapılmış, DPT'nin KB'ye dönüşümünün ardından KB bünyesinde Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü sorumluluğunda yapılmaya halen devam edilmektedir.

Eğitim planlaması konusuna geçmeden önce eğitim konusunun kalkınma için önemi, ekonomik ve toplumsal yararları üzerinde farklı araştırmacıların görüşleri üzerinde durulmuştur.

Eğitim, sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmanın temel aracıdır. Eğitim, toplumun varlığını sürdürmesi, gelişebilmesi, geleceğinin biçimlendirilmesinde en önemli araçtır. Eğitimsiz bir ülke kalkınamaz. Kalkınma, toplumun dönüşmesi ise eğitim bu dönüşümün gerçekleşmesini sağlayan araçtır (Engin, Yaşar ve Mıhcı, 2013, s. 153).

Yapılan birçok araştırma istihdam ve verimliliğin artırılmasında dolayısıyla ülkelerin kalkınmasında ve gelişmesinde eğitimin hayati bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (İnaç ve arkadaşları, 2006, s. 62). Bir toplumun en değerli kaynağı eğitilmiş insan kaynağı olup günümüzde toplumların kalkınmışlık ve sosyal gelişmişlik düzeyleri, aynı zamanda insana yaptıkları yatırımlarla, yani insan kaynaklarının niteliğiyle ölçülmektedir (Gümüş ve Şişman, 2012, s. 17). Kalkınma ile eğitim arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, eğitimin bireye kazandırdığı bilgi, beceri ve tutumun, hem bireyin hem ülkenin gelirini artırdığı, böylece ekonomide verimlilik sağlandığını ortaya koymaktadır (Karakütük, 2012, s. 21).

Eğitim, ülkelerin yatırım yapmak zorunda oldukları bir alandır. Eğitime ayrılan kaynak ise bir harcama değil, ülkeler için oldukça gerekli ve hatta en kârlı yatırımdır (Ünal, 1985). Ulusal zenginlik için eğitimin nitelik ve etkinliği birinci derecede önem taşımaktadır (İnaç ve arkadaşları, 2006, s. 60).

Çakmak (2008)'a göre; eğitim, gelir artışına yol açmakta, nüfusun niteliğini ve yaşam biçimini etkilemektedir. Bu nedenle yatırım önceliğinin eğitime verilmesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerin yöneticileri eğitimi sürekli gündemlerinde tutmaktadır. İngiltere Başbakan Yardımcısı "Bizim sahip olduğumuz en iyi ekonomik politika eğitimdir. Bölgesel kalkınma stratejileri, yeni açılmakta olan işler ve yarının ekonomisi için ihtiyaç duyduğumuz becerileri sağlamakta önemli bir rol oynayacaktır" ifadesini kullanmaktadır.

Eğitim, yalnız Anayasal bir hak ve sosyal bir hukuk devletinin bir görevi olarak değil, iktisadî açıdan da en verimli üretim alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca eğitim, siyasi, toplumsal ve kültürel bütünleşmenin de en etkin araçlarından birisidir (Türkmen, 2002, s. 2). Eğitimin kişileri yaşama hazırlaması gerekir. Eğitim, yaşam hakkında bütünleşmiş bir görüş yerleştirmediği sürece, çok az önem taşır (Krişnamurti, 2012, s. 9).

Eğitim sistemi, devlete güç sağlayan alt sistemlerin en etkililerinden biridir. Bu süreçte devlet, kendisine güç sağlamak amacıyla bireylere siyasi, ideolojik ve ekonomik olarak belirlediği bilgi, beceri ve deneyimleri eğitim sisteminin amaçları olarak belirlemekte, bireyleri istendik yönde eğitmektedir (Gökçe, 2009, s. 207).

Türkmen (2002) eğitim ile kalkınma arasındaki ilişkiyi çalışmasında ele almıştır. Bu çalışmada; 1960'lara kadar temel bir hak olarak görülen eğitim, bu tarihten itibaren ekonomik gelişme ile doğrudan ilişkili bir kavram olarak değerlendirilmeye

başlanmıştır. Eğitime yapılan yatırımın, insana yapılan diğer yatırımlarda olduğu gibi ekonomik kalkınmada, yoksul kesimlerin gelirlerinin artırılmasında en az ulaşım, haberleşme, enerji ve sulama yatırımları kadar ve hatta daha önemli olduğu düşünülmektedir. Devletin sosyal içerikli en önemli görevlerinden birisi de eğitimdir. Bir sosyal sınıftan diğerine geçişi sağlayan en önemli faktör eğitimdir, çünkü eğitim, yoksul kesimlerin nitelik ve becerilerini artırarak onlara nitelikli iş bulabilme olanağını sağlar. Gelişmiş ülkelerde eğitim hizmetlerinin bütün öğrencilere aynı kalitede verilmesine özen gösterilmekte ve böylece fırsat eşitliği sağlanarak gelir dağılımı önemli ölçüde iyileştirilmektedir.

Gürüz (2008) rekabet gücünü, bir ülkenin verimlilik düzeyini belirleyen kurumsal yapılar, politikalar ve faktörlerin tümünün oluşturduğu bir bütün olarak tanımlamaktadır. İlköğretim, yükseköğretim ve iş öğretimi Küresel Rekabet Gücü Endeksini sayısal olarak belirleyen parametreler arasında belirtmektedir.

Keskin (2004) Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirebilmesinin öncelikle sahip oldukları beşeri sermayenin niteliğini iyileştirebilmelerine bağlı olduğunu belirtmektedir. Bunun için kaynak ayrılacak öncelikli alan eğitimdir. Eğitimin daha geniş bir kesime daha nitelikli bir şekilde verilmesi sağlanmalıdır. Eğitim politikası, başta sanayi ve hizmet sektörleri olmak üzere, tüm sektörlerin gereksinimlerine cevap verecek sayıda ve nitelikte eleman yetiştirilmesini sağlayacak biçimde düzenlenmelidir.

Karataş (2010) beşeri sermayenin, eğitimli işgücünün bilgi, beceri ve deneyimlerini anlatmak için kullanıldığını ve ekonomik büyümenin temel unsurlarının başında geldiğini belirtmektedir. Genel anlamda insanın niteliğini vurgulayan "bilgi, beceri, tecrübe ve dinamizm" gibi pozitif değerler, beşeri sermaye olarak kabul edilmektedir. Bireye kazandırılan bu değerler, üretimde kullanılan diğer faktörlerin daha verimli olmasına olanak vermekte, yeni teknolojilerin icadı ve akılcı bir şekilde kullanılmasına da yol açmaktadır.

Tekeli (2011), bugünkü şekliyle eğitimin çok büyük bir sistem olarak geliştiğine vurgu yapmaktadır. Bu sistemi bugünden yarına tamamen değiştirecek, üretim sistemi ile iç içe olacak bir yapıya kavuşturmak olanaklı değildir. Bu nedenle kısa ve orta vadede bu sistemi, üretime "girdi" sağlayan niteliği ile kabul etmek zorunludur. Burada yapılacak iş, sistemin insangücü ve bilgi üretme bakımından insangücü sistemi ile tutarlı olmasını sağlamak ve bu amaçla üretim sistemi ile ilişkilerini artırmaktır.

Kalkınma planları içinde, eğitimin genel gelişme çizgisi "eğitim planlaması" ile sağlanır. Böylece, eğitimin hedefleri; büyüklükler, dengeler ve kaynaklar olarak saptanmış olur.

Çakmak (2008) eğitimin en verimli ekonomik yatırım olduğunu belirtmek için Colorado Üniversitesi profesörlerinden Naci Mocan'ın hesabını örnek göstermektedir. Buna göre; Türkiye 2000 yılında millî gelirinin yaklaşık % 5'ini yaklaşık 6.8 milyar ABD Dolarını eğitime tahsis etmiştir. Ortalama eğitim düzeyini Türkiye'de bir yıl artırmanın kişi başına maliyeti 75 ABD Dolardır. Öte yandan bu yatırımın karşılığı kişi başına millî gelir de 260 ABD Dolardır. Bir ülkenin gelişmişliği, o ülke insanlarının iyi bir eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceriyle ekonomik büyümeye yapabilecekleri katkıya bağlıdır. Sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli öğesi, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir. Ekonomi ile eğitim arasındaki ilişki kalkınma kavramı üzerinde odaklanmaktadır.

Karataş (2010) kalkınma için eğitimin toplumsal değişimin stratejik aracı olduğunu belirtmektedir. Robert Barro ve diğer araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalarda; yoksul ülkelerin zengin ülkeleri yakalamasını önleyen faktörün fizikî sermaye yatırım eksikliği değil, insan sermayesi konusundaki yatırım eksikliğidir. Eğitim düzeyi ile verimlilik artışı arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. ABD'de yapılan bir çalışmada, 1929-1982 yılları arasında ABD'de kişi başına düşen millî gelir artışının % 25'inin öğrenim süresindeki artıştan kaynaklandığı, eğitim düzeyi yüksek olan ülkelerin yeni teknolojileri daha çabuk özümsediği ve daha hızlı büyüme eğilimi gösterdiği ifade edilmektedir. Eğitim ve sağlık gibi beşeri sermaye öğeleri iktisadî kalkınmada temel güç olup, iyi eğitilmiş insangücüne sahip olan ülkeler daha hızlı kalkınmaktadır. Güney Kore, Japonya ve Almanya bunun en iyi örnekleridir. Günümüzde fakirlik kısır döngüsünün kırılması için eğitim ve sağlık düzeyinin yükseltilmesi zorunludur. Yapılan araştırmalar, uzun dönemde sağlık ve eğitime yapılan yatırımların geri dönüş hızının fiziksel sermayenin geri dönüş hızından daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkmen (2002) birçok eğitim iktisatçısına göre ekonomik kalkınmanın temel noktasının eğitim olduğunu belirtmektedir. Uzak Doğu ülkelerinin insan kaynaklarının geliştirilmesi için eğitim harcamalarında yaptıkları artışla, kaydettikleri ekonomik gelişme bu konuda sıkça kullanılan bir örnektir. Bu konudaki bir araştırmanın sonuçlarına göre; okuma yazma oranı % 20'den % 30'a yükseltildiğinde Gayri Safi

Yurt İçi Hasıla (GSYİH) da % 8'den % 16'ya yükselmiştir. Çiftçilerin dört yıllık ek eğitimlerinin fiziki tarımsal çıktılarını yaklaşık % 10 artırdığı saptanmıştır. Benzer bir çalışma sonucunda, bir yıllık ek eğitim süresinin GSYİH'ya % 3'lük bir katkı yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitimin sosyal yararlarına ilişkin Hindistan'da yapılan bir çalışmada, 1.000 kız çocuğunun ilköğretim kademesinde ek bir yıllık eğitiminin 32.000 ABD Dolarına mal olduğu görülmüştür. Bu ek eğitimin doğurganlık oranını azaltması nedeniyle 75.000 ABD Doları, çocuk ölümlerinin azaltılmasına etkisi ile 32.000 ABD Doları, ölümcül hastalıkların azaltılması ile 2.300 ABD Doları bir faydaya yol açtığı belirlenmiştir. Eğitim harcamalarında yapılacak olan % 2'lik bir artışın, doğuşta yaşamda kalma ümidini Fransa'da 1.25 yıl, İngiltere'de 1.5 yıl, ABD'de ise bir yıl artırdığını göstermektedir. ABD'de eğitim harcamalarında yapılacak % 2'lik bir artış, 100.000 kişi başına işlenen dokuz cinayet suçunun yediye inmesine yol açacak bir etki yapmaktadır. Eğitimin sosyal yararları hakkında yapılan araştırmaların sonucunda eğitimin; gelir artışı, halk sağlığında iyileşme, düşük doğurganlık oranı, demokratikleşme, siyasi istikrar, yoksulluğun ve eşitsizliğin azaltılması, artan çevre bilinci, suç oranında düşmeye neden olduğu saptanmıştır.

Eğitim sistemi, ekonomik sistemin işleyebilmesi için gerekli nitelikli insangücünü yetiştirir. Öngörülen kalkınma hızına ulaşabilmek için gereken insangücünün yetiştirilmesi hedefine önce ekonomik planlama, sonra insangücü planlaması ve daha sonra eğitim planlaması yapılarak ulaşılabilir (Karakütük, 2012, s. 21).

Eğitimin ekonomik ve toplumsal yararları göz önüne alındığında "eğitim" etkinliğine ilişkin kurgunun eğitimin kendi iç dinamiklerinin dikkate alınarak oluşturulmasında ve eğitimin etkileşim halinde bulunduğu tüm sektörler ile bağlantılarının kurulmasında, bir planlamaya gereksinim duyulmaktadır. Bütün bu etkinlikler eğitim planlamasını gündeme getirmektedir.

Eğitimin yararlarının topluma yansıması için eğitim etkinliklerinin etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesi önem taşımaktadır. Eğitimden beklenen verimin elde edilebilmesi için eğitimin içinde yer alan tüm öğelerin sistem bütünlüğü içinde ele alınması, amaca yönelik doğru ve yerinde kaynak planlaması ile sağlanabilecektir. Eğitim amaçlarının yerine getirilmesi para, öğretmen, öğrenci, program, araç-gereç, bina vb. öğelerin planlaması ile gerçekleşebilmektedir. Bu öğelerin planlanması işlemi eğitim planlamasının kapsamına girmektedir.

Eğitim planlamasının temel amacı, eğitime ilişkin düzenlemeleri toplumun çeşitli tür ve kademelerle ilgili eğitim taleplerini en etkili biçimde karşılamak, eğitim için ayrılan kaynakları verimli bir biçimde kullanmak, eğitimden en üst düzeyde yarar elde etmek, eğitim sisteminin etkililiğini sağlamaktır (Gümüş ve Şişman, 2012, s. 148). Eğitim sistemi toplumdaki üretim sistemi için gerekli nicelikte ve nitelikte insangücünü yetiştirir, bu insangücünün üretimde nasıl kullanıldığını izler, teknolojinin gelişmesi için gerekli bilgileri üretir (Tekeli, 2011).

Karakütük (2012), dünyadaki ilk eğitim planlamasının 1919 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (SSCB)'nde yapıldığını belirtmektedir. İkinci Dünya Savaşı'na kadar dünyada "eğitim planlaması" kavramı çok az biliniyordu. Eğitim sistemleri büyüyüp karmaşıklaştıkça, ödenek ayırma işleri daha biçimsel bir durum aldıkça, eğitim planlaması sürecinin de daha karmaşık bir durum aldığı görülmektedir. Eğitim planlamasının bir amacı da eğitim örgütlerini yaşatmak, eğitim sistemindeki genişlemeyi sağlamaktır. 1950'li yıllara kadar uygulanan eğitim planlaması zaman yönünden kısa süreli, çoğunlukla bir bütçe yılını kapsayan, eğitim sisteminin ancak bir bölümünü ele alan, sistemin parçalarını birbirinden bağımsız planlayan, toplumun ve ekonominin gereksinimlerini eğitim örgütleri ile ilişkilendirmeyen, bütünlükten yoksun, duruk (statik) bir planlama biçimi olmuştur.

Eğitim planlamasının uluslararası boyutu da bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların azgelişmiş ülkelerin kalkınmasına yönelik çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmaların içinde eğitim politikası ve eğitim planlaması konuları da yer almaktadır. BM, IMF ve Dünya Bankası ülkelerin kalkınma planlamasını, eğitim politikasını bu ülkelere kredi vererek etkileme yoluna gitmektedir (Karakütük, 2012, s. 44).

Kurucuları arasında Türkiye'nin de yer aldığı Birleşmiş Milletler Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 16 Temmuz 1945 tarihinde kurulmuştur. Eğitim planlaması uzmanlarının yetiştirilmesi amacıyla UNESCO tarafından 1963 yılında Paris'te Uluslararası Eğitim Planlaması Enstitüsü kurulmuştur. Bu Enstitü'ye bağlı Beyrut, Yeni Delhi, Santiogo, Dakar ve Boenos-Aires'te bölgesel enstitüler kurulmuştur. Bu merkezlerde eğitim planlamasına yönelik çeşitli eğitimler verilmektedir (Karakütük, 2012, s. 42-43).

UNESCO tarafından yayınlanan Eğitim Sektörü Plan Hazırlama Rehberi (2015)'ne göre eğitim planlaması aşağıdaki basamaklara göre yapılmaktadır:

1. Eğitim sektörünün analiz edilmesi,
2. Politika oluşturma: politika önceliklerinin ve anahtar stratejilerin belirlenmesi,
3. Programın tasarlanması,
4. Planın maliyetinin ve finansman kaynaklarının belirlenmesi,
5. Planın uygulanması,
6. Uygulamanın ve kapasitenin revize edilmesi,
7. Planın izlenmesi ve değerlendirilmesi.

Uluslararası Eğitim Planlaması Enstitüsü verilerine göre 194 ülkenin eğitim planlaması bulunmaktadır. Bu planlar stratejik plan, kalkınma planı, eylem planı, temel plan gibi adlarla anılmaktadır. Eğitim planlaması yapan ülkeler Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1.

Eğitim Planlaması Yapan Ülkeler

Afrika	**Amerika ve Karayiplar**	**Arap Ülkeleri**	**Asya ve Pasifik**	**Avrupa**
Angola	Amerika Birleşik	Bahreyn	Afganistan	Almanya
Benin	Devletleri	Birleşik Arap	Avusturalya	Andorra
Bostwanna	Antigua ve Barbuda	Emirlikleri	Bangladeş	Arnavutlu
Burkina Faso	Arjantin	Cezayir	Bhutan	Avusturya
Burundi	Bahamalar	Cibuti	Brunei	Azerbaycan
Cape Verde	Barbados	Fas	Cook Adaları	Belarus
Çad	Belize	Filistin	Çin	Belçika
Demokratik Kongo	Bolivya	Irak	Doğu Timor	Birleşik Krallık
Cumhuriyeti	Brezilya	Katar	Endonezya	Bosna Hersek
Ekvator Gine	Dominik	Kuveyt	Fiji	Bulgaristan
Eritre	Dominik	Libya	Filipinler	Çek Cumhuriyeti
Etiyopya	Cumhuriyeti	Lübnan	Güney Kore	Danimarka
Fildişi Sahili	Ekvador	Mısır	Hindistan	Ermenistan
Gabon	El Salvador	Somali	İran	Estonya
Gambiya	Granada	Sudan	İsrail	Finlandiya
Gana	Guetamala	Suriye	Japonya	Fransa
Gine	Guyana	Suudi Arabistan	Kamboçya	Güney Kıbrıs
Gine Bissau	Haiti	Tunus	Kazakistan	Gürcistan
Güney Afrika	Honduras	Umman	Kırgızistan	Hırvatistan
Güney Sudan	Jamaika	Ürdün	Kiribati	Hollanda
Kamerun	Kanada	Yemen	Kuzey Kore	İrlanda
Kenya	Kolombiya		Laos	İspanya
Komorlar	Kostarika		Maldivler	İsveç
Kongo	Küba		Malezya	İsviçre

Afrika	Amerika ve Karayiplar	Arap Ülkeleri	Asya ve Pasifik	Avrupa
Lesotho	Meksika		Marshall Adaları	İtalya
Liberya	Nikaragua		Mikronezya	İzlanda
Madagaskar	Panama		Moğolistan	Karadağ
Malawi	Paraguay		Mynmar	Letonya
Mali	Peru		Nauru	Litvanya
Mauritus	Saint Kitts ve Nevis		Nepal	Lüksenburg
Moritanya	Saint Lucia		Niue	Macaristan
Mozambik	Saint Vincent ve Grenadinler		Özbekistan	Makedonya
Namibya	Surinam		Pakistan	Malta
Nijer	Şili		Palau	Moldova
Nijerya	Trinidad ve Tobago		Papua Yeni Gine	Norveç
Orta Afrika Cumhuriyeti	Uruguay		Samao	Polonya
Ruanda	Venezuella		Singapur	Portekiz
São Tomé ve Príncipe			Soloman Adaları	Romanya
Demokratik Cumhuriyeti			Sri Lanka	Rusya
Senegal			Tacikistan	San Marino
Seyşel			Tayland	Sırbistan
Sierra Leone			Tonga	Slovakya
Swaziland			Tuvalu	Slovenya
Tanzanya			Türkiye	Ukrayna
Togo			Türkmenistan	Yunanistan
Uganda			Vanatu	
Zambiya			Vietnam	
Zimbabwe			Yeni Zellanda	

Kaynak: http://www.iiep.unesco.org/en/our-expertise/planipolis

Gümüş ve Şişman (2012) çalışmasında eğitim ile ekonomi arasındaki ilişkiyi, eğitimin ekonomiye sağladığı katkıları Adam Smith, Alfred Marshall, Theodore W.Schultz gibi ekonomistlerin incelediğini belirtmektedir. Bu yazarlar "insangücü sermayesi" ifadesini kullanmışlar; eğitimi "insana yapılan bir yatırım" olarak görmüşler, eğitim alanında yapılan yatırımların ekonomik açıdan çözümlemesini yapmışlardır. Bu doğrultuda eğitim ekonomisi ve eğitim planlaması çalışmalarının önem kazandığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin, toplumun gereksinim duyduğu uzmanlık ve meslek alanlarına göre eğitim planlaması yaptığı görülmektedir. Bu planlama yapılmadığında bazı alanlarda yetişmiş insangücü fazlalığı olurken diğer bazı alanlarda da nitelikli insangücü açığı olabilmektedir. Bu tür yapısal sorunların çözüme kavuşması, ancak gerçekçi eğitim ve işgücü planlaması ile olanaklıdır. Bu nedenle, eğitim planlamasının ve eğitim ekonomisinin önemi, giderek daha iyi anlaşılmakta ve bu alanlarda politikalar geliştirilmektedir.

Âdem (1987) birçok ekonomik konuda çoğu kez taban tabana zıt bir görüşün savunucuları olan kapitalist ve sosyalist iktisatçıların, kalkınmada nitelikli insangücünün rolü konusunda birleştiğini belirtmektedir. İnsangücü planlaması, belirli bir dönemde ekonomik ve toplumsal kalkınmanın zorunlu kıldığı insan kaynaklarının, daha etkili ve verimli bir biçimde kullanılması amacıyla bilimsel yöntemlerle yetiştirilmesi sürecidir. Eğitim planlaması ile insangücü planlaması arasındaki en önemli fark, eğitim planlamasının tüm nüfusu kapsamasına karşılık insangücü planlaması, nüfusun belli bir bölümünü ele almakta, sadece çalışabilir nüfusu, onun da ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gereksinim duyduğu nitelik ve sayıdaki bölümünü kapsamaktadır.

Ünal ve Özsoy (2010)'a göre, Türkiye'de eğitim ekonomisinin bir bilimsel çalışma alanı olarak varlığı, "kalkınmacı paradigma"nın eğitime yüklediği işlevle önemli ölçüde ilişkili olmuştur. Sanayileşmenin, ancak sanayi üretiminde rol alabilecek nitelikte ve yeterli sayıda insangücü ile gerçekleştirilebileceği düşüncesi, kalkınma planları içinde eğitim planlarının da yer almasını gerektirmiştir. Gerek eğitim planlarının hazırlanması, gerekse eğitim sisteminin kalkınma amaçlarına yönelik olarak düzenlenmesi ve yönlendirilmesi eğitim ekonomisi konusunda bir bilgi birikimi gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Eğitimin toplumsal kalkınmanın bir aracı olarak görülmesi ise, 1960'lı yıllarda dünyada yaygın kabul gören ve uzun yıllar eğitim politikalarına kaynaklık eden İnsan Sermayesi Kuramı ile anlam bulmaktadır.

Türkcan (2010) eğitim planlaması ile iktisadî planlamanın, kalkınmanın birbirini tamamlayan iki öğesi olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu iki yaklaşımı birleştiren ortak nokta ise "insangücü planlaması"dır. İnsangücü gereksinimlerini belirlemek, ekonomik planlamanın yeni bir boyutu olarak ortaya çıkmıştır. Eğitim sistemini, ekonomideki dönüşümlerle bir bütünlük içinde yeniden tasarlamak çok önemlidir. Bunu gerçekleştirmek için eğitim sisteminin yapısında, yöntemlerinde ve içeriğinde önemli değişiklikler gerektirmektedir. Bu konudaki en zor kısım, teknik eğitimin orta kademe insangücü yetiştirecek bir yapıya kavuşmasını ve büyümesini sağlamaktı. Bu ve benzeri konularla ilgili ilkelerle, başlıca büyüklükler, planda yer alıyordu. Ancak, planın dayandığı düşünce sisteminin eğitim konusundaki karar alıcılar tarafından benimsenmesi niteliksel ve niceliksel bir sıçrama gerektiriyordu. Plancılar, bunun ne kadar güç olduğunu o dönem toplanan Millî Eğitim Şûrası'na yaptıkları sunuşla ilgili

tartışmalarda tanık olmuşlardı. Zaten planın bu bölümü büyük ölçüde kağıt üzerinde kalmıştır.

Sezen (1999) insangücü planlamasını, "örgütlerin, ülke yönetimlerinin, işlevlerini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirilmesi için gereksinim duyduğu ve duyacağı insangücünü niceliksel ve niteliksel bağlamda belirleyerek, personel politikasını bu belirlemeye göre gerçekleştirme işlemi" şeklinde tanımlamaktadır. Ülke yönetimlerinin hedefledikleri ulusal amaçları gerçekleştirmelerinde, yeterli sayıda ve gerekli nitelikte insangücüne sahip olmaları, üretimin verimini, etkinliğini belirleyen en önemli faktördür. İnsangücü planlaması ile bir ülkenin gereksinim duyduğu yetişmiş insangücü niceliksel ve niteliksel olarak belirlenmesi, eğitim yatırımlarının bu belirlemeye göre yönlendirilmesi gerekmektedir.

Kalkınma planları dışında Türkiye'nin 1960'lı yıllarda Akdeniz Bölge Projesi kapsamında uyguladığı İnsangücü Planlaması Türkmen (2002)'e göre başarılı bir uygulamadır. Bu uygulamayla Türkiye'nin insangücü ve eğitim planlamaları, dünya alanyazınında (literatüründe) övgü ile yer almıştır. Brezilya'nın da daha sonraki insangücü ve eğitim planlamalarında Türkiye'yi örnek aldığı ve benzer bir yapılanmaya gittiği görülmektedir. Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren insangücü planlaması ve hedefleri, meslekler ve meslek kademelerine göre yapılmış ve eğitim planlaması buna dayandırılmıştır. Ancak bu alanda bir istihdam planlamasının bulunmaması nitelikli işgücünün yerinde istihdam edilmesinde sıkıntılara yol açmaktadır.

Ekonomik ve toplumsal kalkınma planlarının bir parçası olan eğitim planlaması bir takım yaklaşımlar (modeller) kullanılarak yapılmaktadır. Karakütük (2012) çalışmasında bu yaklaşımları insangücü gereksinimi, toplumsal istem, maliyet-yarar, maliyet-etkililik, sentetik, girdi-çıktı, doğrusal programlama, uluslararası karşılaştırmalar ve stratejik planlama başlıkları altında ele almıştır. Bu yaklaşımları kısaca incelediğimizde:

1. İnsangücü gereksinimi yaklaşımı; eğitim sistemi ekonomik sistemin gereksinim duyduğu nitelikte ve nicelikte insangücü yetiştirmekle sorumludur. Bu yaklaşımda ekonominin gereksinim duyduğu insangücü yetiştirilmeye çalışılır.
2. Toplumsal istem yaklaşımı; bireysel eğitim gereksinimleri dikkate alınır. Bu gereksinimlerin karşılanmasına yönelik eğitimler planlanır.

3. Girdi-çıktı yaklaşımı; eğitim bir üretim süreci olarak kabul edilir. Eğitimin girdi ve çıktıları çözümlemeye tabi tutulur. Eğitim süreci sonunda girdi ile çıktı arasındaki ilişki incelenir.
4. Maliyet-yarar yaklaşımı; en az maliyetle en çok yararı elde etmeyi amaçlayan yatırım değerlendirme biçimidir. Eğitim yatırımlarına karar verilirken bu modelden yararlanılır.
5. Maliyet-etkililik yaklaşımı; aynı amacı gerçekleştirebilecek farklı maliyetleri olan seçeneklerden hangisinin daha iyi sonuç vereceğinin değerlendirilerek karar verilmesidir.
6. Sentetik yaklaşım; insangücü gereksinimi ile maliyet-yarar modelinin birlikte kullanıldığı yaklaşımdır.
7. Doğrusal programlama yaklaşımı; amaç doğrultusunda kısıtlı kaynakların en uygun dağılımını öngören matematiksel bir modellemedir.
8. Uluslararası karşılaştırmalar yaklaşımı; insangücü gereksinimini uluslararası verilere dayalı olarak belirleyen yaklaşımdır. Eğitim istatistiklerinde azgelişmiş ülke verileri gelişmiş ülke verileriyle karşılaştırılarak planlamaya yön verilir.
9. Stratejik planlama yaklaşımı; kamu eğitim örgütlerinin özel işletmeler gibi uzak hedefler belirleyerek, kaynakların daha etkin kullanıldığı, açık, şeffaf, hesap verilebilir, müşteri memnuniyeti, dış çevreye uyum gibi ilkeler doğrultusunda yapılan plan uygulamasıdır.

Kalkınma planlarının içinde ele alınan eğitim planlarının ulaştığı sonuçları değerlendiren Küçüker (2010) Türkiye'de eğitim planlamasının, devlet eliyle kurulmaya çalışılan sanayileşmiş kapitalist ekonominin ve bunun gerektirdiği kentleşmiş toplumsal yapının kurulmasına hizmet ettiğini belirtmektedir. Eğitim planlarının öncelikleri olan nicel büyüme, örgün eğitim, mesleki-teknik eğitim ve eğitimin ekonomik işlevleri bu amaca hizmet eden planlama öğeleri olarak ön plana çıkarılmıştır. Eğitim hizmetinin yaygınlaştırılmasında toplumun tümü yerine "en yeteneklilerin" belirlenmesini hedefleyen seçici ve eleyici bir süreç oluşturularak öngörülen ekonomik ve toplumsal yapının "elit"lerinin yetiştirilmesine ağırlık verilmiştir. Bir hak olarak eğitimin yaygınlaştırılması ve eğitim hizmetlerinden yararlanmada bireyler arasında eşitlik sağlanması, eğitim planlamasının gündeminin dışında tutulmuştur.

Gümüş ve Şişman (2012), Türkiye'de planlı kalkınma döneminde hazırlanan kalkınma planları içinde yer alan eğitim planlamalarındaki sorun sahası olarak eğitimin finansmanı, fiziksel kaynakların yetersizliği ve nüfus artış hızının yüksekliği konularını görmektedir.

Eğitim planlamasının temelinde eğitim politikaları ile eğitim felsefesi arasındaki ilişkinin doğru olarak okunması gerektiğini savunan Akdağ (2011), bu ilişkilerin doğru okunmamasının eğitim planlaması çalışmalarında sorun yaratacağını belirtmektedir. Bir ülkenin eğitiminin zeminini eğitim felsefesi oluşturur, onun üzerine eğitim politikası şekillendirilir, eğitim politikalarına dayanarak eğitim planlaması somutlaştırılır, eğitim planlamasıyla da eğitim uygulamalarına meşruluk kazandırılır. Ancak, sorun, toplumsal yapıya ve insan gerçeğine uygun eğitimin ne olduğuna ilişkin felsefi yaklaşımların tartışılmaması ve buna bağlı olarak da doğru politikaların oluşturulamamasında düğümlenmektedir.

Eğitim planlamasını sistemin geleceğine ilişkin bir çaba olduğunu belirten Kurul (1994) eğitim sistemine ilişkin iyi bir kestirme için verilerin bilimsel yollarla toplanması, hedeflerin gerçekçi ve geçerli olmasının önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Bunun yanında eğitim planlamasında nicel ve nitel olmak üzere iki tür karar önem taşımaktadır. Nitel kararlarda eğitim sisteminin amaçları, yapısı, ders programları, öğretim yöntemleri, öğretmen yetiştirme gibi konular yer alırken, nicel planlamada okullaşma oranı, eğitim maliyeti, eğitim finansmanı gibi konular ter almaktadır.

"Eğitim planları nasıl yapılmalıdır?" sorusunun cevabı olarak Coombs (1973) eğitim planlaması tekniğine yönelik yaptığı çalışmalarda; eğitim sisteminin toplum ile ekonomi ile ilişkilerinin dikkate alınarak makro düzeyde planlanması gerektiğini, eğitimin kendi iç düzenlemeleri açısından ise mikro düzeyde planlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda eğitim planlamasında;

1. Eğitimin amaçları, toplumun gereksinim ve amaçları ile bütünleştirilmelidir.
2. Eğitim sisteminin başarısı, belirlenen hedeflere ulaşma derecesi ile ölçülmelidir.
3. Eğitimin çok boyutluluğu dikkate alınarak, eğitim uygulamalarına sistem bütünlüğü içinde yaklaşılmalıdır.
4. Yöneylem araştırması, program bütçe, maliyet yarar analizi, PERT tekniği kullanılmalıdır.

5. Sistemin geliştirilmesine yönelik daha fazla kaynak aktarılmalıdır.

Coombs (1973)'un eğitim planlaması konusunda ortaya koyduğu temel ilkeler şunlardır;

1. Eğitim sistemi uzun dönemli ve geniş bir perspektif ile ele alınmalıdır.
2. Hazırlanancak plan eğitim sisteminin tümünü kapsamalıdır.
3. Genel kalkınma planıyla uyumlu olmalıdır.
4. Eğitim planlaması, eğitim yönetiminin önemli bir parçasıdır.
5. Eğitim planlaması yalnızca nicel gelişme ile değil nitel gelişme ile de ilgilenmelidir.

Eğitim planlamasının nasıl yapılması gerektiğini ele alan Psacharopoulos (1995), 1980'li yıllara kadar yapılan eğitim planlarında genel olarak, yükseköğretime ağırlık verildiğini belirtmektedir. Ancak azgelişmiş ülkelerin geliştirmesi ve asıl önem vermesi gereken alanın ilköğretim olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında, eğitim istihdam arasındaki denge kurulamaması nedeniyle eğitimin devlet tarafından finanse edilmesinin eğitim planlaması açısından yanlış bir uygulama olduğuna vurgu yapmaktadır.

Psacharopoulos (1995)'a göre etkili bir eğitim planlamasında;

1. Makro planlama kullanılmamalı,
2. Planlamada kullanılan matematiksel modellerin eğitim planlamasına uygun olmaması nedeniyle bunlardan eğitim planlaması çalışmalarında yararlanılmamalı,
3. Eğitimde devlet finansmanı sınırlı olmalı,
4. Devlet sadece ilköğretimi finanse etmeli,
5. İlköğretim süresi kısa olmalı,
6. Eğitimde toplumsal talebe ağırlık verilmeli,
7. İsteyenler kendi masraflarını karşılayarak istediği eğitimi istediği kadar alabilmeli,
8. Özel okullar teşvik edilmeli,
9. Eğitimde burs ve kredi olanağı genişletilmelidir.

2.4. Kalkınma Planı ve Programlarını Hazırlama Süreci

Türkiye'de 1960 yılından beri DPT/KB tarafından hazırlanan kalkınma planları bir bütünlük içinde hazırlanmaktadır. Bu planlarda eğitim, sağlık, insangücü, enerji, ulaştırma gibi sektörlere ilişkin hedefler yer almaktadır. Kalkınma planları içinde ayrı

bir eğitim planlaması, ayrı bir sağlık planlaması, ayrı bir enerji planlaması yapılmamaktadır. Kalkınma planları hazırlanırken belirlenen yol haritası ve uygulama basamakları takip edilmektedir. Bu süreçteki çalışmalar bir bütünlük içinde tüm sektörleri kapsayacak şekilde plan hazırlama süreçleri izlenerek yürütülmektedir.

DPT tarafından 1960'lı yıllardan günümüze kadar hazırlanan on kalkınma planının yapısı yıllara, dönemlere ve etkilenilen ekonomi-politik etkenlere göre değişiklik göstermektedir. Kalkınma planlarının genel yapısı Türkiye'nin farklı dönemlerde farklı derecelerde "planlı-müdahaleci ekonomi-politik sistem" ile "serbest piyasacı-dışa açık ekonomi-politik sistem" arasında tercihlerini değiştirdiği görülmektedir (Sadioğlu ve Öktem, 2011, s. 60).

Bu tercihlerin kalkınma planlarının içeriğini de etkilediği görülmektedir. Planların iktisadî felsefeleri ve yaklaşımları itibarıyla 1960 öncesi planları "devletçi ve kısmi", 1960-1980 planları "karma ekonomik ve bütüncül", 1980 sonrası planlar ise "liberal ve stratejik" olarak nitelendirilmektedir. 1980 öncesinde sanayileşmede "ithal ikamesi politikaları", 1980 sonrası ise "açık ekonomiye geçiş politikası" yönlendirici olmaktadır (DPT, 2009, s. 23).

1960'lı yıllardan itibaren DPT/KB tarafından hazırlanan dokuz kalkınma planı beşer yıllık dönemleri kapsayacak şekilde hazırlanmış, yalnızca Dokuzuncu Kalkınma Planı yedi yıllık hazırlanmıştır. Kalkınma planlarında bir süreklilik söz konusu olmaktadır. Burada bir hükümet döneminde hazırlanan ve onaylanan kalkınma planı, hükümetin değişmesi durumunda bile yeni gelen hükümet tarafından devam ettirilmesi gereken bir plan olması gerekmektedir. Burada yeni gelen hükümetin görüşlerinin yürürlükte olan plan maddeleri ile çelişmesi durumuyla karşılaşılabilmektedir. Bu durum teknik olarak planın uygulanmasını güçleştirebilmektedir. Sezen (1999) bu duruma ilişkin "dönem içinde hiçbir hükümet kendi hazırladığı planı uygulayacak kadar iktidarda kalmamış, her iktidar da kendinden öncekilerin hazırladığı planla kendisini bağlı saymamıştır" tespitinde bulunmuştur.

Türkiye'de 1963 yılından başlayarak 2018 yılına kadar geçerli olan 10 Kalkınma Planı 55 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde hazırlanan kalkınma planları, görev alan hükümetler ve Milli Eğitim Bakanlarına ilişkin bilgiler Çizelge 2'de gösterilmiştir. 1963-2016 yılları arasında 10 Kalkınma Planı döneminde 39 Hükümet ve 34 Milli Eğitim Bakanının görev yaptığı görülmektedir. Bu dönemler içinde en çok değişimin sekiz hükümet, sekiz Milli Eğitim Bakanı ile Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma

Planı döneminde olduğu, en az değişimin ise üç hükümet, dört Milli Eğitim Bakanı ile Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde olduğu görülmektedir.

Çizelge 2.

Hükümet, Milli Eğitim Bakanı ve Kalkınma Planı Dönemleri

<table>
<tr><th>Hükümet</th><th>Milli Eğitim Bakanı</th><th>Kalkınma Planı</th></tr>
<tr><td>27. Hükümet
(25 Haziran 1962-25 Aralık 1963)
(İsmet İnönü)</td><td rowspan="2">İbrahim Öktem
(11 Haziran 1963-20 Şubat 1965)</td><td rowspan="4">Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
(1963-1967)</td></tr>
<tr><td>28. Hükümet
(25 Aralık 1963-20 Şubat 1965)
(İsmet İnönü)</td></tr>
<tr><td>29. Hükümet
(20 Şubat 1965-27 Ekim 1965)
(Suat Hayri Ürgüplü)</td><td>Nevzat Cihat Bilgehan
(20 Şubat 1965-27 Ekim 1965)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">30. Hükümet
(27 Ekim 1965-03 Kasım 1969)
(Süleyman Demirel)</td><td>Orhan Dengiz
(27 Ekim 1965-01 Nisan 1967)</td></tr>
<tr><td>Mehmet İlhami Ertem
(01 Nisan 1967-03 Kasım 1969)</td><td rowspan="6">İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
(1968-1972)</td></tr>
<tr><td>31. Hükümet
(03 Kasım 1969-06 Mart 1970)
(Süleyman Demirel)</td><td rowspan="2">Orhan Oğuz
(03 Kasım 1969-26 Mart 1971)</td></tr>
<tr><td>32. Hükümet
(06 Mart 1970-26 Mart 1971)
(Süleyman Demirel)</td></tr>
<tr><td>33. Hükümet
(26 Mart 1971-11 Aralık 1971)
(Nihat Erim)</td><td>Şinasi Orel
(26 Mart 1971-13 Aralık 1971)</td></tr>
<tr><td>34. Hükümet
(11 Aralık 1971-22 Mayıs 1972)
(Nihat Erim)</td><td>İsmail Hakkı Arar
(13 Aralık 1971-22 Mayıs 1972)</td></tr>
<tr><td>35. Hükümet
(22 Mayıs 1972-15 Nisan 1973)
(Ferit Melen)</td><td>Sabahattin Özbek
(22 Mayıs 1972-15 Nisan 1973)</td></tr>
<tr><td>36. Hükümet
(15 Nisan 1973-26 Ocak 1974)
(Naim Talu)</td><td>Orhan Dengiz
(15 Nisan 1973-26 Ocak 1974)</td><td rowspan="4">Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı
(1973-1977)</td></tr>
<tr><td>37. Hükümet
(26 Ocak 1974-17 Kasım 1974)
(Bülent Ecevit)</td><td>Mustafa Üstündağ
(26 Ocak 1974-17 Kasım 1974)</td></tr>
<tr><td>38. Hükümet
(17 Kasım 1974-31 Mart 1975)
(Sadi Irmak)</td><td>Safa Reisoğlu
(17 Kasım 1974-31 Mart 1975)</td></tr>
<tr><td>39. Hükümet
(31 Mart 1975-21 Haziran 1977)
(Süleyman Demirel)</td><td>Ali Naili Erdem
(31 Mart 1975-21 Haziran 1977)</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>40. Hükümet
(21 Haziran 1977-21 Temmuz 1977)
(Bülent Ecevit)</td><td>Mustafa Üstündağ
(21 Haziran 1977-21 Temmuz 1977)</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>41. Hükümet
(21 Temmuz 1977-05 Ocak 1978)
(Süleyman Demirel)</td><td>Nahit Menteşe
(21 Temmuz 1977-05 Aralık 1978</td></tr>
<tr><td>42. Hükümet
(05 Ocak 1978-12 Kasım 1979)
(Bülent Ecevit)</td><td>Mustafa Necdet Uğur
(05 Ocak 1978-12 Kasım 1979)</td></tr>
<tr><td>43. Hükümet
(12 Kasım 1979-12 Eylül 1980)
(Süleyman Demirel)</td><td>Orhan Cemal Fersoy
(12 Kasım 1979-12 Eylül 1980)</td><td rowspan="3">Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı
(1979-1983)</td></tr>
<tr><td>44. Hükümet
(21 Eylül 1980-13 Aralık 1983)
(Bülend Ulusu)</td><td>Hasan Sağlam
(21 Eylül 1980-13 Aralık 1983)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">45. Hükümet
(13 Aralık 1983-21 Aralık 1987)
(Turgut Özal)</td><td>Vehbi Dinçerler
(13 Aralık 1983-13 Eylül 1985)</td></tr>
<tr><td>Metin Emiroğlu
(13 Eylül 1985-21 Aralık 1987)</td><td rowspan="3">Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
(1985-1989)</td></tr>
<tr><td>46. Hükümet
(21 Aralık 1987-31 Ekim 1989)
(Turgut Özal)</td><td>Hasan Celal Güzel
(21 Aralık 1987-30 Mart 1989)</td></tr>
<tr><td>47. Hükümet
(09 Kasım 1989-23 Haziran 1991)
(Yıldırım Akbulut)</td><td rowspan="2">Avni Akyol
(30 Mart 1989-20 Kasım 1991)</td></tr>
<tr><td>48. Hükümet
(23 Haziran 1991-20 Kasım 1991)
(Mesut Yılmaz)</td><td rowspan="5">Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı
(1990-1994)</td></tr>
<tr><td>49. Hükümet
(20 Kasım 1991-16 Mayıs 1993)
(Süleyman Demirel)</td><td>Köksal Toptan
(20 Kasım 1991-25 Haziran 1993)</td></tr>
<tr><td>50. Hükümet
(25 Haziran 1993-05 Ekim 1995)
(Tansu Çiller)</td><td>Nahit Menteşe
(25 Haziran 1993-24 Ekim 1993)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">51. Hükümet
(05 Ekim 1995-30 Ekim 1995)
(Tansu Çiller)</td><td>Nevzat Ayaz
(24 Ekim 1993-05 Ekim 1995)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Turhan Tayan
(05 Ekim 1995-28 Haziran 1996)</td></tr>
<tr><td>52. Hükümet
(30 Ekim 1995-06 Mart 1996)
(Tansu Çiller)</td><td rowspan="3">Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
(1996-2000)</td></tr>
<tr><td>53. Hükümet
(06 Mart 1996-28 Haziran 1996)
(Mesut Yılmaz)</td></tr>
<tr><td>54. Hükümet
(28 Haziran 1996-30 Haziran 1997)
(Necmettin Erbakan)</td><td>Mehmet Sağlam
(28 Haziran 1996-30 Haziran 1997)</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>55. Hükümet
(30 Haziran 1997-11 Ocak 1999)
(Mesut Yılmaz)</td><td>Hikmet Uluğbay
(30 Haziran 1997-11 Ocak 1999)</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>56. Hükümet
(11 Ocak 1999-28 Mayıs 1999)
(Bülent Ecevit)</td><td>Metin Bostancıoğlu
(11 Ocak 1999-10 Temmuz 2002</td></tr>
<tr><td>57. Hükümet
(28 Mayıs 1999-18 Kasım 2002)
(Bülent Ecevit)</td><td>Necdet Tekin
(10 Temmuz 2002-18 Kasım 2002)</td><td rowspan="3">Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)</td></tr>
<tr><td>58. Hükümet
(18 Kasım 2002-14 Mart 2003)
(Abdullah Gül)</td><td>Erkan Mumcu
(18 Kasım 2002-14 Mart 2003)</td></tr>
<tr><td>59. Hükümet
(14 Mart 2003-29 Ağustos 2007)
(Recep Tayyip Erdoğan)</td><td>Hüseyin Çelik
(14 Mart 2003-01 Mayıs 2009)</td></tr>
<tr><td>60. Hükümet
(29 Ağustos 2007-06 Temmuz 2011)
(Recep Tayyip Erdoğan)</td><td>Nimet Çubukçu
(01 Mayıs 2009-06 Temmuz 2011)</td><td rowspan="4">Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">61. Hükümet
(06 Temmuz 2011-29 Ağustos 2014)
(Recep Tayyip Erdoğan)</td><td>Ömer Dinçer
(06 Temmuz 2011-24 Ocak 2013)</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Nabi Avcı
(24 Ocak 2013-24 Mayıs 2016)</td></tr>
<tr><td>62. Hükümet
(29 Ağustos 2014-28 Ağustos 2015)
(Ahmet Davutoğlu)</td></tr>
<tr><td>63. Hükümet
(28 Ağustos 2015-24 Kasım 2015)
(Ahmet Davutoğlu)</td><td rowspan="3">Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)</td></tr>
<tr><td>64. Hükümet
(24 Kasım 2015-24 Mayıs 2016)
(Ahmet Davutoğlu)</td></tr>
<tr><td>65. Hükümet
(24 Mayıs 2016-……..)
(Binali Yıldırım)</td><td>İsmet Yılmaz
(24 Mayıs 2016-……)</td></tr>
</table>

Kaynak: http://www.wikipedia.com.tr

Karakütük (2012) kalkınma planı ile hükümet programı arasında bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir. Kalkınma planı hükümet tarafından hazırlanmakta, bu nedenle bu plan bir ölçüde hükümetin genel ekonomik ve toplumsal politikalarını yansıtmaktadır. Kalkınma planı, hükümette olan siyasal partinin programından etkilenmektedir. Ancak kalkınma planı ile hükümet programı aynı şeyi ifade etmemektedir. Kalkınma planı daha kapsamlı ve teknik özellik taşırken, hükümet programı daha genel nitelik taşımaktadır. Kalkınma planı daha uzun dönemli kalkınma politikalarını kapsarken, hükümet programının hükümetin süresi kadar geçerliliği

bulunmaktadır. Bu nedenle, kalkınma planlarının süresinin hükümetlerin süreleriyle uyumlaştırılması gerektiği konusunda tartışmalar yapılmaktadır.

DPT/KB'nin hazırladığı ve hükümetlerin Meclise sunduğu Kalkınma Planları, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kararı olarak yürürlüğe girmektedir. Kalkınma planları, DPT/KB tarafından hazırlanmakta ve Yüksek Planlama Kurulu'nda görüşülerek Bakanlar Kurulu tarafından karara bağlanan yıllık programlar ile uygulamaya geçirilmektedir. Yıllık programlar, kalkınma planlarında benimsenen hedef ve politikalarla tutarlı olarak DPT tarafından ilgili kuruluşların görüşleri alınarak hazırlanmaktadır. Plan sistematiğine göre hazırlanan yıllık programlar, o yıl için ulaşılacak hedefleri ve izlenecek politikaları belirlemekte, kamu yatırımlarının sektörler ve bütçe türleri itibarıyla tahsisini göstermektedir. Bütçe ve kamu kuruluşlarının iş programlarının, yıllık programın hedef ve politikaları ile tutarlı olması gerekmektedir.

Kalkınma planları, katılımcı planlama anlayışı ve uzun vadeli hedeflere uygun olarak bütüncül bir bakış açısıyla sektörler arası denge gözetilerek hazırlanmaktadır. Plan hazırlıkları sırasında oluşturulan özel ihtisas komisyonları aracılığıyla toplumun çeşitli kesimlerinin ekonomik ve sosyal politikalar ile hedefler konusundaki görüş ve istekleri kalkınma planlarına yansıtılmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 13).

Planın başarısında katılımcılığın etkisi çok büyüktür. Katılımcılığa yönelik Türkiye'de planlamanın kurumsal açıdan özelliklerinden biri "özel ihtisas komisyonları"dır. Kamu kesimi, özel sektör ve üniversitelerden 400'e yakın uzmanın 44 komisyonda plan çalışmalarına katılmasını sağlayan bu mekanizma, Türkiye'de plancılığın en ilginç yönlerinden biridir (Türkcan, 2010, s. 233).

DPT (2009)'de kalkınma planının hazırlanması süreci genel olarak aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır.

1. Özel ihtisas komisyonlarının kurulması ve bilgi toplama,
2. Plan stratejisinin saptanması,
3. Plan taslağının hazırlanması,
4. Plan taslağının TBMM'ye sunulması ve kabul edilmesidir.

Bu aşamalar DPT (2009) kaynaklarından özetlenerek aşağıda verilmiştir.

Plan hazırlık çalışmaları, araştırma ve bilgi toplama ile başlamaktadır. Plan hazırlayabilmek için ülke gerçeklerinin bilinmesine, bunun için de ülkedeki doğal kaynakların, insangücünün ve ekonomik olanakların, özellikle toplumsal istem ve eğilimlerin saptanmasına gereksinim bulunmaktadır. Bu gereksinimi göz önünde tutan

yasa koyucu, DPT/KB'nin planlama ile ilgili olarak gerekli gördüğü bilgileri, başta Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Başkanlığı olmak üzere, kamu kuruluşlarından ve diğer gerçek ve tüzel kişilerden isteyebilmek için yetkilendirilmiştir.

Plan hazırlık çalışmalarının başlangıcında, gereksinim duyulan konulara yönelik özel ihtisas komisyonları kurulmaktadır. Bu komisyonların kurulma amacı, konu ile ilgili bilgileri toplamak, çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşlarının konuyla ilgili görüşlerini almak, sorunları saptamak, çözüm önerilerini görüşmek, sektörlerle ilgili öngörülerini ve önerilerini almaktır. Komisyonların koordinatörlüğünü DPT/KB uzmanları yapmaktadır. Komisyonlar, inceledikleri konu ve sektör için her türlü bilgi, görüş, öneri ve önlemlerin yer aldığı bir rapor hazırlamaktadır. Raporlar daha sonra DPT/KB tarafından yayınlanmaktadır. Ancak, plan çalışmalarında geniş ölçüde yararlanılan bu raporların, bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

DPT/KB, gerek özel ihtisas komisyonları yardımıyla, gerekse diğer yollarla topladığı bilgileri, çok yönlü ve teknik çalışmalar ile değerlendirdikten sonra hükümetin tercih ve direktifleri doğrultusunda ve anayasal amaçları da göz önünde bulundurarak "Plan Stratejisi" taslağını hazırlamaktadır. Bu taslak Yüksek Planlama Kurulu'nda görüşülüp onaylanarak Bakanlar Kurulu'na sunulmakta, "Plan Stratejisi"nin Bakanlar Kurulu'nda görüşülüp kabul edilmesiyle Kalkınma Planı'nda yer alacak ekonomik, sosyal ve kültürel hedeflerin belirlenmesi için göz önünde tutulacak amaçlar ile uygulanacak politikaların çerçevesini çizen ana ilkeler belirlenmektedir.

Planda, makro ekonomik büyüklükler ve sosyal göstergeler dikkate alınmakta, özel ihtisas komisyonu çalışmalarından da yararlanılarak plan dönemi için sektör, mal ve etkinlik temelinde hedefler ile uygulanacak ilke, politika ve önlemlere yer verilmektedir.

Yüksek Planlama Kurulu ortaya çıkan "Plan Tasarısı"nı kabul edilmiş ana ilke ve hedeflere uygunluk açısından değerlendirerek bir raporla Bakanlar Kurulu'na sunmaktadır. Bakanlar Kurulu'nda incelenip kabul edilen plan TBMM'ye sunulmaktadır. Önce TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda, daha sonra da TBMM Genel Kurulu'nda görüşülen plan, TBMM kararı olarak yasalaşarak yürürlüğe girmektedir.

Kalkınma planları, yıllık programlarla uygulamaya konulmaktadır. Yıllık programların plana, bütçeler ile kamu kuruluşlarının iş programlarının ise yıllık programlara uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Yıllık programlarla ekonomik

hedeflerin ve izlenecek politikaların belirlenmesinin ardından hazırlanan Yatırım Programları ile kamu yatırımlarının bu hedef ve politikalarla uyumlu olarak proje bazında sektörler, kuruluşlar ve bütçe türleri itibarıyla tahsisi yapılmaktadır. Yıllık programlar DPT/KB tarafından hazırlanarak Yüksek Planlama Kurulu'na gönderilmektedir. Kurul programları inceleyerek bir raporla Bakanlar Kurulu'na sunmakta, Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan yıllık programlar, "Programın Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair" Bakanlar Kurulu Kararı'nın eki olarak Resmi Gazete'de yayınlanmaktadır.

Yıllık programlar DPT/KB tarafından hazırlanırken gerek yatırım, gerekse önlem ve öneriler bakanlıklardan ve diğer ilgili kuruluşlardan istenmekte, kamu yatırımlarıyla ilgili olarak uygulayıcı birimler ile DPT/KB arasında görüşmeler yapılmaktadır.

Kalkınma planı hedefleri ile uyumlu olarak hazırlanan Kamu Yatırım Programı kapsamında, ilgili kamu kuruluşlarının yatırım istemleri üç yıllık bir perspektif içindeki gelişim tahminleriyle birlikte ele alınırak değerlendirilmektedir. Kuruluşlar tarafından DPT/KB'ye sunulan yatırım teklifleri, Haziran ayının sonuna kadar Yatırım Programı Hazırlama Rehberi ile ortaya konan usul ve esaslar doğrultusunda hazırlanmaktadır.

Kamu yatırım programı çalışmaları, bütçe hazırlama çalışmaları eşliğinde DPT/KB, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı eşgüdümü ile yürütülmekte ve "Merkezi Yönetim" kapsamındaki kuruluşların yatırımlarına ilişkin harcama istemleri, hem DPT/KB hem de Maliye Bakanlığı'nca onaylanmaktadır.

Yatırım projeleri, kamu kesiminde genel olarak üç aşamalı bir eleme ve seçim işlemine tabi tutulmaktadır.

Birinci aşamada, yatırımcı kuruluşlar düzeyinde, diğer sektör ve kuruluşlardan bağımsız bir biçimde, projeler hazırlanarak seçenekler oluşturulmakta, aynı amaca dönük seçenekler arasında en uygun olanın seçimi yapılmaktadır. Bu seçenekler bir öncelik sıralamasına konularak ilgili Bakanlığın onayına sunulmaktadır.

İkinci aşamada, bir sektörün bir bölümünden ya da bütününden sorumlu Bakanlık düzeyinde proje elemesi ve seçimi yapılmaktadır. Alt sektörler arası dengenin ve sektör için gelişme hedefinin gözetilmesi gereken bu aşamada bazı politik tercihler de etkili olabilmektedir.

Üçüncü aşamada, "Yatırım Programı Hazırlama Rehberi"ne ve bunun içinde yer alan "Fizibilite Raporu Formatı ve Proje Teklif Formu"na uygun olarak hazırlanan yatırım teklifleri, DPT/KB'ye sunulmaktadır. Bu teklifler, makro hedeflere uygunluk,

sektörel ve sektörler arası denge ve belirli sosyo-ekonomik kıstaslar ve tercihlere uyumluluk açısından ele alınarak çözümlenmekte ve elemeye tabi tutulmaktadır. Elemeden geçen projelere ödenek tahsisleri yapılmakta, yatırım programı taslağı oluşturulmaktadır.

Kamu Yatırım Programı, Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'na uygun olarak DPT/KB tarafından hazırlanarak Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş gün içinde Bakanlar Kurulu kararıyla Resmi Gazete'de yayınlanmaktadır.

Kalkınma planları ve yıllık programlar, yıllık programlarla belirlenen önlem ve yatırımların bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesiyle uygulanmaktadır. Plan ve programların uygulanması sırasındaki eşgüdümü sağlama görevi DPT/KB'de bulunmaktadır. DPT/KB, gerektiğinde çeşitli kuruluşlarca birlikte yürütülmesi gereken projelerin uygulanmasında ağırlığı bulunan merkez ya da bölge kuruluşlarından birine koordinasyon görevi verebilmektedir. Bu kuruluşların verilen görevin yerine getirilmesinde DPT/KB'ye karşı sorumluluğu bulunmaktadır.

Yıl içinde yatırım programına yeni proje alınmasında, proje parametrelerinde değişiklik yapılmasında, projelerin uygulanması ve izlenmesinde "Yıllık Programın Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı" hükümlerine uyulmaktadır.

Kalkınma planlarının hazırlanma süreci yukarıda özetlenmiştir. DPT'nin KB'ye dönüşmesi dikkate alınarak DPT ile KB'nin kalkınma planı hazırlama ve onay süreci Karakütük (2012) tarafından incelenmiştir. KB kurulmadan önce (1960-2011) kalkınma planının hazırlanma ve onanma aşamaları başlıklar halinde Karakütük (2012) tarafından aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

1. Yüksek Planlama Kurulu'nun DPT'den kalkınma planını hazırlamasını istemesi,
2. DPT tarafından kalkınma planı hazırlık çalışmaları kapsamında kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla görüşmeler ve özel ihtisas komisyonu çalışmalarının yapılması,
3. DPT tarafından kalkınma planının Yüksek Planlama Kurulu'na sunulması,
4. Kalkınma planının Yüksek Planlama Kurulu'nda görüşülmesi,
5. Bakanlar Kurulu'nca kalkınma planının incelenerek kabul edilmesi ve Bakanlar Kurulu üyelerince imzalanması,

6. Başbakanlıkça kalkınma planının TBMM Başkanlığı'na gönderilmesi,
7. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda kalkınma planının görüşülmesi,
8. TBMM Genel Kurulu'nda kalkınma planının görüşülerek oylanması ve onanması,
9. Kalkınma planının Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmesi.

2011 yılında DPT'yi KB'ye dönüştüren 641 sayılı yasa gücündeki kararname sonrasında kalkınma planlarının hazırlanma ve onanma aşamaları Karakütük (2012) tarafından aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

1. Ekonomik, toplumsal ve kültürel hedefler ve politikaların belirlenmesine temel olacak konuların Yüksek Planlama Kurulu'nda görüşülerek belirlenmesi,
2. Yüksek Planlama Kurulu'nca belirlenen ekonomik, toplumsal ve kültürel hedefler ve politikaların Bakanlar Kurulu'nda öncelikle görüşülerek karara bağlanması,
3. KB tarafından Bakanlar Kurulu'nun onayladığı ilkeler ve hedefler çerçevesinde kalkınma planının hazırlanması ve Yüksek Planlama Kurulu'na sunulması,
4. Kalkınma planının Başbakanlığa sunulmasından sonraki bir hafta içinde Yüksek Planlama Kurulu'nun toplanarak kalkınma planının kabul edilmiş olan ara hedeflere uygun olup olmadığını bir raporla Bakanlar Kuruluna bildirilmesi,
5. Bakanlar Kurulu'nca kalkınma planının incelenerek kabul edilmesi ve Bakanlar Kurulu üyelerince imzalanması,
6. Başbakanlık tarafından kalkınma planının TBMM Başkanlığı'na gönderilmesi,
7. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda kalkınma planının görüşülmesi,
8. TBMM Genel Kurul'unda kalkınma planının görüşülerek oylanması ve onanması,
9. Resmi Gazete'de kalkınma planının yayınlanması.

Çok yıllı (orta vadeli) planların onaylanması Karakütük (2012) tarafından aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

1. KB tarafından hazırlanan orta vadeli programın Bakanlar Kurulu'na sunulması,

2. Bakanlar Kurulu'nca orta vadeli programın görüşülmesi, kurul üyelerince imzalanarak kesinleşmesi,
3. Resmi Gazetede orta vadeli programın yayınlanması.

Yıllık programların onaylanması Karakütük (2012) tarafından aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

1. KB tarafından hazırlanan yıllık programın Yüksek Planlama Kurulu'na sunulması,
2. Yüksek Planlama Kurulu'nca yıllık programın incelenerek bir raporla Bakanlar Kurulu'na sunulması,
3. Bakanlar Kurulu üyelerince yıllık programın görüşülmesi, imzalanarak kesinleşmesi,
4. Yıllık Programın Resmi Gazete'de yayınlanması.

2.5. Devlet Planlama Teşkilatının Dönüşümü

1961 ve 1982 Anayasaları, kalkınmanın planlı bir şekilde gerçekleştirilmesini ve bu planların devlet tarafından hazırlanmasını hükme bağlamıştır. Türkiye'de anayasal bir kurum olarak 1960 yılında 91 sayılı Kanun ile kurulan DPT'nin temel işlevi, "Anayasa tarafından Devlete verilen planlama görev ve sorumluluğunun gerçekleştirilmesinde yürütme organına yardımcı olmaktır." şeklinde düzenlenmiştir. Tekeli (2008) 1961 Anayasası'nda, Türkiye'nin gelişmesinin planlı olması gerektiği konusunda kesin bir tercih yapıldığını belirterek planlamanın bir anayasal kurum haline geldiğini vurgulamaktadır. DPT, Türkiye'de hemen hemen tüm aydınların yücelttiği, ülkenin umudunun ona bağlandığı, çok saygın bir kurum olarak doğmuştur.

DPT'nin görevi kısaca; ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin belirlenmesinde ve ekonomik politikayı ilgilendiren etkinliklerin eşgüdümünde Hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmaktır. 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de DPT'nin görevleri şöyle belirlenmiştir:

1. Ülkenin her türlü kaynak ve olanaklarını belirleyerek iktisadî, sosyal ve kültürel politika ve hedeflerin belirlenmesinde Hükümete danışmanlık yapmak,
2. Hükümet tarafından belirlenen amaçlar doğrultusunda kalkınma planları ile yıllık programları hazırlamak,

3. Bakanlıkların ve kamu kuruluşlarının iktisadî, sosyal ve kültürel politika konularında eşgüdümü sağlamak, uygulamayı etkin bir biçimde yönlendirmek ve bu konularda Hükümete danışmanlık yapmak,
4. Uluslararası kuruluşlarla iletişim içinde çalışarak ileriye dönük stratejiler geliştirmek ve topluma perspektif sağlayan politika önerilerini katılımcı bir yaklaşımla belirleyerek özel kesim için orta ve uzun dönemde belirsizlikleri giderici genel bir yönlendirme görevini yerine getirmek,
5. Kalkınma planlarının ve yıllık programların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili kurum, kuruluş ve mahalli idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin iyileştirilmesine yönelik görüş ve önerilerde bulunmak,
6. Kalkınma planlarının ve yıllık programların uygulanmasını izlemek ve koordine etmek, değerlendirmek ve gerektiğinde kalkınma planlarında ve yıllık programlarda usulüne uygun değişiklikler yapmak,
7. Maliye, para, dış ticaret ve kambiyo politikalarının kalkınma planı ve yıllık programların hedefleriyle uyum içinde uygulanması konusunda Hükümete danışmanlık yapmak,
8. Özel sektör ve yabancı sermaye faaliyetlerinin plan hedef ve amaçlarına uygun bir şekilde yürütülmesini düzenleyecek teşvik ve yönlendirme politikalarının genel çerçevesini hazırlamak ve Hükümete önerilerde bulunmak,
9. Kalkınmada öncelikli yörelerin daha hızlı bir şekilde gelişmesini sağlayacak önlemleri önermek, uygulamayı izlemek ve eşgüdümü sağlamak,
10. Kalkınma planı ve yıllık programlardaki ilke ve hedeflere uygun olarak, uluslararası ekonomi kuruluşları ile ilişkilerin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmak,
11. Bölgesel veya sektörel gelişme programları hazırlamak,
12. Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında toplumsal uzlaşma ve işbirliğini sağlayacak, sürekli ve kalıcı bir ortam yaratarak istişari mahiyette ortak görüş belirlemek için oluşturulan Ekonomik ve Sosyal Konseyin sekreterya hizmetlerini yürütmektir.

1960 tarihli ve 91 sayılı yasa, DPT'ye planları hazırlama, uygulamayı izleme, araştırma yapma, destek olma ve danışmanlık yapma gibi temel görevleri vermiştir. Tüm bu görevleri yerine getiren DPT, başından itibaren ülkede ekonomi yönetiminin

önde gelen kurumlarından birisi haline gelmiştir. DPT görevlerini yerine getirirken kamu kesimi üzerinde etkin bir güce sahiptir. Çünkü, DPT'nin yaptığı planlar kamu kesimi için emredici, özel kesim için yol göstericidir (DPT, 2009, s. 10-23).

1960 tarihli ve 91 sayılı Yasa'ya göre DPT kurulduğunda; İktisadî Planlama Dairesi kısa ve uzun vadeli genel ve bölgesel planları yapmakla, Sosyal Planlama Dairesi sosyal sorunların çözümlenmesi için kısa ve uzun vadeli planları hazırlamakla, Koordinasyon Dairesi de planın uygulanmasına yönelik eşgüdümü sağlamakla görevlendirilmiştir.

DPT'nin kuruluş Yasası'nda, DPT doğrudan Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Akçay (2007) bunun nedenini, kalkınma planının hükümetin ekonomik ve sosyal politikasını yansıtması ve yürütülmesinin de Bakanlar Kurulu'nun ve Başbakanın sorumlu olmasına bağlamaktadır.

Tanilli (1981) DPT'ye müsteşarlık verilmesinin nedenini "DPT'nin yansız ve bilimsel düzeyde" bakanlıklar üstü olarak çalışması şeklinde açıklamıştır. Ancak Onar (1966), bu gerekçelerde belirtilen ifadelerin aksine DPT'nin Başbakanlığa bağlı bir müsteşarlık olarak kurulmasının, DPT'yi siyasi otoritenin altında ve ona bağlı bir teknik organdan ibaret kıldığını söyleyerek, hazırlanacak olan planların "gelip geçici hükümetlerin, tecrübesiz ve başarısız bakanların, siyasi ve şahsi çıkarların" etkisi altında kalacağı eleştirisinde bulunmaktadır.

1960 yılında 91 sayılı Yasa ile kurulan ve Başbakanlığa bağlı olarak görev yapan DPT 2011 yılında bir dönüşüm yaşamıştır. Övgün (2011) bu dönüşümün nedenini 2009 Avrupa Birliği İlerleme Raporu doğrultusunda 2011 yılında kamu yönetiminde sadeleştirme sürecine gidilmesi olarak açıklamaktadır. Bu sadeleştirme sürecinde DPT lağvedilerek yerine KB kurulmuştur. Bu gelişme elli yıllık bir geçmişe sahip, ulusal düzeyde plan yapmakla görevli bir kurum olan DPT'yi ortadan kaldırmıştır. 1960 yılında kurulan DPT, 2011 yılı Haziran ayında çıkarılan 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle KB olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Yeni kurulan Kalkınma Bakanlığı'nın Temel Görevleri:

1. İktisadî, sosyal, kültürel politika ve hedeflerin belirlenmesinde hükümete danışmanlık yapmak,
2. Faaliyet konularında bakanlıklar arası eşgüdümü sağlamak,
3. Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program, Yıllık Program ve Yatırım Programını hazırlamak,

4. Makro, sektörel, tematik ve bölgesel stratejilerin ve eylem planlarını hazırlamak,
5. Kamu yatırımlarına ayrılan kaynaklarda stratejik öncelikleri belirlemek,
6. Uygulamaları izlemek ve değerlendirmek,
7. Kamuda kurumsal stratejik yönetim uygulamasına geçilmesini sağlamak,
8. Ülkelerarası çok taraflı ve ikili düzeyde kalkınma işbirliği program ve projelerini yürütmek,
9. Bilgi toplumuna dönüşümü sağlamak,
10. Bölge kalkınma idareleri ile kalkınma ajanslarının eşgüdümünü sağlamak,
11. Kalkınma konularına ilişkin araştırmalar yapmaktır.

DPT'nin KB'ye dönüşümü kapsamında DPT ve KB'nin görevleri arasında farkları inceleyen Övgün (2011) DPT ile KB arasında görevler konusunda büyük benzerlikler olmasına karşın belirli noktalarda önemli ayrılıklar bulunduğunu belirtmektedir. Bunlar;

1. 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de temel amaç kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde etkin, düzenli ve süratli yapılması iken KB'nin görevlerini düzenleyen 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de planlamaya ilişkin bir amaç görülmemektedir.
2. DPT, hükümetçe belirlenen amaçlar doğrultusunda kalkınma planları ile yıllık programları hazırlarken KB, hükümetçe belirlenen amaçlar doğrultusunda makro ekonomik, sosyal, iktisadî ve bölgesel gelişme alanlarında, ulusal ve yerel düzeyde analiz ve çalışmalar yaparak kalkınma planı, orta vadeli program, yıllık programlar, stratejiler ve eylem planları hazırlamaktadır.
3. KB'nin görev açısından DPT'den farkı da stratejik yönetim düşüncesinin kamu yönetimine kazandırılmasında önder bir rol üstlenmesidir.
4. Örgüt yapısı olarak Başbakanlığa bağlı olan bir müsteşarlık yapısı ortadan kaldırılmakta ve planlama örgütü bakanlık çatısı altına alınmaktadır.
5. Planlama konusunda uzman birim olarak çalışan DPT, Yüksek Planlama Kurulu, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu ile DPT'den gelmekteyken yeni yapılanmayla Yüksek Planlama Kurulu'ndan bürokratlar çıkarılarak

tamamen siyasilerden oluşan bir kurula dönüştürülmüş, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nda bürokratların sayısı azaltılmıştır. Bu kurullar planlamanın bütünleyici parçaları değil bakanlığın içindeki kurullar haline getirilmiştir.

6. Avrupa Birliği sürecinde ulusal düzeyde kalkınmanın örgütlenmesi bakanlık, yerel düzeyde ise ajans temelinde kurulmak istenmektedir. Bu noktada asıl olarak bakanlığın bir anlamda bölgesel kalkınma bakanlığı olarak tasarlandığı görülmektedir. KB'nin bölgesel boyutunun ön plana çıkması, elli yıllık ulusal planlama anlayışının da son bulmasına neden olmaktadır.

DPT'nin KB'ye dönüştürülmesinde dünya genelinde yaşanan gelişmeler karşısında "planlama" kavramının yeniden formüle edilmesinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yükselişte olan hatta altın yıllarını yaşayan planlamanın, 1980'li yıllarda liberal ekonomi politikalarının etkisiyle gücünü kaybettiği görülmektedir. Ancak, 2000'li yıllarda kalkınma ve planlama kavramlarının tekrar gündeme geldiği görülmektedir. Bu bölümde 1980'li yıllara doğru planlamanın gözden düşmesinin nedenlerine yönelik değerlendirmelere yer verilecektir.

Akçay (2007) planlama kavramının yaşadığı bu dönüşümde Dünya Bankası'nı baş aktör olarak görmektedir. Neo-liberal yaklaşımın hegemonyasının kurulmasında önemli işlevi olan Dünya Bankası, "planlama" kavramının içeriğinin yeniden tanımlanması konusunda da önemli rol oynamıştır. Dünya Bankası uzmanlarından Agarwala'nın görüşlerine kendi çalışmasında yer veren Akçay (2007)'a göre 1980'lere kadar olan süreçteki planlama deneyimleri, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabasına bekledikleri kadar yüksek bir yarar sağlamamış, bu süreçte yaşanan idari, teknik ve politik sorunlar, bu ülkelerin ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. Bu sonuç nedeniyle planlama kavramının gelişen koşullara göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. 1980'lere kadar uygulanan planlama yaklaşımının değişmesi gereken yönleri şunlardır:

1. Uzun dönemli sektörel hedefleri barındıran makro planlar yerine, gelişme ile ilgili basit ve verimli hale getirilmiş teşvikleri içeren bir uygulama olmalıdır.
2. Ekonomik kurumlar arasında varolan ast-üst hiyerarşisi ve bürokratik yapı yerine, devlet ile özel sektör arasındaki ilişkinin gelişmesi için eşgüdümü sağlayan ve danışmanlık yapan bir yaklaşım benimsenmelidir.

3. Ulusal yatırımların planlanması yerine, kamu yatırımlarını programlayan bir planlama yaklaşımı olmalıdır.
4. Kamu yatırımları ile ilgili konularda seçici olan ve seçilen konulara odaklanan bir mekanizma kurulmalıdır.
5. Yeni planlama, değişime ve yeni ortaya çıkabilecek gelişmelere uyum sağlayacak hızlı ve esnek bir yapıda olmalıdır.
6. Danışmanlık işlevini üstlenen ve esneklik sağlanmış bir merkezi yönetim tarafından yürütülen bir planlama yaklaşımı gerçekleştirilmelidir.

Azgelişmiş ülkelerin iktisadî kalkınma olgusundan beklediklerini bulamamış olmaları ve gelişmiş ülkelerle olan uçurumun giderek açılması, diğer yandan 1970'lerin ortalarında ortaya çıkan krizin Keynesyen reçetelerle aşılma olanaklarının ortadan kalkması, kalkınma iktisadı ve planlamasının gözden düşmesine yol açmıştır (Soyak, 2003, s. 171).

Türkcan (2010) 1970-1980'li yıllarda, petrol krizleri ve Avrupa'da stagflasyon nedeniyle, dünyadaki planlama yaklaşımlarında oldukça önemli değişiklikler olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu gelişmeler makro-ekonomik yönetim, ekonomik veya kalkınma politikaları gibi konularda yeni arayışlara yol açmıştır.

1980 sonrasında, devletin kalkınma sürecinin öncüsü konumunun hızla ortadan kalkması, merkezi yönetimin bölgesel kalkınmanın yönlendirilmesinde üstlendiği işlevlerin de adım adım ortadan kalkması sürecini doğurmuştur (Ataay, 2005, s. 70). Kalkınma kuramlarında neoliberal görüşlerin ön plana çıkması kalkınma ve planlama arasındaki ilişkiyi de etkilemekte ve devletin daha etkin olduğu bütünsel planlama anlayışları yerine devletin sadece düzenleyici ve yönlendirici olduğu planlama yaklaşımları önem kazanmaya başlamaktadır (Övgün, 2011, s. 266).

1980 sonrası dönemde, "planlama" gerek gelişmiş, gerekse azgelişmiş ülkelerde önemli dönüşümlere uğramıştır. Bu dönüşüm sonucunda uzun vadeli ve kapsamlı planlama anlayışı yerini parçacı, kısa erimli ve eğilimleri değiştirmektense, düzenlemeye çalışan yeni anlayışlara bırakmıştır (Ersoy, 2012, s. 61).

Türkiye'de 1980 yılı 24 Ocak kararlarıyla başlayan bu süreçte ithal ikamesine öncelik veren, planlı ulusal kalkınmacı politikaların yerini, dışa açık dünya ekonomisiyle eklemlenmeye önem veren, piyasa ekonomisini yücelten, özelleştirmeci politikalar almıştır (Tekeli, 2009, s. 22). Ünal ve Özsoy (2010) 1980'lerden itibaren Türkiye'nin toplumsal gelişmesinde kalkınmacı paradigmanın etkisi azalarak "ihracata

dönük sanayileşme" stratejisinin benimsendiğini belirtmektedir. Bir süredir "gelişmiş" ülkelerde uygulanmakta olan yeni liberal politikalar Türkiye'de de uygulamaya konulmuştur. Türkiye'nin toplumsal gelişmesini yönlendiren yeni politikalar, yalnızca eğitim sistemini değil, tüm toplumsal yapıyı dönüştürmeye yönelik olarak hazırlanmış olan ve Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen ve denetlenen Yapısal Uyum Programları temelinde belirlenmiştir.

Ayrıca 1990'ların başında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin başını çektiği Doğu Bloğunun dağılması ile birlikte neo-liberal politikalar, hakimiyetini daha da pekiştirmiş, kalkınma planlaması ve beş yıllık plan gibi kavramlardaki itibar kaybı hızlanmıştır (Soyak, 2003, s. 171). Övgün (2011) 1990'lı yıllardaki yeni kalkınma anlayışında neo-liberal politikalar temelinde gelir artışının paylaştırılması, yoksulluğun önlenmesi ve insanların kalkınma sürecine doğrudan katılımının öngörüldüğünü belirtmektedir. Bu bağlamda artık ulusal planlama anlayışına ve kurumlarına gerek duyulmamakta ve hem kalkınma hem de planlamada katılım ve ortaklık boyutlarını ön plana çıkartan ve sistemi merkezden yerele değil, yerelden merkeze doğru kurgulayan yerel ve bölgesel öncelikler ortaya çıkmaktadır. Bu tür kuruluşlar DPT tarafından "merkezi hükümetlerden bağımsız bir idari yapıda, bir bölgenin girişimcilik potansiyelini geliştirip canlandırarak ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuş ve etkinliklerini kamunun veya özel sektörün finanse ettiği bir kuruluş" olarak tanımlanmıştır. Büyük çoğunluğu Avrupa ve ABD'de olmak üzere 500'ün üzerinde bölgesel ve yerel ekonomik kalkınma ajansı bulunmaktadır (Ildırar, 2004, s. 7).

İktisadî planlama, ulus devletin ekonomideki düzenleyici gücünün tasfiye edilmeye başlanmasıyla itibar kaybı yaşamanın ötesinde niteliksel bir dönüşüme de uğramaya başlamış; kapsam olarak bütüncül kalkınma planlamasından stratejik planlamaya doğru bir kayış eğilimi ortaya çıkarken, planlamanın niteliği ulusaldan, uluslar üstüne doğru kaymıştır (Soyak, 2003, s. 171).

Bursa (2011)'ya göre bu yeni dönemde "kalkınma" artık "modası geçmiş" bir kavramdır. Yeni iktisadî söylemde "azgelişmiş ülkeler" teriminin yerine "yükselen piyasalar" teriminin geçtiği görülmektedir.

Övgün (2010) planlama kavramının önemini yitirerek yerini küresel pazara bıraktığını söylemektedir. Bu yeni dönemde ulus üstü planlama olarak da nitelendirilebilecek belgeler ya da raporlar kalkınma planlarından daha öncelikli hale gelmiştir. DPT'nin değişen planlama anlayışında temel görevi ekonomik, toplumsal ve

kültürel kalkınma planları hazırlamak değil, uluslararası örgütlerle işbirliği içerisinde çalışarak yapısal uyum politikalarının nasıl yaşama geçirileceğine dair ileriye dönük stratejiler belirlemek olmuştur.

Planlama kavramının geçirdiği bu evrimin yansılamaları DPT/KB'nin hazırladığı planlarda da görülmektedir. Kalkınma planlarının zaman içinde yaşadığı hacimsel boyut değişikliği dikkat çekicidir. Niteliksel boyutu bir kenara bırakılarak niceliksel boyut açısından incelendiğinde kalkınma planlarından; birincisi 528, ikincisi 656, üçüncüsü 960, dördüncüsü 692, beşincisi 206, altıncısı 362, yedincisi 307, sekizincisi 243, dokuzuncusu 100, onuncusu 221 sayfa olarak düzenlenmiştir.

Planlama kavramının yaşadığı bu dönüşüm sonucunda; Kansu (2004) Devletin ekonominin işleyişine doğrudan müdahalesinin azalması, küreselleşme eğilimleri ile birlikte ekonominin dışa açılması gibi faktörler planlamaya olan gereksinimi tamamen ortadan kaldırmış mıdır? Yoksa, bütün bunlar sadece 1960'lı yıllarınkinden farklı bir planlama anlayış ve yöntemini mi ortaya çıkarmıştır? sorularını gündeme getiriyor. Bu kapsamda Türkcan, (2010) Amerikalıların "Bir plandan yoksunsanız, başkalarının planının parçası olursunuz" sözüne vurgu yaparak, bugün planlama kaldı mı, kaldıysa nerelerde ve nasıl yapılıyor? sorusunu soruyor ve cevabı yine kendisi veriyor:

> İnternete girer, 'national planning' diye arama yaparsanız ya şehir ya da bölge planlarıyla ilgili bir sürü kaynak veya birkaç planlama teşkilatının web sayfaları karşımıza çıkar. Bugün her ülke plan yapmaktadır ama planın yapıldığı yer planın yapılış şekli ve içeriği hakkında çok önemli farklılıklar meydana gelmiştir. Amerika'da bile planlama var ama bunu planlama teşkilatı yapmıyor. Bir takım temel araştırmalar yapan kuruluşlar var, bunlar hükümeti ve özel sektörde karar alanları bilgilendiriyor, yönlendiriyor. (Türkcan, 2010, s. 205-216)

Ancak 1950'lerden 1980'lere kadar yükselişte olan, 1980'lerden sonra inişe geçen ve bir takım değişimler yaşayan planlama günümüzde, "neoliberal politikaların sınırlarının giderek daha derin bunalımlarla hissedilmeye başlamasının ardından 2000'li yıllarda kalkınma tartışmaları yeniden hız kazanmıştır" (Topal, 2009, s. 121). Planlama kavramı bazı çevreler tarafından tekrar yüksek sesle dillendirilmeye başlamıştır.

Planlı kalkınmaya ilişkin tartışmalar, planlamaya bakış açısı DPT tarafından yapılan kalkınma planlarının niteliğine de yansımaları olmuştur. DPT tarafından yapılan kalkınma planlarını oluşturan parçalardan biri olan eğitim planlaması da bu durumundan etkilenmiştir.

2.6. Kalkınma Planlarında Eğitim Planlaması

Türkiye'de yapılan kalkınma planları "planlı ekonomi-politik sistem" ile "serbest piyasacı ekonomi-politik sistemi" temel alarak yapılmış planlardır. 1960-1980 dönemini kapsayan planlar karma ekonomik ve bütüncül, 1980 sonrası planların ise liberal ve stratejik olarak nitelendirildiği daha önceden belirtilmişti. Bu kapsamda, ilk dört kalkınma planının (1963-1983) karma ekonomik ve bütüncül, sonraki altı kalkınma planının (1984-2018) liberal ve stratejik yapıda planlar olduğu belirtilebilir.

DPT'nin 1960 yılında kurulmasından günümüze kadar geçen süre içinde yapılan 10 Kalkınma Planı sonucunda eğitimin temel göstergelerinde yaşanan gelişmeler Çizelge 3'te gösterilmiştir. Bu göstergelere genel olarak baktığımızda sayısal olarak çok büyük gelişmelerin yaşandığı dikkati çekmektedir.

Çizelge 3.

*Eğitimde Yaşanan Gelişmeler**

Gelişme Yaşanan Alanlar	1960-1961 Eğitim Öğretim Yılı	2014-2015 Eğitim Öğretim Yılı	Artış Yüzdesi
Okuma yazma bilenlerin oranı	% 48,2**	% 96,1***	47,9
İlkokul sayısı	24.398	26.522	9
İlkokul öğretmen sayısı	62.526	302.961	385
İlkokul öğrenci sayısı	2.866.501	5.360.703	87
Genel ortaokul sayısı	745	17.343	2.228
Genel ortaokul öğretmen sayısı	12.080	322.680	2.571
Genel ortaokul öğrenci sayısı	291.266	5.211.506	1.689
Genel ortaöğretim okul sayısı	194	5.311	2.638
Genel ortaöğretim öğretmen sayısı	4.219	151.458	3.490
Genel ortaöğretim öğrenci sayısı	75.632	3.047.503	3.929
Mesleki ve teknik ortaöğretim okul sayısı	530	5.239	888
Mesleki ve teknik ortaöğretim öğretmen sayısı	8.333	184.232	2.111
Mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayısı	108.221	2.760.140	2.550.366
Fakülte ve yüksekokul sayısı	55	3.196	5711
Fakülte ve yüksekokul öğretim elemanı sayısı	4.071	148.903	3.657.552
Fakülte ve yüksekokul öğrenci sayısı	65.297	5.642.562	8.641.280

* Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2014/15, s. 11

** Türkiye İstatistik Kurumu İstatistik Göstergeler 1923-2011, s. 18

*** http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059

Kalkınma planları içinde eğitim planlarının nasıl yer aldığı, neleri içerdiği, kapsamının, hedeflerinin, önceliklerinin neler olduğunu açıklamak amacıyla bu bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümde eğitime ilişkin belirtilen konular kalkınma planları bazında tek tek ele alınmıştır. Eğitim planlarının içerikleri, kapsamı, hedefleri, önceliklerine yönelik ifadeler kalkınma planlarından alıntılar yapılarak gösterilmiştir. Bu alıntılara ilişkin kısa değerlendirmeler yapılmıştır.

2.6.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda tarım, madencilik, imalat sanayii, inşaat vb. sektörlere ilişkin hedef, politika ve önlemler ayrıntılı olarak 528 sayfada ele alınmıştır. Bu Planda 15 yıllık perspektif hedefler bölümünde "İktisadi ve Sosyal Hedefler" başlığı altında eğitimin önemine ve eğitim ile ilgili hedeflere değinilmiştir. "Eğitim" konusu ayrıntılı olarak bu Plan'ın yedinci bölümünde "İnsangücü, İstihdam, Eğitim ve Araştırma" başlığı altında ele alınmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında eğitim ile ilgili bölümler "İnsangücü, İstihdam, Eğitim ve Araştırma" başlığı altında verilmiştir. Bu başlık altında eğitim ile ilgili ana ilkeler sıralanırken eğitimin; kalkınmanın en etkili araçlarından biri olduğu, kalkınma için gereksinim duyulan gerekli nicelikte ve nitelikte insan yetiştirilmesinin, refah ve mutluluğu artırmanın başlıca yolu olduğu, toplumun gereksinim duyduğu insanın yetiştirilmesinin en büyük önceliği taşıdığı belirtilmektedir. Planda yer alan ana ilkelere aşağıda yer verilmiştir.

> Eğitim, istenilen bir yaşama düzenine ulaşmak çabası olan kalkınmanın en etkili araçlarından biridir. … Eğitim aynı zamanda kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelikte ve sayıda elemanların yetiştirilmesinde de başlıca yoldur. Bunların yanında eğitim, toplumun yaratıcı gücünü ve verimini artıran, toplumda kişilere kabiliyetlerine göre yetişme imkânı sağlayacak sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkelerini gerçekleştiren en etkili araçtır. Ayrıca eğitim insanlara, doğal ve toplumsal çevrelerini tanımak, bilinçli hareket etmek imkânlarını veren, refah ve mutluluklarını artıran en önemli sosyal hizmettir.
>
> …Kalkınma Plânında toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve Türk toplumunun ihtiyaç ve şartlarına uygun insan yetiştirilmesi büyük bir öncelik almaktadır.
>
> Eğitim konusu, eğitimin sosyal hedefleri yanında kalkınma hedeflerine ulaşmak bakımından bu dönemde yapılacak işlerin gerçekleşebilmesi için gerekli nitelikte ve sayıda eleman yetiştirilmesi açısından da ele alındığından, istihdam konusu ile birlikte incelenmektedir (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 441).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, eğitim politikasının uygulanmasında göz önünde tutulacak başlıca ilkeler şunlardır:

1. Eğitim sistemimiz toplumdaki çeşitli görevlerin yurttaşlar arasında kabiliyetlerine göre dağıtılmasını sağlayacak bir şekilde düzenlenecektir. Gelir durumu elverişli olmayan başarılı öğrencilerin yükselmesine imkân verecek geniş bir burs sistemi kurulacaktır.
2. Eğitim sistemimiz, Türk toplumunun ihtiyaçlarına ve şartlarına uygun insanların yetiştirilmesine doğru yönelecektir…
3. İlköğretim dışındaki eğitim kurumlarında yurttaşların kendileri için yapılan harcamaları belli ölçülerde ve imkânları olduğu zaman ödemeleri sağlanacaktır.
4. Gerekli ve elverişli alanlarda yapılacak yatırımlara halkın katılma isteği değerlendirilecek, her basamakta öğretmen ihtiyacının karşılanması için gerekli bütün önlemler alınacaktır (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 442).

Eğitim planlamasının nasıl yapıldığı "Genel Metot" başlığı altında açıklanmıştır. Burada eğitim, insangücü yetiştiren kaynak olarak görülmüş, hedeflerin belirlenmesine yönelik hesaplamalar ve yapılan çalışmalar bu bölümde açıklanmıştır.

> İşgücünün bugünkü durumu tespit edildikten sonra 15 yıllık perspektif içinde, özellikle Beş Yıllık Plân dönemi için sektörler bakımından ve toplam işgücünün fonksiyonel bölümlerine göre projeksiyonlar yapılmıştır. Bu projeksiyonlara esas olarak geçmiş on yıllık, üretim - istihdam dizilerine göre bulunan üretime bağlı işgücü esneklik katsayıları kullanılmıştır…
>
> Eğitim kurumları işgücüne başlıca arz mekanizması olarak kabul edilmiştir… eğitim bölümlerinin şimdiki kapasite ve durumları incelenmiş, ihtiyaç duyulan sayıda eleman sağlayabilmeleri için gerekli kapasite artışları ile maliyet hesapları yapılmıştır (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 443).

Eğitim planlamasına yönelik mevcut durumun belirlenmesi Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Eğitimde Bugünkü Durum" başlığı altında ele alınmıştır. Eğitimin durumuna ilişkin ulaşılan saptamalara aşağıda yer verilmiştir.

1. Eğitimle, iktisadî ve toplumsal yapı ve faaliyetlerdeki ihtiyaçlar arasında bir ilgi kurulmadığından bazı alanlarda önemli boşluklar, bazılarında ise fazlalıklar ortaya çıkmıştır.
2. Çeşitli eğitim kurumları, dalları ve kademeleri arasında düzenli bir ilişki kurulamayışı, eğitimde yatay ve dikey geçişlerde eksiklikler ve bozukluklar meydana getirmiştir.
3. Birçok dalda sayı, nitelik ve meslek çeşidi bakımından büyük bir öğretmen açığı vardır.
4. Birçok elemanın yetiştirildikleri alan dışında çalışma durumunda kalmaları oldukça büyük bir israf sebebidir.
5. Yüksek kabiliyetli fakat düşük gelirli olanların yükselmesinde başlıca araç olan burs sisteminde bir gelişme olmamıştır (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 448-449).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Eğitimle İlgili Genel Mesele ve Önlemler" başlığı altında eğitim politikası ile ilgili hedeflere yer verilmiştir. Bu hedefler şöyledir:

1. Eğitimle ilgili planlama yapan kurumlar arasında sıkı bir işbirliği sağlanacaktır.

2. Eğitimin her kademesinin toplumun en kabiliyetli elemanlarına açık tutulmasını sağlamak için yeterlik esasına dayanan seçme usulleri uygulanacaktır.
3. Kabiliyetli fakat imkânları sınırlı gençlerin yetişebilmesi için eğitimin her kademesinde burs imkânları geniş ölçüde artırılacaktır.
4. Çeşitli meslek okulları belli bir süre içinde, ilgili bakanlık ve dairelerle işbirliği ile Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanacaktır (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 457).

Plan hedefleri olarak:

1. Ortaöğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümü teknik ve meslekî eğitime yöneltilecektir.
2. Öğretmen yetiştiren kurumların gelişmelerine öncelik verilecektir.
3. Lise ve ortaokulları bitirenlerin üst okullara gidebilmelerini sağlayacak önlemler alınacaktır (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 457-458).

Eğitimde yatırım maliyetinin düşürülmesine yönelik;

> Okulların ilk yatırım ve donatım tesis maliyetinin yüksek olması nedeniyle maliyet düşürücü önlemlere öncelik verilecek, okul tipi ve okulların standardizasyonuyla ilgili konularda her türlü araştırma yapıp karar alabilecek yetkili bir organ kurulacak, halkın inşaata katılma isteği değerlendirilecektir (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 458).

Öğretmen öğrenci oranlarının düşürülmesine yönelik:

> Öğretmen yetiştiren okullara öncelik verilecek, öğretmenlik mesleği cazip hale getirilecektir. Ek ders ücretleri de artırılacaktır (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 458).

Okul programlarına yönelik:

> Çeşitli basamaklardaki okulları bitirenlerin yetiştirilme amaçlarına uygun olarak yetiştirilip yetiştirilmedikleri konusunda araştırmalar yapılarak, bunun ışığında gereken önlemler alınmalıdır (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 458-459).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Çeşitli Eğitim Bölümleri ile İlgili Özel Mesele ve Önlemler" başlığı altında ilköğretim, ortaöğretim, lise, yüksek teknik öğretmen okulları, yükseköğretim, tarım eğitimi, sağlık eğitimi, kız teknik eğitimi, halk eğitim, kitaplıklar ve sanayi içinde eğitim başlıklarında ayrıntılı önlemlere önlemlere yer verilmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda uygulamaların yakından takip edilmesi ve en kısa zamanda gerekli tedbirlerin alınmasına "Uygulamanın İzlenmesi" başlığı altında yer verilmiştir.

> Yıllık programların uygulanmasının gidişini gösteren üçer aylık dönem raporları ilgili kuruluşlardan alınarak sonuçlar değerlendirilecektir. …Plânların ilgili daire, kurum ve idarelerce uygulanmasındaki ahenk ve işbirliği plânlamayı düzenleyen yasanın kurallarına göre sağlanacaktır. (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963, s. 488).

2.6.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda tarım, madencilik, imalat sanayii, inşaat vb. sektörlere ilişkin hedef, politika ve önlemler ayrıntılı olarak 656 sayfada ele alınmıştır. Planda, altıncı bölümde "Ekonomik Gelişmede İnsan Unsuru" başlığı altında eğitim konusu ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "İnsangücü" başlığı altında eğitim insangücü ilişkisine değinilmiştir.

> Türkiye'de insangücünü ekonominin gereklerine göre yetiştirip meslek yapısını değiştirecek eğitim imkânları kıttır. İnsangücü kaynağının bu yönde geliştirilmesi çabasında temel sorun, eğitime ayrılacak sınırlı kaynakları en iyi kullanmak amacıyla önceliklerin kararlaştırılmasıdır…eğitim, sosyal hedefler yanında, iktisadî kalkınma hedeflerine ulaşmak bakımından yapılacak işlerin gerçekleşebilmesi için gerekli nitelikle ve nicelikte eleman yetiştirilmesi açısından insangücü konusu ile sıkıca ilişkilidir (İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968, s. 146).

İnsangücünün belirlenmesine yönelik durum saptaması yapılmıştır.

> Kalkınma içinde stratejik önemi olan teknik insangücünün sayı olarak yetersizliği yanında sektörler arası dengesiz dağılımı ve yerinde kullanılmamasıyla iktisadi kalkınmanın temel güçlüklerinden biri ortaya çıkmaktadır. Yalnız kamu sektöründe 1966'da imalat sanayiinin çeşitli alt sektörlerinde toplam mühendis açığı yüzde 31, teknisyen açığı yüzde 30, ustabaşı açığı yüzde 24, vasıflı işçi açığı yüzde 17'ye kadar yükselmiştir (İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968, s. 147).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda gereksinim duyulan insangücü tahminleri yapılmış ve bu tahminlerin nasıl yapıldığı açıklanmıştır.

> 1968-1972 arasında uygulamalı bir eğitim planlaması yapmak amacıyla ekonominin tümü için sektörlerdeki üretim, yatırım, istihdam arasındaki ilişkilere ve milletlerarası standartlara göre ayrıntılı insangücü ihtiyaçları tahminleri ve bu ihtiyaçtan karşılayacak arz kaynağı olan eğitim kademeleri için kapasite genişlemesi hesapları yapılmıştır.
>
> Bu çalışmalarda doğrudan doğruya eğitim ile ilişkisi kurulacak olan meslek alt gruplarına inilmiştir. Projeksiyonlar, iktisadi ve sosyal kalkınma için stratejik önemi olan teknik ve sağlık elemanları ile sevk ve idarecilere yoğunlaştırılmıştır. Eğitim Planı gerekliliği insangücü tahminlerinin 1982'ye kadar uzatılması zorunluluğunu doğurmuştur. Bunun nedeni insangücü ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir eğitim planı içinde alınacak önlemlerin ancak belirli bir süre sonra sonuç vermesi, eğitim yatırımlarının gerçekleşme süresi, eğitim süresinin uzunluğudur. Buna göre, 1968-1972 arasında yaratılacak eğitim kapasiteleri ile ilgili büyüklükler 1976-1982 yılları arasında doğacak insangücü ihtiyaçlarına göre hesaplanmış bulunmaktadır (İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968, s. 148).

"Eğitim" başlığı altında eğitim uygulamalarının ilkeleri açıklanmıştır.

> Eğitim yolu ile vatandaşlara toplum içinde ve çalışma alanlarında gerekli bilgi, alışkanlık ve kabiliyetler verilecek bu amaçla eğitim kademelerinin çalışma hayatı ile ilişkisi sağlanacaktır.
>
> Vatandaşların temel eğitim üstünde Devletçe sağlanan eğitim imkânlarından yararlanması, fırsat eşitliği ilkesine göre düzenlenecektir. Buna göre geniş bir burs ve

> yatılılık sistemi ile kabiliyetli öğrencilerin ekonomik güçleri ve bulundukları çevrenin şartları ile kısıtlanmaksızın eğitimin en üst kademelerine çıkmaları gerçekleştirilecektir.
>
> İlköğretim ilkokul çağındaki bütün nüfusu kapsayacaktır.
>
> Okur-yazarlık eğitimi ile toplumun bilgi seviyesini yükseltmek ve çeşitli çalışma konularında ve özellikle sanayide verimliliği artırmak üzere yaygın eğitim çalışmalarına ve yetiştirme programlarına öncelik verilecektir.
>
> Bütün eğitim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı içinde toplanması esastır (İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968, s. 158-159).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Sağlanacak Gelişme ve Uygulanacak Politikalar" başlığı altında "Eğitim Politikasının Anahatları" açıklamıştır.

> Eğitimin kişilere sadece bilgi aktarmakla değil yeni bilgilerin dikkat, muhakeme, kıyaslama, soyutlama, problemleri çözme gibi kabiliyetlerini geliştirerek verilmesi zorunludur.
>
> Eğitim için kısa sürede iki amaçlı bir gelişme öngörülmüştür. Birincisi, iktisadi gelişmenin gerektirdiği insangücünü yetiştirmek, ikincisi, bütün yurttaşlara temel eğitim vermektir… (İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968, s. 162-163).

Ayrıca "Eğitim Politikasının Anahatları"nın alt başlıklarında örgün eğitim (Temel eğitim, ortaöğretim (birinci devre), ortaöğretim (ikinci devre), yükseköğretim), yaygın eğitim, hizmet içi eğitim konularına ilişkin ayrıntılı olarak durum analizi, politika ve önlemler ile hedefler üzerinde durulmuştur.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda uygulamaların izlenmesine yönelik sorumlu birimlerin yaptıkları çalışmalar hakkında üçer aylık dönemlerde DPT'ye rapor göndermeleri istenmektedir.

2.6.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın şimdiye kadar hazırlanan (1963-2018) tüm kalkınma planları içinde en kapsamlı ve ayrıntılı plan olduğu görülmektedir. Bu planda, tarım, madencilik, imalat sanayii, inşaat vb. sektörlere ilişkin hedef, politika ve önlemler çok ayrıntılı olarak 960 sayfada ele alınmıştır. Planlı dönemdeki gelişmelerin incelendiği birinci kesimin ikinci bölümünde "Sosyal Alanda Sağlanan Gelişmeler" başlığı altında eğitime ilişkin durum analizi yapılmış, uzun dönemde hedefler ve amaçların incelendiği ikinci kesim birinci bölümde eğitime ilişkin hedef ve amaçlara yer verilmiş, dördüncü kesim onikinci bölümde eğitim konusu ayrıntılı olarak "Eğitim ve Kültür" başlığı altında incelenmiş, politikalar ve reformların yer verildiği beşinci kesimde "eğitim reformu" konusu ele alınmıştır.

Ayrıca bu planda yer alan her bir paragrafa bir rakam verilmiştir. Bu uygulamanın planda yer alan amaç, politika, tedbir ve hedeflerin açık bir şekilde takip edilmesine katkı sağlandığı değerlendirilmektedir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "İnsangücü ve Eğitim" başlığı altında öncelikle insangücündeki mevcut durum "İnsangücünde Gelişmeler" başlığı altında verilmiştir.

> Planlı dönemde insangücü sayısında önemli artışlar olmasına rağmen istenen nitelikte insangücünün zamanında yetiştirilmesinde ve doğru kullanımında tıkanıklıklar devam etmiştir.
>
> İnsangücünün yurt düzeyinde dengesiz dağılımı devam etmekte ve özellikle öğretmen, sağlık personeli ve teknik insangücü alanlarında önem taşımaktadır.
>
> Öteden beri süregelen beyin göçü, insangücü açıklarının büyümesinde etkisini sürdürmektedir (Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973, s. 81).

Eğitim sistemindeki mevcut durumu ortaya koymak için eğitimdeki mevcut durum "Eğitim Sistemindeki Gelişmeler" başlığı altında verilmiştir. Plan'da eğitim sistemine ilişkin saptamalardan;

> Genel olarak Planlı dönemde okul, öğrenci ve öğretmen sayıları önemli ölçüde artmış olmakla birlikte eğitim sisteminde planlı dönemin başlamasından bu yana ekonomik ve sosyal yapıya ve plan hedeflerine tam olarak uyan bir gelişme gerçekleştirilememiştir (Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973, s. 85).

saptamasının önemli bir saptama olduğu değerlendirilmektedir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitime ilişkin mevcut durum saptamasının ardından eğitime yönelik hedeflere "Sosyal Hedefler" başlığı altında "Eğitim Olanaklarının Yaygınlaştırılması ve İyileştirilmesi" altbaşlığı altında yer verilmiştir.

> 1995 yılında örgün ve yaygın eğitim bütünlüğü içinde, eğitim üretim ilişkisinin kurulduğu, eğitim kurumlarının yurt düzeyine fonksiyonel ve dengeli dağılımının sağlandığı, fırsat eşitliğine açık bir sistemin gerçekleştirildiği bir düzeye ulaşılması beklenmektedir.
>
> Temel eğitimin süresi sekiz yıla çıkarılacaktır.
>
> Örgün eğitimle karşılanamayan insangücü açıkları, genel ve özellikle meslekî-teknik yaygın eğitim programları ile karşılanacaktır (Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973, s. 150).

Sosyal alanda belirlenen hedeflere nasıl ulaşılacağına yönelik çalışmalar "Sosyal Alandaki Hedeflerin Belirlenmesinde İzlenen Yol" başlığı altında açıklanmıştır.

> İnsangücü ihtiyaçları üç aşamalı olarak ve ekonomik hedeflere göre bağımlı bir model yardımı ile bulunmuştur. İlk aşamada, Üçüncü Plan üretim hedeflerine göre bulunan istihdam hedeflerine dayalı ve ileriki yıllar içinde istihdam içinde bütün mesleklerin yapısal değişmelerini göz önünde bulunduran bir model geliştirilmiştir. İkinci aşamada, Plan'da verilen üretim hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli ana

> meslekler itibariyle insangücünün ihtiyaçları girdi-çıktı tablosuna dayalı üretim hedeflerinin dolaylı ve dolaysız etkisini gözönüne alarak hesaplanmıştır… Üçüncü aşamada, meslek alt kolları için geçmiş on yıllık dönemin, sektörler itibariyle katma değer ve meslekler itibariyle istihdam artışı ilişkilerini belirleyen elastikiyet metodu kullanılmıştır…
>
> Eğitim modeli eğitime duyulan ekonomik ve sosyal talebi dengeleyen bir niteliktedir. Eğitim modelinin iç sistemi, eğitim kademeleri arasında başarı, terk, ilk kayıt, mezun ve okullaşma oranlarını dikkate alan bir benzetme metodu ile, özellikle yükseköğretim için gecikmeli mezunları da göz önüne alan bir girdi-çıktı metoduna dayandırılmıştır (Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973, s. 640).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitime yönelik hedefler "Uzun Dönemde Öngörülen Eğitim Sistemi" başlığı altında verilmiştir. Bu başlık altında örgün eğitim (Temel eğitim, ortaöğretim (birinci devre), ortaöğretim (ikinci devre), yükseköğretim), yaygın eğitim, hizmet içi eğitim konuları ayrı ayrı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Her bir eğitim düzeyine yönelik önce durum analizi yapılmış ardından o düzeye yönelik uygulanacak politika ve önlemler ile hedefler açıklanmıştır. Bu bölümde her bir düzey için durum analizi, politika ve önlemler ile hedeflere ilişkin ayrıntılar verilmemiştir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamalarının izlenmesi kapsamında uygulayıcı kuruluşlara bir takım görevler verilmiştir.

> Kuruluşlar sektör ana planlarında ve Beş Yıllık Planda belirtilen hedef ve öncelikleri esas alan «beş yıllık çalışma programı» düzenleyeceklerdir.
>
> Her kademede kontrol ve değerlendirme yapılmasına ve muhtemel darboğazları giderecek önlemlerin alınmasına imkân sağlamak üzere alt uygulama kademelerinde daha ayrıntılı olarak düzenlenecek iş programları Bakanlık, Genel Müdürlük, Bölge Müdürlüğü ve il seviyesinde bütünleştirilecektir.
>
> Yıllık programlarda yer alan önlemleri gerçekleştirmekle sorumlu kamu kuruluşları her tedbir için geliştirilmiş örneğe uygun «tedbir uygulama programları» hazırlayacaklar ve kendileri ile ilgili görevleri ne şekilde ve hangi sürede yapacaklarını burada göstereceklerdir (Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973, s. 954-955).

2.6.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, tarım, madencilik, imalat sanayii, inşaat vb. sektörlere ilişkin hedef, politika ve önlemler çok ayrıntılı olarak 692 sayfada ele alınmıştır. Planlı dönemdeki gelişmelerin incelendiği birinci kesimin altındaki ikinci bölümde "Yaşam Düzeyinde Gelişmeler" başlığı altıda eğitime ilişkin durum analizi yapılmış, "Ekonomik ve Toplumsal Hedefler ve Politikalar"ın incelendiği ikinci kesim ikinci bölümde eğitime ilişkin hedef ve amaçlara yer verilmiş, sektörlerdeki gelişmelerin ayrıntılı şekilde ele alındığı üçüncü kesim beşinci bölümde eğitim konusu ayrıntılı olarak "Eğitim" başlığı altında incelenmiştir.

Ayrıca Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda başlanan her bir paragrafa bir rakam verilmesi uygulamasına bu planda da devam edilmiştir. Bu uygulama ile planda yer alan amaç, politika, tedbir ve hedeflerin açık bir şekilde izlenmesine katkı sağlandığı değerlendirilmektedir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Eğitim" başlığı altında eğitimde gelinen son durum maddeler halinde sıralanmıştır.

> Eğitim sistemi, gerek sosyal adaletin sağlanmasında, gerek kalkınmanın gerektirdiği nitelikte ve nicelikte insangücü yetiştirmede bir araç olarak yetersiz kalmıştır.
>
> III. Plan döneminde de eğitimin tüm toplum kesimlerine dengeli ve verimli bir biçimde yaygınlaştırılması sağlanamamıştır.
>
> Özellikle doğu bölgelerimizde altyapı tesislerinin yetersiz, köy birimlerinin ufak ve çok dağınık olması, okullaşmada öngörülen artış hızına ulaşmayı güçleştirmektedir.
>
> III. Plan döneminde de okullarda ikili, üçlü öğretim yapılması sonucu oluşan nitelik düşüklüğü giderilememiş, kaynak yetersizliğine bağlı olarak yatırımların gecikmesi nedeniyle ek fizik kapasite yaratılamamıştır. İlköğretimde II. Plan hedefi olan % 100 okullaşma oranına III. Plan döneminde de ulaşılamamıştır. Derslik ve okul sayılarındaki yetersizlik ve öğretmen dağılımındaki dengesizliğin yanı sıra ilkokul programlarının temel eğitimin amaçlarına göre geliştirilmeyişi, araç ve gereç eksiklikleri nitelik gelişmesini yetersiz kılmıştır.
>
> Ortaöğretim kademesinde okullaşma oranında öngörülen hedefe ulaşılamamıştır.
>
> Liselerde okullaşma oranı III. Plan döneminde % 11.2'den % 14.6'ya çıkarak, Plan hedefini aşmıştır. Mesleki ve teknik öğretim istenen düzeyde gelişemezken, liseler istenenin üstünde bir öğrenci sayısına erişmişlerdir.
>
> Öğretmen sayısındaki yetersizliğin yanı sıra öğretmen yetiştiren kurumların niteliği de giderek düşmektedir.
>
> Yükseköğretim kurumlarının sağladığı eğitim olanakları sayısal yetersizliğin yanı sıra ülkenin insangücü gereksinimleri açısından tutarsız, kurumlar arası dağılım açısından dengesiz bir görünüm içindedir.
>
> Yaygın eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi gerçekleştirilememiştir (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979, s. 148-150).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda insangücü planlamalarına ilişkin dikkat edilen noktalar belirtilmiştir.

> İnsangücü planlaması, her kademede insangücünün nicelik ve nitelik olarak uzun dönemde, arz ve gereksinme açısından dengeli bir biçimde sağlanmasını amaçlamaktadır.
>
> IV. Plan dönemi için verilen gereksinme tahminleri, kalkınma hızı ile diğer toplumsal ve ekonomik değişkenler dikkate alınarak hesaplanmıştır.
>
> İnsangücü arzının hesaplanmasında ise, bugünkü eğitim kurumlarının tam kapasite ile kullanımı esas olarak alınmıştır (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979, s. 252).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitim kademelerine göre okullaşma oranı hedefleri belirlenmiştir.

> 1977-1978 öğretim yılında temel eğitim birinci kademede (ilkokullar) % 87.5 temel eğitim ikinci kademede (ortaokullar) % 39.8 ortaöğretimde % 24.6 ve yükseköğretimde % 10.1 olan okullaşma oranlarının 1983-1984 öğretim yılında, sırasıyla, % 100, % 60, % 37 ve % 15 olması hedef alınmıştır (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979, s. 252).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda örgün eğitim, yaygın eğitim, hizmet içi eğitim konularına ilişkin ayrıntılı olarak durum analizi, politika ve önlemler ile hedefler üzerinde durulmuştur.

2.6.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Bu planda, tarım, madencilik, imalat sanayii, inşaat vb. sektörlere ilişkin hedef, politika ve önlemler 206 sayfada ele alınmıştır. Planın, beşinci bölümde insangücü ve eğitim konusu ayrı ayrı incelenmiştir.

Ayrıca Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda uygulanan her bir paragrafa bir rakam verilmesi uygulamasına bu planda da devam edilmiştir. Bu uygulama ile planda yer alan amaç, politika, önlem ve hedeflerin takip edilmesine katkı sağlandığı değerlendirilmektedir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda insangücünün yetiştirilmesine ilişkin hedefler konulmuştur.

> Türkiye'nin önümüzdeki Beş Yıllık Plan dönemindeki kalkınmasını yönlendirecek sayısal hedefler bir makro model çerçevesinde çözümlenmektedir. Eğitim modeli ise insangücü hedeflerini karşılamak üzere şekillenmiş; buna göre hedefler verilmiş, ayrıca toplumun ve eğitimin genel amaçlarına cevap verecek marjlar konulmuştur.
>
> Eğitim kurumlarının kapasitesi, genel olarak, ekonomik ve sosyal gelişme hedeflerine göre hesaplanan insangücü ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli bulunmaktadır. Ancak eczacılar dışındaki sağlık personeli; elektrik, elektronik, bilgisayar mühendis ve teknisyenleri ile öğretmen ve öğretim üyesi sayılarında yetersizlikler görülmektedir. Ayrıca, meslekî-teknik öğretimin, teknisyen ve vasıflı işçi ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
>
> Yükseköğrenimli insangücü arz tahminleri yükseköğrenim kurumlarının bugünkü kapasiteleri dikkate alınarak yapılmıştır.
>
> Öğretmen ihtiyaçları, öngörülen okullaşma oranları ve öğrenci-öğretmen oranlarına göre tahmin edilmiştir (Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985, s. 135).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda insangücüne ilişkin ilkeler ve politikalar aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

> Beşinci Plan döneminde orta seviyeli teknik insangücünün yetiştirilmesine öncelik verilecektir.
>
> Kalifiye işçi yetiştirmek için oldukça pahalı bir yol olan endüstri meslek liselerinin yaygınlaştırılması yerine, bu liselerden imkânları uygun olanlar teknisyen yetiştiren üç yıllık liselere dönüştürülecektir.

> Meslekî ve teknik elemanların yaygın eğitim yoluyla yetiştirilmesi uygulaması başlatılacaktır.
>
> Her kademede eğitimin niteliğinin yükseltilmesi ve uyum kabiliyetinin artırılması için, eğitim programları muhteva ve yöntemler bakımından gözden geçirilecektir.
>
> Eğitim sisteminin her kademesinde, insangücünün teknolojik, ekonomik ve sosyal değişmelere uyum sağlayacak temel bilgi ve kültürü kazanacak şekilde yetiştirilmesi esas alınacaktır (Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985, s. 139-140).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim düzeylerinin (ilköğretim, okul öncesi eğitim, yükseköğretim) herbirine ilişkin ayrı ayrı durum analizi yapılmış, politika ve önlemler ile hedefler üzerinde durulmuştur.

2.6.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Bu planda, Makro Ekonomik Hedef ve Dengeler, Makro Ekonomik Politikalar, Ekonomik Sektörlerde Gelişme Hedef ve Politikaları, Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar, Kurumsal ve İdari Düzenlemeler 362 sayfada ele alınmıştır. Eğitim konusu bu Planın dördüncü bölümünde incelenmiştir.

Ayrıca Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında uygulanan her bir paragrafa bir rakam verilmesi uygulamasına bu planda da devam edilmiştir. Bu uygulama ile planda yer alan amaç, politika, önlem ve hedeflerin izlenmesine katkı sağlandığı değerlendirilmektedir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim hedefleri eğitim düzeylerine göre ayrı ayrı başlıklar altında belirlenmiştir.

> VI. Plan dönemi sonunda anaokulları ve ana sınıflarının yaygınlaştırılması, okul öncesi eğitimde okullaşma oranının % 11.5'e çıkarılması hedef alınmıştır.
>
> Çağ nüfusunun tamamına yakını okullaştırılmış olan ilkokullarda niteliğin yükseltilmesi çalışmalarına devam edilecektir.
>
> Ortaokullarda % 57.1 olan okullaşma oranının 1993-1994 öğretim yılında % 80'e çıkarılması hedeflenmiştir.
>
> Plan döneminde ortaöğretimde okullaşma oranının % 45.2 olarak gerçekleşmesi hedeflenmiştir.
>
> Plan dönemi sonunda yükseköğretimdeki okullaşma oranı açıköğretim dahil olmak üzere % 15 olarak hedeflenmiştir.
>
> Yaygın eğitime ayrılan kaynaklar artırılarak, çıraklık eğitimi ve yaygın eğitimin kamu ve özel kesim işbirliği içinde sürdürülmesi sağlanacak ve bu konuda gönüllü kuruluşlardan da yararlanılacaktır (Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990, s. 291-293).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda insangücü hedefleri belirlenmiştir.

> İlkokuldan üniversiteye kadar örgün eğitim kurumları, hem hizmet içi ve beceri kazandırma, çıraklık ve işbaşı eğitimi gibi yaygın eğitim metodlarıyla beşeri kaynaklarımızın yetişkinlik düzeyinin hızla yükseltilmesi ana hedeftir.

> Yükseköğretim kurumlarında üst düzeyde, meslek yüksekokulları ve meslek liselerinde orta düzeyde vasıflı insangücü yetiştirilmeye; ayrıca, yaygın mesleki eğitim ile çeşitli sektörlerin ihtiyaç duyduğu insangücüne beceri kazandırılmaya devam edilecektir.
>
> Meslek yüksekokulları ve mesleki teknik liselerdeki branş ve programlar ekonominin ve işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda yeniden değerlendirilerek uzun süreli örgün mesleki eğitime ihtiyaç gerektirmeyip kısa sürede beceri kazandırabilecek mesleklerde işgücü ihtiyacının beceri kazandırma ve işbaşı eğitimi yoluyla, zamanında ve yeterli olarak karşılanması için yaygın mesleki eğitime ağırlık verilecektir (Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990, s. 298).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda plan uygulamalarının izlenmesine ilişkin ilke ve politikalara planda yer verilmiştir.

> Plan ve program uygulamalarının izlenmesi ve değerlendirmesi, kuruluşların Araştırma, Planlama ve Koordinasyon birimleri tarafından sürekli olarak etkili bir şekilde yapılacak ve bu birimler Devlet Planlama Teşkilatı ile sıkı işbirliği içinde bulunacaktır (Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990, s. 327).

2.6.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Bu planda, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesi Durum, Temel Amaçlar ve İlkeler, Temel Yapısal Değişim Projeleri, Makroekonomik Politikalar ve Projeksiyonlar 307 sayfada ele alınmıştır. Eğitim konusu Plan'ın üçüncü bölümünde "Eğitim Reformu" başlığı altında incelenmiştir.

Ayrıca Üçüncü, Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda uygulanan her bir paragrafa bir rakam verilmesi uygulamasından bu planda vazgeçilmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim konusu "Temel Yapısal Değişim Projeleri" altında "Eğitim Reformu" olarak ele alınmıştır. Eğitim Reformu başlığı altında ilk önce mevcut durum ortaya konulmuştur.

> Nüfusun eğitim düzeyinin yetersizliği devam etmektedir.
>
> Zorunlu temel eğitim süresinin artırılması yönünde çabalar olmasına rağmen, bu eğitimin 8 yıla çıkarılması sağlanamamıştır.
>
> Eğitimde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, nüfus artışı ve iç göçler nedeniyle başta büyük kentlerde olmak üzere ikili ve kalabalık sınıflarda öğretim yanında tüm kademelerde eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği gelişmeleri sınırlandırmaktadır.
>
> Öğretim programlarının bilimsel esaslara göre geliştirilmesinde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Öğretmen ve öğretim üyesi sayısındaki yetersizlikler ve dağılımdaki dengesizlikler, imkân ve fırsat eşitliği yanında eğitimin kalitesini de olumsuz şekilde etkilemektedir.
>
> Mesleki-teknik örgün ve yaygın eğitimin ekonominin insangücü ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi çalışmalarında amaçlanan düzeye ulaşılamamıştır.
>
> Eğitim ve öğretimde ilköğretimin ikinci kademesinden başlamak üzere etkin bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı, ortaöğretimden mezun olan her öğrencinin

yükseköğretime devam etme arzusunu doğurmakta ve üniversite önünde yığılmalara neden olmaktadır (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996, s. 23-26).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Eğitim Reformu" Proje olarak ele alınmıştır. Eğitim Reformu kapsamında yapılacak "Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler" Çizelge 4'te belirtilmiştir.

Çizelge 4.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer Alan Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Konu	Yapılacak Düzenleme	İlgili Mevzuat	Açıklama
Yeniden Yapılanma	Eğitimde yönetimin etkinleştirilmesi	3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda düzenlemeler	Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatının, makro düzeyde politika oluşturan, araştırma ve geliştirme, program yapma, koordinasyonu sağlama ve denetim yapma görevini etkin bir şekilde yürüten bürokrasiyi azaltan, taşra birimlerine daha fazla yetki ve sorumluluk veren ailelerin karar verme süreçlerine katılımlarını kolaylaştıran bir yapıya kavuşması amaçlanmaktadır.
Mesleki Eğitimde Aksaklıkların Giderilmesi	Ekonominin istediği nitelikte insangücü yetiştirilmesi ve özel sektörün daha fazla katılımının sağlanması	3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nda düzenlemeler	3308 sayılı Kanun'un uygulanmasından kaynaklanan aksaklıkların giderilmesi yanında, karar verme süreci ve eğitim maliyetlerine özel sektörün daha fazla katılımının sağlanması ve nitelikli insangücü yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.
Zorunlu Eğitim	Zorunlu eğitim süresinin uzatılması	222 sayılı İlköğretim ve Temel Eğitim Kanunu'nda düzenlemeler	8 yıllık zorunlu temel eğitime geçilmesi amaçlanmaktadır.
Paralı Eğitim	Zorunlu eğitim süresinin uzatılması ve paralı eğitime geçilmesi	1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu	8 yıllık zorunlu temel eğitime geçilmesi ve zorunlu eğitim dışında kalan eğitimde ailelerin eğitim harcamalarına katılımının sağlanması amaçlanmaktadır.
Özel Eğitim Kurumları	Özel sektörün eğitimdeki payının artırılması	625 sayılı Özel Eğitim Kurumları Kanunu'nda düzenlemeler	Özel sektörün eğitime daha fazla yatırım yapmaları için vergiden muafiyet, vergi iadesi, ailelerin eğitim için yaptığı harcamaların vergiden düşürülmesi, ucuz kredi, yükseköğretimde vakıf üniversitelerine tanınan masrafların % 45'ine kadar olan kısmının devlet tarafından sübvanse edilmesi vb. yollarla teşvik edilmesi ve kanunun yükünün azaltılması amaçlanmaktadır.
Yükseköğretim	Yükseköğretimin merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite-sanayi ilişkisinin geliştirilmesi	2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklikler, Anayasanın 130. maddesinde düzenleme yapılması	Yükseköğretimin merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestisinin getirilmesi ve üniversite sanayi ilişkilerinin en üst düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır. Anayasanın 130. maddesinin değiştirilmesi ile vakıflar dışında da üniversite kurulabilmesi amaçlanmaktadır.

Kaynak: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996, s. 221

Şimdiye kadar incelenen planlar içinde plan hedeflerine yönelik yapılacak işlemlerin ilk defa bu kadar net ve açık olarak tanımlandığı görülmektedir.

2.6.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Bu plan, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesi Durum, Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın Temel Amaç, İlke ve Politikaları, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın Makroekonomik Politikaları, Hedefleri ve Tahminleri, Avrupa Birliği ile İlişkiler, Türkiye'nin Bölge Ülkeleri ve Diğer Ülkelerle Ekonomik İlişkileri, Bölgesel Gelişme Hedef ve Politikaları, Sosyal ve Ekonomik Sektörlerle İlgili Gelişme Hedef ve Politikaları, Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Artırılması, Ekonomide Etkinliğin Artırılması konu başlıklarında 243 sayfada ele alınmıştır. "Eğitim" konusu bu Plan'ın sekizinci bölümünde incelenmiştir.

Ayrıca bu plandan önce hazırlanan Birinci, İkinci ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında uygulanmayan, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planlarında uygulanan her bir paragrafa bir rakam verilmesi uygulaması bu planda tekrar uygulanmaya başlanmıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı öncesinde eğitime ilişkin mevcut durum "Sosyal ve Kültürel Alanda Sağlanan Gelişmeler" başlığı altında incelenmiştir. Buna göre;

> 1999-2000 öğretim yılında okullaşma oranları, okul öncesi eğitimde % 9.8'e, ilköğretimde % 97.6'ya, % 22.8'i mesleki teknik eğitim ve % 36.6'sı genel lise eğitiminde olmak üzere ortaöğretimde % 59.4'e, yükseköğretimde ise % 18.7'si örgün öğretimde olmak üzere toplam % 27.8'e ulaşmıştır.
>
> İkili öğretim uygulaması, kalabalık sınıflar birleştirilmiş sınıf uygulaması eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.
>
> Toplumun eğitim düzeyinin yükseltilmesi amacıyla 1997 yılında yürürlüğe konulan 4306 sayılı Kanun ile zorunlu temel eğitimin süresi 8 yıla çıkarılmıştır.
>
> Eğitimin bütün kademelerinde fiziki altyapı ve insangücü eksikliklerinin devam etmesi eğitimin kalitesini olumsuz etkilemektedir.
>
> Kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılamaması ve sanayi ile işbirliğinin yeterince geliştirilememesi gibi nedenlerle mesleki ve teknik eğitimde Plan hedeflerinin gerisinde kalınmış, iş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programları geliştirilmesinde yeterli ilerleme sağlanamamıştır (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001, s. 14-15).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı öncesinde eğitime ilişkin mevcut durum ortaya konulduktan sonra "Amaçlar, İlkeler ve Politikalar" açıklanmıştır.

> Eğitim sisteminin temel amacı; Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik, özgürlükçü ve manevi değerlere bağlı, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, millî kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen,

bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirmektir.

Millî eğitim, herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğreten, etkin bir rehberlik hizmetini içeren, eğitimin tüm evrelerinde yatay ve dikey geçişlere imkân veren, piyasa meslek standartlarına uygun, üretime dönük eğitime ağırlık veren, yetki devrini esas alan, istisnasız tüm öğrenciler için fırsat eşitliğini gözeten bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlenecektir.

… okulöncesi eğitim yaygınlaştırılacaktır.

Uzun vadede zorunlu temel eğitimin 12 yıla çıkarılması hedefi doğrultusunda gerekli altyapı hazırlanacaktır.

Eğitimin her kademesinde öğretmen ve öğretim elemanı ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla sözleşmeli statüde eğitim personeli istihdamı konusunda çalışmalar başlatılacaktır.

Özel eğitim alması gereken çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte eğitim göreceği kaynaştırma okulları bütün öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde mekan, donanım, personel ve program esnekliğine kavuşturulacaktır.

Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitime ağırlık verilecek, ortaöğretimde mesleki teknik eğitimin payı artırılacak, üniversitelere giriş sınavlarında normal liseler ile meslek ve teknik lise mezunları arasındaki farklı değerlendirmeler kaldırılarak, mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaşması teşvik edilecek, mesleki teknik eğitim programlarının meslek standartlarına dayalı olarak yapılması sağlanacak ve çalışma hayatı ile işlevsel işbirliği geliştirilecektir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001, s. 82-84).

2.6.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

Dokuzuncu Kalkınma Planı; Planın Vizyonu ve Temel İlkeler, Uluslararası Gelişmeler ve Temel Eğilimler, Avrupa Birliğine Katılım Süreci, Plan Öncesi Dönemde Türkiye'de Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler, Plan Dönemi Hedef ve Tahminleri, Temel Amaçlar: Gelişme Eksenleri, Uygulama, İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon konu başlıklarında 100 sayfada ele alınmıştır. "Eğitim" konusu, bu Planın beşinci ve altıncı bölümlerinde incelenmiştir.

Ayrıca bu Plan'dan önce hazırlanan Birinci, İkinci ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında uygulanmayan, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında uygulanan her bir paragrafa bir rakam verilmesi uygulaması bu planda tekrar uygulanmaya başlanmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Plan Öncesi Dönemde Türkiye'de Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler" başlığı altında eğitim ile ilgili gelişmelere yer verilmiştir. Buna göre;

İşgücünün eğitim düzeyi Plan döneminde yükselmekle birlikte, AB ortalamasına göre düşük olmaya devam etmiştir.

Plan döneminde eğitim sistemi, işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır.

> Nüfusun eğitime erişiminde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasıyla, öğrenci sayısında büyük artış sağlanmış, ilköğretimden ortaöğretime geçişler artmıştır. Bununla birlikte okullaşma oranlarında, okul öncesi eğitimde düşük seviyelerde kalınmış, ilköğretimde % 100'e ulaşılamamış, ortaöğretimde mesleki eğitimin payı artırılamamıştır. Yükseköğretim kademesinde okullaşma oranı bakımından önemli ilerleme kaydedilmekle birlikte, yükseköğretime olan yoğun talep artarak devam etmektedir.
>
> …eğitimde nitelik sorunu önemini korumaktadır. (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007, s. 38-41).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Plan Dönemi Hedef ve Tahminleri"ne yer verilmiştir.

> Plan döneminde okul öncesi ve ortaöğretim kademesinde okullaşma oranlarında önemli artışlar sağlanması hedeflenmektedir.
>
> İşgücü piyasasına ilişkin bilgi sistemleri geliştirilmesi, eğitim ve işgücü piyasasının daha esnek bir yapıya kavuşturulması ve istihdamın ve işgücü verimliliğinin artırılması için, yaşam boyu eğitim stratejisi dikkate alınarak ekonominin talep ettiği alanlarda insangücü yetiştirilecektir.
>
> Mesleki ve teknik eğitimde modüler ve esnek bir sisteme geçilecek, yükseköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim, program bütünlüğünü esas alan tek bir yapıya dönüştürülecek, mesleki eğitimde, nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli yeri olan uygulamalı eğitime ağırlık verilecektir.
>
> …öğretmen yeterlilikleri sürekli olarak geliştirilecek, gereken yeterliliklerin kazandırılabilmesi için hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimde etkin yöntemler uygulanacaktır.
>
> …öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacıyla yurtiçi ve yurtdışında öğretim üyesi yetiştirme programlarına devam edilecektir.
>
> …eğitim çağı dışına çıkmış kişilerin açık öğretim fırsatlarından yararlanmaları teşvik edilecek, beceri kazandırma ve meslek edindirme faaliyetleri artırılacaktır.
>
> Yükseköğretim kurumlarında finansman kaynakları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek; öğrenci katkı paylarının, mali gücü olmayan başarılı öğrencilere burs ve kredi sağlanması şartıyla yükseköğretimin finansmanındaki payının artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.
>
> Eğitime ayrılan özel kaynaklar eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlayacak şekilde yönlendirilecektir.
>
> Ortaöğretim ve yükseköğretime hazırlık dershanelerinin özel okullara dönüştürülmesine yönelik teşvikler sağlanacaktır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007, s. 84-87).

2.6.10. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı; Küresel Gelişmeler ve Eğilimler, Plan Öncesi Dönemde Türkiye'de Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler, Planın Temel Amaçları ve İlkeleri, Planın Hedefleri ve Politikaları, Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum, Öncelikli Dönüşüm Programları konu başlıklarında 221 sayfada ele alınmıştır. Eğitim konusu, bu Plan'ın ikinci bölümünde incelenmiştir.

Ayrıca bu Plan'dan önce hazırlanan Birinci, İkinci ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında uygulanmayan, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında ve Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda uygulanan her bir paragrafa bir rakam verilmesi uygulaması bu Plan'da da uygulanmıştır.

Onuncu Kalkınma Planı'nın eğitim bölümünde öncelikle durum analizine yer verilmiştir.

> 2006-2007 eğitim öğretim yılında brüt okullaşma oranı okul öncesi eğitimde 4-5 yaş için % 24, ilköğretimde % 96.3 ve ortaöğretimde % 86.6 iken, 2012-2013 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitimde % 44, ilköğretimde % 107.6 ve ortaöğretimde % 96.8 olarak gerçekleşmiştir. Eğitimin çıktılarını ve dolayısıyla sistemin performansını değerlendiren uluslararası araştırmalarda elde edilen ortalama puanlarda kısmi iyileşme sağlanmıştır.
>
> Yükseköğretime olan yoğun talebin karşılanması amacıyla, Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi başında 93 olan üniversite sayısı 2013 yılı Mayıs ayı itibarıyla 170'e ulaşarak yükseköğretim ülke geneline yaygınlaştırılmış ve kontenjanlar önemli ölçüde artırılmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda brüt okullaşma oranı örgün eğitimde % 42.9'a, toplamda ise % 81.6'ya ulaşmış ve Dokuzuncu Kalkınma Planı hedefleri aşılmıştır.
>
> Nüfusun eğitim düzeyi yükselmekle birlikte OECD ve AB ortalamalarına göre düşük kalmaya devam etmiştir (Onuncu Kalkınma Planı, 2014, s. 31-32).

Onuncu Kalkınma Planı'nda eğitime yönelik belirlenen amaç ve hedeflere nasıl ulaşılacağına ilişkin politikalar şöyle açıklanmıştır.

> Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşüm sürdürülecektir.
>
> Okul türlerinin azaltıldığı, programlar arası esnek geçişlerin olduğu, öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimleri ile becerilerini artırmaya yönelik sportif, sanatsal ve kültürel aktivitelerin daha fazla yer aldığı, bilgi ve iletişim teknolojilerine entegre olmuş bir müfredatın bulunduğu, sınav odaklı olmayan, bireysel farklılıkları gözeten bir dönüşüm programı uygulanacaktır.
>
> …okul öncesi eğitim, imkânları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek şekilde yaygınlaştırılacaktır.
>
> İlk ve ortaöğretimde başta engelliler ve kız çocukları olmak üzere tüm çocukların okula erişimi sağlanacak, sınıf tekrarı ve okul terki azaltılacaktır.
>
> Özel eğitime gereksinim duyan engellilerin ve özel yetenekli bireylerin, bütünleştirme eğitimi doğrultusunda, uygun ortamlarda eğitimlerinin sağlanması amacıyla beşeri ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.
>
> …bireylerin en az bir yabancı dili iyi derecede öğrenmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.
>
> Ortaöğretim ve yükseköğretime geçiş sistemi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alan etkin rehberlik ve yönlendirme hizmetleri desteğiyle, süreç odaklı bir değerlendirme yapısına kavuşturulacaktır.
>
> Eğitim sisteminin performansının değerlendirilmesine imkân tanıyacak şekilde öğrenci kazanımlarının izlenebilmesini teminen, sınıf temelli başarı düzeyleri,

> yeterlilikleri ve standartları belirlenecek, ulusal düzeyde çoklu değerlendirme ve denetleme mekanizması geliştirilecektir.
>
> Öğretmenlik mesleği daha cazip hale getirilecek;…kişisel ve mesleki gelişimi sürekli teşvik eden, kariyer gelişimi ve performansa dayanan bir yapıda düzenlenecektir.
>
> …özel sektörün eğitim kurumu açması, özel kesim ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine idari ve mali yönden aktif katılımı özendirilecektir.
>
> …yükseköğretim sistemi uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri için çekim merkezi haline getirilecektir (Onuncu Kalkınma Planı, 2014, s. 33-35).

1963-2018 yıllarını kapsayan on kalkınma planı içinde yer alan eğitim planlarına ilişkin;

1. Planı oluşturan alt başlıkların şimdiye kadar hazırlanan on kalkınma planında da birbirinden farklı olduğu görülmektedir.
2. Eğitim konusu kalkınma planları içinde "İnsangücü, İstihdam, Eğitim ve Araştırma", "Nitelikli İnsan", "Eğitim Reformu", "Eğitim" gibi farklı başlıklarda ele alınmıştır.
3. Eğitim planlarının hangi modele göre yapıldığı, hesaplamaların nasıl yapıldığı, hedeflerin nasıl belirlendiği Birinci, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planlarında belirtilmiş, diğer planlarda bu açıklamalara yer verilmemiştir.
4. Planın uygulamasının izlenmesine yönelik açıklamaları içeren Dördüncü, Yedinci, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ile Onuncu Kalkınma Planı'nda bölüm bulunmazken diğer kalkınma planlarında uygulamanın nasıl izleneceğine ilişkin açıklama yer almamaktadır.
5. Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ile Dokuzuncu ve Onuncu Kalkınma Planı'nda her bir paragrafa bir rakam verilmiş, Birinci, İkinci ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında her paragrafa rakam verme uygulaması yapılmamıştır.
6. Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planları çok geniş kapsamlı ve ayrıntılara girilerek hazırlanırken, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Dokuzuncu ve Onuncu Kalkınma Planlarının geniş kapsamlı hazırlanmadığı dikkati çekmektedir.
7. Kalkınma planlarında belirtilen amaç, hedef, ilke, önlem ve politikalara ilişkin ilgili kuruluşlar tarafından yapılması gereken işlemler yapılmadığı zaman o işlemi yapmayanlar hakkında nasıl yaptırım uygulanacağı hiçbir planda belirtilmemiştir.

8. Eğitime ilişkin durum saptaması tüm planlarda yapılmıştır.
9. Bir önceki planda belirtilen eğitim hedeflerine ne kadar ulaşıldığı bilgisi plandan plana farklı şekilde verilmiştir. Bazı planlarda bu bilgi hiç verilmemiş, bazılarında sadece birkaç hedefe ilişkin bilgi verilmiş, bazılarında ayrıntı verilmeyip çok genel değerlendirme yapılmıştır.

2.7. İlgili Araştırmalar

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan ve 1963-2018 yıllarını kapsayan on kalkınma planı hazırlanmıştır. Bu planların eğitim bölümlerine ilişkin değişik dönemlerde, farklı bilim insanları tarafından çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu tezin araştırma konusuna yakın olduğu değerlendirilen araştırmalar ile ilgili bilgilere bu bölümde yer verilmiştir.

Bircan 1979 yılında, DPT'de "Planlı Dönemde Temel Eğitim ve Ekonomik Politikası" konulu uzmanlık tez çalışmasını yapmıştır. Çalışmanın amacını, temel eğitimin kurumsal yapısının ne olduğunu irdelemek ve bu yapıyı uluslararası düzeyde karşılaştırmak, 1963-1978 yıllarını kapsayan ve üç plan dönemi boyunca temel eğitimin gelişimini incelemek, planlarla uygunluğunu araştırmak, temel eğitime yapılan harcamaların hangi kaynaklardan sağlandığını ve nasıl harcandığını belirlemek, ekonomi politikasını saptamak, temel eğitimde karşılaşılan, nicel ve nitel sorunlarla, ekonomik sorunları ve darboğazları saptamak, çözüm yolları önermek şeklinde açıklamıştır.

Bircan (1979) çalışmasında:

1. Planlı dönemde eğitimin Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesinde en önemli etmenlerden biri olarak kabul edilmesine ve konuya özel bir önem verilmesine karşın, saptanan hedeflerle, uygulamadaki sonuçlar arasında bir farklılık meydana geldiği,
2. Temel eğitimde okul öncesi eğitime gereken ilginin hemen hemen hiç gösterilmediği,
3. Özellikle zorunlu olan temel eğitimin birinci kademesinde çağ nüfusunun tümüne öğrenim olanaklarının sağlanamadığı, okullaşma oranında % 100 olan hedefe ulaşılamadığı, 1978 yılında bir milyonu aşkın çocuğun okula gidemediği,

4. Temel eğitimin her iki kademesinde de öğrenci yönünden kır-kent ve bölgelerarası nicel ve nitel farklılıkların giderilemediği,
5. Dengesiz öğretmen dağılımının sürdüğü,
6. Temel eğitim ikinci kademe okullarda nitelik yönünden farklılıkların arttığı,
7. Aşırı merkeziyetçi bir eğitim sistemi yapısının olduğu,
8. Yatırımların zamanında yapılamadığı,
9. 222 sayılı Yasa ile temel eğitim birinci kademeye ayrılan yerel yönetim harcamalarının yetersiz kaldığı,
10. Millî Eğitim Bakanlığı'nca okul açma politikasının belli esaslara bağlanmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Âdem (1982), "Kalkınma Planlarında Eğitimimizin Hedefleri ve Finansmanı" başlıklı çalışmasında; 1963 yılından 1982 yılına kadar yapılan Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı incelemiştir. Araştırmanın amacını, 2000 yılına kadar eğitim sistemimizin gelişimini engelleyecek parasal güçlüklerin önemini, kaynakları artıracak çeşitli finansman biçimlerini ortaya koymak, çeşitli eğitim teknolojileri kullanılarak eğitimin niteliğini düşürmeden eğitimin maliyetini azaltmak olarak açıklamıştır.

Âdem (1982) çalışmasında:

1. Beş yıllık okullaşma hedefine ulaşılamadığı,
2. Daha üst düzeyde öğrenimini sürdüremeyecek olan öğrencilere bir meslek kazandırılamadığı,
3. Ortaöğretimi bitirenlerin sadece bir bölümünün yükseköğretime yerleştirilebildiği,
4. Yükseköğretimin maliyetinin çok yüksek olduğu,
5. Yükseköğretimi bitirenlerin bir bölümünün iş bulamazken hekim, yardımcı sağlık personeli, resim, müzik, beden eğitimi, yabancı dil gibi dallarda öğretmen sıkıntısı yaşandığı,
6. Her tür ve düzeydeki eğitimlerde kadın-erkek, köylü-kentli, doğulu-batılı, varlıklı-yoksul arasında birçok eşitsizliklerin bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hesapçıoğlu (1984), "Türkiye'de İnsangücü ve Eğitim Planlaması" konulu çalışmasında 1963 yılından 1982 yılına kadar yapılan Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı inceleyerek yaptığı araştırmanın amacını,

planlarda uygulanan eğitim planlamasını, hem kuram hem de uygulama açısından toplumsal sistemle ilişki içerisinde değerlendirmek olarak açıklamıştır.

Hesapçıoğlu çalışmasında; 1963-1982 yıllarını kapsayan Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan eğitim planlamalarının ilköğretim düzeyinde toplumsal istem modeli, diğer düzeylerde insangücü/eğitim planlaması modeli olarak klasik insangücü modelinin uygulandığı sonucuna ulaşmıştır.

Güven (1996), "Türkiye'de Sosyal Sorunlar ve Sosyal Politikalar" başlıklı çalışmasında, 1963-1994 yıllarını kapsayan Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı inceleyerek sosyal planlama kapsamına giren nüfus ve istihdam, kentleşme ve konut, gelir ve sosyal refah dağılımı, bölgelerarası gelişmişlik ayrımları, sosyal güvenlik, çalışma yaşamı, çevre, sağlık, eğitim alanları özelinde kalkınma planlarının sosyal içerikleri ve sosyal planlama yaklaşımlarını ele alarak kalkınma planlarının etkinliği ve başarı düzeyini değerlendirmiştir.

Akçay (2007), "Kapitalizmi Planlamak, Türkiye'de Planlama ve DPT'nin Dönüşümü" konulu yüksek lisans tez çalışmasında sermaye birikim süreci temelinde ve DPT'nin kurum tarihi çerçevesinde planlı kalkınma kavram ve uygulamasının Türkiye'de kapitalist toplumsal ilişkilerin gelişim sürecindeki yerini ve işlevini yeniden yorumlayarak planlama kavramı ve DPT'nin dönüşüm sürecini incelemiştir.

Sezen (1998) "Değişme Sürecinde Türkiye'de Planlama Örgütü" konulu doktora tez çalışmasında, planlama kavramını ve planlamanın değişim sürecini, DPT'nin 1960-1980 dönemi ile 1980 sonrası dönemini ayrı ayrı incelemiş, Türkiye'de ulusal planlama uygulamasını ve bu alandaki değişmeyi ele almıştır.

Sezen (1998) araştırmasında;

1. Ülkenin her türlü kaynağını belirlemek, plan, program hazırlamak, hükümete danışmanlık yapmak ve alternatif kalkınma politikaları üretmek gibi görevlerle üst düzeyde bir danışma birimi olarak kurulan planlama örgütünün bu niteliğinin değiştirildiği, yeni görevlendirmelerle kurumun yürütmenin içine çekildiği, çıkar çatışmalarında taraf haline getirildiği, personel politikasının siyasetin etkisinde kaldığı,
2. Kamu kesimi için planların bağlayıcılığının ve plan disiplininin sözde ve yasalarda kaldığı,

3. Dönem içinde hiçbir hükümet kendi hazırladığı planı uygulayacak kadar iktidarda kalmadığı, iktidarların da kendinden önce hazırlanan planı benimsemediği,
4. 1980 sonrasında planlama sürecinde DPT'nin rolü edilginleşirken IMF ve Dünya Bankasının sürecin etkin aktörleri olduğu,
5. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile beraber etkisinin çok azaldığı, 1990'lardan itibaren planlamanın yerini projelendirmenin aldığını, DPT'nin bir proje değerlendirme ofisi gibi çalıştığını belirtmiştir.

Sezen (1998) araştırmasının sonucunda;

1. Türkiye'nin 25-30 yıl vadeli soyut bir perspektif plan yapması,
2. Perspektif plan doğrultusunda somut ve aşamalı olarak beş yıllık planlar yapması,
3. Beş yıllık planlarda saptanan politikaların her bir aşamasının uygulama adımlarını içeren yıllık planlar yapmasını öneri olarak ifade etmiştir.

Küçüker (2008) "Kalkınma Planları Kapsamında Yapılan Eğitim Planlarının Analizi (1963-2005)" konulu doktora tez çalışmasında; Türkiye'de eğitim planlamasının 1963-2005 arasındaki dönemde geçirdiği değişimi derinlemesine analiz etmiştir. Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi sonucunda, eğitimin, sanayileşmeyi hızlandırmanın bir aracı olarak görülmesi ve bu yönde planlanmasının, eğitimdeki değişimi yönlendirdiğini belirlemiştir. Söz konusu yönlendirmenin eğitimin yaygınlaştırılmasını sınırlama, eğitimsel eşitsizlikleri artırma ve eğitimin ticarileştirilme eğilimini güçlendirmiştir. Kullanılan planlama yaklaşımının getirdiği doğal bir sonuç olarak, eğitimin toplumsal ve kültürel işlevlerine yönelik kriterler planlama sürecinde kullanılmamıştır. Bu durum, planların, "toplumun tamamının eğitim olanaklarından yeterince yararlanmasının sağlanması" gibi bir hedefe yönlendirilmesini olanaksız kılmıştır.

Küçüker (2008) araştırmasında; kalkınma planlaması çerçevesinde sürdürülen eğitim planlaması çalışmalarının, eğitimin ekonomik ve toplumsal işlevinden önce insan hakkı çerçevesinde ele alınması, buna göre politikaların belirlenmesi ile eğitim ilkeleri arasında yer alan fırsat eşitliği anlayışı yerine sınıflar, bölgeler, cinsler arasındaki ekonomik, toplumsal ve kültürel eşitsizliklerin giderilmesini içeren eşitlik anlayışı getirilmesi önerisinde bulunmuştur.

Övgün (2010) “Bürokrasiden Yönetişime: Yönetim Biçiminin Değişmesi” konulu doktora tez çalışmasında; planlama anlayışındaki değişimi ve bu değişimin yönetim sürecine yansımalarını incelemiştir. Araştırma sonucunda değişimin yönü bürokratik devletten yönetişimci devlete doğru olduğu belirlenmiştir. Buna göre DPT’nin değişen planlama anlayışında temel görevi ekonomik, toplumsal ve kültürel yönleri içeren kalkınma planlarını hazırlamak yerine uluslararası örgütlerle işbirliği içinde yapısal uyum politikalarının hayata geçirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesi şeklinde değişime uğramıştır.

DPT/KB’nin yapısı ve hazırladığı kalkınma planlarının doçentlik tezi, doktora tezi, yüksek lisans tezi, DPT uzmanlık tezine ve diğer araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan DPT/KB’nin yaptığı kalkınma planları içinde yer alan eğitim planlaması çalışmalarına ilişkin araştırmaların eğitim planlarının analiz edilmesi, temel eğitimin ekonomik politikası, eğitimin hedefleri, eğitimin finansmanı, eğitim ve insangücü ilişkisi gibi konuları ele aldığı görülmektedir.

Bu çalışmaların kalkınma planlarındaki eğitim planlarına yönelik teknik çalışmalar olduğu değerlendirilmektedir. Bu çalışmalarda genel olarak belirlenen hedefe ulaşılıp ulaşılmadığı, planların hangi teknikler kullanılarak hazırlandığı, insangücü ile eğitim arasında ilişki olup olmadığının araştırıldığı görülmektedir.

Bu araştırmaların içinde kalkınma planları kapsamında yapılan sosyal planlama içinde yer alan eğitim planlarının nasıl hazırlandığına ilişkin DPT/KB personelinin görüşlerine dayalı olarak hazırlanan bir araştırma bulunmamaktadır.

1960 yılından beri yarım asırı geçen bir planlama kültürüne sahip DPT/KB personelinin görüşlerine göre eğitim planlarının hazırlanma süreçleri ve bu süreçte yaşanan sorunları ortaya koyan bu tez çalışmasının eğitim planlaması alanına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri derleme yöntemi, verilerin çözümlenmesi ve değerlendirilmesi konuları yer almıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) incelemesi yöntemi ile nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır. Nitel araştırmada kullanılan yöntemler araştırılan konu, ilgili bireylerin bakış açılarından görülebilmekte, bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapı ve süreçler ortaya konulmaktadır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliğini duruma ilişkin ortam, birey, süreç vb. etkenlerin bütüncül bir yaklaşımla araştırılıp ve ilgili durumla nasıl etkileşim içinde olduğunun incelenmesi oluştumaktadır.

Nitel araştırmalar insan davranışlarında "niçin" sorusunun cevabını arayan araştırmalardır. Verilerin derinliğine irdelenmesi, zenginliğinin paylaşılması için betimlemelerden yararlanıldığı için nitel araştırma tercih edilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanıldığı için geniş betimlemelere yer verilmiştir.

Bu araştırma kapsamında belge incelemesi yöntemi ile DPT/KB tarafından şimdiye kadar hazırlanan on kalkınma planı bir bütünlük içinde incelenmiştir. İncelemeler kalkınma planları hangi bölümlerden oluşuyor? Bu bölümler plandan plana farklılık gösteriyor mu? Eğitim planlarının kapsamı nedir? Hedefler nasıl belirleniyor? Hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı izleniyor mu? Soruları çerçevesinde yapılmıştır. Şimdiye kadar hazırlanan on kalkınma planında yer alan eğitim planlarına ilişkin bölümlere bu tez çalışmasının ikinci bölümünde yer verilmiştir.

Durum çalışması, nitel araştırmada çok yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımdır. Bu araştırmada, durum çalışmasına ilişkin DPT/KB tarafından yapılan eğitim planları, kendi sınırları içinde incelenmiştir. Veriler eğitim planlaması çalışmalarında görev alan personel ile yapılan görüşme sonucunda elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; betimleme tüm nitel araştırmalar için büyük önem taşır. Betimleme yaparken araştırmacının kendi görüş ve yorumlarını dışarıda bırakması ve veri setini okuyucuya yorumsuz olarak sunması gerekir. Elde edilen bulgular ayrıntılı bir biçimde betimlendikten sonra, araştırmacı bu bulgularla ilgili yorum ve açıklamalarını sunabilir. Araştırmacı elde ettiği sonuçlara ilişkin bazı yorumlar getirmeli ve okuyucunun araştırma problemine ilişkin elde edilen bulguları daha iyi anlamasına yardımcı olmalıdır.

Bu araştırma kapsamında; betimsel analiz yöntemine uygun olarak görüşme yapılan kişilere sorulan 16 sorudan elde edilen veriler araştırmacının görüşlerinden bağımsız olarak soru bazında ayrı ayrı yansıtılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular neticesinde araştırmacının yorum ve açıklamalarına yer verilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; nitel araştırmacıların birincil kaygısı, nicel araştırmacılarda olduğu gibi belirli bir evrene sağlam genellemeler yapmak değil, bir evrende olması olası çeşitlilik, zenginlik, farklılıkları çalışmalarına dahil ederek bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırma, çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemeyi amaç edinmektedir.

Bu araştırmada DPT/KB tarafından yapılan eğitim planlamalarına, plan çalışmalarında görev alan personelin görüşleri doğrultusunda bir ışık tutulmuş, konu, kapsamı çerçevesinde derinlemesine incelenmiştir.

Kalkınma planlarında yer alan eğitim planlamalarına ilişkin geçmişte DPT/KB'de çalışmış ya da halen çalışmakta olan planlama uzmanı, uzman yardımcısı ve yöneticiler ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler araştırmanın temelini oluşturmuştur.

Araştırmanın genel amacı ve alt amaçları çerçevesinde iki aşamalı bir çalışma yapılmıştır. Birinci aşamada, araştırmanın ilgili olduğu kalkınma, planlama, kalkınma planlaması, sosyal planlama ve eğitim planlamasına dair kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu aşamada kalkınma, planlama, sosyal planlama, eğitim planlaması kavramları genelden özele doğru açıklanarak Türkiye'de şu ana kadar yapılan on

kalkınma planı kapsamında yapılan eğitim planlaması çalışmaları hazırlık, süreç ve izleme yönüyle incelenmiştir. İkinci aşamada, araştırmanın alt amaçlarında yer alan sorulara yanıt aranmıştır. Araştırmanın sınırları çerçevesinde DPT/KB tarafından yapılan eğitim planlaması çalışmaları, geçmişte ve günümüzde planın hazırlanmasında görev almış uzman, uzman yardımcısı ve yöneticilerin görüşleri doğrultusunda hazırlık, süreç ve izleme yönüyle analiz edilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır. Betimsel analizde doğrudan alıntılara yer vermek ve bunlardan yola çıkarak sonuçları açıklamak geçerlik için önemli olmaktadır.

Bu araştırma kapsamında; araştırma deseninin oluşturulması, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi, verilerin analizi neticesinde sonuçlara ulaşılması bütün ayrıntılarıyla basamak basamak anlatılmıştır.

Miles ve Huberman (1994) (Akt.: Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 257-261) nitel araştırmada iç geçerliğe yönelik araştırmacıdan gerek veri toplama süreçlerinde, gerekse verilerin toplanması ve analizi süreçlerinde tutarlı olması ve bu tutarlılığı nasıl sağladığını açıklaması beklenmektedir. Nitel araştırmada dış geçerliğe yönelik;

1. Araştırmanın yöntemlerini ve aşamalarını açık bir şekilde tanımlamasını,
2. Veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve yorumlara ulaşma konularında neler yapıldığını açık biçimde açıklama,
3. Sonuçların verilerle açık bir biçimde ilişkilendirilmesi,
4. Ham verilerin başkaları tarafından incelenmesi amacıyla saklanmasına dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Araştırmanın geçerliğini sağlamak açısından Miles ve Huberman'ın görüşleri doğrultusunda araştırmanın yöntemi, aşamaları, veri toplama, işleme, analiz etme ve yorumlama işlemleri açık bir şekilde basamak basamak anlatılmış, sonuçlar verilerle ilişkilendirilmiş, ham verilere diğer araştırmacıların ulaşabilmesi için görüşme metinleri Ek A'da verilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma'da DPT/KB'nin yaptığı eğitim planlamalarında görev alan planlama uzmanı, uzman yardımcısı ve yöneticilerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma

grubunun belirlenmesinde, DPT/KB'de halen görevde olan eğitim planlaması çalışmalarında görev almış personel ile iletişime geçilmiştir.

Görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesi amacıyla DPT/KB'de 2014 yılı itibariyle 33 yıldır görevde olan ve eğitim planlaması çalışmalarına katılmış bir personele ulaşılmıştır. Söz konusu personel geçmiş dönemlerde kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlaması çalışmalarında görev almış/alan ve Ek B'de yer alan 29 personelin kimlik bilgilerini vermiştir.

Bu 29 personele ulaşılıp görüşmek amacıyla iletişim bilgilerine halen DPT/KB'de çalışan personelden ve internet üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kişilerin iletişim bilgilerine bir aylık zaman diliminde ulaşılabilmiştir.

Görüşme yapılması planlanan 29 kişiden 17'sinin DPT/KB'den emekli olduğu, ayrıldığı ya da başka kurumlarda çalıştığı, 12 kişinin halen DPT/KB'de çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır. Emekli olan personelden de dördünün vefat ettiği öğrenilmiştir.

Görüşme yapılmak istenen 29 kişiden vefat eden dört personel dışındaki 25 personele gerek telefon, gerekse elektronik posta ile ulaşılmaya çalışılmıştır. 25 personelden dokuzuna hiç ulaşılamamıştır. Görüşme yapmak amacıyla kendisine ulaşılan ve halen DPT/KB'de görev yapan iki personel görevlerinin yoğun olması ve zaman sıkıntılarının olması nedeniyle görüşme yapmayı kabul etmemişlerdir. DPT/KB'den emekli olan ve görüşme için randevu talep edilen bir personel görüşme yapmayı kabul etmemiştir. Yine DPT/KB'den emekli olan ve görüşme için randevu talep edilen bir personel yurt dışında bulunması nedeniyle görüşme yapamayacağını belirtmiştir. DPT/KB'de görev yapan iki personel görüşlerini yazılı olarak göndereceğini belirtmesine rağmen görüşlerini göndermemiştir.

Görüşmeyi kabul eden on kişi ile araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda hazırlanan yarı güdümlü sorular kullanılarak görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında uzman yardımcısı, uzman, daire başkanı, şube müdürü olarak görev alan 10 kişi oluşturmaktadır.

DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında görev alan personelin, kurumda personel devir oranının düşük olması nedeniyle uzun süre kurumda kaldığı, eğitim ile ilgili kurum personeli tarafından yetkin olarak nitelenen bu personel ile görüşme yapıldığı dikkate alındığında görüşme yapılan kişilerin çalışma grubu açısından yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

Ayrıca DPT/KB'de eğitim planlaması konusunda görüşme yapılan kişilerin yeterli olduğu diğer personele ulaşılıp görüşme yapılmak istense de verimli olmayacağı bu konuda çalışmış DPT/KB personeli tarafından da ifade edilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2011), araştırma sorusunun yanıtı olabilecek kavramların ve süreçlerin tekrar etmeye başladığı aşamaya kadar veri toplamaya devam edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Görüşme yapılan 10 kişi ile görüşme yapıldıkça bazı soruların cevaplarının birbirini tekrar etmeye başladığı gözlemlenmiştir.

Nitel araştırmanın özelliği gereği bir konuyla ilgili doğru saptama yapabilmek için doğru kişilere ulaşıp onların görüşlerini alabilmek önemlidir. Bazen tek bir bireyle yapılan araştırmanın verileri, bir başka araştırmada yirmi bireyden toplanan verilerden çok daha fazla olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 115).

Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan 10 kişinin kalkınma planlarındaki eğitim planlaması konusunda etkin ve yetkin oldukları, oldukça fazla deneyime sahip oldukları dikkate alındığında görüşmeler sonucunda araştırmanın amacına yönelik gerekli verilerin toplandığı ve görüşülen kişi sayısının yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma kapsamında kullanılan veri kaynakları üç grupta toplanabilir. Birinci grupta kuramsal çerçevenin oluşturulmasına yönelik kitap, tez, makale vb. belgeler, ikinci grupta kalkınma planları, yıllık programlar, orta vadeli programlar, özel ihtisas komiyonu raporları vb. belgeler, üçüncü grupta da plan çalışmalarında görev alan personel ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler sıralanabilir.

Birinci ve ikinci gruptaki verilerin toplanmasında DPT/KB Kütüphanesi, Türkiye Orta Doğu ve Amme İdaresi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi ve Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi ile diğer kurumların kütüphanelerinden yararlanılmıştır. İnternet üzerinden özellikle DPT/KB sayfasından başta kalkınma planları olmak üzere, orta vadeli program, yıllık program ve diğer belgelere ulaşılmış, Yükseköğretim Kurulu sayfasından konuyla ilgili tezler incelenmiş, eğitim ile ilgili elektronik süreli yayın ve dergilerdeki konu ile ilgili makalelerden yararlanılmıştır.

Üçüncü grupta yer alan yani eğitim planlaması çalışmalarında çeşitli statülerde (uzman yardımcısı, uzman, daire başkanı, şube müdürü, müşteşar yardımcısı, müsteşar

danışmanı vb.) görev almış/alan DPT/KB personeli ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yapılan görüşmelerden gerekli veriler toplanmıştır.

Nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme gibi yöntemler diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında "verinin çeşitlendirilmesi" amacına hizmet edecek ve araştırmanın geçerliliğini önemli ölçüde artıracaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 188). Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu araştırmada belge tarama ve görüşme yöntemi birlikte kullanıldığı için verilerin çeşitliliğinin araştırmanın geçerliğine olumlu yönde katkı sağladığı değerlendirilmektedir.

Görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlemlenemeyen konular ya da durumlar anlamaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 120). Bu araştırmanın temel veri kaynağını görüşmelerden elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. DPT/KB'nin yaptığı eğitim planlaması çalışmalarında görev alan personelin eğitim planlaması çalışmalarına ilişkin görüş, deneyim, duygu, tutum ve düşünceleri bu araştırma kapsamında ele alınmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; görüşme nitel araştırmada en yaygın kullanılan veri toplama yöntemlerinden biridir. Bunun nedeni bireylerin görüşlerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarma yönünden oldukça güçlü bir yöntem olmasıdır. Bu araştırma kapsamında görüşme yönteminin kullanılarak diğer veri toplama araçlarından elde edilemeyecek şekilde derinlemesine bilgiler elde edilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; nitel araştırmada çevreyle ilgili, süreçle ilgili ve algılara ilişkin olmak üzere üç tür veri toplanır. Bu araştırmada, DPT/KB tarafından yapılan eğitim planlaması sürecine ve eğitim planlaması çalışmalarında görev alan personelin algılarının belirlenmesine yönelik görüşme yöntemi kullanılarak gerekli veriler toplanmıştır.

DPT/KB'nin yaptığı eğitim planlaması çalışmalarında görev alan ve bu araştırma kapsamında görüşme yapmayı kabul eden on personel ile Ekim 2014 ayında görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme yapılan personelin dördü halen DPT/KB'de çalışmaya devam ettiği için görüşmeler DPT/KB'de personelin odasında yapılmıştır. Görüşme yapılan diğer altı kişi DPT/KB'nin dışında farklı kuruluşlarda çalıştığı için o kuruluşlardaki odalarında görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme öncesinde görüşme yapılacak kişiler ile iletişim kurularak araştırma hakkında kısa bilgi verilmiş ve kendilerinden görüşme randevusu istenmiştir. Görüşme

yapılan kişiler ile görüşme yeri ve zamanı konusunda uzlaşma sağlandıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere ilişkin kişilere ulaşma, randevu alma ve görüşmeleri gerçekleştirme süreci ortalama iki ay sürmüştür.

Balcı (2010)'ya göre; görüşme ortamının fiziksel olarak uygun olması, görüşmenin saygı çerçevesinde gerçekleşmesi, soruların görüşme yapılan kişiyi konuşma için özendirici nitelikte olması görüşmenin etkililiği ve verimliliği açısından önemli etkenlerdir.

Görüşmeler, uygun fiziksel ortamlarda, bir bütünlük içinde kesintiye uğramadan, dostça, samimi ve sıcak bir görüşme ortamında gerçekleşmiştir. Görüşme yapılan kişiler araştırmaya katkı sağlama içtenliğiyle bilgi ve deneyimlerini paylaşmışlardır. Görüşmelerin en kısası 40, en uzunu 180 dakika sürmüştür. Görüşme başlamadan önce görüşme yapılan kişilerden izin alınarak görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Görüşmenin daha etkili ve verimli olması için (Brookfield, 1992; Patton, 2002 Akt.: Yıldırım ve Şimşek, 2011) görüşme sorularını sorarken akışa göre değişiklik yapma, soruları konuşma tarzında sorma, özendirici olma ve geri bildirimde bulunma, görüşme sürecini kontrol etme, yansız ve empatik olma ilkelerine uyulmuştur.

Görüşme yapılan kişilere DPT/KB'de yapılan eğitim planlaması çalışmalarına ilişkin yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olarak hazırlanmış 16 açık uçlu soru sorulacağı, görüşmenin ortalama 60 dakika süreceği belirtilerek görüşmeye başlanmıştır.

Sorular sırasıyla sorularak görüşme yapılan kişilerden cevaplar alınmıştır. Hazırlanan 16 sorunun cevapları alınırken, görüşme sırasında konuyu anlaşılır hale getirmek, konu hakkında daha ayrıntılı bilgi almak amacıyla görüşme formunda yer alan soruların dışında ek sorular da sorulmuştur. Bu ek sorular Ek A'da sunulan görüşme dökümlerinde yer almaktadır.

DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında görev almış ve görüşülecek kişiler olarak belirlenen 29 personele ilişkin bilgiler Ek B'de sunulmuştur. Bu 29 kişiden görüşme yapmayı kabul eden 10 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin istekleri doğrultusunda görüşlerin hangi kişiye ait olduğu belirtilmemiştir. Görüşülen kişilerin kimlik bilgileri yerine 1'den 10'a kadar numara verilerek "Görüşme Yapılan Kişi" ifadesinin baş harfleri kullanılarak GYK-1, GYK-2, GYK-3,.....GYK-10 şeklinde kodlanmıştır. Görüşme yapılan kişiler ile ilgili bilgiler Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5

Görüşme Yapılan Kişilere İlişkin Bilgiler

Kod	**Cinsiyet**	**DPT/KB'deki Görevi***	**Lisans Eğitimi**	**DPT/KB'de Halen Çalışma Durumu**
GYK-1	Erkek	Uzman	Kamu Yönetimi	Çalışmıyor
GYK-2	Kadın	Müsteşar Danışmanı	İktisat	Çalışmıyor
GYK-3	Erkek	Müsteşar Danışmanı	Bankacılık ve Finansman	Çalışıyor
GYK-4	Erkek	Daire Başkanı	Kamu Yönetimi	Çalışıyor
GYK-5	Erkek	Uzman	Maliye	Çalışmıyor. MEB'de çalışıyor.
GYK-6	Erkek	Uzman	Eğitim Yönetimi Planlaması ve Ekonomisi	Çalışmıyor
GYK-7	Erkek	Uzman	Ziraat Mühendisi	Çalışmıyor
GYK-8	Erkek	Uzman	Eğitim Yönetimi Planlaması ve Ekonomisi	Çalışmıyor
GYK-9	Erkek	Uzman	Fizik Mühendisi	Çalışıyor
GYK-10	Kadın	Uzman	Kamu Yönetimi	Çalışıyor

* DPT/KB'de en son bulunulan görev yazılmıştır.

Görüşmeler için Ek C'de yer alan görüşme formu hazırlanmış ve görüşmelerde kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; görüşme formu, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Burada görüşmeci hem önceden hazırlanmış soruları sorma hem de konu hakkında daha ayrıntılı bilgi alabilmek amacıyla ek sorular sorabilme özgürlüğüne sahiptir.

Görüşme formu hazırlanırken; anlaşılabilir sorular sorma, odaklı sorular sorma, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, alternatif sorular ve sondalar hazırlama, soruları mantıklı bir biçimde düzenleme ve soruları geliştirme konularına dikkat edilmiştir.

Büyüköztürk ve diğerleri (2011)'ne göre; görüşme sorularının hazırlanmasında; araştırma sorularına karar vermek, görüşme sorularını tasarlamak, soruları sıralamak,

süreç gereksinimlerini düşünmek (sorular arasında uygun geçişler hazırlamak), başlangıç ve bitişi hazırlamak, cevapların kaydedilmesi için hazırlık yapmak, görüşme formu için pilot test uygulamak basamaklarının izlenilmesi gerekmektedir.

Bu araştırma kapsamında; görüşme sorularının hazırlanmasında; araştırma sorularına karar verilmesinde, görüşme sorularının tasarlanmasında, soruların sıralanmasında araştırmanın genel amacı ve alt amaçları dikkate alınmıştır. Görüşme tasarlanırken sorular arasında geçişlerin nasıl olacağı, başlangıç ve bitişlerin nasıl yapılacağı belirlenmiş, ses kaydı için gerekli cihaz elde edilmiştir. Görüşmeden önce pilot uygulama yapılmamış, ilk birkaç görüşmeden elde edilen geri bildirimler ile görüşmeye ilişkin yeni düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür. Ancak görüşmelerde olumsuz bir durum olmadığı için yeni düzenlemeye gidilmemiştir.

Görüşme soruları hazırlanırken araştırmanın "DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında görev almış/alan uzmanların, uzman yardımcılarının, yöneticilerin görüşlerine göre eğitim planlaması çalışmalarını değerlendirmektir" genel amacı ve alt amaçlar dikkate alınmıştır.

Görüşmede kullanılacak sorular nitel veri toplama yöntemine uygun olarak araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda, eğitim yönetimi, eğitim planlaması, eğitim istatistiği, bilimsel araştırma yöntemleri konusunda uzman olan ve Ek D'de bilgileri yer alan 13 alan uzmanından destek alınarak hazırlanmıştır.

Görüşme sorularının hazırlanması sürecinde ilk önce araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda taslak sorular hazırlanarak tez danışmanının onayına sunulmuştur. Tez danışmanının önerileri dikkate alınarak taslak sorular yeniden düzenlenmiştir. Tez danışmanından onay alan bu taslak sorular tez danışmanının yönlendirmesiyle alan uzmanlarından görüş almak amacıyla Ek D'de yer alan 13 alan uzmanına elektronik posta yoluyla gönderilmiştir. Alan uzmanları görüşme sorularını incelemişler, görüş ve önerilerini elektronik posta yoluyla araştırmacıya geri göndermişlerdir. Alan uzmanlarının görüş ve önerileri doğrultusunda görüşme sorularına son şekli verilmiştir. Görüşme sorularının hazırlanması ortalama üç aylık sürede tamamlanmıştır. Alan uzmanlarının katkılarıyla hazırlanan araştırma soruları aşağıda sunulmuştur:

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?
3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?
   (SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?
4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? *(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)*
4b. Alındı ise hangi model temel alındı?
5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur?
   (Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)
5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?
5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?
6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?
7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?
7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?
8a. Eğitim planlaması sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?
8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?
9. Eğitim planlaması sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?
10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?
11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?
12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?
13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlaması sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlaması sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*
15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?
16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Görüşme soruları araştırmanın genel amacı ve alt amaçları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Görüşme soruları tasarlanırken bir ve ikinci sorular görüşme yapılan kişilerin eğitim durumu, görevleri ve DPT/KB'deki çalışma sürelerine ilişkin bilgileri, 3-14 arası sorular eğitim planlaması çalışmalarına ilişkin bilgileri, 15 ve 16. sorular da görüşme yapılan kişinin ek olarak belirtmek istediği, dikkat çekmek istediği noktaları belirlemek, önerilerini almak amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında oluşturulan sorular görüşme formuna aktarılarak Ek D'de yer alan görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunda araştırmanın amaçları, bu görüşmenin neden yapıldığı, görüşme soruları ve araştırmacının iletişim bilgilerine yer verilmiştir.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtlarının çözümlenerek yazıya aktarılmasına başlanmıştır. Ses kayıtlarını doğrudan bilgisayara yazı olarak aktaran bilgisayar programı araştırılmış ancak böyle bir programa ulaşılamamıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtları dinlenerek kağıda el yazısı ile aktarılmıştır. Kağıda aktarılan görüşme kayıtları "google çeviri" programına sesli olarak okunmuş, bilgisayar bu sesli okumaları bilgisayara yazı olarak kaydetmiş, bu yazılar programın içinden kopyalanarak "Microsoft Office Word" formatındaki teze aktarılmıştır.

Konuşmaların yazı olarak bilgisayara aktarılmalarında kelimelerin büyük bir bölümü yanlış kaydedildiği için metinler dil bilgisi ve anlatım açısından gözden geçirilmiş, konuşmaların ham metinleri elde edilmiştir.

Bu ham metinler görüşme yapılan kişilere elektronik posta ile gönderilmiş, görüşlerini bir kez daha kontrol etmeleri, gerekirse düzeltme yapmaları istenmiştir. Görüşme yapılan kişilerden bazıları kendileri düzeltme yaparak metinleri geri göndermiş, bazıları da düzeltmeyi araştırmacının yapabilmesi yönünde izin verdiklerini belirtmişlerdir.

Görüşme ses kayıtlarının çözümlenmesi, bilgisayara aktarılması ve düzeltmelerin yapılması dört aylık bir sürede tamamlanmıştır.

Yapılan görüşmelere ait tüm metinler görüşme yapılan kişilerin kimlik bilgileri verilmeden, kişilere ilişkin kodlama kullanılarak Ek A'da sunulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu araştırmada elde edilen verilerin analizi için betimsel analiz kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; betimleme yapılırken araştırmacının kendi görüş ve yorumlarını dışarıda bırakması ve veri setini okuyucuya yorumsuz olarak sunması gerekir. Elde edilen bulgular ayrıntılı bir biçimde betimlendikten sonra araştırmacı bu bulgularla ilgili yorum ve açıklamalarını sunabilir.

Araştırmada amaçlar doğrultusunda hazırlanan sorulara ilişkin alınan cevaplar okuyucuya yorumsuz olarak aktarılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin görüşlerine dayanılarak araştırmanın "Bulgular ve Yorumlar" bölümünde görüşme soruları bazında önce görüşme yapılan kişilerin görüşlerine yer verilmiş, bu görüşlere dayanarak araştırmacının yorumları verilmiştir. Araştırmanın "Sonuçlar" bölümünde araştırmanın amaçları bazında değerlendirmelere yer verilmiştir.

Wolcott (1994) (Akt.: Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 221) veri analizinde üç yöntem önermektedir:

Birinci yöntemde, toplanan verinin özgün haline mümkün olduğunca sadık kalınır ve gerektiğinde araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntı yapılarak betimsel bir yaklaşımla veriler okuyucuya sunulur.

İkinci yöntemde birinci yöntemi içerecek biçimde bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla "sistematik analiz" yapılır. Yani veriler betimsel bir yaklaşımla sunulur ve buna ek olarak belirlenen bazı temalar ve temalar arası ilişkiler belirlenir.

Üçüncü yöntemde araştırmacı birinci ve ikinci yöntemi temel alır. Buna ek olarak veri analizi sürecine kendi yorumlarını da katar.

Betimsel analiz Wolcott'un birinci ve bir dereceye kadar ikinci, içerik analizi de ikinci ve üçüncü yöntemleri kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 222).

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; betimsel analiz yöntemine göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı biçimde

yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Elde edilen veriler önce sistematik ve açık biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve bir takım sonuçlara ulaşılır.

Bu araştırma kapsamında; araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda eğitim planını hazırlama süreci, önceliklerin ve hedeflerin belirlenmesi, planı hazırlayanların eğitim planlaması konusundaki altyapısı, planın uygulanması ve sonuçlarının izlenmesi, yaşanılan güçlüklerin ortaya çıkarılmasına yönelik kuramsal bilgiler ışığında ve görüşme sonuçlarından elde edilen bulgular dikkate alınarak betimsel analiz yapılmıştır.

Betimsel analizde görüşme yapılan kişilerin 16 soruya verdikleri cevaplar tek tek ele alınmıştır. Betimsel analiz yapılırken görüşmelerde kullanılan 16 soruya ilişkin görüşme yapılan kişilerin cevaplarından sık sık alıntılar kullanılmıştır. Her soruda görüşme yapılan kişilerden elde edilen verilerle ilişkili olarak araştırmacı tarafından yorumlar yapılmıştır.

Verilerin işlenmesinde, oluşturulan çerçeve dikkate alınarak veriler anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilmiş, kavramsal çerçevede alıntılardan yararlanılmış, görüşme verilerinin kullanımında gereksiz tekrarlardan kaçınılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular ve bu bulgulara dayanılarak araştırmacının yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Görüşülenlerin Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda Bulundukları Görevlere İlişkin Bulgular

Görüşülenlerin Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda bulundukları görevleri belirlemek amacıyla görüşülen kişilere "Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?" sorusu sorulmuştur.

Görüşme yapılan kişilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde; DPT/KB'de görev yaptıkları dönemlerde uzman yardımcısı, uzman, daire başkanı, şube müdürü, genel müdür, müsteşar danışmanı, müsteşar yardımcısı görevlerinde bulundukları belirlenmiştir.

4.2. Görüşülenlerin Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda Eğitim Planlaması Çalışmalarında Görev Aldıkları Sürelere İlişkin Bulgular

Görüşülenlerin Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında görev aldıkları süreleri belirlemek amacıyla görüşülen kişilere "Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?" sorusu sorulmuştur.

Görüşme yapılan kişilerin eğitim planlaması çalışmalarında görev aldıkları süreler Çizelge 6'da gösterilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin eğitim planlaması çalışmalarında görev aldıkları süre en az 4,5 en çok 30 yıl olmak üzere ortalama 14 yıl olarak belirlenmiştir.

Plan çalışmalarında deneyimli personelin bulunması plan çalışmalarını olumlu olarak etkilemektedir. DPT/KB'de eğitim planlamasında görev alan personelin ortalama 14 yıllık deneyimi eğitim planlaması çalışmaları için bir avantaj olarak görülmektedir.

Çizelge 6

Görüşme Yapılan Kişilerin Eğitim Planlaması Çalışmalarında Görev Aldıkları Süre

Personel	GYK-1	GYK-2	GYK-3	GYK-4	GYK-5	GYK-6	GYK-7	GYK-8	GYK-9	GYK-10
Süre (Yıl)	5	25	30	8	20	10	12	23	4,5	4,5

Eğitim planlaması çalışmalarının her dönemde ortalama 8-10 kişi tarafından yapıldığı dikkate alındığında, ortalama 14 yıllık görev süresi personel devir oranının düşük olduğunu göstermektedir. Eğitim planlamasının uzun yıllar boyunca aynı kişiler tarafından yapılması planlama çalışmasının sürekliliği açısından önemlidir. Eğitim planlaması konusunda deneyimli personelin görev alması plan tekniğine hakim olma, planlamada sürekliliği sağlama, eğitim konusunda derinlemesine bilgi sahibi olma, eğitim planlaması çalışmalarındaki diğer devlet organları ile ilişkileri kolaylaştırma açısından plan çalışmalarına katkı sağladığı söylenebilir.

4.3. Eğitim Planlaması Sürecinde Görev Alan Personelin, Eğitim Planlaması Konusunda Eğitim Alıp Almadığına İlişkin Bulgular

Eğitim planlaması sürecinde görev alan personelin, eğitim planlaması konusunda eğitim alıp almadığının belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? (Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)" soruları sorulmuştur.

Eğitim planlaması sürecinde görev alan personelin, eğitim planlaması konusunda eğitim alıp almadığına ilişkin görüşme yapılan kişilerden aşağıdaki veriler elde edilmiştir;

> *...Tarihi usta çırak ilişkisi içerisinde yetişirlerdi. DPT, devlete yüksek bürokrat yetiştiren bir tür fidelik, fidanlık gibi vazife görmüştür. Uzun yıllar, bugün hala DPT'den yetişmiş birçok arkadaş devletin en üst seviyelerinde vazife almıştır...DPT yurt dışına lüzum görülen dallarda, birçok uzmanı, uzman yardımcısını göndermiştir. (GYK-1)*

Hizmet içi eğitimlerinde bir, bir buçuk aylık sürede genel olarak DPT tanıtılıyor, işlerin nasıl yapıldığı anlatılıyor. Atatürk Barajı gibi büyük projeler yerinde inceleniyor. Şimdi bölge kalkınma ajansları gösteriliyor...Uzman yardımcıları esas uzmanlık eğitimlerini, uzmanların yanında alıyor. Burada uzman ve uzman yardımcısı arasında usta çırak sistemi var. Göreve başladıktan üç sene sonra da tez hazırlama aşaması var…Yurt dışı mastır imkânları var. Yurt dışına mastıra giderse izin veriliyor. Yurt içinde mastır yapmak isterse hem çalışıyor hem de mastır yapıyor ayrıca izin verilmiyor. (GYK-2)

İlk alındığı zaman uzman yardımcıları iki aylık bir hizmet içi eğitim sürecinden geçiyorlar. Bu süreçte ağırlıklı olarak Planlama'yı tanıyorlar, yurt içi gezilerinde Türkiye'nin önemli projelerini görüyorlar, kamu kurum ve kuruluşlarını ziyaret ediyorlar…Bütçe imkânlarıyla sınırlı olarak konferanslara gönderiyor. Dünya Bankası, OECD, UNIDO (United Nations Industrials Develpment Organization) gibi yerlere toplantılara ya da bazı etkinliklere gidiliyordu…Tez süreci de zaten başlı başına bir eğitim…Değişik konularda kısa süreli eğitimler de veriliyor. Örneğin bilgisayarla ilgili bir şey oluyor onun eğitimi hemen veriliyor…ama okul gibi düzenli bir şey yok…Planlama'da insan, uygulamanın bizzat içinde, burada yetişiyor. Burası bürokrasiye önemli adam yetiştiriyor...Ben eğitim yönümü teorik olarak kuvvetlendirmek için Birleşmiş Milletler Programına katıldım. Ayrıca, insan kaynaklarıyla ilgili Amerika Birleşik Devletleri'nde üç buçuk ay eğitim gördüm. (GYK-3)

Seminerler oluyor, toplantılar oluyor, bilfiil toplantılarda insan yetişiyor. Bununla ilgili bir anımı paylaşmak istiyorum. İngiltere'de iki sene dört ay kalmıştım. Yurt dışından dönünce 1988 yılında Sosyal Planlamaya başladım. Sosyal Planlamaya başlayalı bir ay olmuştu. Odamda eğitim ile ilgili şeyler okuyorum. Diğer arkadaşlar da bir seminere katılacaklar. Seminerin günü önceden kararlaştırıldığı için ben davetli değildim. Eğitim bölümünde bir tek ben kaldım. Genel müdürümüz İlhan Dülger öğle arasında odaları dolaşıyor. Yanıma geldi…Nerede arkadaşlar diye sordu. Seminere gittiler dedim. Sen niye gitmedin dedi. Ben davetli değilim dedim. Ben de eğitimle ilgili bir şey okuyorum. Dedi ki bak şimdi sen okuyorsun, bunu yapman lazım ama okuyarak çok fazla şey akılda kalmaz, asıl bu seminerlere, toplantılara gidersen orada konuşulanlar aklında kalır dedi. Oraya hep işin uzmanları gelir, genelde onlar sunuş yapar, dinleyiciler için araştırırlar, orada daha çok şey öğrenirsin dedi. Sonra tabi hiç bir semineri kaçırmadım ve bu seminerlerden çok şey öğrendim. (GYK-3)

Hasan Celal Güzel Milli Eğitim Bakanıydı. Milli Eğitim Şûrası toplanacak. Kendisi planlama kökenli olduğu için, aynı zamanda eşi de mesai arkadaşımızdı, Şura'ya bizi de davet etti. Kendisi Planlamacılara özel önem verirdi. Çağırdı bizi, hangi komisyonları kuralım diye bizim fikirlerimizi sordu. Sonuçta beş veya altı komisyon kuruldu. Bütün komisyonların raportörlüğünü Plancılar yaparsa memnun olurum dedi. Ben o eğitim şurasında öğrendiğimi 100 tane kitap okusam öğrenemezdim. Şuranın altyapısını biz oluşturduk. Orada alt komisyonlar oluşturuldu. Alt komisyonlarda eğitimin bizzat uzmanları tarafından, hocalar, idareciler tarafından tartışılan eğitim sorunlarını, çözüm önerilerini, değişik görüşleri dinliyorsun. Sonra genel kurul oluyor, genel kurulda bir kere daha dinliyorsun. O Şûra benim eğitimle ilgili tüm açığımı

kapattı…Biz seminerlere, toplantılara katılımları engellemeyiz. Engelleyenlere de çok kızarız, çünkü insanlar oralarda yetişiyor. (GYK-3)

İşler burada sektörde öğreniliyor. Burası okul gibi. Ben kamu yönetimi mezunuyum ama sekiz yıldır buranın havası, atmosferiyle yükseköğretim, eğitim konusunda yetiştik diyebiliriz. Yetişmeye de devam ediyoruz. Doktora bizde çok yaygınlaşmaya başladı. Mastır, doktora imkânı fazla. Akademiyle bağı koparmama şeklinde geleneğimiz var. (GYK-4)

Sistematik bir eğitim yoktur. Gelenler genellikle Siyasallılardır. Bunlar, zaten hızlı bir şekilde planlamayı öğrenir. Ben de mesela başka sektörlerde çalıştım, oraya üç-beş ayda adapte oldum, genel eğilimler aynıdırzaten. DPT okul gibidir. Yani multidisipliner çalışır. Siz eğitim masasındasınız ama kalkınmaya dair verileri bilmeden nasıl eğitim planlaması yapacaksınız. İktisat bilmeden DPT'de yaşanması mümkün değil. Benim mastırım da doktoram da o yüzden iktisattadır. Şimdi burada bu masayı seven arkadaşlar uluslararası kuruluşlara da gidip kurslara katılmıştır. Mesela benim iki arkadaşım Eğitim Planlaması Enstitüsü'nde altı ay kurs gördü. Geldiğinde çok başarılı bir eğitim uzmanıydı. Bu masayı sevip de eğitim konusunda doktora yapan bile var. (GYK-6)

DPT'de usta çırak ilişkisiyle çok güzel yetiştiriyoruz. Yüksek lisans eğitimi için yurt dışına gidiyorsunuz. Tez hazırlama süreci takip ediliyor. (GYK-7)

DPT'nin yaptığı işleri anlatmak amacıyla oryantasyon eğitimi verilir…Her yeni gelen uzman yardımcısı, yabancı dili varsa mutlaka iki yıllığına mastır için yurt dışına gönderilir…Bir de yabancı dili yetersiz olanları, dil öğretimi için yurt dışına gönderiyor. (GYK-8)

Eğitim planlaması konusunda bir eğitim aldığını düşünmüyorum. Sadece planlamanın havasından, suyundan faydalanıp planlama atmosferini teneffüs ederek planlama nosyonunu almıştır arkadaşlarımız…Uzman yardımcılığı sürecinde, uzmanlığa geçerken belli bir takım konularda uzmanlık tezlerini vermek zorundadırlar…Uzmanlık ile ilgili yönetmeliğe göre uzman yardımcıları üç sene sonunda bir tez hazırlayıp uzmanlık imtihanına girmek zorundadırlar. Uzmanlık imtihanında iki kere başarısız olma durumunda kendi müktesebatlarına uyan bir kadroya atanmak durumunda kalınır...Türkiye'nin hiçbir kurumunda bu kadar ciddi, bu kadar akademik bir tez hazırlama süreci olduğu kanaatinde değilim. (GYK-9)

Bizler sürekli olarak günceli takip etmek durumundayız. Sürekli araştırmamız gerekiyor. Aksi takdirde plancı olamıyorsunuz. Gelişmeleri sürekli takip etmelisiniz ki ileriye doğru bir harita çizebilmelisiniz. Bunun için seminer, sempozyum, eğitim programlarına katılıyoruz…Uzman olduktan sonra iki yıl yurt dışında belli alanlarda mastır imkânı var. (GYK-10)

Görüşme yapılan kişilerin büyük çoğunluğunun görüşüne göre;

DPT'de göreve başlayan ve eğitim planlaması çalışmalarında çalışma yapacak uzman yardımcıları, diğer sektörlerde çalışacak uzman yardımcıları gibi DPT/KB, Türkiye'deki önemli kurum ve kuruluşlar ile önemli projelerin tanıtıldığı ortalama bir-

iki ay süreyle hizmet içi eğitime tabi tutulmaktadırlar. Bu hizmet içi eğitimler mesleğin başlangıcında oryantasyon eğitimi şeklinde verilirken, meslek yaşamı boyunca da DPT/KB içindeki yeni bir sistemin tanıtımı ya da bir konuda bilgilendirme şeklindeki kurs ve eğitimlerden oluşmaktadır.

Eğitim planlaması konusunda çalışacaklara bu konuda kurumsal olarak sistematik bir eğitim verilmemektedir. Ancak bütçe imkanları dikkate alınarak uzmanların isteği doğrultusunda yurt dışında kurs ve eğitime gönderilebilmektedirler. Uzmanların esas yetişmelerinin her bir uzman yardımcısının deneyimli bir uzmanla beraber çalışarak yani usta çırak ilişkisiyle sağlandığı görülmektedir. Bu yöntemin çok verimli bir yöntem olduğu görüşülen kişiler tarafından özellikle vurgulanmaktadır.

Uzman yardımcılarının bütçe olanakları doğrultusunda yurt dışına yüksek lisans, yurt içinde de yüksek lisans ve doktora eğitimine gönderilmesi uzman yardımcısının kendini mesleki ve bireysel yönden geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Bu olanakların DPT'nin kuruluş yıllarında sadece DPT'ye ve DPT'nin dışındaki birkaç kamu kuruluşuna sağlanmasının yüksek nitelikli personelin DPT'yi tercih etmesinde etkili olurken son zamanlarda bu olanakların neredeyse tüm kamu kuruluşlarına sağlanmasının nitelikli personelin DPT'yi tercihini olumsuz etkilediği görülmektedir.

Uzman yardımcıları göreve başladıktan üç yıl sonra bir uzmanlık tezi hazırlamaktadırlar. Bu tez süreci DPT/KB tarafından çok ciddi bir şekilde ele alınmakta, kurumsal olarak tez hazırlanmasına büyük önem önem verilmektedir.

Uzmanların yurt içinde ve yurt dışında seminer, konferans, kongre gibi bilimsel etkinliklere katılımı özellikle teşvik edilmektedir. Bu tür etkinliklere personelin katılımı olumlu karşılanmakta, personelin kendini geliştirmesini sağlayan bir etken olarak görülmektedir.

DPT uzmanların çoğunun kendini çok iyi yetiştirerek diğer kamu kuruluşlarında, yurt dışı kuruluşlarda üst düzey yönetici, ülke yönetiminde başbakan, bakan ya da üst düzey bürokrat olarak görev yapması personelin gelişimine katkı sağlayan bir kurum kültürünün varlığına işaret etmektedir.

DPT/KB'nin bütçe olanakları dikkate alınarak yabancı dil düzeyi yeterli olmayanlar da yurt dışına yabancı dil eğitimine gönderilebilmektedir.

4.4. Eğitim Planlaması Yaparken İzlenen Sürece İlişkin Bulgular

Eğitim planlaması yapılırken izlenen süreci ortaya çıkarmak amacıyla görüşülen kişilere "Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?" sorusu sorulmuştur.

Eğitim planlaması sürecinin ne zaman ve nasıl başladığına ilişkin;

DPT bir plan yapacağı zaman planın yürürlüğe girmesinden bir buçuk sene evvel çalışmaları başlatır. (GYK-2)

Plan biter bitmez bir sonraki plan çalışmalarına başlamıyoruz. Genellikle bir buçuk yıl öncesinden hazırlıkların başlamasına yönelik bir karar alınıyor. Direktifi biz hazırlıyoruz. Bakan kabul ettikten sonra başbakana sunuyor. Başbakanlık genelgesinin yayınlanmasının ardından biz çalışmalara başlıyoruz. (GYK-3)

Plan biter bitmez bir sonraki kalkınma planı hazırlıklarına başlanmadığı, planın yürürlüğe girmesinden bir buçuk sene öncesinden yayınlanan Başbakanlık genelgesinin ardından plan hazırlıklarına başlandığı GYK-2 ve GYK-3 tarafından ifade edilmiştir.

Kalkınma planı ile eğitim planı arasındaki ilişki kapsamında görüşülen kişilerin görüşlerine baktığımızda;

Kalkınma planını hazırlama süreciyle, eğitim planını hazırlama süreci hemen hemen aynı. Plan hazırlama süreciyle ilgili varolan prosedürü takip ediyoruz. (GYK-3)

Bütün sistem, bir plan modeline, bir kurguya göre işliyor. DPT'de plan modelleri konusunda Uzun Vadeli Planlar Kısmı vardır. Uzun vadeli planlar konusunda en son 8 ya da 9. Plan'da, plan modeli Ahmet Tıktık, Hayri Maraşlıoğlu'nun geliştirdiği plan modeliydi. Bu plan modeli çok önemli. Bir şehir düşünün, bu şehrin belirli meydanları var. Eğitim planlaması diyelim ki Ulus Meydanı, sağlık planlaması Kızılay Meydanı gibi. Sizin şehrin bütün meydanlarını görmeniz lazım. Burada büyük resmi görmek, bunların arasındaki ilişkiyi bilmek lazım. (GYK-7)

Planlama çalışmalarına başlamadan önce ilgili bakan veya müsteşarın başkanlığında genelde daire başkanı ve üstü seviyede katılımların olduğu toplantılarda bir takım büyüklüklere karar veriliyor. Çalışma olgunlaştıktan sonra Kalkınma Bakanlığı'nın 20. katında toplantı salonunda oturulur, herkese izah edilir. Biz şuna şöyle karar verdik. İşte kalkınmamız şu olacak, büyümemiz şu olacak filan diye. (GYK-7)

Eğitim planlaması tek başına bağımsız bir plan değil. Bir takım bağlantıları var. Kalkınma politikasıyla ilgili, kalkınma politikası da ülkenin genel politikasıyla ilgili, bu genel politikayı önceden bilmemiz lazım. (GYK-2)

Plan süreci bütün sektörler için aynıdır. Herhangi bir sektör politikasının planlamasını yaparken temel olarak aynı şeyi yapıyoruz. (GYK-10)

GYK-2, GYK-3, GYK-7, GYK-10 tarafından ifade edilen görüşlere göre;

Kalkınma planı içinde eğitim planlaması ayrı bir plan olarak değerlendirilmemekte, kalkınma planının bir parçasını oluşturmaktadır. Eğitim planı hazırlama süreciyle kalkınma planı hazırlama süreci arasında bir fark bulunmamaktadır.

Bu çalışmalar yapılırken plan hazırlamayla ilgili varolan iş akışı izlenmektedir. Kalkınma planı içinde yer alan eğitim planı, büyük bir planın ve kurgunun bir parçasını oluşturmaktadır. Planı oluşturan parçaların birbirleriyle ilişkileri ve bağlantıları bulunmaktadır. Kalkınma planının ruhunu, kapsamını bilmeden eğitim planı tek başına bir anlam ifade etmemektedir.

Kalkınma planlarında yer alan hedefler ve politikalar daire başkanı ve daha üst düzeydeki yöneticiler tarafından belirlenmekte, daha sonra bunlar plan çalışmalarında görev alacak uzman, uzman yardımcıları ile paylaşılmaktadır.

Eğitim planlamasının hangi ölçekte yapıldığına ilişkin görüşülen kişilerin görüşlerine baktığımızda;

Biz eğitim hedeflerine makro ölçekte bakıyorduk. Eğitim planlarındaki il, ilçe düzeyindeki çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevi. Eğitim planlaması genel boyutlarıyla öğretmen, yönetici, derslik, okul, araç-gereç ihtiyacının tespitine yönelik yapılıyordu. Burada esas görev Milli Eğitim Bakanlığı'nın APK'sında (Araştırma, Planlama, Koordinasyon) idi. O zamanlar biz onlara destek veriyorduk ve Milli Eğitim Şur'alarında bunları tartışıyorduk. (GYK-8)

Eğitim planları insangücü planlarının içinde yer alıyor. Ayrı bir eğitim planlaması modeli bana göre makro ölçekte ele alınmadı. Ancak yükseköğretim için ayrıca planlar yapıldı, raporlar yazıldı, projeler yapıldı. İstihdam esneklik katsayısından yararlanarak insangücü hedeflerini belirliyoruz. O insangücü hedefleri içinde de eğitime ilişkin hedefler var. Mesela öğretmen, yardımcı personel, derslik, donanım, yönetici ihtiyacını dikkate alarak hedefler belirliyorduk. İnsangücü tahminleri yapıldıktan sonra örneğin; öğretmen öğretim üyesi, mühendis, doktor, diğer sağlık personeli ve teknik personel ihtiyacına yönelik olarak yeni açılacak mesleki ve teknik öğretim okulları ile yeni fakülte ve bölümlerin açılması için Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu bütçelerine yatırım ödeneği veriliyor. Milli Eğitim Bakanlığı, okulu nerede açacağına kendisi karar vererek ödenek tahsisini DPT'den talep ediyor. Her sene Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu temsilcilerine ihtiyaçlarını soruyorduk. Onlar abartılı şekilde kaynak isteyebiliyorlar. Önceki sene verdiğimiz kaynağa ve yürüttükleri faaliyetlere bakıp bir sonraki dönemin kaynağını belirliyorduk. Dolayısıyla bu şekilde onları az veya çok kaynak vererek yönlendirebiliyoruz. Verdiğimiz kaynakları kullanamazsa daha az kaynak verme yoluna gidiyorduk. (GYK-8)

Bizim eğitim planlamasından kastımız eğitim müfredatı olmuyor. Biz genel politika tespiti yapıyoruz. Politika tespitini yaparken, önce mevcut durumun tespitini yapıyoruz. Mevcut durumda, sorunlar, nelerin çözümlenmesi gerektiği

ortaya konuluyor. Çözüme yönelik nelerin yapılabileceği, bunların nasıl politikaya dönüştürülebileceği çalışılıyor. (GYK-10)

Plan hedefleriyle uygun bir şekilde bir kaynak ve insan planlaması yapılır. Öncelikle kaynak planlaması, çünkü DPT'nin asıl işi kaynak tahsisidir. Kaynakların plan, program hedefleri ve prensipleri çerçevesinde dağıtımını öngörür. (GYK-1)

Eğitim planlamasının hangi ölçekte yapıldığına ilişkin GYK-1, GYK-8 ve GYK-10 tarafından ifade edilen görüşlere göre;

DPT/KB kalkınma planları içinde ele alınmakta, eğitim planlamasına makro ölçekte bakmaktadır. İl ve ilçe düzeyindeki eğitim planlamaları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Araştırma Planlama Koordinasyon (APK) birimi tarafından yapılan eğitim planlamasında genel olarak öğretmen, yönetici, derslik, okul ve araç-gereç gereksinimleri belirlenmektedir. DPT/KB bu çalışmalara destek vermektedir. İnsangücü tahminleri doğrultusunda açılacak okullar için Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu bütçelerine yatırım ödeneği verilmektedir. Bu yatırım ödeneği verilirken bir önceki yıl verilen kaynağın kullanılma durumu dikkate alınmakta, gerekirse daha az yatırım ödeneği verilebilmektedir. Bu uygulamayla kuruluşların daha gerçekçi ödenek planlaması yapması sağlanmak istenmektedir.

Eğitim planları insangücü planları içinde yer almakta, makro ölçekte ayrı bir eğitim planlaması yapılmamaktadır. Eğitim planlaması yapılırken hedefler ve mevcut durum göz önünde bulundurularak genel politika belirlenmekte, eğitim programları ve içeriği üzerinde durulmamaktadır. Eğitim planlamasında plan hedeflerine uygun olarak kaynak ve insan planlaması yapılmaktadır.

Eğitim planlaması çalışmalarında kullanılan verilerin nerelerden sağlandığına ilişkin görüşülen kişilerin görüşlerine baktığımızda;

Plan çalışmaları kapsamında istediğimiz veriler İstatistik Enstitüsü tarafından toplanıyor…Türkiye'nin istatistikleri, dünyanın en güvenilir istatistiklerinden biridir. (GYK-2)

Verilerin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (eski adı Devlet İstatistik Enstitüsü) tarafından sağlandığı ve bu verilerin çok güvenilir olduğu GYK-2 tarafından ifade edilmiştir.

Eğitim planını hazırlama sürecine ilişkin görüşülen kişilerin görüşlerine baktığımızda;

Eğitim planlamasında üç önemli adım var. Birincisi, mevcut insangücü planlaması. İnsangücü planlamasına yönelik İstatistik Enstitüsü vasıtasıyla çok

kapsamlı araştırmalar yapıyoruz. Bunlar hanehalkı işgücü araştırmaları, hanehalkı gelir araştırmaları ve sanayi sayımları oluyor. Bu araştırmalarda, iş kollarında, hangi eğitimi almış kişilerin hangi mesleklerde çalıştırıldığına ve bunların sayılarına bakıyoruz. O sektörlerde ve alt sektörlerde yani iş kollarında ne kadar insangücü ihtiyacı olduğunu belirliyoruz. İkinci adımda bu araştırmalarla ileride yatırım yapılacak alanları tespit ederek gelecekte ne kadar işgücüne ihtiyacımız olacağını belirliyoruz. Üçüncü adımda, planlar her zaman piyasada olandan daha ilerisinde hedefler verirler ki o dönem kendisini zorlasın ve daha fazla yatırım yapılsın daha fazla kalkınma meydana gelebilsin diye. Bu yaratılacak ilave kapasitenin gerektirdiği insangücünü de plana dahil ediyoruz. Üçüncü adımı planlamada ortak olarak yaparız. Bu kısımda Türkiye'de kalkınma, sektör bazında ne kadar olacak, buna nasıl hedefler vereceğiz, hangi öncelikleri koyacağız. Bu önceliklerde siyasi öncelikler, konjonktürel öncelikler var…Eğitim planlama sürecinde PERT şeması yapıyoruz. Onun üzerinden hangi gün, kim, nereye çalışmalarını hazırlayıp verecek belirliyoruz. Bir de operation research (yöneylem araştırması) yöntemini kullanıyoruz. Bütün bunlarda, kimin, kime, ne zaman, ne vereceği belli olduğu için bunlar bir çeşit görev tanımı haline geliyor. Bu çalışmalarda bunların değerlendirmeleri yapılıyor. Bunlar makro modelde girdi çıktı tablolarıyla yani hangi sektörün malı çıkıp hangi sektöre girdi olacak, hangi mallar nihai mal olarak çıkacak. Bu makro modeli yapıp işlettikten sonra buradan seçenekler çıkarıyoruz...Bunları Yüksek Planlama Kurulu'na götürüyoruz. Yüksek Planlama Kurulu, DPT/KB'nin karar organı, biz teknik kuruluşuz…sonra bu bize geliyor. Eğitim planlamasına başlıyoruz. Bu süreçte yaş grupları, kız erkek dağılımları, bunların ileride hangi yıl kaç yaşına gelecekleri, il dağılımları, bölge dağılımları gibi nüfus istatiklerine ihtiyacımız oluyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nda hangi alanda kaç öğrenci var, bunlar ne zaman mezun olacaklar, elimizdeki talep hangi yıl neyi gerektiriyor. Aradaki boşlukları ilave eğitim yatırımlarıyla dolduracak şekilde il bazında okul, program, öğretmen, öğrenci ihtiyaçları ile bunlar için gerekli olan kaynak ihtiyacını belirliyoruz. (GYK-2)

GYK-2'ye göre eğitim planlaması sürecince üç önemli adım bulunmaktadır.

Birinci adımda; insangücü planlamasına yönelik Devlet İstatistik Enstitüsü (şimdiki TÜİK) kanalıyla hanehalkı işgücü araştırmaları, hanehalkı gelir araştırmaları yaptırılarak işkollarında hangi işgücüne gereksinim duyulduğu saptanmaktadır.

İkinci adımda, gelecekte yatırım yapılacak iş kolları belirlenerek gereksinim duyulacak işgücünün sayısı ve alanları tespit edilmektedir.

Üçüncü adımda; eldeki işgücü sayıları, gelecekte gereksinim duyulacak işgücü sayıları ve eldeki kaynak durumu dikkate alınarak, hangi alanlarda, hangi sayıda işgücünün, hangi okullardan, ne zaman mezun edileceğine ilişkin hedefler mevcut okul, mezun, öğretmen, araç-gereç durumu dikkate alınarak saptanmaktadır. Burada hedefler belirlenirken planın aktörleri kendisini daha fazla zorlasın, o dönemde daha fazla kalkınma meydana gelebilsin diye genellikle olması gerekenden daha yüksek

belirlendiği vurgulanmaktadır. Bu şekilde gerçekçi olmayan hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflere ulaşılamama nedenlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim planlama sürecinde PERT şeması kullanılmaktadır. Şema kapsamında çalışmaların kimin tarafından ne zaman hazırlanacağı ve kime verileceği belirlenmektedir. Bir makro modelde girdi çıktı tablolarıyla hangi sektörün malının çıkıp hangi sektöre girdi olacağı, hangi malların nihai mal olacağı belirlenmektedir.

Kaynak tahsislerine ilişkin sayısı 20-24'e kadar çıkabilen seçenekler belirlenmektedir. Bu seçeneklere ilişkin değerlendirmeler yapılarak seçeneklere ilişkin karar Yüksek Planlama Kurulu tarafından verilmekte, verilen karara göre DPT tarafından eğitim planlamasına başlanmaktadır.

Bu süreçte gereksinim duyulan nüfus istatikleri (yaş grupları, kız erkek dağılımları, il dağılımları, bölge dağılımları gibi) eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü şimdiki adıyla Türkiye İstatistik Kurumu'ndan sağlanmaktadır. Bu istatistiklerin güvenilir olduğu görüşme yapılanların çoğu tarafından özellikle vurgulanmıştır. Bu konu planlamanın başarılı olması için önem taşıyan etkenlerden birisidir. Bu istatistikler ile yani okullarda ne kadar öğrenci olduğu, bunların ne zaman mezun olacağı, il bazında okul, program, öğretmen, öğrenci gereksinimleri belirlenmektedir. Bundan sonraki aşamada da bunlar için gerekli olan kaynak gereksinimi belirlenmektedir.

Kalkınma planı hazırlanırken hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı bilgisi Birinci, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirtilmiş, diğer planlarda belirtilmemiştir. İlk üç kalkınma planında plan hazırlanırken kullanılan yöntem ve teknikler GYK-2'nin belirttiği noktaları kapsamaktadır.

DPT'nin kuruluş yasasında yer alan ve DPT'ye özgü bir yapı olan özel ihtisas komisyonları kalkınma planlarının en özgün öğesini oluşturmaktadır. Bu komisyonlara ilişkin görüşme yapılan kişilerin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

> *Plan çalışmaları başladığında özel ihtisas komisyonlarını topluyoruz. Özel ihtisas komisyonlarına, konuyla ilgili olan kuruluşların yetkilileri katılıyor. Katılımcılar politika önerileri ve taleplerini getiriyorlar. Özel ihtisas komisyonları…yükseköğretim, ortaöğretim vb. ayrı ayrı toplanır. Bunların raporları yayınlanır...bunların hepsini planları yaparken kullanıyoruz. (GYK-2)*

> *DPT/KB'nin en temel bulgularından biri olan ve katılımcılığı sağlayan özel ihtisas komisyonlarımız var...Bu komisyonlara sektörle ilgili olan herkes katılıyor. Her katılımcının farklı bakış açısı var. Bu katılımcılar sorunlara bir çözüm önerisi getiriyor. Bizler bu çözüm önerilerinden hareket ederek politikalar oluşturuyoruz. (GYK-10)*

Özel ihtisas komisyonları demokratik ortamdır. Bu demokratik ortama herkes kendi görüşlerini, taleplerini, politika tekliflerini getirir, birbirleri ile tartışırlar…Buraları biz politika belirlemek, toplumun nabzını tutmak, katılımı sağlamak için kullanırız. Fakat katılımcıların getirdikleri talepler Türkiye bütçesinin şöyle bir elli misli filan olur. Bunları daraltmak zorundasın... (GYK-2)

Kalkınma planları hazırlanırken bizdeki en temel nokta özel ihtisas komisyonlarıdır. Özel ihtisas komisyonları vasıtasıyla biz tüm sorunlara hakim olabiliyoruz. Mevcut durumu yeniden tahlil edebiliyoruz. (GYK-3)

Özel ihtisas komisyonlarına tüm toplum katmanlarından insanlar çağrılıyor. Eğitimin temel aktörleri olan Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'ndan üyeler alıyorduk. Özel ihtisas komisyonlarına üyeleri belirlerken bizim etkimiz oluyordu. İş yapabilecek insanları, değişik görüşler yansıtabilecek kişileri davet ediyorduk. Bazen Ahmet'i çağırırsın A görüşte, Mehmet'i çağırırsın B görüşte, Mehmet'i çağırmazsan bu iş olmaz. Dengeliyorduk. Bazı konularda da bazen görüş çıkmaz. Kararın da çıkması için düzenlemeler yapıyorduk. Bunu Milli Eğitim Şûraları'nda yaparlar. Milli Eğitim Şûraları'na da toplumun tüm katmanlarından adam çağırılır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın önem verdiği konunun çıkması için oylamada ağırlığı kazanabilmek için bakanlık ve il teşkilatlarından fazla sayıda adam getiriliyor. Sonuçta oylama yapılıyor kabul edilmezse, bakan zor duruma düşer...Planlama uzmanları olarak biz gözlemciyiz, biz rapor tutarız, biz konuşuruz ama oy hakkımız yoktur ama gündemi biz biliriz. (GYK-3)

GYK-2, GYK-3 ve GYK-10 tarafından belirtilen görüşlere göre;

Kalkınma planlarının hazırlanması sırasında tüm sektörler için oluşturulan özel ihtisas komisyonları eğitim planlaması çalışmalarında da oluşturulmaktadır. Ortaöğretim, yükseköğretim vb. alanlar için ayrı ayrı özel ihtisas komisyonları kurulmaktadır. Bu komisyonlara eğitim ile ilgili kuruluşların temsilcileri çağırılmaktadır. Komisyonlara farklı görüşten temsilciler davet edilmektedir. Komisyonlarda karar almayı kolaylaştırmak için davet edilen kişiler buna göre seçilmektedir. Davet edilen kişilerde kolay karar almak ya da istenen kararı çıkartmak amacıyla komisyon üyelerini maniplasyonla oluşturmak gerçekçi plan, katılımcı plan anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Bu maniplasyon DPT/KB'de özgün bir yöntem olarak yer alan özel ihtisas komisyonu uygulamasında dile getirilen katılımcılık ve çok seslilik ilkesine gölge düşürmektedir.

Özel ihtisas komisyonlarında katılımcılar politika önerilerini komisyona getirmektedir. Bu öneriler politika belirlemek, toplumun nabzını tutmak, katılımcı plan oluşturmak amacıyla kullanılmaktadır. Özel ihtisas komisyonlarının işleyişinde konular demokratik ortamda katılımcılar tarafından tartışılmakta, kararlar oy çokluğuyla alınmaktadır. Komisyon çalışmaları rapor olarak yayınlanmaktadır. DP/KB'nin bu

raporları plana olduğu gibi yansıtmak zorunluluğu bulunmamakta ancak bu raporlardan yararlanılmaktadır. Komisyonda sorunlara ilişkin çok yönlü tartışmalar yapıldığı için uzmanların konu hakkında çok yönlü bilgi sahibi olabilmektedir. Özel ihtisas komisyonlarında planlama uzmanları koordinatör ve gözlemci olarak görev yapmakta, oy hakları bulunmamaktadır.

Komisyon üyelerinin konularına ilişkin genel olarak çok hazırlıklı olmadıkları, bütçe olanaklarını dikkate almadan çok fazla taleple geldikleri görüşülen kişiler tarafından özellikle vurgulanmaktadır.

Eğitim planlamasında görev alan kişilerin çalışma ortamına ilişkin GYK-3 ve GYK-8 tarafından belirtilen görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

> *Sosyal planlamada bir grup halinde çalışıyorduk, herkes görüşünü söylüyordu. (GYK-8)*

> *Planı tamamen uzmanlar yazar, daire başkanı uzmanlarla toplantılar yapar onları nihai hale getirir, genel müdürün katıldığı toplantılarda yeniden değerlendirilir, müsteşar yardımcısı katılır yeniden değerlendirilir. En son hükümete sunulmadan önce müsteşar başkanlığında günlerce toplantı yapılır tek tek sektör sektör müsteşarın katıldığı toplantıya müsteşar yardımcısı, genel müdür, daire başkanları ilgili uzmanlar katılırlar. Plana son şekli verilir. Ondan sonra da hükümete sunulur. Altta bir yanlışlık varsa yukarıdaki kademelerde değişir. Siyasi olabilecek hedefler konusunda hükümetin görüşünü bekleriz. (GYK-3)*

Sosyal Planlama'da çalışmalar grup çalışması şeklinde yapılmakta, plana yönelik herkesin görüşünü söylediği demokratik bir ortam bulunmakta, plan uzmanlar tarafından hazırlanmakta, hazırlanan taslak plan hiyerarşik olarak daire başkanı, genel müdür, müsteşar yardımcısı, müsteşar başkanlığında tek tek sektör sektör ayrı ayrı tartışıldıktan sonra hükümete sunulmaktadır. Alttan yukarıya doğru hiyerarşik olarak hazırlanan ve tartışılan plan hükümetin isteklerini içerecek şekilde oluşturulmaktadır.

Eğitim planlamasının politika ve yatırım olmak üzere iki boyutu olduğu GYK-6 tarafından belirtilmektedir. Buna ilişkin;

> *Bunu eğitim planlamasının iki boyutunu dikkate alarak cevaplandırmak gerekir. Birincisi eğitim politikasına dair planlama, diğeri yatırıma dair planlama. Politikaya dair planlama süreci, özel ihtisas komisyonu raporlarından ve Planlama'nın kendi bilgi ve deneyiminden hareket etmek yoluyla gerçekleşir. Yatırıma ilişkin süreçte ise ilgili bakanlığın, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ya da Yükseköğretim Kurulu'nun talepleri ve hükümetin size vermiş olduğu talimatlar ile uzmanın bu konudaki tecrübeleri önemli olur. (GYK-6)*

Eğitim planında hedeflerin belirlenmesine ilişkin görüşülen kişilerin görüşlerine baktığımızda;

Kalkınma planında hedefler belirtiliyor. Bu hedeflerin de başında büyüme hedefi var. Bu büyüme hedefine ulaşabilmek için her bir sektörde ne kadar büyüme olması lazım ve bu büyüme nasıl sağlanacak? Önce fiziki sermaye olarak nelerin yükseltilmesi lazım? İkincisi beşeri sermaye olarak nelerin yapılması lazım? Belirlenen hedeflere ulaşabilmek için en başta ne kadar yatırım yapılacağı tespit ediliyor. Bu yatırım nasıl finanse edilecek? Bu hedeflere ulaşabilmek için eğitimde, sağlıkta, bilim teknolojide ne kadar yatırım yapılması lazım. Diyelim ki tarım sektörünü ele aldık. Tarım sektöründe biz nereye geleceğiz. Bu geleceğimiz noktaya ulaşabilmemiz için tarım sektöründe ne kadar yatırım yapmamız lazım. Tarımsal altyapıyı, sulamayı, tarımsal üretimi hangi noktaya getirmemiz lazım ve bunun için gerekli insangücü ne olmalı. Bu belirlendikten sonra bu insangücünün düzeyinin ne kadarı ziraat mühendisi olmalı, ne kadarı daha alt düzeyde eğitim almalı. Bu ziraat mühendisini yetiştirebilmek için kaç tane fakülte olmalı. İşin ideali bu. (GYK-7)

Kalkınma planında belirtilen büyüme hedefine ulaşabilmek için sektörlerin ne kadar büyümesi gerektiği tespit edilerek, bu sektörlerin belirlenen büyüme hedefini yakalayabilmesi için gereksinim duyulan insangücünü yetiştirmek amacıyla eğitim planının yapıldığı GYK-7 tarafından ifade edilmiştir.

Eğitim planlamasında kademeler arası geçişlerde öğrenci sayılarına ilişkin;

…Kademeleri itibariyla okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde beşeri kaynak olarak bu kesimlere ait yıllık olarak ne kadar arz olunacağının bilinmesi gereklidir. O yüzden nüfus sektörüyle çok yakın olarak çalışırız…(GYK-9)

GYK-9'a göre eğitim planlamasında kademeler arası geçişlerin hesaplanmasında okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde yıllık arz miktarının bilinmesine gereksinim bulunmaktadır. Bu nedenle eğitim planlaması grubu nüfus grubuyla çok yakın çalışması gerekmektedir.

DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında kaç kişinin görev aldığına ilişkin görüşülen kişilerin görüşlerine baktığımızda;

İlk, orta, lise, mesleki eğitim ve yükseköğretimi yedi-sekiz kişi yapardık. Tabi şimdi kütle çok büyüdü, üniversite sayısı arttı, öğrenci sayısı arttı ama bu defa DPT pek çok görevini Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'na devretti. Bizim zamanımızdaki görevleri yapsak orada 20-25 kişinin çalışması lazım. Artık global bir rakam veriyor. O global rakam projelendiriliyor. Bizde öyle değildi. Biz en küçük projeyi ki onu da onaylayarak söylemiyorum. En küçük projeyi bile biz merkezden belirlerdik. Tahsisatını, ödeneğini koyardık. Şimdiki rakamın çok büyük olmamasının sebebi zannediyorum bu. (GYK-6)

Eğitim planlaması çalışmalarının dönemlere göre değişmekle beraber ortalama sekiz-dokuz kişi tarafından yapıldığı, geçmiş dönemlere göre günümüzde öğrenci sayısı, üniversite sayısının çok arttığı, DPT'nin pek çok görevini Yükseköğretim Kurulu ve

Milli Eğitim Bakanlığı'na devrettiği, DPT bu görevlerini devretmeseydi eğitim planlaması için 20-25 kişinin çalışması gerekeceği GYK-6 tarafından ifade edilmiştir. Eğitim planlaması çalışmalarında kaç kişinin görev aldığına ilişkin GYK-3 tarafından 10-15 kişi ve GYK-4 tarafından altı kişi cevabı verilmiştir.

4.5. Eğitim Planlaması Çalışmaları Sürdürülürken Bir Eğitim Planlaması Yaklaşımının Temel Alınıp Alınmadığına İlişkin Bulgular

Eğitim planlaması çalışmalarında bir eğitim planlaması yaklaşımının temel alınıp alınmadığının belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? (Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi) Alındı ise hangi model temel alındı?" sorusu sorulmuştur. Bu soru oluşturulurken sorunun birinci bölümüne evet ya da hayır şeklinde kısa cevap verilmesi durumuna karşılık sorunun ikinci bölümü de oluşturulmuştur. Sorunun çözümlenmesinde sorunun iki bölümü de tek maddede değerlendirmeye alınmıştır.

İnsangücü gereksinimi yaklaşımına ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

> *İnsangücü ihtiyaçlarına göre bir eğitim planlaması baştan kabul edilmiştir. Tabi insangücü ihtiyacını tam olarak görebilmeye imkân yoktur. Böyle hedefler, dünyanın hiçbir yerinde tam olarak tutmaz. Belli ölçüde demokratikleşmiş ülkelerde bunu tamı tamına planlamakta zordur ama yükseköğretimin devlet tekelinde olduğu ülkelerde belirli ölçülerde yapılabilir…1980'lerden itibaren, liberal yaklaşımların dünya ölçeğinde yeniden itibar kazanmasıyla, bilahare bunun neoliberalizme dönüşmesiyle birçok sahada olduğu gibi eğitim sahasında da planlama yapma fikri zayıflamıştır. Daha sonra 1990'lı yıllar geldiğinde özel üniversitelerin açılması, bunların sayısının gittikçe artması zaten fiilen bir insangücü planlamasına, bunun tekelci bir yaklaşımla gidilmesine imkân vermedi. Dolayısıyla bizim insangücü ihtiyaçlarına göre bir eğitim planlaması ben bilhassa yükseköğretimi kastederek söylüyorum yıllar içinde çok kan kaybetmiş bir yaklaşımdır. Bugün de insangücü ihtiyaçlarına göre bir eğitim planlaması yapmak çok daha güçtür. Buna rağmen Yükseköğretim Kurulu, bir düzenleyici, koordine edici bir müessese olarak öncelikli ihtiyaçları nazarı itibara alan bir kontenjan tespiti suretiyle, böyle bir planlama yapmaya çalışıyor. (GYK-1)*

> *Çoğunlukla DPT insangücü planlaması kullanır…(GYK-2)*

> *Beşinci Plan'a kadar insangücü ihtiyacı kullanıldı. Plan hesabı yapılırken yanlış hatırlamıyorsam 64 sektör var. O sektörlerden yola çıkarak her sektörün yatırım ihtiyacı tespit ediliyor. Sonra, yatırım için gerekli olan insangücü tespit ediliyor. Bu yöntemle insangücü hesap edilmiş, zaman zaman da sayı verilmiş. 100 makine mühendisi, 300 elektronik mühendisi gibi. Üniversite bölümleri ve*

kontenjanları da buna göre belirlenmiş. Bir ve İkinci Plan döneminde çok üniversite olmadığı için buna uyulmuş da olabilir. (GYK-3)

İnsangücü yaklaşımında, sektörlerden giderek önümüzdeki beş yıl döneminde ne kadar yatırım yapacağız, ne kadar insangücüne ihtiyaç duyacağız diye bir hesaplama yapılmış. Tabi tahminlere ulaşılamamış. Yani 100 mühendis yetiştireceğim demişsin 80 veya 50 yetiştirmişsin, öbür tarafta 100 işletmeci yetiştireceksen 500 yetiştirmişsin. Hiçbir zaman uyulmamış. (GYK-3)

Beşinci Plan'dan itibaren öğretmen, doktor, hemşire gibi temel mesleklerin dışında toplumsal talebi dikkate alalım diye bir yaklaşım benimsenmiş. (GYK-3)

Eğitim sektöründe, öğretmen ihtiyacımızı belirlerken; mevcut durumu tespit ediyoruz, kademelere göre öğrenci sayılarını belirliyoruz. Önümüzdeki dönem okullaşma oranının kaç olacağı, yaş gruplarına göre nüfusun ne kadar olacağı, sistemden kaç öğretmenin ayrılacağını dikkate alarak kademelere göre yetiştirilmesi gereken öğretmen sayısı hedeflerini belirliyoruz. (GYK-3)

Sağlıkta benzer bir yaklaşımla hesaplama yapılıyor. Gelişmiş ülkelerdeki istatistikler dikkate alınarak yetiştirilecek doktor sayısını kendimize hedef olarak koyuyoruz. Tıp konusunda tartışmalı, içler acısı bir durum var. İhtisas yapanlar, belli seviyede para kazanan doktorlar, paraları kısılır diye yeni mezun gelmesini istemiyorlar. Ben bunu müsteşar yardımcısı olarak, genel müdür olarak, daire başkanı olarak, uzman olarak çalıştığım dönemlerde yakından ilgilendiğim için biliyorum. Bunu bizzat kendilerine, Yükseköğretim Kurulu Başkanına, üniversite rektörlerine her defasında söyledim. Bu istisna değil her üniversitede öyle. Bunu önleyemiyoruz. (GYK-3)

İnsangücü planlamasında mota mot hesaplayamıyorsunuz. Sağlık ve eğitimde hesabı yapıyorduk öbür tarafı talebe bırakıyorduk. Beşinci Plan'dan itibaren yapılan budur. Zaten bazı planlarda "sosyal talebin dikkate alındığı" diye yazıyor. (GYK-3)

Biz insangücü planlaması odaklıyız DPT'de. (GYK-8)

Eğitim planlaması çalışmalarında, makro hedefler içinde insangücü planlaması boyutlarında değerlendirmeler yaptık. Çünkü eğitim planlaması yapılması görevi temelde Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nun görevi. Öğretmene, öğretim üyesine ne kadar ihtiyacımız var, hangi yörelerde ne kadar okul açılacak onların üzerinde durduk. (GYK-8)

İnsangücü planları sağlık, eğitim ve teknik hizmetler olmak üzere üç sektörde yapılıyordu. Sağlık sektöründe, uluslararası standartlar dikkate alınarak Türkiye'nin doktor, diş hekimi, ebe, hemşire, sağlık teknisyeni ihtiyacı belirleniyor. Bunu yaparken her 10.000 nüfusa düşen doktor sayısı, her 10.000 hastaya düşen yatak sayısı gibi gelişmiş ülkelerdeki standartlar dikkate alınıyor. Hedefler buna göre veriliyor. Eldeki kaynak durumu dikkate alınarak belirlenen hedeflere göre hastane açılması, doktor, ebe, hemşire ve diğer sağlık personeli yetiştirilmesi, tıp fakültelerinde kontenjan artırımı yapılması planlanıyor. Bu hesaplamalarda emekli olan veya başka sektörlere geçen sağlık personeli de dikkate alınıyordu. Teknik personel ihtiyacının belirlenmesinde 1.000.000 TL'lik katma değer üretmek için hangi alanlarda, ne kadar teknik elemana ihtiyacımız

var, ne kadar mühendise ihtiyacımız var bunlar katma değer esneklik katsayıları ile hesaplanıyordu. Türkiye'nin teknik alanlarda ne kadar mühendis ve ne kadar teknik eleman ihtiyacı olduğu konusunda bir tahmin yapılabiliyordu. Bunu yaparken önce mevcut yetişmiş olan teknik personeli tespit ediliyor. Sonra gelecek beş yıllık plan dönemi için hangi alanlarda ne kadar mühendis ve teknik personel yetiştirmemiz gerektiği belirleniyordu. Eğitim boyutunda insangücü planlamasında daha çok öğretmen ihtiyacının belirlenmesi üzerinde duruluyordu. Çünkü bizim dönemimizde her sene 1.000.000 çocuk okula başlıyordu. Bu yeni gelen genç nüfusa okul ihtiyacı, öğretmen ihtiyacı, her sınıfa 25 kişi olacak şekilde derslik ihtiyacı hesaplanıyordu. (GYK-8)

Sadece üç alanda mı insangücü tahminleri yapılıyordu? Başka sektörlerde, mesleklerde yapılmıyor muydu? diye bir soru aklınıza gelebilir. Başka mesleklerde yapılması zor. Neden? Bir işletmeci, bir pazarlamacı ihtiyacı var ama mesleklerdeki mobilite nedeniyle bir kimyacının bir pazarlama elemanı olabildiği bir dünyada bu tür tahminleri yapmak zorlaşıyor. Zaten gelişmiş ülkelerde de insangücü tahminleri bu üç temel alanda gerçekleşiyor. (GYK-8)

Burada insan arzı ve planlaması da yapılır. Türkiye'nin önümüzdeki beş yıllık dönem içerisinde hangi meslek gruplarına ihtiyacı var…Buradaki kritik noktalardan bir tanesi siyasi bir takım mülahazalarla Türkiye'de ihtiyaçtan fazla üniversitelerin kurulmuş olmasıdır. Bunun üzerine bir de açık öğretim denilen sistemi monte ederseniz. İster istemez planlama modeliyle ortaya koymuş olduğunuz meslekler itibariyle arz ve talep modelini çalıştırmak şu konjonktürde çokta mümkün olmayabilir... (GYK-9)

İleriye yönelik hangi mesleklerin öne çıkacağı ve buna bağlı olarak ihtiyaç belirlenip ona göre de bir fakültenin açılması veya eğitimin yapılması gerekiyor. Bizim zamanımızda insangücü planlamasından hareket ederek eğitim planlaması yapılıyordu. Özellikle yükseköğretim, mesleki eğitim için geçerli bu. (GYK-10)

… Türkiye'de 1980'lerde 280 bin dolayındaki çırak, kalfa sayısı bugün 2013-2014 eğitim döneminde 313 Mesleki Eğitim Merkezinde 130 bin çırak ve kalfadır. Sürdürülebilir bir hizmet ve üretim sektörü için bu rakamın çok yukarılarda olması lazımdır. (GYK-5)

Benim çalıştığım dönemlerde biz bunu çok tartışırdık. Yani bir insangücü planlaması bir de sosyal talep tartışmaları vardı. Mesela ilköğretimde, bütün nüfusa ilköğretim kazandırmak gibi bir politikamız vardı. Burada insangücü planlaması yöntemlerine hiç gerek yoktu. İnsangücü planlaması yöntemlerine biz lise düzeyinde başvururduk. Çünkü orada genel lise, mesleki lise ayrımı vardı. Biz mesleki lisenin lehine olması gereken unsurları dikkate alırdık ama bu konuda Türkiye de, DPT de projeksiyonlarına hiç uyamadı, tahminlerini yerine getiremedi. Bu konuda başarısızdır. Çünkü Türkiye hala ikinci planın koyduğu mesleki liselerdeki okullaşma oranlarına ulaşamamıştır. Demek ki çok başarısızdır. (GYK-6)

İnsangücü gereksinimlerinin katı olarak dikkate alındığı okullar yükseköğretimdir. O zamanlar DPT'de insangücü planlaması grubu da vardı. İnsangücü planlaması grubu bize verileri verirdi, "önümüzdeki projeksiyonlara, kalkınma hedeflerine göre bizim ihtiyaç duyacağımız alanlar şunlardır" derdi.

Biz de bu okullara önem verirdik. Yani biz de o okulların açılmasını isterdik ama bu mekanizma çok iyi çalışmıyordu. Çünkü insangücü grubu da bu matrisleri, iktisadi planlamadan alıyordu…Sektörler için büyümeler gerçekleşmiyordu, kalkınma büyüklükleri gerçekleşmeyince onları yerine getirecek insangücü projeksiyonları da tutmuyordu. Yani bu insangücü planlaması çalışmaları çok başarılı olmadı...Sosyal bilimlerde her zaman ihtiyaç fazlası insangücü vardı. Mühendislikte her zaman talebin altında kalan bir üniversite arzı vardı. Yani mühendislik dallarında bizim stoklarımız her zaman yetersizdi…bugüne kadar Yükseköğretim Kurulu'nun tek bakış açısı yükseköğretimde okullaşma oranını yükseltmektir…Yükseköğretimde şöyle bir durum vardı. Maalesef biz bunu sonradan öğrendik. Batıda yükseköğretim kavramıyla bizdeki yükseköğretim kavramı bir değil. Mesela Batı'da adam asker, aynı zamanda açık öğretim öğrencisi. Halbuki bizim okullarımıza gidenler, ful eğitime devam edenler. Dolayısıyla tanımsal farklılık nedeniyle bizim yükseköğretimdeki okullaşma oranı hep gerilerde gözüküyordu…bunu yıllar sonra fark ettik…Şimdi yükseköğretimde okullaşma oranları çok yükselmiştir ama şimdi de çok ciddi bir nitelik sorunuyla karşı karşıyayız. (GYK-6)

Görüşme yapılan kişilerin çoğunluğunun görüşlerine göre;

DPT'de, insangücü gereksinimi modeli uygulanırken öncelikle sektörlerin (DPT'de tarım, madencilik, imalat sanayi, enerji, ulaştırma, hizmetler, konut, eğitim, sağlık, turizm ana sektörler olarak kabul edilmiştir.) yatırım gereksinimi dikkate alınarak gereksinim duyulan insangücü belirlenmektedir. Bu insangücü gereksiniminin karşılanması için üniversite bölümleri ve kontenjanları belirlenmektedir. İnsangücü gereksinimi yöntemine ortaöğretim ve yükseköğretimde başvurulduğu görülmektedir.

İnsangücü gereksinimi modelinde insangücü gereksiniminin tam olarak öngörülememesi gibi bir engel söz konusu olabilmektedir. İnsangücü gereksinimi yönteminin yükseköğretimin devlet tekelinde olduğu ülkelerde daha kolaylıkla uygulanabilirken serbest piyasa sisteminin hakim olduğu, özel üniversitelerin çoğunlukta olduğu ülkelerde bu modeli uygulamanın oldukça güç olduğu görülmektedir. Son zamanlarda ülkemizde özel üniversitelerin sayısının hızla artmasıyla insangücü gereksinimi yöntemini kullanmak neredeyse imkansız hale gelmiştir. 1980'lerden itibaren neoliberalizmin hız kazanmasıyla insangücü gereksinimi yönteminin güç kaybettiği görülmektedir. İlk dört plan döneminde üniversite sayısının az olması nedeniyle insangücü gereksinimi yöntemini uygulamanın daha kolay olduğu söylenebilir. Kalkınma planları ve görüşme yapılan kişilerin belirttikleri doğrultusunda DPT'de Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar eğitim planlamasında insangücü gereksinimi yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren yükseköğretimde sağlık, eğitim ve teknik işgücü için insangücü gereksinimi yönteminin kullanılmaya devam edildiği diğer meslekler için toplumsal istem yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

GYK-3 tarafından Tıpta Uzmanlık Eğitimine yönelik söylenen kişisel çıkar beklentileriyle bilinçli olarak yeterli seviyede eğitim verilmemesi ifadesi üzerinde durulması, araştırılması gereken bir nokta olarak görülmektedir. Bu görüşün sadece bir görüşmeci tarafından belirtildiği dikkate alınarak ayrı bir araştırma ile incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Toplumsal istem yaklaşımına ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

... sosyal talepte okula müracaat eden çocuklar, ilk olarak ailenin istekleri ve zorlamalarıyla karşı karşıya kalıyorlarlar. İkinci olarak arkadaşlarının etkisinde kalıyorlar. Mesela işletme okumak diye bir şey çıkıyor herkes işletme okuyor, piyasada işletmeci bolluğu oluyor... (GYK-2)

Eğer sosyal talebe cevap verecekseniz, bir süre sonra bunlar çıktıkları zaman iş bulamayacak bu şimdiden belli. Dolayısıyla sosyal talebi yönlendirici mekanizmaların kullanılması lazım. Bu mekanizmalardan bir tanesi meslek rehberliği... (GYK-2)

1960'lı yıllardan itibaren köyden kente bir göç dalgası başladı. Köyde köylünün yapacağı işler çok sınırlı. Şehirde hizmet sektörü devreye giriyor. Üniversite olduğu için eğitime aşırı bir talep söz konusu oluyor. Burada da sosyal talep yaklaşımı gündeme gelmiş. (GYK-3)

Mesleki eğitimde Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu çok önemli bir kanun. Almanya'yı esas almışlar, dual eğitim sistemi getirelim, öğrenci üç gün okula gitsin, iki gün işyerinde pratik yapsın denilmiş. Fakat uygulamada bazı problemler ortaya çıkmış. Nedenine bakıldığında; küçük ilçelerde elektronik, bilgisayar gibi bölümler açıyorsun ama bu bölümü tercih eden öğrenciler bu ilçelerde uygulamalı eğitim imkânı bulamıyorlar. Bu bölümleri böyle küçük yerlerde açmamakta fırsat eşitliği açısından haksızlık gibi gözüküyor. Açılınca doğal olarak bir toplumsal talep yaratıyorsun. Böyle oluncada pratik eğitim yaptıramıyorsun...(GYK-3)

Sosyal talepte sayı üretiyorsunuz. Ziraatçiler o kadar kolay akademisyen yetiştirmişler ki, en fazla doktorayı bunlar yapıyorlar. Mezunlar işe giremediği için doktora yapıyor. Bu kadar sayıda doktora mezunu olunca üniversiteler de ziraat fakülteleri açıyor ama bu kadar ziraat fakültesine ihtiyaç yok. (GYK-3)

İnsangücü planı kullanılıyor ama bu şimdi terk edilmiş, yerine toplumsal istem yöntemi kullanılıyor. Merkezi planlama ile hesap ettiğimiz sonuçlara % 100 ulaşma imkânı yok. Ben 10 yıl üniversite veya fakülte kuruluş yazılarını hazırladım. Bu yazılarda "yükseköğretimde okullaşma oranının artırılabilmesi ve yükseköğretime olan sosyal talebin karşılanabilmesi için şu fakültenin, şu üniversitenin kurulmasına izin verilmiştir" ifadesini kullanırdım. (GYK-7)

Artık sosyal talep o noktaya gelmiş ki herkes yükseköğretime gitmek istiyor…Ziya Bursalıoğlu hocamız vardı. Ziya hocanın bir sözü vardı. Niye bu insanlar bu kadar yükseköğretime koşuyor diye 1990'lı yıllarda tartışırken o şöyle derdi: "Türkiye'de insanların isimlerini önüne koyabileceğiniz bir sıfat yok. Avrupa'ya gittiğiniz zaman kimisi düktür, kimisi lordtur, kimisi barondur. Çeşitli asalet unvanları var. Türkiye'de öyle bir unvan olmadığı için herkes isminin önüne avukat, mühendis, doktor gibi unvanlar koyma ihtiyacı hissediyor" demişti. Ben de buna katılıyorum. (GYK-7)

Toplumsal isteme yöntemine yönelik görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Meslek tercihi konusundaki öğrenciyi ailesinin baskı altına aldığı ve yönlendirdiği, öğrencinin üniversitede bölüm tercih etme konusunda arkadaşının etkisinde kaldığı, bunun sonucunda da dönemlere göre belirli alanlarda talebin arttığı görülmektedir. Özellikle 1960'lardan itibaren köyden kente göç yoğunluğu gibi nedenlerle eğitime yönelik toplumsal istemin artması dikkat çekmektedir. Bunun sonucunda toplumda bazı bölüm mezunlarının ihtiyaç fazlası olduğu, toplumsal istemin olumsuzluklarını azaltmak için yönlendirme mekanizmalarını etkin olarak kullanılması gerekmektedir. DPT'de insangücü planlaması yerine toplumsal istem yönteminin ağırlıklı olarak kullanılmaya başlandığı GYK-2, GYK-3 ve GYK-7 tarafından ifade edilmiştir.

Meslek tercihi konusundaki öğrenciyi ailesinin yönlendirmesi ve arkadaşının etkisinde kalarak toplumsal istem yaratılmasına ilişkin Kurul (1994) bunu genişletilmiş sosyal talep yaklaşımı ile açıklamaktadır. Bu yaklaşımda, bireyin tercihi ve kontrolü dışında bireysel özellikler (cinsiyet, ilgi, yetenek vb.) ailenin sosyo-ekonomik durumu, akran grubu, eğitim sistemi ve toplumsal özelliklerin eğitimde toplumsal istemi etkileyen faktörler olarak açıklamaktadır.

Toplumsal istem yaklaşımının geneline yönelik Kurul (1994) eğitim planlamasının iki işlevi olduğunu belirtmektedir. Bunlardan birincisi, eğitim istemine ilişkin istekleri ve değişimi takip ederek eğitim sunumunu buna göre ayarlamaktır. İkincisi ise etkin bir rehberlik sistemi ile eğitimde değişimi tasarlamak ve uygun eğitim politikalarını önermektir.

Maliyet/Yarar yaklaşımına ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

… maliyet yarar analizi en fazla kullanılan yöntem. Bu da, dediğim gibi tüm böyle teşkilatıyla metodolojisiyle kullanılan bir şey değil biraz ezbere. Eğitim

gibi sosyal konularda o fayda maliyet analizinin çok sofistike içine girmemiz lazım çünkü eğitimi kabaca bir kar zarar hesabı ile yürütemezsiniz. Yani okul öncesi eğitim var, ilköğretim var, bunların dışsallığı var, çok fazla sizin bu dışsallığı dikkate alarak kamunun harcama yapmasını istemeniz gerekir ama bu yükseköğretime doğru gittikçe azalır. Misal, yükseköğretimde harçların kaldırılmasını fayda maliyet ile değerlendirecek olursanız izah etmeniz mümkün değil. Bu bir siyasi iradedir, karar vermiştir ama teknik açıdan veya herhangi bir yaklaşım açısından değerlendirdiğimizde çok doğru olmadığını söyleyebilirsiniz. (GYK-4)

Maliyet yararı da dikkate aldığımız yerler vardı. Mesela kız meslek liselerine pek sempatik bakmazdık. Kız meslek liseleri maliyet yarar analizinin sonucunda yararı maliyetinden daha yüksek gözükmüyordu. Eğitimde maliyet yarar hesabı yapmak mümkün değildir. Yani sosyal yararı ölçmeniz mümkün değil ama bu bizim müşahedeye dayanan bulgumuzdu yahut da önyargımızdı. Kız meslek liseleri gereksiz dikiş nakış öğretmeni yetiştiriyor gibi düşünülürdü. Halbuki bu okullar, kızlar arasında okullaşma düzeyini artıran bir faktördü. Bu okullar olmasaydı, veli belki de çocuğunu ortaokula, liseye göndermeyecekti. Belki de bu okul var diye gönderdi. Dolayısıyla maliyet yararın eksik tarafı buydu. (GYK-6)

Maliyet yarar analizleri projeler üzerinden yapılıyor. Dördüncü Plan'dan sonra Meclis Plan Bütçe Komisyonu'nda milletvekilleri tarafından "seçim bölgeme ben bir okul yaptırdım" demek için plan dışında okullar dahil ediliyor. Burada maliyet yarar analizleri bozuluyor, maliyetleri yararlarından fazla oluyor. (GYK-2)

DPT'de maliyet yarar analizinin tüm teşkilat tarafından metodolojisiyle uygulanan bir yöntem olmayıp ezbere uygulanan bir yöntem olduğu, kız meslek liselerinin maliyet etkinlik analizi sonucunda yararının maliyetinden az olduğunun DPT uzmanları tarafından değerlendirildiği ancak bu okulların velilerin kız öğrencileri okula göndermesini kolaylaştırdığının sonradan anlaşıldığı, maliyet yarar analizlerinin projeler üzerinden yapıldığı, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan sonra TBMM Plan Bütçe Komisyonu'nda milletvekilleri tarafından plana dahil edilen okullar nedeniyle maliyet yarar analizlerinin bozulduğu, maliyetlerinin yararlarından fazla olduğu GYK-4, GYK-5 tarafından ifade edilmiştir.

DPT'de çoğunlukla insangücü gereksinimlerine göre eğitim planlamasının yapıldığı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar insangücü gereksinimi yönteminin kullanıldığı, insangücü gereksiniminin karşılanmasına yönelik üniversite bölümleri ve kontenjanlarının belirlendiği, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren yükseköğretimde sağlık, eğitim ve teknik işgücü için insangücü gereksinimi yönteminin devam ettiği diğerlerinin toplumsal isteme bırakıldığı şeklindeki görüşme

yapılan kişilerin ifadesi dikkate alınarak şimdiye kadar hazırlanan on kalkınma planı bu kapsamda incelenmiş ve aşağıdaki saptamalarda bulunulmuştur.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; sanayi ve hizmetler için gereksinim duyulan insangücü için branş detayı verilmeden yetiştirilmesi gereken mühendis, öğretmen, sağlık personeli, teknisyen, ustabaşı, işçi tahminleri belirtilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; teknik alanda branşlarına göre, sağlık alanında branş belirtilmeden sadece doktor, hemşire vb. sağlık personeli sayıları ile sevk ve idareciler alanında yetiştirilmesi gereken insangücü tahminleri belirtilmiş, öğretmen gereksinimlerine yönelik tahminde bulunulmamıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; teknik alanında yetiştirilmesi gereken insangücü sayıları ayrıntılı olarak (branşlarına göre mühendis, teknisyen vb.), sağlık, sevk ve idareciler ile öğretmenlerde yetiştirilmesi gereken insangücüne ilişkin ayrıntı verilmeyip genel olarak sayı verilmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; teknik alanda yetiştirilmesi gereken insangücü sayıları ayrıntılı olarak (branşlarına göre mühendis, teknisyen vb.), sağlık alanında yetiştirilmesi gereken insangücüne ilişkin detay verilmeyip genel olarak sayı verilmiştir. Önceki planlarda yer verilen sevk ve idareciler ile öğretmenlere ilişkin tahminde bulunulmamıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; branşlara göre yükseköğretimin insangücü arzı verilmiş, arz yetersizliği görülen meslekler belirtilmiş, öğretmen, teknisyen ve vasıflı işçi yetiştirme hedefleri belirtilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; branşlara göre yükseköğretimin insangücü arzı verilmiş, sağlık personeli ve öğretmen ihtiyacı sayıları belirtilmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; sağlık personeli, teknik personel, öğretmen ihtiyaçları branşlara göre ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Onuncu Kalkınma Planı'nda ise insangücü gereksinimine yönelik sayısal tahminde bulunulmamıştır.

GYK-3'ün "İnsangücü planlamasında mota mot hesaplayamıyorsunuz. Sağlık ve eğitimde hesabı yapıyorduk öbür tarafı talebe bırakıyorduk. Beşinci Plan'dan itibaren yapılan budur. Zaten bazı planlarda 'sosyal talebin dikkate alındığı' diye yazıyor." ifadesi dikkate alınarak şimdiye kadar çıkarılan on kalkınma planı incelenmiştir.

Üçüncü, Dördüncü ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sosyal talebe yönelik ifadeler aşağıdaki şekilde kullanılmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda;

> Eğitime duyulan sosyal talebin baskısı, ekonominin talep etmediği eğitim dallarında gereksiz kapasite artışlarına yol açmıştır.
>
> … eğitim, toplumun insangücü ihtiyaçlarına göre ağırlık verilmesi gereken alanlar yerine, sosyal talebin de baskısıyla, kapasite yaratılması kolay ve maliyeti düşük alanlarda gelişmiştir.
>
> Eğitim hedeflerinin insangücü ihtiyaçlarına dayandırılması nedeniyle, ekonomik büyüme modeline bağlı bir yan modelle belirtilmiştir. Ayrıca, bu model eğitime duyulan sosyal talebi de gözönüne alınan yan çalışmalarla desteklenmiştir.
>
> Eğitim modeli eğitime duyulan ekonomik ve sosyal talebi dengeleyen bir niteliktedir.
>
> Böylece, insangücü ihtiyaçlarını karşılayacak ve sosyal talebe cevap verecek eğitim sistemindeki değişiklikler ve yaratılacak kapasite artışları ileriki yıllar için belirlenmiş bulunmaktadır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda;

> Büyük sosyal talep karşısında yükseköğretim kurumlarının sağladığı eğitim olanakları sayısal yetersizliğin yanısıra ülkenin insangücü gereksinimleri açısından tutarsız, kurumlar arası dağılım açısından dengesiz bir görünüm içindedir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda;

> Yükseköğretimde kapasite artırımı yapılırken insangücü ihtiyaçları yanında sosyal talep de dikkate alınacaktır.

4.6. Eğitim Planlaması Sürecinde Önceliklerin Neler Olduğuna İlişkin Bulgular

Eğitim planlaması sürecinde önceliklerin neler olduğunun belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? (Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.) Bu öncelikler nasıl belirlendi? Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?" soruları sorulmuştur.

Eğitim planlaması sürecindeki önceliklere ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

> *...Eğitim bir bütün olarak kabul edilmiştir. Ana okulundan yükseköğretime kadar eğitimin bütün kademeleri mühimsenirdi. (GYK-1)*

> *Nitelikli eğitim her zaman bizim hedefimiz olmuştur…Esas önceliğimiz meslek eğitimiyle teknik eğitimdir…Önceliğimiz mesleki eğitimdir. Bu meslek eğitimine yönelik Türkiye her zaman bir dış müdahale ile karşı karşıyadır. Çünkü bir memlekette iki şey vardır. Birincisi sanayiin üretim gücü, ikincisi üretimde kullanacağı teknik ve mesleki insangücü. Bu insangücü ne kadar kuvvetli ve iyi*

yetişmiş ise rekabet gücü o kadar yüksek olur. Bunu bozmak için OECD, Dünya Bankası, AID buraya saldırı halindedirler. (GYK-2)

Hükümet ne kadar kısıntı yaparsa yapsın eğitim öncelikli sektörler arasında yer alıyor fakat orada şöyle bir handikap var. Bazen 8-10 tane sektör öncelikli gösteriliyor. Hiçbirine gerçekten öncelik veremiyorsun…Genelde mesleki eğitim önceliklidir. Onu bütün iktidarlar söylüyor fakat gerekli ağırlığı veremiyor. (GYK-3)

İktidar her ile bir üniversite kurma projesi başlattı. Biz şiddetle karşı çıktık. Yükseköğretim Kurulu siyasetçilerin baskısı neticesinde her il ve ilçeye meslek yüksekokulu açtı. Liseyi meslek yüksekokulu yaptı, hiç bir şey farketmedi… Sadece bir kısmında öğretim elemanları arasında doktora, yüksek lisans mezunu sayısı arttı. (GYK-3)

Öncelikler bilgi toplumuna ayak uydurmak için nüfusun genel eğitim düzeyinin artırılmasıdır. (GYK-4)

…Okullaşma oranlarında belli noktaya geldik. Bundan sonra artık bizim önceliğimiz eğitimde niteliği artırmak, kaliteye odaklanmalıyız diye söylemde artık bir değişme var. Türkiye'de artık okuma yazma oranını artırma ile okula gitmeyen insanları ilköğretime kazandırmayla değil niteliği artırmaya yönelik bir endişe yavaş yavaş kendini göstermeye başladı. (GYK-4)

Planlama Uzmanı olarak çalışma hayatımda önceliğim kurumsallaşmadır. Okulların fiziki yapılaşmasını, yarım yatırımın tamamlanmasını, okul öncesi eğitimi, mesleki eğitimi önceliğe aldık... (GYK-5)

Nitelik hep ön planda tutulmuştur. Lisanen dil olarak bu söylenmiştir ama hep sayıyı çoğaltmak, okullaşmak ön planda tutulmuştur. (GYK-7)

Eğer mecburi eğitim sistemimiz varsa ilk önce o mecburiyeti karşılayacak politikaların yapılması gerekiyor ama bu kaynakların hepsini bir tarafa ayırıp da öbür tarafa kaynak ayrılmasın anlama gelmiyor. Bir anlamda öncelik olarak zorunlu eğitim dikkate alınıyordu. (GYK-10)

Tabi ki eğitimde kalite de gündeme geliyordu. (GYK-10)

Eğitim kademeleri arasında bir önceliklendirme olmadığı sadece bir görüşmeci tarafından ifade edilmiştir.

Nitelikli eğitimin her zaman bir öncelik/hedef olduğu, meslek eğitimiyle teknik eğitimin insangücü planlamasında esas önceliği oluşturduğu, fazla sayıda sektöre öncelik verildiği için gerçek anlamda öncelik verilemediği, bilgi toplumuna ayak uydurmak ve nüfusun genel eğitim seviyesini yükseltmenin öncelik olduğu, eğitimde niceliksel olarak belirli noktalara gelindiği için nitelikli eğitimin öncelikli hale geldiği görüşülenlerin çoğu tarafından belirtilmiştir.

Şimdiye kadar hazırlanan on kalkınma planında eğitime ilişkin önceliklerin aşağıdaki gibi olduğu belirlenmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; toplumun eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve Türk toplumunun gereksinimlerine uygun insan yetiştirilmesi, öğretmen yetiştiren kurumların geliştirilmesi, ortaöğretimde öğretmen açığının kapatılması, yükseköğretimde araştırma fonksiyonunun geliştirilmesi öncelik olarak belirlenmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; nitelikli insangücünün yetiştirilmesi, işgücünün sürekli olarak eğitilmesi öncelik olarak belirlenmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; meslekî ve teknik ortaöğretime öğretmen yetiştirilmesi, Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsetilmesi, iyi vatandaş yetiştirilmesi, Türkiye'nin menfaatlerinin farkında olan ve bunları savunan nesillerin yetiştirilmesi, öğrencilere kazandırılacak bilgi ve becerilerin hayata dönük olması, örgün eğitim sisteminden ayrılarak daha erken yaşta hayata atılma durumunda olan gençlere yaygın eğitim programları yoluyla meslek kazandırılması, hizmet içi eğitim programlarının kamu ve özel bütün işyerlerinde verimliliği artırıcı ilkeler gözetilerek yürütülmesi, orta seviyeli teknik eğitime ağırlık verilmesi, yükseköğretimdeki mevcut kapasitenin ekonominin insangücü gereksinimleri doğrultusunda kullanılması, yükseköğretime geçişte fırsat eşitliği sağlanması, eğitim sisteminin her kademesinde eğitimin niteliğinin yükseltilmesi, öğretmenlerin işbaşında yetiştirilmesine dönük programlara ağırlık verilmesi, eğitimde fiziki alt yapının rasyonel bir şekilde kullanılması, eğitim sisteminde döner sermayenin düzenlenmesi öncelik olarak belirlenmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; şehirleşme hızının yüksek olduğu yerlere eğitim yatırımlarına öncelik verilmesi, parasız yatılılık ve burs verme sisteminin yeniden düzenlenmesi, mesleki teknik eğitime öncelik verilmesi, yaygın eğitimde istihdama yönelik beceri eğitimi verilmesi, öğretmenlik, sağlık bilimleri, enformatik, elektrik-elektronik, bilgisayar, endüstri mühendisliği, yabancı diller, yönetim bilimleri, işletmecilik, uluslararası ilişkiler dallarında daha fazla mezun verilmesi, ara kademede elektronik, bilgisayar, turizm, hemşirelik, sağlık teknisyenliği alanlarında daha fazla mezun verilmesi öncelik olarak belirlenmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; eğitimin sektörler arasında öncelikli olması öncelik olarak belirlenmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; eğitime ayrılan kaynakların artırılması, müfredat programlarının güncelleştirilmesi, eğitim altyapı yatırımları, mesleki ve teknik eğitim öncelik olarak belirlenmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda; öncelikli sektörler arasında yer alan eğitimin kamu yatırım payının artırılması, trafik eğitimi, özel eğitim, okulların bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısının geliştirilmesi öncelik olarak belirlenmiştir.

İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Onuncu Kalkınma Planı'nda eğitime ilişkin bir önceliklendirme yapılmamıştır.

Eğitim planlaması sürecinde bu önceliklerin nasıl belirlendiğine ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Dünyadaki trendleri dikkate alarak neredeyiz, nereye gidiyoruz noktasında sorulan sorular belirleyici oldu. (GYK-4)

Hükümetten gelen şeyler, DPT'nin alışkanlıkları, usta çırak ilişkisinden elde edilen miraslar bunlar öncelikliydi. (GYK-6)

İki tür öncelik vardır. Bir, siyasi öncelikler. İki, teknik öncelikler. Planlama, teknik öncelikleri siyaset koyucuların önüne götürür fakat siyasi mercilerin öncelikleri hükümet programıyla ortaya koymuş olduğu programlarla sınırlıdır. Siz çok doğru bir yol haritası ortaya koysanız bile eğer siyaseten ikna edemiyorsanız sizin ortaya koymuş olduğunuz değil, siyaseten hükümet programıyla seçim sathı mahallinde siyasi partilerin iktidara geldikleri zaman nasıl bir eğitim politikası izleyeceklerine dair vermiş olduğu sözlerle sınırlıdır. O yüzden ben bu ikisi arasında devamlı olarak bir çatışma zemini olduğunu düşünüyorum... (GYK-9)

Dünyadaki eğitimlerin, hükümetten gelen talimatların, DPT/KB'nin kendi alışkanlıkları ve kültürünün önceliklerin belirlenmesinde etkili olduğu, siyaset koyucuların belirlediği önceliklerin DPT/KB bürokratları tarafından belirlenen teknik önceliklerden daha fazla dikkate alındığı GYK-4, GYK-6, GYK-9 tarafından ifade edilmiştir.

Eğitim planlamasında önceliklerin kimler tarafından belirlendiğine ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Burada tabi uzman arkadaşların çalışmaları belirleyici oluyor. Yani yemeği uzman pişiriyor. Bu genel müdür ve üstü seviyeye getiriliyor, orada bir zemin üzerine tartışma yapılıyor, zemini hazırlayan uzman, o zemin üzerinde tabi ki genel müdürün, müsteşarın yönlendirmeleri oluyor. (GYK-4)

Benim çalıştığım dönemlerde amirin talimatının yerine getirilmesi belki de en az DPT'de vardı. Yani bir başka kamu kurumunda olmayan yapı vardır DPT'de. Çünkü bizde "aslolan uzman görüşüdür" diye bir tabir vardır. Bir daire başkanına bağlı çok sayıda sektör vardı. 20 tane sektör, hepsinin detayını bilemezdi. Dolayısıyla DPT'nin yapısı şimdiki gibi değildi. O zaman eğitimle ilgili bir daire yoktu. O zaman sosyal planlama vardı. Sosyal bütün sektörler ona bağlıydı. Dolayısıyla uzman ikna ederdi muhakkak. Buna rağmen patronun, daire başkanının, genel müdürün yukarıdan aldığı talimat vardır. Siyasi bir

takım değerlendirmeler yapıp uzmanı yönlendirebilir ama uzman ikna edilir. O önemli bir şey. Daire başkanı, genel müdürün bir yönlendirmesi var, elinde bürokratik silahlar var ama o silah güçlü bir silah değil. (GYK-6)

Siyasi otorite çok etkilidir. (GYK-9)

DPT'de "aslolan uzman görüşüdür" anlayışı bulunmaktadır. Uzmanların yaptığı çalışmalar önceliklerin belirlenmesi konusunda etkili olmaktadır. Yapılan bu çalışmalar genel müdür ve daha üst düzeydeki yöneticilerin bulunduğu ortamlarda tartışılmakta, genel müdür ve müsteşarın yönlendirmeleri olabilmektedir. Ancak daire başkanı ve genel müdürün yönlendirmelerinin çok güçlü olmayıp siyasi otoritenin önceliklerin belirlenmesinde çok etkili olduğu GYK-4, GYK-6, GYK-9 tarafından ifade edilmiştir.

4.7. Eğitim Planlaması Sürecinde Hedeflerin Nasıl Belirlendiğine İlişkin Bulgular

Eğitim planlaması sürecinde hedeflerin nasıl belirlendiğinin ortaya çıkarılmasına yönelik görüşülen kişilere "Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir? sorusu sorulmuştur.

Eğitim planlaması sürecinde hedeflerin nasıl belirlendiğine ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

...gelişmiş ülkelerin standardı denilen bir kriteri önünüze koyarsınız. Ama bu kritere kilitlenerek, böyle bir kriteri yegane ölçü haline getiren bir eğitim planlaması biraz afaki ve havada kalan bir yaklaşım olur. İmkanlar, kaynaklar ve ihtiyaçlar arasında bir denge kurulmaya çalışılır. (GYK-1)

Piyasadan gelen insangücü hedefleri veriliyor. Ona göre de eğitim planlaması; eğitimin hedefleri, insangücü hedeflerinin bölünmesi suretiyle yapılıyor. (GYK-2)

Zorunlu eğitimde hedef % 100 demektir. Okul çağındaki nüfusun tamamını eğitim sistemine dahil etmek demektir...Ona bakarak da öbür eğitim kademelerinin seviyelerini tespit ediyorsunuz. Orada da imkânları dikkate alarak bir denge kurmanız lazım. (GYK-3)

Biz dünyayı görüyoruz, dünyadaki gelişmeleri analiz ediyoruz, bunu yazıyoruz, çiziyoruz, hedeflerimizi de belirliyoruz. (GYK-4)

Hangi alanda ne yapmayı planlıyorsak, o alandaki mevcut verilerin ışığında ihtiyaç durumumuza bakıyoruz. Nüfus artışımıza, öğrenci artışımıza, iç göçümüze, kırsal kesimdeki boşalmaya bakıyoruz. (GYK-5)

Planlama olarak uluslararası dokümanlar ve kuruluşların görüşlerini çok iyi takip ederdik. OECD'nin, BM'nin, UNESCO'nun tüm yayınlarından dünyada eğitimin gidişatına dair verileri takip ederdik. Oradan çok ilhamlar alırdık...Biz uluslararası konferanslara katılma konusunda da şanslıydık. Oradan da dünyadaki eğilimleri öğrenirdik...Bunların yanında sadece dünya değil,

koyduğumuz hedeflere ulaşmada özel ihtisas komisyonları ve kurumlardan gelen taleplerin önemli bir payı vardır…Öncelikleri yine planlama uzmanı belirliyordu ama hükümetten gelen talimatlar vardır. Planlama uzmanı katılmıyordur ama hükümetin de bir talimatı varsa DPT hükümetin bir müşavir kurumudur biliyorsunuz. Uymak zorundasınız, talimatı uygulayacaksınız…(GYK-6)

…mevcut alt yapıyı dikkate alıyoruz. Afaki bir hedef belirlemiyoruz. Yıllık programlarımızdaki gelişime göre öğrenci sayılarını takip ediyoruz. Nüfus artışı nedir, yaş grubu ne kadar olmuştur, üniversitelerin kapasitesi nedir ona bakarak belirliyoruz…gelişmiş ülkelerin standardı nedir? Buna bakıyorsunuz. (GYK-7).

Hükümet programı bu hedeflerin tespit edilmesinde bağlayıcı bir unsur olarak göz önünde bulundurulur. Eğer burada yapılan teknik bir çalışma hükümet programında olan hedefler ile çatışıyor ise hükümet programdaki hedefler baz alınır. Sizin yapmış olduğunuz teknik bir çalışma rafa kaldırılır. (GYK-9)

Yasalardaki hedefler öncelikle o dikkate alınıyordu. (GYK-10)

Yani % 100'lük bir okullaşma oranı mesela her zaman hedeftir. Ortaokulda belli meslek okullarının açılması hedeftir. (GYK-10)

Planlamalarda kaynağa da bakılıyordu. (GYK-10)

Görüşme yapılan kişilerin çoğunun görüşüne göre eğitim planlamasında hedeflerin belirlenmesinde:

Gelişmiş ülke standartları dikkate alınmaktadır. OECD, BM, UNESCO gibi uluslararası kuruluşların yayınları uzmanlar tarafından çok sıkı bir şekilde izlenmekte, o yayınlardan büyük ilhamlar alınmaktadır. Özellikle eğitim ile ilgili uluslararası konferanslara katılım sağlanarak dünyadaki eğilimler ve gelişmeler yakından izlenilmektedir.

Piyasanın gereksinim duyduğu insangücü sayısı ve niteliği dikkate alınarak eğitim gereksinimleri ile kaynaklar arasında bir denge kurulmaya çalışılmaktadır.

Özel ihtisas komisyonlarında alınan kararlardan yararlanılmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu'nun kurulduğu yıllarda hedefler üzerinde ağırlığının olduğu, hükümetten gelen talimatların etkili olduğu, yasalardaki hedeflere öncelik verildiği belirtilmektedir.

4.8. Plan Hedeflerine Ulaşılıp Ulaşılmadığının Nasıl İzlendiğine İlişkin Bulgular

Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığının nasıl izlendiğinin belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir? Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?" soruları sorulmuştur.

Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığının nasıl izlendiğine ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

İlkokulda, ortaokulda, lisede, yükseköğretimde okullaşma oranında neyi hedef alıyorduk, ne kadar gerçekleştirdik. Bunlar hem yıllık programlarda ama bilhassa beş yıllık kalkınma planı çalışmalarında yer alırdı... (GYK-1)

...bunu sayısal olarak izliyoruz…Getirilen politikaların uygulamaya konulup konulmadığıyla izliyoruz…Sonuçları izliyoruz. Mezunların istihdam durumlarını takip ediyoruz. (GYK-2)

91 sayılı Kanun'da DPT üç bölümdü; İktisadi Planlama Başkanlığı, Sosyal Planlama Başkanlığı, bu iki başkanlığın tedbir ve uygulamalarını izleyen Koordinasyon Başkanlığı vardır. Sonra yapılan düzenlemelerle Koordinasyon Başkanlığı kaldırıldı, İktisadi Sektörler ve Sosyal Sektörler Genel Müdürlükleri oluşturularak her birim kendi uygulamasını takip eder hale getirildi. (GYK-5)

Genel olarak her planda izleme değerlendirme faslından bahsedilir. İzleme değerlendirme de, Türkiye'de çok sağlıklı yürüyen bir süreç değil. Niceliksel boyutu olan bir araştırmayla çalışmıyorsunuz. Temenniler düzeyinde bir politika vaaz istiyorsanız, bunun izleme değerlendirmesini de literatürde anlatıldığı gibi yapamazsınız. Örneğin % 70 gibi somut hedefler belli ölçülerde takip edilebiliyor ama diğer konularda izleme değerlendirme faaliyeti yapıldığını söylemek mümkün değil. (GYK-4)

Kalkınma planları ve yıllık programlar bir kanundur. Resmi Gazete'de yayınlanır ve kamudan bunların uygulaması istenir. Bu plan ve programlara konulan hedefler ve icra edilmesi gereken önlemlerin ilgili icra makamlarınca takibi yapılmaktadır… (GYK-5)

...Her plan döneminde plana konan hedefler irdelenir. Plan hedefi beş yıllık sürece yayılır. İşte birinci yıl şu aşamaya gelmiş olması gerekir. İkinci yıl şu aşamaya gelmesi lazım. Ondan sonra yıllık programlar döneminde bakılır. Birinci yıl hedefine ulaşılmış mı? İkinci yıl hedefine ulaşılmış mı? Genellikle ulaşılmaz. (GYK-6)

...Biz hep plan yaparız, program yaparız. Yatırım programına projeler de alırız fakat bu projeleri alırken çok hassas davranmaya çalışan Planlama, projelerin bittiğinden veya bittikten sonra ekonomiye vermiş olduğu katkıların izlenmesinden bihaberdir. Bir proje izleme veya plandaki hedefleri izleme, bunların sonucunda Türkiye'nin kalkınmasına verdiği katma değerin neler olduğunun tespiti maalesef bugüne kadar ihmal edilmiş bir hususdur…Yani diğer bir ifade ile çok yakın bir tarihe kadar plan ve programlarda öngörülmüş olan hedeflerin nasıl gerçekleştiği ve nasıl seyrettiğine dair çok sıhhatli bir raporlama sistemi yokken bu son Onuncu Kalkınma Planı'nda öngörülmüş eylem planı çerçevesinde yer alan politikaların nasıl sonuçlar verdiğinin ve bunların kuruluşlar tarafından nasıl yönlendirildiği veya yürütüldüğünün raporlanması veya takip edilmesi söz konusu olacaktır. (GYK-9)

Hem nicelik hem nitelik olarak hedefler takip ediliyordu. Bir düzenlemenin yapılması, bir yasanın çıkarılması da hedeftir. O da takip ediliyordu. (GYK-10)

O zaman icra programları vardı. Şu anda da yıllık programlar var. İcra programlarında ve yıllık programlarda sorumlular belli oluyordu. Yapılacak iş ve eylemler belli oluyordu. Bu şekilde takip ediliyordu. (GYK-10)

Plan hedeflerinin izlenmesine yönelik görüşme sırasında GYK-7'ye sonda niteliğinde "Milli Eğitim Bakanlığı'nı arayarak plan hedeflerinin gerisinde kaldınız diyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. GYK-7 tarafından;

"Hayır öyle bir müdahale, hiçbir zaman olmadı." cevabı verilmiştir.

Belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının kalkınma planlarında ve yıllık programlarda izlendiği belirtilmektedir. Bu takibin nasıl yapıldığına baktığımızda 91 sayılı Kanun'da İktisadi Planlama Başkanlığı, Sosyal Planlama Başkanlığının tedbir ve uygulamalarını Koordinasyon Başkanlığı izlemekte iken Koordinasyon Başkanlığının kaldırılmasının ardından iktisadi ve sosyal sektörler ile ilgili kurulan genel müdürlükler kendi uygulamasını kendisi izler duruma getirilmiştir.

Kalkınma planları ve yıllık programlar TBMM kararı olduğu için bir kanun niteliği taşımaktadır. Plan ve programlara konulan hedefler ve önlemlerin ilgili icra makamlarınca izlenmesi gerekmektedir. Bu izlemeye ilişkin DPT/KB plan hükümlerini uygulamakla sorumlu devlet kuruluşlarına plan hedeflerine uyma konusunda herhangi bir uyarıda bulunmadığı görülmektedir.

Plan çalışmalarının genel olarak niceliksel düzeyde değil de dilek ve öneri düzeyinde olması nedeniyle plan çalışmalarını izleme ve değerlendirmenin Türkiye'de çok sağlıklı yürüyen bir süreç olmadığı düşünülmektedir. DPT/KB'nin yaptığı planlarda koyduğu hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını izleme konusunda sorun yaşandığı iki görüşmeci tarafından vurgulanmıştır. Ancak Onuncu Kalkınma Planı'na ilişkin yapılan düzenlemelerle izlemenin daha etkili yapılabileceği belirtilmiştir.

Plan hedeflerine ulaşılamamasının nedenlerine ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Plan hedeflerine ulaşılamayışında kaynak yetersizliği, kaynak yetersizliğinin arkasında iktisadi yapımızın, bünyevi problemleri, strüktürel problemleri ön plandadır...Bazen coğrafi şartlar, iklim şartları, fiziki şartlar işi geciktirir. Hesapta olmayan şeyler çıkar. Bir mıntıkada tabi afet olur. Oradaki yatırımların hepsi birden aksar. (GYK-1)

Milli Eğitim Bakanlığı'nda bakanın sık değişmesi, bakanlık kadrolarının sık değişmesi, dışarıdan telkine açık olması, yeterli kapasitede insan kullanılmaması…Dış dünyada öngörülemeyen şartlar vardır. Mesela bir kriz çıktığı zaman birçok iş yeri kapanabilir. Bu çıkardıklarınızın bir kısmı işsiz

kalabilir…planlar her zaman piyasada olandan daha ilerisinde hedefler verirler ki o dönem kendisini zorlasın ve daha fazla yatırım yapılsın daha fazla kalkınma meydana gelebilsin diye. (GYK-2)

Hükümet zaman zaman yıl içerisinde bile politikasını değiştirebiliyor. 4+4+4 yoktu, her ile bir üniversite yoktu. Hükümet duble yol yapacağım diyor veya havaalanı yapacağım diyor. Sınırlı kaynak oralara gidiyor. O zaman da hedefi tutturamayabiliyorsun…Hedefi yüksek tutuyorsun ama para veremiyorsun, o zaman gerçekleştiremiyorsun. (GYK-3)

Maliyet yarar analizleri projeler üzerinden yapılıyor. Dördüncü plandan sonra Meclis Plan Bütçe Komisyonu'nda milletvekilleri tarafından "seçim bölgeme ben bir okul yaptırdım" demek için plan dışında okullar dahil ediliyor. Burada maliyet yarar analizleri bozuluyor, maliyetleri yararlarından fazla oluyor. (GYK-2)

Eskiden hükümetler plan bütçe komisyonundaki milletvekillerini onore etmek için mesela "Ahmet'in iline 500 milyar daha fazla verelim. O da orada söylesin" derlerdi. O zaman televizyonlar plan bütçe komisyonu çalışmalarını veriyordu. Diyelim ki Bilecik milletvekili, Kastamonu milletvekili her neyse. Tutuyor bu köye ilkokul, şuraya ortaokul, buraya halk eğitim merkezi…Bir bakıyorsun yatırım bütçesine plansız 50 tane proje girmiş. Bilecik'in nüfusu zaten çok az, zaten eğitim altyapısı çok iyi olan bir il. Kaynak israf oldu. (GYK-3)

Biz hedefleri böyle söylem bazında, temenni şeklinde belirliyoruz. Dolayısıyla somutluk düzeyi çok düşük... (GYK-4)

Rahmetli Recep Yazıcıoğlu, Tokat'ın dağını taşını, halkın da desteğiyle okul yaptı, sağlık ocağı yaptı, ihtiyaçları karşıladı ama on sene sonra köyler boşaldı. Okullar boş kaldı. (GYK-6)

Büyümeye dair finansal yetersizlikler, tahmin yetersizlikleri bir de bizim dönemimiz için yüksek enflasyon. O yüksek enflasyon bizim plan hedeflerine ulaşmada çok büyük engeldi. Türkiye'nin içine çok döndüğü dönemler, bir petrol şoku yaşamış, onu üzerinden bir türlü atamıyor. İhracat gelirlerinin çoğunluğu petrol ithalatına gidiyor. Genel olarak eğitim dışı sebepler diyebiliriz. (GYK-6)

Kurumsal sebepler, yani Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Yükseköğretim Kurulu'nun kapasite yetersizliği. Özellikle Yükseköğretim Kurulu'nda bunu çok bariz olarak görmek mümkündür. Bildiğiniz gibi Yükseköğretim Kurulu'nda iki yapı vardır. Bir, kurul vardır, bir de genel sekreterlik. Kurul malumunuz üyelerdir. Üniversitelerden temsilciler gelirler ama genel sekreterlikte bir kariyer uzmanlığı esas olmadığı için çok yetersizdir. Yükseköğretim Kurulu'nun personeli içerik olarak, sayı olarak çok yetersizdir. Karşınızda, işinden mutlu olmayan, memnun olmayan mutsuz bir grup var ve bu yüzden DPT, yatırım görüşmelerinde, planlamalara dair görüşmelerinde Yükseköğretim Kurulu ile görüşmez, üniversitelerle görüşür. Çünkü Yükseköğretim Kurulu'nda muhatap alacağı, üyelerden başka muadil yoktur. Zayıftır o muadiller. Milli Eğitim Bakanlığı'nda da aynı şey söz konusudur. Milli Eğitim Bakanlığı'nda sizin karşınızdaki kurum sürekli değişir. Bir gün APK olur, bir gün Strateji Geliştirme olur, bir gün İdari Mali İşler olur. Karşınızdaki şey kurumsallaşmadan,

gelenekselleşmeden kaybolup gidiyor. Kurum öncelikleri değişiyor, kurumun hafızası kayboluyor. Yani Milli Eğitim Bakanlığı'nda arşivcilik diye hiçbir şey yok. O zaman İstatistik Enstitüsü sayım yapamıyor, istatistikleri Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alıyorduk. Bir gün bakıyorsunuz bir yılın rakamı daha önceki yılın rakamından daha küçük. Olmaması lazım, bu kadar öğretmeni işten mi attık? Hayır, yanlış hesaplanmış. Sonra biz eğitim istatistiklerinde çok büyük reform yaptırmıştık. İstatistik Enstitüsü doğrudan sayıyor artık. Eğitim istatistikleri güvenilir istatistikler oldu artık. O zamanlar güvenilir değildi. O da önemli bir şey, istatistik güvenilir olmayınca, inşaa ettiğimiz planlarda geçerli, olmaz, başarılı olmaz. (GYK-6)

Hep biz hedefi yüksek koymayı marifet sayarız, toplum olarak. Halbuki o bir temennidir, gerçekçi değildir... Biz temenni ile projeksiyonu, tahmini karıştırmışızdır. (GYK-6)

Tabi DPT de bir kamu kurumudur. Hükümete çok yakın olduğu için hükümet ile iyi geçinmek gibi bir mecburiyeti de vardır. Hükümete, "ben size yüksek ufuklar çiziyorum" derken yüksek rakamlar koyuyor tabi. Yıllık yatırım programları sırasında hedeflere ulaşılıp ulaşılamadığı incelenir. Şu kadar sayıda derslik yapacaktır denir. Kaynak yetersizliği sebebiyle o hedeflere zaten planlamanın kendisi uymaz. Çünkü finansal projeksiyonlar yanlış. Finansal projeksiyon % 5 büyümeyi öngörmüş, halbuki gerçekleşen % 1.5'tir. (GYK-6)

Maliyet unsuru vardır, hedefin yüksek belirlenmesi vardır... (GYK-7)

Yakın bir tarihe kadar, planların hiçbir zaman finans ayağa güçlü olmazdı. Planlarda en önem verilmesi gereken hadise öngörülen hedeflerin finansman ihtiyacını çok net bir şekilde ortaya koyabilmesidir. Bugüne kadar bunlar ihmal edilmiştir. Zannediyorum Onuncu Kalkınma Planı'nda, finansman ve bütçe imkânlarıyla birlikte bir link atılarak koordineli bir çalışma ortaya konulmuştur... (GYK-9)

Siyasi ihtiyaçların zaman içerisinde değişkenlik arz etmesidir…tek bir parti iktidarında dahi değiştirilen bakanların…bile siyaseten önceliklerinin birbirinden farklı olduğu gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. (GYK-9)

Kaynak yetersizliği plan hedeflerine ulaşılamamasının en önemli nedeni olarak belirtilmektedir. Bunun yanında ekonomik kriz, deprem, sel, heyelan gibi hesapta olmayan, öngörülemeyen faktörlerin hedefe ulaşmayı engellediği dile getirilmektedir. Milli Eğitim Bakanının ve Bakanlık kadrolarının sık değişmesi ve bu kadrolarda yeterli kapasitede insan kullanılmaması Milli Eğitim Bakanlığı bacağında planın uygulanmasını ve hedefe ulaşılmasını güçleştirmektedir. Ayrıca DPT tarafından yüksek hedef belirlenmesi, hükümetin plan dönemi içinde politika değişikliğine gitmesi, önceliğin ve kaynakların plan haricinde başka alanlara kaydırılması, plan bütçe komisyonunda plan dışı okulların plana dahil edilerek planın bozulması, hedeflerin temenni şeklinde olup somutluk düzeyinin çok düşük olması nedeniyle takibinin

yapılamaması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Yükseköğretim Kurulu personelinin nitelik ve nicelik açısından yetersiz olması, il düzeyinde alınan kararlarla göçleri dikkate almadan yapılan okulların daha sonradan boş kalması plan hedeflerine ulaşılamayışının nedenleri olarak görüşülenlerin çoğu tarafından ifade edilmiştir.

4.9. Eğitim Planlama Sürecinde Genel Olarak Yaşanan Güçlüklere İlişkin Bulgular

Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlüklerin belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?" sorusu sorulmuştur.

Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlüklere ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Hangi devlet dairesinin neyi yapacağı yıllık programların eki olarak çıkar. Şimdi çıkarmıyorlar. Eylem planı diye herkes kendisi bir şey yapıyor... işlemlerin izlenmesinde genellikle bir güçlük çıkmıyor, para sıkıntısı hariç. (GYK-2)

Milli Eğitim Bakanlığı'nda bakan bir buçuk senede bir değişiyor, durmadan makamlardaki insanlar değişiyor. Bunlar görevlerini daha öğrenmeden ayrılıyorlar ve bu baskı altındalar. Bir sürü yanlış karar alınıyor. (GYK-2)

Türkiye'de veri toplama olsun, planlama kısmı olsun, politikaların konulması konularında oldukça başarılıyız. Uygulamaya aktarılmada, bütçe ile bağlantılı olan kısımlarda sıkıntı var. Milli Eğitim Bakanlığı katmanında programlara uygun unvanlar, unvanlara uygun diplomalar çıkmıyor. Çalışma Bakanlığı da bunları yerlerinde değerlendiremiyor. Dolayısıyla Türkiye verimliliği, üretim kalitesi düşük, verimsizlik nedeniyle maliyeti yüksek, toplamda da rekabet gücü düşük bir ülke haline geliyor. Yani Planlama'nın bunca gayreti çok da fazla fayda etmiyor. (GYK-2)

Plan döneminde eğitim çıktılarının yani mezunların ilgili iş kollarına yönlendirilmesi konusunda İş ve İşçi Bulma Kurumu maalesef hiç bir zaman başarılı olamadı. Bunda iki etken var. Birincisi kurumun etkisizliği, diğeri ise Türkiye üzerindeki telkin. Bu telkinde "Sizin nüfusunuz çok fazla, siz ucuz işgücü kullanabilirsiniz. Ucuz işgücü kullanırsanız maliyetleriniz düşer, maliyetleriniz düşünce rekabet gücünüz artar, daha çok kâr edebilirsiniz" şeklinde. Dolayısıyla hükümet hiçbir zaman insanların eğitildikleri işte kullanılmalarını destekleyen bir politika üretemiyor. Çünkü böylelikle daha fazla kâr elde edebileceğini düşünüyor. Bu telkinler "Türkiye'nin rekabet gücü düşsün, kalitesiz, verimsiz olsun" diye bilinçli olarak yapılıyor. (GYK-2)

Sadece Plan ve Bütçe Komisyonlarında küçük yatırımlar konurken… milletvekillerinin kendi seçim bölgelerinden gelen talepler oluyor ve bunlar planı bozuyorlar, çok büyük bir oran değil ama bozuyor. (GYK-2)

Biz niceliksel verilere dayalı olarak politika üretme alışkanlığına sahip değiliz. Bizim daha ziyade alışkanlıklarımız sözel, şifahi daha böyle teamülen…Türkiye'de mesela neden biz okul öncesi eğitimde % 70'i belirledik? Bunun bir arka planı var ama bunlar bizim literatürde gördüğümüz, anladığımız tarzda yöntemlerle değil, böyle el yordamı diyebileceğimiz, bütçe hazırlama tekniğinden birikerek gelen yöntem mi, alışkanlık mı, incrementalizm mi tam bilemiyorum. İşler biraz böyle yürüyor. Çok açık söylüyorum Onuncu Kalkınma Planı hiçbir saha çalışmasına dayanmaz. Onuncu Kalkınma Planı'nı besleyen özel ihtisas komisyonları, yapılan toplantıları niteliksel çalışmalar olarak sayalım, zaten yapılagelen araştırmaları bir kenara bırakırsak, Onuncu Kalkınma Planına özel yapılmış bir saha araştırması bulamazsınız, böyle bir çalışma yok. Eğitim özeline inecek olursak söylenen şeyler genel kabul gören zaten dünyanın konuştuğu meseleler. Dünya Bankası dokümanlarında, OECD dokümanlarında bilinen şeyler, herhangi bir toplantı yaptığımızda insanların söylediği şeyle…(GYK-4)

Kalkınma planına, yıllık programa baktığımızda daha böyle temenni ve dileklerden oluşan bir metin. İşte eğitim istihdam ilişkisi kurulsun, sağlıkta kalite artırılsın ama nasıl? Nasılın cevabı sağlam verilemediği için uygulamada da pek çok tutarsızlıklara ve çelişkilere rastlıyoruz. (GYK-4)

… Planlama Teşkilatı hiyerarşik bir yönetim yapısında değil uzmanlık ve bilgi gücüne dayanan bir yapıya sahipti. Ta ki ne zaman, diğer kurumlara hiyerarşik olarak müsteşar yardımcılığı, genel müdürlük, daire başkanlığı gibi isim ve unvan paralel hale gelince uzmanlığın yerine bürokrasi öne çıktı. (GYK-5)

Kurumsal yetersizlikler, personel yetersizlikleri var, sizin mevzuatınızı bilmemek var, iş kaçırmak var. Her türlü sabotaj var. (GYK-6)

En başta mali kaynak yetersizliği... (GYK-7)

Sadece eğitim planlaması için değil tüm planlar için geçerli olan bir şey var o da plan ile uygulamanın tutmaması. Yani, planı uygulamadaki sapmalar hedeften sapmaya yol açıyordu. Aynı şekilde planda belirlenen politikaların dışında başka politikaların uygulanması planı hedefinden uzaklaştırıyordu. Bu nedenle siyasilerin bu programları, planları sahiplenmesi gerekiyor. (GYK-10)

Milli Eğitim Bakanlığı'nda bakan ve makamlardaki insanların sık değişmesi nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı'nda görevlerin yerine getirilmesine yönelik zaafiyet meydana gelmektedir. Bu zafiyet nedeniyle yanlış kararlar alınabilmektedir.

Yapılan planların bütçe kaynaklarının yetersiz olması eğitim planlamasında yaşanan önemli güçlüklerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın mezuniyette programlara uygun unvanlar vermemesi, Çalışma Bakanlığı'nın mezunların yerinde istihdam edilmesine yönelik önlemler almaması eğitim planını olumsuz etkilemektedir. Mezunların yerinde istihdam edilmemesinde Türkiye üzerinde IMF, Dünya Bankası gibi yurt dışı kaynaklı bazı

kuruluşların yaptığı "ucuz işçi çalıştırıldığında daha fazla kazanç elde edileceği" telkini ve buna göre yönlendirme yapılmasının etkili olduğu belirtilmektedir.

TBMM plan ve bütçe komisyonunda eğitim planına yapılan ek girdiler eğitim planının bozulmasına neden olmaktadır.

DPT/KB genel olarak niceliksel verilere dayalı çalışma alışkanlığına sahip değildir. Bu da hedeflerin soyut olmasına, soyut hedeflerin de ne kadarının gerçekleştirildiğinin tam olarak bilinememesine neden olmaktadır. Onuncu Kalkınma Planı'na yönelik özel ihtisas komisyonu çalışmaları dışında ayrı bir saha araştırması yapılmadığı vurgulanmaktadır.

Planda belirlenen politikaların dışında başka politikaların uygulanmasının planı hedefinden uzaklaştırmaktadır. DPT'nin uzmanlığa dayanan bir yapıdan bürokrasiye dayanan bir yapıya evrilmesi eğitim planlama sürecinde yaşanan güçlükler olarak görüşülenlerin çoğu tarafından ifade edilmiştir.

Kurul (1988), kalkınma planlarında belirlenen hedeflerin büyük bir bölümünün uygulamaya konulamadığı, DPT ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında etkili iletişimin kurulamadığını belirterek, bu iletişimin daha etkili hale getirilmesine ve eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesine yönelik politikaların hayata geçirilememesinin nedenlerinin araştırıldığı inceleme ve çalışmalara gereksinim duyulduğunu belirtmektedir.

4.10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na Dönüştürülmesinin Eğitim Planlama Sürecini Nasıl Etkilediğine İlişkin Bulgular

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecini nasıl etkilediğinin belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?" sorusu sorulmuştur.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlaması sürecine olumsuz bir etkisi olduğu düşüncesine ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

> *Yönlendirici, tutarlı, bir bütün olarak bir plan yapmak istiyorsanız, Bakanlık seviyesi bir örgütlenmede bu süreci yürütmek çok zor. Çünkü bir miktar yukarıda olmanız gerekiyor. Başbakan da zaten "primus inter pares" eşitler arasında birinci, öyle bir pozisyona ihtiyaç var. Planlamanın bir Müsteşarlık olarak Başbakanlık bünyesinde örgütlenmesinin zaten mantığı da bu. Kalkınma*

Bakanlığına dönüşüm bir şekilde planlama anlayışındaki gelinen noktayı simgeliyor. (GYK-4)

Duygusal bir yaklaşımla DPT bir markaydı…Bana göre DPT ismi korunmalıydı...Milli Eğitim Bakanlığı da bakanlık, Kalkınma Bakanlığı da bakanlık, DPT isminin daha baskın algısı vardı. (GYK-5)

Bütün planlama süreçleri olarak baktığımızda ciddi bir fark var…Biz Başbakanlığa bağlıydık. Biz Başbakan adına iş yapıyorduk. Bizim yazdığımız programlar Meclisten çıkıyordu, Kanun hükmündeydi. Yatırım programlarımız bütçenin ekiydi ve kanun hükmündeydi. Bu önemli bir şey. DPT'nin en tepesinde Yüksek Planlama Kurulu vardı. Sekiz üyeden oluşurdu, dördü bürokrattı, dördü siyasiydi. Yani, DPT'de bir yönetici el kaldırdığı zaman Sanayi Bakanıyla eşit el kaldırıyordu. Yani bu kadar teknik bir şeydir. Şimdi bakanlık oldu. Başbakanlığa bağlı olmanın bütün imtiyazlarını kaybetti. Şimdi bakanlıklardan bir bakanlık. Bir bakanlık, başka bir bakanlığın sözünü ne kadar dinliyorsa Kalkınma Bakanlığı'nın da sözü o kadar dinlenir. Eğer planlamanın elinde yatırım gibi bir kılıç bulunmazsa, o da zayıflarsa ki zayıfladı. Niye? Çünkü birçok ödenek, global bir ödenek gibi veriliyor. Bu, eğitim planlamasını da olumsuz etkiliyor. (GYK-6)

Planlamanın bir bürokrasi fidanlığı olmasını da öldürmüştür. DPT bir bürokrasi fidanlığıdır. Fidanlık devam ediyorsa da ilerde biter diye düşünüyorum. (GYK-6)

…DPT olarak daha özerk bir yapıya, bütün bakanlıklardan ayrı bir konuma sahipti. Bakanlıklar üstüydü. Şimdi bir bakanlık oldu…Bence DPT olarak kalsaydı daha özerk ve daha bakanlıklar üstü bir kurum olurdu. (GYK-8)

DPT yarı akademik bir kurumdur. Çok sayıda bürokrat yetiştirmiştir. Genel müdürden müsteşara kadar çok sayıda politikacı yetiştirmiştir... DPT olarak kalsaydı, ayrı bir konumda olurdu. Her bir kuruma teknik destek veren, bilimsel verilere dayalı olarak durum analizi yapan, danışmanlık veren ve kamu kaynaklarını dağıtan, kamu yatırımlarının ne kadar yerine getirileceğini, yatırımların ne kadar sürede yapıldığını denetleyen ona göre de kaynak tahsisinin devamına karar veren bir kuruluştu. Bir de hükümetlerin danışma organıydı. Şimdi bakanlık olduğu için fazla ilgilenen olmayabilir. (GYK-8)

Ben olumsuz etkisi olduğu kanaatindeyim. Çünkü olaya sadece eğitim planlaması yönünden bakmamak lazım. Devlet Planlama Teşkilatı Kalkınma Bakanlığına dönüştürüldüğü zaman neler yitirmiştir, ona bakmak lazım. Biz tamamıyla bağımsız ve bakanlıklar üstü bir kuruluştan tamamıyla sıradan bir bakanlık haline getirilmiş bir kurumuz. Yani bunu kuruluşların Kalkınma Bakanlığı ile ilişkilerinde görmek mümkündür. Ben eğitimden sorumlu daire başkanlığı yaparken benim muhatabım genel müdürler, müsteşarlar, müsteşar yardımcıları, rektörlerdi. Onun altında kimseyle görüşmüyordum. Bugün itibariyle sektör uzmanları kuruluşlardaki daire başkanları ile görüşemiyorlar. Haklı olarak diyorlar ki sen orada uzmansın, bende de uzman var, sen benimle niye görüşüyorsun, benim uzmanımla görüş diyorlar…O bakımdan eğitim planlaması içinde de eskiden tamamıyla lokomotif görevi gören DPT'nin şu anda Milli Eğitim Bakanlığı'nın peşine takılmış bir katar gibi mütalaa edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu kültür maalesef ölüme mahkum edilmiştir.

Kalkınma Bakanlığı fevkalade sıradan, herhangi bir kuruluş aşamasına geçecektir. Benim şahsi kanaatim bu şekilde Kalkınma Bakanlığı çerçevesinde buranın hayatta kalmasına da gerek yoktur. Çünkü herhangi bir yaptırım gücü veya yönlendirme gücü olmadığı taktirde bizim yapmış olduğumuz şu anki işleri ufak tefek rötuşlarla Maliye Bakanlığı da yapar. (GYK-9)

Genel olarak bir şey planlamak istiyorsanız koordinasyon gerekiyor. Koordinasyon yapabilmeniz için sizin biraz yukarıda bir yerde olmanız gerekiyor. Bakanlık olduğunuz zaman diğer bakanlıklarla eşitsiniz. O anlamda koordinasyon göreviniz, makro bakışınız ortadan kalkabiliyor. (GYK-10)

DPT 91 sayılı kuruluş yasasına göre bir müsteşarlık olarak Başbakanlık içinde bakanlıklar üstü bir yapıda koordinasyonu sağlayıcı olarak kurulmuştur. Yönlendirici, tutarlı, kapsamlı ve bütüncül bir plan için bakanlık düzeyinde bir örgütlenmede bu süreci yürütmek oldukça zordur. Bu yüzden kalkınma planı gibi bütün bakanlıkları ilgilendiren bir planın koordinasyonunu ve takibini sağlayabilmek için bakanlıklar üstü bir yapıda olunması önem taşımaktadır.

DPT'nin KB'ye dönüşümünün planlama anlayışında gelinen noktayı simgelediği, DPT'nin KB'ye dönüşümü ile DPT'nin Başbakan adına iş yaparken KB'ye dönüştürülmesiyle diğer bakanlıklarla aynı statüye gelindiği, bu nedenle yönlendirme gücünün azaldığı, DPT'nin bir bürokrasi fidanlığı gibi başbakan, bakan, milletvekili, ulusal/uluslararası kuruluşlara üst düzey yönetici yetiştirdiği, bu dönüşümün ardından bu özelliğini kaybedeceği görüşülenlerin çoğu tarafından ifade edilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlaması sürecine herhangi bir etkisinin olmadığı düşüncesine ilişkin;

Bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. Sadece psikolojik bir etkisi var. (GYK-3)

Olumlu veya olumsuz hiç bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. Aynıdır. Hiç değişmemiştir. (GYK-7)

Yapılan çalışmalar açısından çok etkisi oldu diyemem. Çünkü aynı kadro aynı çalışmalara devam ediyor. (GYK-8)

Bu dönüşümün eğitim planlama sürecine psikolojik etki dışında bir etkisinin olmadığı ayrıca aynı kadronun aynı işi yapması nedeniyle yapılan çalışma açısından bir etkisinin olmadığını savunan görüşler ise GYK-3, GYK-7 ve GYK-8 tarafından ifade edilmiştir.

4.11. Eğitim Planlaması Yapılırken Sadece Siyasal İktidarın Çıkar ve Beklentilerinin mi Yoksa, Toplumun Farklı Siyasal, Toplumsal Kesimlerinin ve Örgütlerinin Beklentilerinin mi Dikkate Alındığına İlişkin Bulgular

Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentilerinin mi yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentilerinin mi dikkate alındığının belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?" sorusu sorulmuştur.

Eğitim planlaması yapılırken kimlerin çıkar ve beklentilerinin dikkate alındığına ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Uzun yıllar boyunca eğitim planlaması olarak yapılagelen zaten devletin geleneksel eğitim anlayışının dönüştürülmesine dönük şeyler değildir. Eğitim planlaması olarak yaptığımız daha çok kaynak planlamasıdır. Bir tür fiziki ve beşeri kapasite artırımına dönük bir planlamadır. O bakımdan siyasi iktidarlara göre belki yatırımların, ayrılan kaynakların dağılımı konusunda bir değişiklik olmuştur. Onun dışında ciddi bir değişiklikten bahsedemeyiz. (GYK-1)

Özel ihtisas komisyonlarına tüm kesimlerden temsilci alınıyor. Yüksek Planlama Kurulu'na Hükümet zaten tercihini getiriyor. Orada ben şunların arasından şu tercihi yaptım dediği zaman kendisinin çıkar ve beklentilerine uygun bir şey geliyor. Özel ihtisas komisyonları kararlarını oy çokluğuyla alıyor. Bunlar demokratik kurullar. DPT uzmanları buraların koordinatörleri oluyor, bilgi istendiği zaman veriyorlar, başka komisyonlarla bağlantı kuruyorlar. Komisyon kendi başkanını, raportörünü seçiyor. Biz hiç karışmıyoruz. İsterlerse raporlarını basına açıklayıp, isterlerse basıp yayın olarak dağıtıp ondan sonra planlamaya verebiliyorlar. Açık, şeffaf bir düzen. Yalnız konuları konusunda çok hazırlıklı geldiklerini söyleyemeyeceğim. (GYK-2)

... özel ihtisas komisyonundan bahsedebiliriz. Bu tabi plan döneminde çok kullanılan ve etkili bir yöntem. Özel ihtisas komisyonlarına toplumun tüm kesimleri yani işçi, işveren sendikaları, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler davet edilir. (GYK-4)

Nihayetinde bu plan Meclis tarafından kabul edilecek. Bakanlar Kurulunun Meclis'e sevk edeceği bir doküman olduğu için son kertede karar takibi de siyasidir. Özel ihtisas komisyonlarında işte farklı siyasal, toplumsal kesimlerin beklentilerini karşılayalımdan ziyade en azından onların beklentilerini dinleyelim, öğrenelim ve bunları uygun olduğu noktaya kadar yansıtalım şeklinde bir yaklaşım var. (GYK-4)

1923-1950 arası Devleti kuranların iş başında bulunduğu yıllar, 1951-1960 yılları Demokrat Parti yılları ve 1960 sonrası beş yıllık kalkınma planlarının başladığı dönemlerdir. 1960'tan sonra uygulanan politikalarda siyasi iktidara göre şekil alındığı gözlemlenmektedir. (GYK-5)

Planlamanın en büyük enstrümanı biliyorsunuz özel ihtisas komisyonlarıdır. Özel ihtisas komisyonlarına o konu ile ilgili kim varsa çağrılır. Yani konu sanayi ise odalar çağrılır, borsalar çağrılır. Eğitim ise sendikalar çağrılır, ilgili üniversiteler çağrılır, tabandaki bütün bilgiler alınır. (GYK-6)

Hiç bize patronlarımızın, şunu yaz, bunu yaz dediğini duymadım. Hükümete iyi gözükmek gibi bir şey var, uzmanın olmasa da yöneticinin şirin gözükmek gibi bir mecburiyeti var… Hükümetten şunlara uyulması diye bir talimat gelirse, yapacağı bir şey yoktur. Siz danışma organısınız. Hükümetin üzerinde değilsiniz. Demokratikte olmaz bunlar ama hiçbir zaman bir siyasal tercihi görmedik açıkçası ama bir hükümetin eğilimini de yansıtır… (GYK-6)

Plan yapılırken… hükümetin de diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da, sivil toplum örgütlerinin de, bütün üniversitelerin de görüşleri alındığı için tam bir katılım sağlanıyor. (GYK-7)

Plan taslağı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunuluyor, orada iktidar ve muhalefet herkesin görüşü buraya yansıyor. (GYK-7)

Kalkınma planları hazırlanırken özel ihtisas komisyonları kuruyoruz. Geçtiğimiz dönemde hatırladığım kadarıyla 95 özel ihtisas komisyonu kuruldu. Her alanda yükseköğretim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik öğretim, genel ortaöğretim ve yaygın eğitim gibi. Buraya kimler katılır? Eğitim ile ilgili birimler gelirdi. Onlar DPT'nin koordinasyonunda çalışarak her bir alanda eğitim sorunlarını belirler ve neler yapılması gerektiği konusunda da önerilerini getirirler. (GYK-8)

Özel ihtisas komisyonları katılımcılık ilkesi içinde hazırlanıyor. DPT'nin bunlardan yararlanmak ya da yararlanmamak gibi bir seçeneği var. İsterlerse oradaki ilkelerden veya önerilerden kalkınma planına koyabilir, isterse koymayabilir. Genelde kalkınma planlarına hazırlık olarak yapılan bu özel ihtisas komisyonları raporları planlar için birer veri kaynağıdır. Bu veri kaynaklarını kullanarak siz insangücü planlaması yaparken eğitimde öğretmen ihtiyacını, yönetici ihtiyacını, okul ihtiyacını, laboratuvar ihtiyacını belirleyebilirsiniz. (GYK-8)

Özel ihtisas komisyonları her kesimi temsil ediliyor. Kamu kesimi var, üniversiteler var, özel kesim var, sendikalar var, bir de dernekler, vakıflar var, eski eğitimciler çağrılıyor. (GYK-8)

Türkiye'deki siyasal iktidarlar yaptırım gücü açısından sizin yapmış olduğunuz bağımsız ekonomik çalışmaları bir noktada sınırlandıran bir otorite ve güce sahiptirler. Herhangi bir şekilde onların hükümet programlarında yer almayan öngörülmeyen hedeflerin sizin hedeflerinizle çatıştığı takdirde baz alınacak hadise siyasi iktidarın öngörmüş olduğu hedeflerdir. (GYK-9)

Özel ihtisas komisyonlarına herkes çağrılıyordu. Bir tek siyasi iktidar değil. O yüzden onların görüşleri dikkate alınarak yapılıyordu. Burada çıkan görüşler gerekli süreçten geçtikten sonra hükümetin de kabul ettiği bir doküman oluyordu. Meclis'ten geçtiği için kanun hükmünde oluyordu. O anlamda tek bir siyasi partinin değil Meclisteki tüm siyasi partilerin birlikte karar verdiği bir doküman oluyordu. (GYK-10)

DPT/KB'nin uzun yıllar boyunca eğitim planlaması kapsamında yaptığı çalışmalar kaynak planlamasına yönelik çalışmalardır. Bu kaynak dağılımında siyasal iktidarın istekleri kaynak dağılımında etkili olmaktadır.

Bunun yanında özel ihtisas komisyonlarına çağırılan üyelerin toplumun farklı kesimlerini temsil ettiği düşünüldüğünde bu farklı kesimlerin görüşlerinin plana yansıtılacağı şeklinde düşünceler olabilir. Ancak özel ihtisas komisyonlarına üye belirlenirken çağırılan üyelerin, çıkması istenen görüşü destekleyecek üyelerden oluşturulması bu komisyonun işlevselliği konusunda kaygılar uyandırmaktadır. Ayrıca özel ihtisas komisyonu raporlarının plana olduğu gibi yansıtılmaması, bu raporların sadece uzmanlara fikir vermesi açısından kullanılması planın katılımcılık ilkesini zayıflatıcı bir faktör olarak karşımızda durmaktadır.

DPT'de uzmanların çalışmalarına yönelik uzmanın amirleri tarafından bir yönlendirme ve dayatmanın yapılmadığı görüşme yapılan kişilerin çoğu tarafından belirtilmektedir. Ancak yöneticilere hükümet tarafından bazı yönlendirmelerin yapıldığı, talimatların verildiği ifade edilmektedir. Genel olarak plan çalışmalarına yönelik hükümetten DPT'ye talimat verildiğinde bu talimat yerine getirilmektedir. Ancak DPT'nin istemediği çalışmaları engellemeye, geciktirmeye yönelik bürokratik sabotaj gücü olduğu ifade edilmektedir.

Plan taslağı TBMM'de ele alındığında iktidar ve muhalefet herkesin görüşünün plana yansıtıldığı ifade edilmektedir. Ancak burada iktidarın tutumu ve milletvekili dağılımına göre güç dengesi TBMM'de herkesin görüşünün plana yansıtılması konusunda belirleyici etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'deki siyasal iktidarların yaptırım gücü açısından DPT'nin yaptığı bağımsız ekonomik çalışmaları bir noktada sınırlandıran bir otorite ve güce sahip olduğu mutlaktır. Hükümet programlarında yer almayan öngörülmeyen hedeflerin DPT'nin hedefleri ile çatıştığı takdirde siyasi iktidarın öngördüğü hedeflerin baz alınmaktadır.

4.12. Eğitim Planlamasında, Siyasal İktidar Dışında Başka Güçlerin Etkisinin Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisinin olup olmadığının belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "Eğitim planlamasında, siyasal

iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?" soruları sorulmuştur.

Eğitim planlamasında, hangi güçlerin etkisinin olduğuna ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir;

Uluslararası politikalara bakacak olursak, bir ülkenin en güçlü kaynağı ne ise rakipleriniz onun üzerinden oyun oynuyorlar. Bugün Irak, petrolü yüzünden bölünüyor. İran'da, Libya'da petrol üzerinden oyun oynanıyor. Bizim de genç nüfusumuz üzerinde oynarlar. Her zaman Birinci Plan'dan bugünküne kadar serisini size sayabilirim. Nüfusu nasıl eğitimsiz bırakırsın, nasıl eğitilmiş olanı yerinde istihdam etmezsin, nasıl eğitilmiş olanı beyin göçüne tabi tutarsın, sıfır maliyetle o ülkenin elinden alırsın. Nasıl insanlarını birbirleriyle uyumlu çalışamaz hale getirirsiniz… (GYK-2)

Milli Eğitim Bakanlığı'nda en fazla eğitim programları üzerine oyunlar oynandı. Bunun da sorumlusu AID'dir. AID, Türkiye için son derece zararlı bir kuruluştur. Türkiye daha NATO'ya girmeden Eylül 1952'de, ilk ön şartları 1949'da bu AID'nin kurulmasıdır. (GYK-2)

Dünya Bankası, AID, OECD bize diyorlar ki hep, meslek seçimini daha ileriki yaşlarda belirleyin…Meslek eğitimini daha ileriye atın dedikleri zaman 15 yaşın üzerindeki çocukların parmağını eğitemiyorsun, o parmaklar katılaşmış oluyor. Bunları hemen eğitip 13 yaşında işçi olarak koyalım mı? Hayır. Bunların ortaokullarını o şekilde planla ki ortaokullarında bu beceri eğitimleri ile çocukların parmakları işlesin, çalışsın, belli şeylere yatkın hale gelsin…Milli Eğitim Bakanlığı'na bu baskıyı yaparlar…Durmadan Hükümetin üzerinde "Sizin nüfusumuz çok fazla, insangücü gideriniz daha düşük olmalı. Yani ucuz işgücü kullanın, bir şeyi ucuza mal edin." diye bir baskı var…(GYK-2)

Esas olan müfredat planlamasıdır…AID şöyle bir şey yaptırdı. Meslek eğitimi programlarında bir "yapma becerisi" var bir de "uygulama becerisi" var. Torna, tesviye, elektronik gibi uygulama derslerinde bizim geleneksel olarak getirdiğimiz ve planların esas aldığı "yapma becerisi"dir. Bu beceride bir şeyin nasıl yapıldığı, yapılacağı öğretiliyor. Bunlar, gelmişler demişler ki artık sanayiler ilerledi teknoloji ilerledi, bunun yapılmasının nasıl olduğunu öğrenmek gerekli değil, bunun uygulamasını öğretin. Yani bunları nasıl monte edersin, yani yapma bilgisi değil de uygulama bilgisi diyorlar buna. Bu çok teknik bir bilgi. Ben seneler sonra öğrenebiliyorum bunu. Bunun sanayi üzerinde muazzam bir etkisi oldu. Yapma becerileri olan ustalar kendileri atölyeler açarken iş kurarken, bütün bu malzemenin ithalatçısı oldular. Adam kendi sanayiinin malını buraya satmak için böyle bir yöntem uyguladı ve bunu Milli Eğitim Bakanlığı içinde uyguladı…Küçük sanayi Türkiye'nin iş kurabilen sanayii idi. Şimdi küçük sanayi parça ithal edip montaj yapıyor…burada müfredat planlaması da çok önemli bu müfredat planlaması tartışılırken buralarda uzmanların bulunması lazım bunların sonuçlarının nereye gidebileceğinin tartışılması lazım. (GYK-2)

Dünya Bankası açık, AID dolaylı olarak, OECD dünya eğitim politikalarını yönlendirme işine soyunmuştur. Bunu şu anda uluslararası imtihanlar vasıtasıyla yapıyor. OECD, PIRLS (Progress in International Reading Literacy

Study-Okuma Yeteneğinde Uluslararası Gelişme İncelemeleri), TIMMS (Trends in International Mathematics and Science Study-Fen Bilgisi ve Matematik Öğretiminde Uluslararası Eğilimler), PISA (Program for International Student Assesment-Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) gibi uluslararası imtihanları yapıyor. Bunu nasıl yapıyor? Öğrencileri nasıl seçiyor? Bilemiyorsun. Mesela Çin buraya gidecek öğrencileri kendisi seçiyor. Buraya geliyorlar, bu öğrencileri kendileri seçiyorlar. Ondan sonra da diyorlar ki sen eğitim politikanı şöyle değiştir, müfredatını böyle değiştir. Yani, müfredat içeriklerini, çocuklara kazandırılacak hedefleri OECD vermeye başladı… müfredat planlaması çok önemli. Çünkü çocuğun alacağı eğitimin niteliğini belirleyemedikten sonra, fiziksel planlamanın o kadar da önemi yok. (GYK-2)

Eğitim planlamasında, hangi güçlerin etkisinin olduğuna ilişkin GYK-2 tarafından;

Uluslararası rekabet çerçevesinde rakipler bir ülkenin en güçlü kaynağını zayıflatmaya yönelik sürekli olarak çaba göstermektedir. Türkiye'nin de genç nüfusu sahip olduğu en güçlü kaynağı olduğu için rakipler tarafından bu genç nüfusun eğitimsiz bırakılması, eğitim almışların yerinde istihdam edilmemesi ve beyin göçü ile başka ülkelere gitmesi sağlanmaktadır. Bu çalışmalar AID (Agency for International Development-Uluslararası Kalkınma Örgütü), OECD, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar kullanılarak yapılmaktadır. Bu kuruluşların ülkemizin eğitim politikalarına yönelik yönlendirmeleri sonucunda mesleki eğitime daha geç yaşta geçilmesinin sağlandığı, bu nedenle meslek için gerekli olan ve erken yaşta kazandırıldığında daha verimli olan parmak becerileri öğrenciye zamanında kazandırılamamaktadır. Geç yaşta meslek eğitimine yönlendirmeden dolayı maliyet artmaktadır. Ayrıca bu kuruluşlar tarafından ülkemizin üretim politikasına yönelik "sizin nüfusunuz fazla siz ucuz işgücü kullandığınızda üretim maliyetiniz daha az olur ve daha çok kazanırsınız" şeklinde telkinlerin yapıldığı, meslek eğitimi programlarına girdiler yapılarak "yapma becerisi" (bir şeyin nasıl yapılacağının, üretileceğinin öğretildiği beceri) yerine "uygulama becerisi"nin (üretilen parçaların nasıl monte edileceğinin öğretildiği beceri) dahil edildiği, uluslararası düzeyde uygulanan PIRLS, TIMMS, PISA gibi sınavların sonuçlarına göre ülkelerin eğitim programlarına girdilerde bulunulduğu belirtilmektedir.

GYK-2 tarafından ifade edilen AID, Dünya Bankası ve OECD tarafından ülkelerin eğitim politikalarına girdiler ve yönlendirmelerin yapılması konusunda Sezen (1999) tarafından Türkiye'de 1980 sonrası planlama sürecinde DPT'nin rolü edilgenleşirken IMF ve Dünya Bankasının sürecin etkin aktörleri oldukları ifade edilmektedir. Ayrıca Perkins (2005) tarafından da Dünya Bankası ve Amerika Birleşik

Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID)'nın azgelişmiş ülkeler üzerindeki etkisi, yönlendirmesi, onların kaynaklarını bir takım güç odaklarının lehine kullanmaları detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

GYK-2 tarafından ifade edilen uluslararası kuruluşlar tarafından ülkemizin genç nüfusunu daha eğitimsiz bırakarak rekabet gücümüzü düşürmek amacıyla erken yaşta başlanılması gereken meslek eğitiminin daha geç yaşta başlaması konusunda tam tersi görüşlerde alanyazında bulunmaktadır.

Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında bir güç olarak bürokrasinin etkisinin olduğu GYK-4 tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Buna bürokrasi diyebiliriz. (GYK-4)

4.13. Görüşülen Kişilerin DPT'de Görev Aldığı Dönemdeki Eğitim Planlama Süreci ile Bugün DPT/KB'deki Eğitim Planlama Sürecine İlişkin Bulgular

Görüşülen kişilerin DPT'de görev aldığı dönemdeki eğitim planlama süreci ile bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecinin belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? (Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)" sorusu sorulmuştur.

DPT'de eğitim planlama çalışmalarında görev alanların geçmişteki eğitim planlama süreci ile şimdiki eğitim planlama sürecini karşılaştırmalarına ilişkin;

> *Şimdi bizim zamanımızdaki planlama süreci, girdi çıktı tablolarına oturan her şeyin sayısallaştırılmış olduğu insangücü planlaması, ona dayalı eğitim planlaması buna dayalı istihdam planı vermek şeklinde oluyordu. Maliyet yarar analizleri kullanıyorduk. 1994 yılından itibaren stratejik planlamalara geçtik. Stratejik planlamada daha çok kurumların katılımı var ve kendi stratejik plan bürolarında hazırlayıp DPT'ye getiriyorlar. DPT'de üst koordinasyonu yapılıyor. (GYK-2)*

Planlamanın yaşadığı değişim eğitim planlamasında da kendini göstermektedir. İnsangücü planı, istihdam planı ve eğitim planlaması birbirine bağlı bir şekilde yapılırken 1994 yılından itibaren stratejik planlamaya geçilmesiyle her kurum kendi planını kendi hazırlar duruma gelmiştir. DPT'nin de bu stratejik planların üst koordinasyonu yapar duruma geldiği GYK-2 tarafından ifade edilmiştir.

> *Tabi kurumsal bir gelenek vardı. O şimdi giderek bürokratikleşiyor. Bizde çok daha özgürdü. Özel ihtisas komisyonlarında ya da toplantılarda edindiğim bilgilerin verdiği cesaretle patrona karşı direnirdiniz. Şimdi bakanlık yapısı içinde bu direnç azalmıştır diye bir tahminim var benim. (GYK-6)*

Eskiden var olan kurumsal geleneğin şimdi giderek bürokratikleştiği, eskiden DPT'nin daha özgür olduğu, uzmanların özel ihtisas komisyonları ve toplantılarda edindiği bilgilerin cesaretiyle görüşleri konusunda patrona (amirine) direndiği, şimdi Kalkınma Bakanlığı'nda bu direncin azaldığı GYK-6 tarafından ifade edilmiştir.

Bizim zamanımızda 5018 sayılı Kanun'un getirmiş olduğu orta vadeli program çok yıllı bütçeleme, çok yıllı programlama dönemi yoktu. Biz yıllık planlama ve programlama çerçevesinde hareket ederdik. Şu anda ise çok yıllık plan ve program sürecine geçilmiştir. İkisi arasındaki ayrışmanın bu olduğunu düşünüyorum. (GYK-9)

Eskiden yıllık planlama ve programlama çerçevesinde hareket edildiği, 5018 sayılı Kanun ile orta vadeli program, çok yıllı bütçeleme, çok yıllı programlama sürecine geçildiği, eski ile şimdi arasındaki en büyük ayrışmanın bu olduğu GYK-9 tarafından ifade edilmiştir.

Genelde süreç aşağı yukarı aynı şekilde devam ediyor. Bu anlamda bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum. (GYK-10)

Eğitim planlaması sürecinde geçmiş dönem ile şimdiki dönem arasında herhangi bir fark olmadığı, sürecin aynı olduğu GYK-10 tarafından ifade edilmiştir.

4.14. Görüşülen Kişilerin İyi Bir Eğitim Planlamasının Yapılabilmesi İçin Önerilerine İlişkin Bulgular

Görüşülen kişilerin iyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerilerinin belirlenmesine yönelik görüşülen kişilere "İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?" sorusu sorulmuştur.

İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi ilişkin görüşme yapılan kişiler tarafından aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Eğitimin, daha doğru ifadesiyle maarifin, irfan hayatının bir numaralı meselesi iyi öğretmen yetiştirmektir. İyi öğretmenin olmadığı yerde iyi bir eğitim sistemi dünyada olamaz. İyi öğretmen yetiştirmek için, iyi öğretmen yetiştiren müesseselerin olması lazım. Türkiye'nin son 30-40 yıldır eğitim sahasında esas kaybı budur. Türkiye öğretmen okullarını tasfiye etmiştir. 1970'lerin sonlarındaki siyasi rekabete kurban edilmiştir. Öğretmen okulları, eğitim enstitüleri, öğretmen yetiştiren mektepler, daha sonra Yükseköğretim Kurulu uygulaması esnasında da belki Yükseköğretim Kurulu'nun en yanlış boyutu budur. Öğretmen yetiştiren yüksek mektepler, Milli Eğitim Bakanlığı içerisinden alınıp yükseköğretim içine dahil edilmiştir. Bu tarihi bir hatadır ve el'an düzeltilmeyi bekleyen bir hatadır. (GYK-1)

İyi öğretmen yetiştirmenin eğitimin en önemli meselesi olduğu, iyi öğretmen yetiştiren müesselere sahip olunması gerektiği, öğretmen yetiştiren okulların 1970'lerin

sonunda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinden Yükseköğretim Kurulu bünyesine alındığı, bu hatanın en kısa zamanda düzeltilmesi gerektiği GYK-1 tarafından ifade edilmiştir.

Doğru bir eğitim planlaması için elbette insangücü ihtiyaçlarının dikkate alınması lazım. Bu insangücü ihtiyaçları içinde, her ülke için hayati ehemmiyete haiz bir takım meslekler vardır. Hukuk eğitimi, tıp eğitimi, öğretmen yetiştirme ve güvenlik sektörü. Bu sektörlerde toplumsal hayatın doğru dürüst cereyan edebilmesi için bu mesleklerde behemahal dünya standartlarında, mümkünse dünya standartlarının da üzerinde eleman yetiştirilmesi lazımdır. (GYK-1)

Doğru bir eğitim planlaması için insangücü gereksinimlerinin dikkate alınması gerektiği, her ülke için önem taşıyan hukuk, tıp, öğretmen yetiştirme ve güvenlik personeli (asker, polis vb.) eğitiminin dünya standartlarında ya da üzerinde verilmesi gerektiği GYK-1 tarafından ifade edilmiştir.

Hiç bir kamu binası bir ülkede mektep binalarından ana okulundan üniversiteye kadar daha kaliteli, daha vasıflı, mimari olarak daha hoş, daha kullanışlı olmamalı. En iyileri olmalı mektep binaları... Apartman dairelerinde okul olmaz, bahçesi olmayan okul olmaz. Okullar apartman bloklarının, yüksek binaların, sadece gölgesinde değil adeta ayağı altında ezilmişçesine, minnacık, onların arasında fiziken zavallı görünümde yapılar olmaktan çıkarılmalıdır. İmajları küçümsememek lazım. İnsanoğlu birtakım şeyleri sembollerle düşünür, imajlarla değerlendirir ve o minvalde de ona bir değer atfeder. (GYK-1)

İmajları küçümsememek gerektiği, en nitelikli binaların okul binaları olması gerektiği, okulların apartman bloklarının, yüksek binaların, sadece gölgesinde değil adeta ayağı altında ezilmişçesine, küçücük, onların arasında fiziken zavallı görünümde yapılar olmaktan çıkarılması gerektiği GYK-1 tarafından ifade edilmiştir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun, mezunları mezun oldukları konularda çalıştırma yönünde bir sistem kurması, bu konuda bilinç oluşturması ve öyle ucuz işçilikle olamayacağını anlaması gerekir. (GYK-2)

Bu kadar çok üniversite açmanın bir faydası yok. Özel üniversiteler para kazanabilmek için talebin çok olduğu konularda, programlarda açıyorlar ve buralarda insangücü artırıyor. Dolayısıyla burada yapmış olduğunuz insangücü planlamasının da bir faydası kalmamıştır. Onu Yükseköğretim Kurulu kendi iç planlaması ile yapabilir. Açılacak bölümler için bir takım şartları ortaya koyabilir. (GYK-2)

Öğrencinin aklına koyacağımız hedefler konusunda çok dikkatli olmamız lazım. Bugün yapılan araştırmalarda öğrencinin % 70'i yurt dışında iş bulma derdinde…Türkiye olarak yaptığımız yatırımı kolay kaybediyoruz. (GYK-2)

Eğitimin tek tip olması, içeriğinin ve kazandırdığı becerilerin başka ülkelere benzemesi bunlar bize rekabet gücü kazandırmaz. Rekabet gücü farklılıktan doğar…Bizde çağdaş eğitim adı altında tek tipleştirme var…Uygulamanın sevk ve idaresi planlamadan daha önemli. (GYK-2)

Eğitimin çıktılarının yani mezunların yerinde istihdamı eğitim planlamasının sağlıklı işleyebilmesi için önem taşımaktadır. Bu nedenle, mezunların yerinde istihdamına yönelik özendirme sistemi kurulması gerekliliği bulunmaktadır.

Günümüzde çok fazla üniversite açılmasının insangücü planlamasını anlamsız hale getirmektedir. Yükseköğretim Kurulu'nun bölümlerin açılmasına yönelik kendi iç planlamasını yapmalıdır.

Araştırmalara göre öğrencilerin % 70'inin yurt dışında iş bulma hedefinin olduğu, beyin göçüyle yapılan yatırımların kaybedildiği, yetiştirdiğimiz insanların beyin göçüyle yurt dışına gitmesini engellemek için ülkemizdeki araştırma koşullarının ve olanaklarının artırılması gerekliliği bulunmaktadır.

Gerçekçi, uygulanabilir, hedefleri yerinde bir planı hazırlamak önemli bir konudur. Ancak İyi bir plan hazırlamaktan çok planın uygulamaya geçirilmesi çok daha önemlidir.

Ayrıca bireysel yetenek ve farklılıkları dikkate almayan, herkese tek tip eğitimi öngören bir sistemin başarılı olmayacağı, ülkenin rekabet gücüne katkı sağlamayacağı, çocukların sahip olduğu kıvrak zekayı dikkate alarak onların yaratıcılıklarını geliştirecek şekilde eğitim verilmesi gerektiği GYK-2 ve GYK-5 tarafından ifade edilmiştir.

Kaynaklar sınırlı olduğu için kaynakları dengeli dağıtmanız lazım. (GYK-3)

Kaliteden ödün vermemek lazım...Her ile üniversite yapmak önemli değil. İnsanları gönderirsiniz ama istediğiniz kalitede yetiştiremiyorsanız, istediğiniz kadar üniversite yapın. (GYK-3)

Sınırlı kaynakların dengeli dağıtılması gerektiği ve kaliteden ödün verilmemesi gerektiği, çok sayıda üniversite açmanın niteliği artırmadıktan sonra bir faydasının olmadığı GYK-3 tarafından ifade edilmiştir.

Veriye dayalı çalışma alışkanlığının kazanılmasının önemli olduğu GYK-4 tarafından şöyle ifade edilmiştir. "En önemli önerim veriye dayalı çalışma alışkanlığının kazanılması, bunun benimsenmesidir."

Eğitim planlaması yapacak kişinin birçok alanı ve sektörü bilmesi gerekir. DPT'deyken de eğitim planlamasını, eğitim planlaması formasyonu olmayan kişilerin yaptığını söylerdik. Eğitim fakültesi mezunu, eğitim bilimleri formasyonu olan birisinin yapmasında fayda var ama Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde de ekonominin iyi öğretilmesi lazım, sosyolojinin iyi öğretilmesi lazım. Biraz bu konuda Eğitim Bilimleri Fakültesi programlarını yetersiz kabul ediyorum. Ben ekonomide mastır ve doktora yaparak bazı eksikliklerimi giderdim. Eğitim planlaması yapacak olan kişinin bu formasyonu alması lazım.

Eğitim Bilimleri Fakültesi bu konuda çok kararsız. Zannediyorum eğitim planlaması lisans programı artık yok. Yani şimdi lisans bölümlerinin kapanması bir eksiklik olsa da adı sürekli değişiyordu. Mesela eğitim yönetimi teftişi planlaması, eğitim yönetimi ve ekonomisi, eğitim planlaması ve ekonomisi böyle devamlı isim değiştiriyor. Bu ileri yıllarda iş hayatında bir muadilat sorunu, bir eşdeğerlik sorunu yaratıyordu. Yani o konuda Eğitim Bilimleri Fakültesi de kararsız. Burada bir özeleştiri yapmakta da fayda var. (GYK-6)

Eğitim planlamasının DPT'den önce Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nda yapılması lazım. Çünkü onlar bu sektörün içindeler, oradan çok iyi dokümanların, önerilerin gelmesi lazım ki Planlama'da makro planlama yapsın. Milli Eğitim Bakanlığı'na son yıllarda kariyer uzmanlığı geldi. Ümit ediyorum ki daha da düzelmiştir. O yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'nda muhataplarınız iyi öğretmenlerdi. İyi fizik öğretmeni, iyi beden eğitimi öğretmeni, iyi müzik öğretmeni ama bunlar eğitim planlamacısı değil. Yani bunlar okulun sorunlarını hep yaşamış insanlar. O ili, ülkenin uluslararası küresel eğitim sorununu çözüp öneri getirecek düzeyde ya da ufukta kişiler değildi. Ben esas planlamanın bu kurumlarda yapılması gerektiğini düşünüyorum. DPT sadece çatı ve hedefler ortaya koysun. Detay planlamalarda Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nda yapılsın ama Milli Eğitim Bakanlığının da, Yükseköğretim Kurulu'nun da bu konuda örgütlenmesi lazım. Mevcut örgüt yapısı ile Yükseköğretim Kurulu'nda bunu çözmek mümkün değildir. Yani 200 tane üniversitenin olduğu ortamda Yükseköğretim Kurulu ne yapabilir? Orada güçlü bir genel sekreterlik organizasyonun oluşması lazım. Belki de yükseköğretim konusunda DPT çok sembolik bir görevde kalıp Yükseköğretim Kurulu bunu yürütebilir diye düşünüyorum. Milli Eğitim Bakanlığı da yapabilir. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Genel Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı'nın en prestijli noktasının o olması lazım ki bunu çözesiniz. Kızak makam olmaması lazım. Bunların özel uzmanlarının olması lazım. Yani iyi bir fizik öğretmeni buraya Strateji Geliştirme Dairesine geliyorsa, o strateji geliştiremez, o iyi bir fizik öğretmeni, başımın üstünde yeri var ama o olmaz, yapının değişmesi lazım, anlayışın değişmesi lazım. (GYK-6)

Eğitim planlaması yapacak kişilerin eğitimi, ekonomiyi ve sosyolojiyi iyi bilmesi gerekmektedir. Türkiye'de eğitim planlaması konusunda olması gereken, DPT'nin makro düzeyde hedefler belirlemesi, bu hedeflere yönelikte Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nun daha detaylı eğitim planları hazırlamasıdır. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nda planlama ile ilgili güçlü bir örgüt yapısı oluşturularak eğitim planlaması konusunda çalışma yapabilecek nitelikli personelin buralarda görevlendirilmesi gerekmektedir.

Sadece eğitim planlaması için değil her alanda, sağlıklı verilere sahip olmanız gerekir. (GYK-7)

Planlama disiplinler arasıdır. Planlamada her şey birbiriyle etkilidir. Örneğin, taşımalı sistemin yapılabilmesi için sizin iyi bir ulaşım ağına sahip olmanız lazım. Uzaktan eğitim yapılabilmesi için uzaktan eğitim teknolojilerine sahip olmanız gerekir…(GYK-7)

İyi bir planlama için sağlıklı veri kullanılması gerektiği, planlamanın disiplinlerarası olduğu, birbiriyle bağlantılı öğelerin birbirini etkileyeceğinin unutulmaması gerektiği GYK-7 tarafından ifade edilmiştir.

İyi bir planlama, iyi veri toplamakla olanaklı. Sayısal verilere dayalı planlama her zaman yapılabilir ama niceliksel planlama dışında bir de niteliksel planlama gerekiyor. (GYK-8)

Planın havada kalmaması için katılımcılık ilkesi doğrultusunda hedefler koyarsanız plan daha uygulanabilir oluyor. (GYK-8)

İyi bir planlama için sağlıklı veri kullanılması ve katılımcılık ilkesi doğrultusunda hedeflerin konulması gerektiği GYK-8 tarafından ifade edilmiştir.

Plan ne kadar iyi olursa olsun eğer uygulanmıyorsa bu çok anlam ifade etmiyor. Planlamanın uygulanabilmesi için sahiplerinin olması, izlenmesi, denetlenmesi, takip edilmesi, sahiplenilmesi, ona uygun hareket edilmesi gerekir. (GYK-10)

İyi bir planlama için katılımcı süreç çok anlamlı bir şey. Plan yapabilmemiz için mevcut durumu çok iyi anlayabilmemiz lazım. Mevcut durumu algılayabilmemiz için de her farklı görüşü öyle ki bir öğretmen görüşü bile, yaşadığı sorun bile çok mikro gelebilir ama o bile zaman zaman sizin planlamadaki yönünüzü değiştirebilir…Hedefin kaynakla bağlantılı olması lazım. Politik, teknik, finansal olarak ayakları yere basmayan planın uygulanma şansı yok. (GYK-10)

Plan ne kadar iyi olursa olsun eğer uygulanmıyorsa bunun çok anlam ifade etmediği, planın uygulanabilmesi için sahiplerinin olması, izlenmesi, denetlenmesi gerektiği, iyi bir planlama için katılımcı sürecin önemli olduğu, planın politik, teknik ve finansal olarak ayakları yere basması gerektiği GYK-10 tarafından ifade edilmiştir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar ve bu çerçevede Türkiye'de eğitim planlaması uygulamalarına ilişkin öneriler yer almaktadır.

Araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmalarında görev almış/alan uzmanların, uzman yardımcılarının, yöneticilerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar alt amaçlar altında tek tek ayrıntılı olarak verilmiştir.

Araştırma sonuçlarından hareketle eğitim planlaması çalışmalarına yönelik geliştirilen öneriler bu bölümün içinde ayrı başlık altında ele alınmıştır.

5.1. Sonuçlar

Bu başlık altında, araştırma amaçları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

5.1.1. Eğitim Planlamasında Görev Alan Personelin Aldığı Eğitime İlişkin Sonuçlar

DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmaları esas olarak uzman statüsündeki personel tarafından yürütülmektedir. Bu uzman personelin eğitim alanında lisans ya da lisansüstü eğitim mezunu olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Eğitim planlaması çalışmalarında görev alan ve bu araştırma kapsamında görüşme yapılan personelin DPT/KB'de müsteşar yardımcısı, müsteşar danışmanı, genel müdür, şube müdürü, daire başkanı, uzman, uzman yardımcısı olarak görev yaptığı belirlenmiştir. Bu personelin eğitim planlaması çalışmalarında görev alma süresinin en az 4.5 en çok 30 yıl olmak üzere ortalama 14 yıl olduğu belirlenmiştir.

DPT/KB'de eğitim planlaması çalışması yapanlara yönelik eğitim, eğitim planlaması konularında sistematik bir eğitim etkinliği bulunmamaktadır. Eğitim planlaması çalışmalarında görev alacak uzmanlar, uzman yardımcılığı döneminde göreve ilk başladıklarında bütün sektörlerde çalışacak diğer uzman yardımcıları gibi ortalama bir buçuk-iki ay süreyle bir hizmet içi eğitim almaktadırlar. Bu hizmet içi

eğitimde; Türkiye'nin önemli kuruluşları, önemli projeleri konusunda bilgiler verilmekte, yerinde incelemeler yapılmakta, DPT/KB'nin işleyişi anlatılmaktadır.

DPT/KB'de plan çalışmalarında görev alanların yetişmesinde usta-çırak ilişkisi en önemli etkendir. Uzman yardımcısı, deneyimli bir uzmanla beraber çalışarak usta-çırak ilişkisiyle işleri öğrenmektedir.

DPT/KB'de göreve başlayan uzman yardımcısının, çalıştığı alanla ilgili tez hazırlama zorunluluğu bulunmaktadır. Sıkı bir şekilde izlenen tez hazırlama etkinliği, uzman yardımcısının yetişmesinde önemli bir etken olarak görülmektedir. Tezini başarıyla tamamlayan uzman yardımcısı, uzman olmaktadır.

Uzman yardımcılarının yurt içinde ve yurt dışında yüksek lisans eğitimi almaları için olanak sağlanmakta, yabancı dil düzeyi yetersiz olanlar olanaklar ölçüsünde yurt dışına yabancı dil eğitimine gönderilmektedir. Uzman yardımcısı ya da uzman isterse ve bütçe olanakları doğrultusunda eğitim planlamasına yönelik yurt dışında eğitimlere gönderilebilmektedir. Uzman/uzman yardımcılarının eğitim ile ilgili seminer, konferans, toplantı gibi etkinliklere katılımlarına önem verilmektedir. Özellikle bu tür bilimsel etkinliklere katılım uzman yardımcısı ve uzmanın bireysel ve mesleki gelişimi açısından oldukça önemli görülmekte, personel katılım için sürekli özendirilmektedir.

DPT'nin sahip olduğu iklim ile personelinin bireysel ve mesleki gelişimine katkı sağladığı, bu yönüyle personel tarafından DPT'nin bir okul gibi algılandığı belirlenmiştir.

Planlama çalışmalarında uzman çok özel bir yere sahiptir. Geçmiş dönem planlamalarında uzman, görüşünü üstlerine karşı çok etkin bir şekilde savunurken DPT/KB'nin şimdiki konumunda bürokratik bir yapıya büründüğü için bu durumun değiştiği, uzmanın üstlerine karşı daha az direnç gösterdiği belirlenmiştir.

DPT/KB'de iyi bir eğitim planlaması için uzmanın eğitim ile ilgili temel bilgilerin yanında çok iyi bir ekonomi ve sosyoloji bilgisine sahip olması büyük önem taşımaktadır.

5.1.2. Eğitim Planları Yapılırken İzlenen Sürece İlişkin Sonuçlar

Plan hazırlıklarına planın yürürlüğe girmesinden bir buçuk yıl önce yayınlanan Başbakanlık Genelgesinin ardından başlanmaktadır. Plan ortalama bir yıllık bir süreçte hazırlanmaktadır. DPT/KB'de eğitim planlaması çalışmaları ortalama sekiz-dokuz kişi ile yürütülmektedir.

Eğitim planı hazırlama sürecinde diğer sektörlerin planlama sürecinden farklı bir uygulama yapılmamaktadır. Plan hazırlama süreciyle ilgili varolan ve tüm sektörler için geçerli olan süreç izlenmektedir.

Kalkınma planı içinde yer alan ve kalkınma planının parçalarını oluşturan sektör planları bağımsız bir plan olarak hazırlanmamaktadır. Kalkınma planındaki bütün parçalar birbirleriyle ilişkili olduğu için DPT/KB'de kalkınma planı bir bütün olarak görülmektedir. Dolayısıyla eğitim planlaması da kalkınma planı içinde ayrı, bağımsız bir parça olarak değil büyük planın (kalkınma planının) bütünleyicisi olarak görülmektedir.

Kalkınma planında belirtilen büyüme hedefine ulaşabilmek için sektör bazında büyüme hedefleri belirlenmektedir. Kalkınma planı ile ilgili büyük ölçekli (makro) genel hedefler ve politikalar daire başkanı ve daha üst düzeydeki yöneticiler tarafından belirlenmektedir. Bu hedefleri gerçekleştirebilmek için gereksinim duyulan insangücünü yetiştirmek amacıyla eğitim planlaması yapılmaktadır.

Eğitim planlaması yapılırken hedefler ve mevcut durum göz önünde bulundurularak genel politika saptaması ve kaynak dağılımı yapılmaktadır. Kaynak dağılımında yatırım ödeneğini DPT/KB planlamaktadır. Ödenek planlaması yapılırken belirlenen hedefler ve bir önceki yıl verilen ödeneğin kullanılma durumu dikkate alınmaktadır.

DPT/KB eğitim planlamasına büyük (makro) ölçekte bakılmakta, eğitim programları üzerinde durulmamaktadır. İl, ilçe düzeyindeki planlama çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Eğitim planlaması çalışmalarında kullanılan veriler TÜİK'ten alınmaktadır.

Eğitim planlamasının üç önemli adımı bulunmaktadır. Birinci adımda; insangücü planlamasına yönelik TÜİK kanalıyla hanehalkı işgücü araştırmaları yaptırılarak işkollarında hangi işgücüne gereksinim olduğu belirlenmektedir. İkinci adımda, gelecekte yatırım yapılacak işkolları belirlenerek gereksinim duyulacak işgücünün sayısı ve alanları ortaya çıkarılmaktadır. Üçüncü adımda; eldeki işgücü sayıları, gelecekte gereksinim duyulacak işgücü sayıları ve eldeki kaynak durumu dikkate alınarak, hangi alanlarda, hangi sayıda işgücünün, hangi okullardan, ne zaman mezun edileceğine ilişkin hedefler belirlenmektedir. Hedefler belirlenirken planın aktörleri kendisini daha fazla zorlasın, o dönemde daha fazla kalkınma meydana gelebilsin diye olması gerekenden daha yüksek hedefler belirlenmektedir.

Eğitim planlaması sürecinde Endüstri Mühendisliğinde bir karar verme ve çalışma modeli olarak kullanılan PERT şeması kullanılmaktadır. Çalışmaların kimin tarafından ne zaman hazırlanacağı ve sonuçlarının kime ya da hangi birime verileceği belirlenmektedir. Ayrıca, bir makro modelde girdi çıktı tabloları kullanılarak hangi sektörün malının çıkıp hangi sektöre girdi olacağı, hangi malların nihai mal olacağı ortaya konulmaktadır.

Kaynak dağıtımlarına ilişkin seçenekler oluşturulmakta, Yüksek Planlama Kurulu bu seçenekleri değerlendirerek hangisinin uygulanacağına karar vermektedir.

Eğitim planlaması çalışmalarına başlandığında; gereksinim duyulan nüfus istatistikleri (yıllara göre yaş dağılımları, kız-erkek yaş dağılımları, il-ilçe yaş dağılımları vb.) ve eğitim istatistikleri (öğrenci, bina, derslik, öğretmen, yönetici vb.) TÜİK'ten alınmaktadır. Bu istatistikler ve hedefler dikkate alınarak kaynak gereksinimi belirlenmektedir. Planlama için verilerin doğru ve güvenilir olması çok büyük önem taşımaktadır. Bu gerçekten hareketle görüşme yapılan kişiler tarafından TÜİK verilerinin doğru ve güvenilir olduğu özellikle vurgulanmıştır.

Eğitim planlaması çalışmalarında katılımcılığı sağlamak, eğitim sorunlarını ve çözüm önerilerini eğitim ile ilgili kurum temsilcilerinden dinlemek amacıyla özel ihtisas komisyonları oluşturulmaktadır. Bu komisyonlara eğitim ile ilgili tüm kurum ve kuruluşların temsilcileri katılım sağlamaktadır. Özel ihtisas komisyonları oluşturulurken farklı görüşlerin olmasına, komisyondan karar çıkmasını sağlayacak üyelerden oluşturulmasında DPT/KB'nin belirleyiciliği bulunmaktadır. Burada belirli bir görüşün oluşmasına yönelik üye belirlenmesi planlamanın gerçekçi bir şekilde yapılmasına gölge düşürmektedir. İlköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim vb. ayrı ayrı alanlarda özel ihtisas komisyonları toplanmakta, katılımcılar tarafından sorunlar, politika önerileri komisyona getirilmekte, konular katılımcılar tarafından demokratik ortamda tartışılmakta, kararlar oy çokluğuyla alınmaktadır. Komisyonlar, çalışmalarını rapor olarak yayımlamaktadır. DPT/KB'nin bu raporları plana olduğu gibi yansıtmak gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Plan çalışmalarında bu raporlardan yararlanılmaktadır. Planlama uzmanları bu komisyonlarda koordinatör ve gözlemci olarak görev almakta, oy hakları bulunmamaktadır. DPT/KB tarafından katılımcı plancılık anlayışı doğrultusunda geliştirilen "özel ihtisas komisyonu" uygulaması özgün ve kurumsallaşmış bir uygulama olarak görülmektedir.

Plan, uzmanlar tarafından hazırlandıktan sonra daire başkanı, genel müdür, müsteşar yardımcısı, müsteşar başkanlığında tek tek sektör sektör tartışılmakta, ardından hükümete sunulmaktadır.

5.1.3. Eğitim Planlaması Yapılırken Temel Alınan Model Konusunda Ulaşılan Sonuçlar

Görüşme yapılan kişilerin görüşlerine göre; DPT/KB'nin yaptığı eğitim planlaması çalışmalarında "İnsangücü Gereksinimi", "Toplumsal İstem" ve "Maliyet/Yarar" modellerinin dikkate alındığı belirtilmekte, "İnsangücü Gereksinimi" modelinin ağırlıklı olarak kullanıldığı vurgulanmaktadır. DPT'nin kurulduğu dönemlerden günümüze kadar "İnsangücü Gereksinimi" modelinden "Toplumsal İstem" modeline doğru ağırlığın değiştiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak 1980'lerden itibaren neoliberalizmin güç kazanmasıyla beraber insangücü gereksinimi modelinin güç kaybetmesi, özellikle yükseköğretimde vakıf üniversitelerinin sayısındaki artışın "İnsangücü Gereksinimi" modelinin kullanılımını güçleştirdiği belirtilmektedir.

"İnsangücü Gereksinimi" modelinin eğitimin her kademesi için uygulanmadığı, bu yönteme ağırlıklı olarak ortaöğretim ve yükseköğretimde başvurulduğu görülmektedir.

İnsangücü gereksinimi belirlenirken ilk önce sektörlerin (DPT'de tarım, madencilik, imalat sanayi, enerji, ulaştırma, hizmetler, konut, eğitim, sağlık, turizm ana sektör olarak kabul edilmiştir) yatırım gereksinimleri belirlenmekte, bu yatırımlar için gerekli olan insangücü belirlenmektedir. İkinci aşamada bu belirlenen insangücünün yetiştirilmesine yönelik eldeki kaynak ve olanaklar dikkate alınarak üniversite bölümleri ve kontenjanlar hesaplanmaktadır.

Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde üniversite sayısının az olması nedeniyle insangücü gereksinimi yöntemini uygulamanın daha sonraki dönemlere göre daha kolay olduğu belirtilmektedir. Eğitim ile istihdam arasındaki dengenin kurulamaması ve mesleki hareketliliğin yüksek olması, bütün meslekler için insangücü gereksinimlerinin tam olarak hesaplanamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren yükseköğretimde sağlık, eğitim ve teknik işgücü için "İnsangücü Gereksinimi" modelinin uygulanmasına devam edilmiş, diğer alanlar için "Toplumsal İstem" modeli kullanılmıştır. Kalkınma planları incelendiğinde Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında teknik alanda, sağlık alanında, eğitim alanında yetiştirilmesi gereken insangücü ihtiyaçları sayısal olarak

belirtilmiş, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Dokuzuncu ve Onuncu Kalkınma Planlarında insangücü ihtiyacına yönelik sayısal tahminde bulunulmadığı görülmüştür.

Ailenin, öğrencinin isteğini umursamadan onu, kendi isteği doğrultusunda meslek seçimine yönlendirmesi, öğrencinin üniversitede bölüm seçme konusunda arkadaşlarının etkisinde kalması (bu durum dönemlere göre farklı bölümlerde yığılmalar neden olmaktadır), köyden kente göç nedeniyle kentteki nüfusun eğitim talebinin artması, eğitim ile istihdam arasındaki dengenin kurulamaması ve mesleki hareketliliğin yüksek olması insangücü gereksinimlerinin tam olarak hesaplanamamasına neden olmuştur. Bu durumun eğitimde "Toplumsal İstem" modeli kullanılmasını artırdığı görülmektedir.

DPT'de "Maliyet/Yarar" modelinin projelerde dikkate alındığı ancak eğitim uygulamalarında bu yöntemin tüm teşkilat tarafından metodolojisiyle uygulanan bir yöntem olmadığı öğrenilmiştir.

5.1.4. Eğitim Planlaması Çalışmalarının Önceliklerinin Neler Olduğuna İlişkin Sonuçlar

Dünyadaki eğilimler, hükümetten gelen talimatlar, uzmanların yaptığı çalışmalar önceliklerin belirlenmesinde etkili olmaktadır. DPT/KB'de "aslolan uzman görüşüdür" anlayışının bulunmasına rağmen daire başkanı, genel müdür ve müsteşarın plana yönelik yönlendirmeleri olabilmektedir.

Meslek eğitimi ile teknik eğitime, bilgi toplumu oluşturmaya, nüfusun genel eğitim düzeyini yükseltmeye ve nitelikli eğitime her zaman öncelik verilmektedir. Kalkınma planlarında eğitime her zaman öncelik verileceğinin belirtilmesine karşın fazla sayıda sektöre öncelik verilmesi nedeniyle hiçbir sektöre gerçekten öncelik verilemediği görülmektedir.

5.1.5. Eğitim Planlarının Hedeflerinin Belirlenmesine İlişkin Sonuçlar

Görüşme yapılan kişiler kendilerine sorulan soruları cevaplandırırken öncelik ve hedefi aynı anlamda değerlendirerek soruya verilen cevabın bu soru için de geçerli olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle 4. alt amaç için geçerli olan değerlendirmeler bu alt amaç için de geçerlidir.

5.1.6. Plan Hedeflerine Ulaşılıp Ulaşılmadığının İzlenmesine İlişkin Sonuçlar

Belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı kalkınma planlarında ve yıllık programlarda takip edildiği DPT/KB dokümanlarında ve görüşme yapılan kişilerden

bazıları tarafından ifade edilmesine rağmen bunun sistematik bir şekilde takip edilmediği görülmektedir.

91 sayılı Kanun'da İktisadi Planlama Başkanlığı, Sosyal Planlama Başkanlığının tedbir ve uygulamalarını Koordinasyon Başkanlığı takip etmektedir. Yapılan düzenlemelerle Koordinasyon Başkanlığı kaldırılmış, iktisadi ve sosyal sektörlerle ilgili kurulan genel müdürlükler kendi uygulama sonuçlarını kendileri izler duruma gelmiştir.

Kalkınma planlarında niceliksel hedeflerin dışında kalan hedeflerin çoğunun temenni şeklinde ve somutluk düzeyinin çok düşük olması nedeniyle hedeflerin izlenmesinin sağlıklı bir şekilde yapılamadığı görülmektedir.

Kalkınma planları ve yıllık programların TBMM Kararı olması nedeniyle plan ve programlara konulan hedefler ve önlemlerin ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından izlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak bu izleme konusunda DPT/KB tarafından plan hükümlerini uygulamakla sorumlu devlet kuruluşlarına plan hedeflerine uyma konusunda herhangi bir uyarı, baskı ya da telkinde bulunulmamaktadır. Plan hedeflerini izleme konusunda etkin bir yöntem geliştirilmesine gereksinim bulunmaktadır.

Kaynak yetersizliğinin hedefe ulaşamama konusunda en önemli etkenlerden biri olduğu görülmektedir. Bunun yanında ekonomik kriz, coğrafi şartlar, iklim şartları, fiziki şartlar gibi öngörülemeyen faktörler plan hedeflerine ulaşamama sonucunu doğurabilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu personelinin sık değişmesi ve eğitim planlaması konusunda yeterli nicelikte ve nitelikte personelin kullanılmaması bu kurumlardaki eğitim planlaması çalışmalarının etkililiğini zayıflatmaktadır. Bu durum plan hedeflerine ulaşılamamasının önemli nedenlerinden birisi olarak görülmektedir.

Plan dönemi içinde hükümetin politika değişikliğine gitmesi önceliğin ve kaynakların plan haricinde başka alanlara kaydırılması, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda plan dışı okulların plana dahil edilmesi plan hedeflerini olumsuz etkilemektedir.

5.1.7. Eğitim Planlarının Hazırlamasında Yaşanan Güçlüklere İlişkin Sonuçlar

Milli Eğitim Bakanlığı'nda Bakan ve bürokratların çok sık değişmesi eğitim planlaması çalışmalarına olumsuz yansımaları olmaktadır.

Eğitim-istihdam dengesinin tam olarak kurulamamış olması eğitim planlaması çalışmalarını olumsuz olarak etkilemektedir.

DPT/KB'nin niceliksel verilere dayalı, somut hedeflere yönelik çalışma alışkanlığına sahip olmaması planın gerçekleşme düzeyinin ölçülmesinde önemli bir güçlük olarak görülmektedir.

Kalkınma planları hazırlanırken özel ihtisas komisyonu raporları dışında saha araştırmalarından yeteri kadar yararlanılmaması planın gerçekçiliği açısından önemli bir güçlük oluşturmaktadır.

Planda yazan hedef ve politikaların bir kenara bırakılarak onun dışında başka hedef, politika ve uygulamalara yönelinmesi planı hedefinden uzaklaştırmaktadır.

Eğitim planı hazırlanmasında mali kaynak en önemli güçlüğü oluşturmaktadır.

DPT/KB'nin hazırladığı kalkınma planları kamu için emredici de olsa da ceza enstrümanının olmaması planın uygulanmasındaki uygulama güçlüklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Plan hedeflerinin olması gerekenden daha yüksek belirlenmesi planın uygulanması ve hedeflere ulaşılmasında önemli güçlüklerden birisini oluşturmaktadır.

5.1.8. Eğitim Planlarında Belirlenen Hedeflere Yönelik İşlemlerin İzlenmesine İlişkin Sonuçlar

Görüşme yapılan kişiler kendilerine bu alt hedef ile ilgili sorulan soruları cevaplandırırken 6. alt amaca yönelik sorulara verilen cevapların kullanılmasını istemişlerdir. Bu nedenle 6. alt amaç için geçerli olan değerlendirmeler bu alt amaç için de geçerlidir.

5.1.9. DPT'nin KB'ye Dönüştürülmesinin Eğitim Planlama Sürecine Etkisine İlişkin Sonuçlar

Plan hazırlayan ve eşgüdümü sağlayan birimin daha üst düzeyde olması planlamanın başarısı açısından önem taşımaktadır. DPT'nin Kuruluş Yasası'nda Müsteşarlık olarak Başbakanlık bünyesinde kurulması bu mantık çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bakanlık seviyesi bir örgütlenmede yani diğer bakanlıklarla aynı düzeyde bir planlama örgütlenmesi ile kalkınma planı gibi çok kapsamlı bir planın oluşturulması, bu planın izlenmesi ve eşgüdümünün sağlanmasının oldukça güç olacağı görülmektedir. DPT Başbakan adına iş yaparken KB'ye dönüşümünün ardından diğer bakanlıklarla aynı statüye gelmiş, diğer bakanlıklar üzerindeki yönlendirme gücü azalmıştır. Bu durum da planın hazırlanmasını olumsuz etkilemektedir.

DPT'nin üst koordine makamı olması nedeniyle bütün devlet kurumlarının işleyişini çok iyi görebilmektedir. DPT'de görev yapan personel DPT'nin bu konumu

nedeniyle kendini iyi yetiştirebilme olanağı bulmakta, yurt içinde ve yurt dışında pek çok kuruluşta görev alabilmektedirler. "Bürokrasi fidanlığı" olarak adlandırılan DPT'nin, bu dönüşümün ardından bu özelliğini kaybedeceği vurgulanmaktadır.

Dünya Bankası'nın önerisiyle daha çok işletmeler tarafından yapılan stratejik planlamaya Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren geçilmiştir. Stratejik planlamaya geçildikten sonra kurumların etkisi daha çok artmış, devlet kuruluşları birbirinden ayrılarak kopuk hale gelmiştir. Bu durum da bütüncül bir plan oluşturmayı engellemektedir.

5.1.10. Eğitim Planları Yapılırken Siyasal İktidarın Etkisine İlişkin Sonuçlar

DPT eğitim planlaması kapsamında bir kaynak planlaması yapmaktır.

Planın hazırlık aşamasında toplanan özel ihtisas komisyonlarına toplumun tüm kesimlerden temsilciler çağrılmaktadır. Bu komisyonlar demokratik çalışma düzenine sahip olup kararlarını oy çokluğuyla almaktadırlar. Bu komisyonları toplamaktaki esas amaç farklı siyasal, toplumsal kesimlerin beklentilerini doğrudan karşılamaktan çok beklentilerin öğrenilmesi ve bunların uygun olduğu noktaya kadar plana yansıtılmasıdır.

Hazırlanan plan TBMM tarafından kabul edildiği için zaten siyasi bir nitelik taşımaktadır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan günümüze plan çalışmalarında uygulanan politikalar siyasi iktidara göre şekil almakta, onun etkisinde kalmaktadır.

5.1.11. Eğitim Planlarında, Siyasal İktidar Dışında Başka Güçlerin Etkisine İlişkin Sonuçlar

Plan, ilgili uzmanlar tarafından hazırlanmaktadır. Uzmana amirleri tarafından plana yönelik bir dayatma yapılmamaktadır. Ancak DPT/KB'ye hükümetten bir talimat geldiğinde bunlara uyulmaktadır. Hükümet programlarında yer almayan hedeflerin DPT'nin hedefleri ile çatıştığı durumda siyasi iktidarın öngördüğü hedefler dikkate alınmaktadır.

Uluslararası rekabet çerçevesinde AID (Agency for International Development-Uluslararası Kalkınma Örgütü), OECD, Dünya Bankası tarafından Türkiye'nin eğitim politikasına girdiler yapılmaktadır. Bu girdilerle genç nüfusun eğitimsiz bırakılması, eğitim almışların yerinde istihdam edilmemesi ve beyin göçü ile başka ülkelere gitmesi sağlanmaktadır. Bu kuruluşlar tarafından meslek eğitimi programlarına girdiler yapılmakta, bu girdiler üretim gücünün düşmesine neden olmaktadır. Meslek eğitimi

programlarına yapılan bu girdiler ile “yapma becerisi” (bir şeyin nasıl yapılacağının, üretileceğinin öğretildiği beceri) yerine “uygulama becerisi” (üretilen parçaların nasıl monte edileceğinin öğretildiği beceri) dahil edilmiş ve ekonominin özgün üretim gücü zayıflatılmış, montaj üretim artırılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma bulgularından yola çıkılarak eğitim planlaması uygulamalarının geliştirilmesine ve araştırmacılar tarafından yapılabilecek konulara yönelik ayrı ayrı öneriler geliştirilmiştir.

5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Araştırma bulgularından yola çıkılarak eğitim planlaması uygulamalarının geliştirilmesine ilişkin aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Kalkınma planlarında yer alan eğitim planlarındaki hedefler niceliğe dayalı ve somut olarak belirlenebilir.
2. Belirlenen hedefe yönelik kimlerin, hangi çalışmayı, nasıl ve ne zaman tamamlayacağı belirtilebilir.
3. Plan hedefleri belirlenirken eldeki kaynağa göre belirlenmesine dikkat edilebilir.
4. Hedefler daha gerçekçi belirlenebilir.
5. Katılımcılık ilkesi doğrultusunda oluşturulan özel ihtisas komisyonlarına eğitim ile ilgili tüm kesimlerden temsilcilerin çağrılmasına devam edilip, temsilcilerin belirttiği görüşler plana uygun bir şekilde yansıtılabilir.
6. Planda yer alan hedefler ve yapılacak işlemlerin daha sıkı takip edilmesine yönelik yöntemler bulunabilir.
7. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu’nda eğitim planlamasına yönelik yeterli nicelikte ve nitelikte personel çalıştırılabilir, bu personelin sık sık değişmesinin önüne geçilebilir.
8. Etkili bir eğitim sistemi içim eğitim-istihdam dengesi kurulmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
9. Eğitim planlaması yapılırken üniversitelerin veya araştırma kurumlarının desteğiyle saha araştırması yapılarak, araştırma sonuçlarına göre plana yön verilebilir.

10. Eğitim planlamasına yönelik yabancı kuruluşlar kanalıyla yapılan yönlendirmelerin bilincinde olarak eğitim planlaması çalışmaları yürütülebilir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırma bulgularından yola çıkılarak eğitim planlaması konusunda yapılabilecek araştırmalara ilişkin aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. AID (Agency for International Development-Uluslararası Kalkınma Örgütü), OECD, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların ülkelerin eğitim politikalarına ilişkin araştırmalar yapılabilir.
2. Türkiye'de Tıpta Uzmanlık Eğitiminin verimliliği ve sorunlarına ilişkin araştırmalar yapılabilir.
3. Kalkınma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nun eğitim planlaması çalışmalarında üstleneceği rollere ilişkin araştırmalar yapılabilir.
4. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nun eğitim planlaması çalışmaları araştırılabilir.
5. DPT'nin KB'ye dönüşümünün planlama çalışmalarına etkisine ilişkin araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Acı, Esra. (2005, Temmuz-Eylül). "Kalkınma" Sorunu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen İşlevi. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi*, Sayı 11, 25-35.

Adem, Mahmut. (2008). *Eğitim Planlaması.* Ankara: Ekinoks Yayıncılık.

Adem, Mahmut. (1982). *Kalkınma Planlarında Eğitimimizin Hedefleri ve Finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 109.

Adem, Mahmut. (1987). İnsangücü Planlaması. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* 143-160.

Akçay, Ümit. (2007). *Kapitalizmi Planlamak Türkiye'de Planlama ve DPT'nin Dönüşümü*. Ankara: Sosyal Araştırmalar Vakfı.

Akdağ, Bülent. (2011). *Bülent Akdağ'la Eğitime Felsefeyle Bakmak.* Ankara: Sobil Yayıncılık.

Altun, Fahrettin. (2005, Temmuz-Eylül). Röportaj: Soruşturma Kalkınma: Bir Muamma. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi,* Sayı 11, 132-134.

Arslan, Kahraman. (2005). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 7, Bahar 2005/1, 275-294.

Ataay, Faruk. (2005, Temmuz-Eylül). Avrupa Birliği Bölgesel Gelişme Programları ve Kalkınma Ajansları. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi.* Sayı 11, 67-78.

Atlan, Ömer Zühtü. (2004). *Sosyal Politika Dersleri.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını.

Bağcı, Cahit. (2005, Temmuz-Eylül). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Sivil Toplum Örgütleri ve Kalkınma. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi,* Sayı 11, 7-23.

Balcı, Ali. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 8. Baskı. Ankara: PEGEM Akademi.

Başkaya, Fikret. (2005, Temmuz-Eylül). Röportaj: Az Gelişmişlik Kapitalizmin Bir Ürünüdür. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi.* Sayı 11, 119-126.

Bircan, İsmail. (1979). *Planlı Dönemde Temel Eğitim ve Ekonomik Politikası.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Kariyer Dışı Uzmanlık Tezi.

Bircan, İsmail. (1993). Eğitimde Yeni Finansman Modelleri ve Stratejik Planlama. *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi,* Ankara: 24-28 Eylül 1990 Bildiriler III Eğitim Yönetimi ve Planlaması ve Halk Eğitimi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Börtücene, İcen. (1973). *Sosyal Planlamanın Kalkınma Planı Süreci İçindeki Yeri ve 4'üncü Plan İçin Sosyal Planlama Dairesi Araştırma ve Planlama Faaliyetlerinin Yürütümü ve Niteliği Üzerine Öneriler.* Ankara. Devlet Planlama Teşkilatı Dokümantasyon Servisi.

Bursa, Zeynep. (2011). *Türk Solunda Kalkınma Düşüncesi 1920'lerden 1970'lere.* İstanbul: Versus Kitap.

Büyüköztürk, Şener. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemler*. 10. Baskı. Ankara: PEGEM Akademi.

Cansever, Belgin Arslan. (2009). Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Bu Politikalara Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences,* Sayı 1, 222-232.

Cem, İsmail. (2007). *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Coombs, P. H. (1973). *Eğitim Planlaması Nedir? (Çev. Cemal Mıhçıoğlu)*. Ankara: Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları No: 19, Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi No: 1, Milli Eğitim Basımevi.

Çakmak, Özlem. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı-11, 33-41.

Deliveli, Emre. (2005, Temmuz-Eylül). Röportaj: Soruşturma Kalkınma: Bir Muamma. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi*, Sayı 11, 143-144.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1978). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1996). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1997 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1997). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1998 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1998). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1999 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1999). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2000 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Bölgesel Gelişme (1996-2000).* Ankara: DPT Yayın No: 2541.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2002 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Eğitim: Ortaöğretim, Genel Eğitim, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2002). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2003 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2003). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2004 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2004). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2005 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). *Dokuzuncu Kalkınma Planı Eğitim: Okul Öncesi, İlk ve Ortaöğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). *Orta Vadeli Program (2006-2008).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Orta Vadeli Program (2007-2009).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Orta Vadeli Program (2008-2010).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2008). *Orta Vadeli Program (2009-2011).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). *Orta Vadeli Program (2010-2012).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2010). *Orta Vadeli Program (2011-2013).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2011). *Orta Vadeli Program (2012-2014).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2012). *Orta Vadeli Program (2013-2015).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2013). *Orta Vadeli Program (2014-2016).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2008 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2008). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2009 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2010 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). *Türkiye'nin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Kalkınmasında DPT.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). *Stratejik Plan (2009-2013).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2010). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2011 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2011). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2012 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2012). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2013 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014 Yılı Programı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı Orta Vadeli Program (2014-2016).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Ekiz, Cengiz ve Ali Somel. (2005). *Türkiye'de Planlama ve Planlama Anlayışının Değişimi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi-GETA Tartışma Metinleri, No. 81, Ocak 2005.

Erdoğan, Alptekin. (1995). 21. Yüzyıla Girilirken Milli Eğitim Stratejisi İçin Yeni İlkeler, Amaçlar ve Araçlar. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı.7, Yıl: 1995, 105-123.

Ergun, Turgay ve Polatoğlu, Aykut. (1992). *Kamu Yönetimine Giriş, Dördüncü Basım.* Ankara:TODAİE Yayın No:241.

Ergun, Doğan. (2005). *Sosyoloji ve Eğitim*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Ersoy, Melih. (2012). *Kentsel Planlama Kuramları.* Ankara: İmge Kitabevi.

Fidan, Nurettin. ve Erden, Münire. (1991). *Eğitime Giriş,* Ankara: Feryal Matbaacılık.

Giroux, Henry A. (2007). *Eleştirel Pedagoji ve Neoliberalizm. (Çev.Barış Baysal).* İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Gonca, Nejla. (1983). *Beş Yıllık Plan Stratejilerinde Sosyal Politikalar Üzerine Bir Değerlendirme ile Sektör Ölçeğinde İrdeleme: Nüfus Politikası*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Kariyer Dışı Uzmanlık Tezi.

Gökbayrak, Şenay. (2008). Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63-3.

Gökçe, Feyyat. (2009). *Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim*. Ankara: PEGEM Akademi Yayınevi.

Gülmez, Mesut. (2008). *Uluslararası Sosyal Politika.* Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Gümüş, Erdal ve Şişman, Mehmet. (2012). *Eğitim Ekonomisi ve Planlaması.* Ankara: Pegem Akademi.

Gürlük, Serkan. (2010, Ekim). Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5 (2), 85-99.

Gürüz, Kemal. (2008). *Yirmi Birinci Yüzyılın Başında Türk Milli Eğitim Sistemi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Yayın No:1592.

Güven, Sami. (1995). *Türkiye'de Sosyal Planlama*. Ankara: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Güven, Sami. (1996). *Türkiye'de Sosyal Sorunlar ve Sosyal Politikalar*. Ankara: Ezgi Kitabevi Yayınlar.

Güven, Sami. (1998). *1950'li Yıllarda Türk Ekonomisi Üzerinde Amerikan Kalkınma Reçeteleri*. Ankara: Ezgi Kitabevi Yayınlar.

Hesapçıoğlu, Muhsin. (1984). *Türkiye'de İnsangücü ve Eğitim Planlaması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 127.

Hesapçıoğlu, Muhsin. (1993). Eğitim Planlamasında Yeni Gelişmeler. *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi*, Ankara: 24-28 Eylül 1990 Bildiriler III Eğitim Yönetimi ve Planlaması ve Halk Eğitimi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

http://www.dpt.gov.tr (Erişim zamanı: 15 Nisan 2011)

http://www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal (Erişim zamanı: 11 Mayıs 2011)

http://www.iiep.unesco.org/en/our-expertise/planipolis (Erişim zamanı: 02 Ağustos 2016)

http://www.kalkinma.gov.tr/bolgesel.Portal (Erişim zamanı: 13 Temmuz 2012)

http://www.oecd.org/statistics/ (Erişim zamanı: 12 Nisan 2012)

http://www.sgb.Milli Eğitim Bakanlığı.gov.tr/ (Erişim zamanı: 12 Mayıs 2011)

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?altıid=14 (Erişim zamanı: 17 Nisan 2011)

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 (Erişim zamanı: 23 Temmuz 2016)

http://www.unesco.org/new/en/education/ (Erişim zamanı: 13 Temmuz 2011)

http://www.wikipedia.com.tr (Erişim zamanı: 23 Temmuz 2016)

http://www.worldbank.org/projects (Erişim zamanı: 12 Temmuz 2011)

http://www.yok.gov.tr/content/view/557/238/ (Erişim zamanı: 15 Haziran 2011)

Ildırar, Mustafa. (2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

İnaç, Hüsamettin; Güner, Ümit ve Sarısoy, Sinan. (2006, Ekim). Eğitimin Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1 (2), 59-70

İlkin, Akın. (1988). *Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Yayın No: 3487.

İnsel, Ahmet. (1996). *Düzen ve Kalkınma Kıskacında Türkiye*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Tanıtım Kitabı.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Kansu, Günal. (2004). *Planlı Yıllar Anılarla DPT'nin Öyküsü*. İstanbul: İş Kültür Yayınları.

Karabulut, Tahsin; Kaya, Nurettin ve Gürsoy, Zeynep. (2009). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne Üye Ülkelerin 2006 Yılı İnsani Gelişmişlik Düzeylerinin Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 2, s.1-18.

Karakütük, Kasım. (2002). *Öğretim Üyesi ve Bilim İnsanı Yetiştirme Lisansüstü Öğretimin Planlaması*. Geliştirilmiş İkinci Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Karakütük, Kasım. (2012). *Eğitim Planlaması*. Birinci Baskı. Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağıtım.

Karaman, İsmail. (1994). *Türkiye'nin Kalkınmasında Sosyal Planlama Yaklaşımları.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Dokümantasyon Servisi.

Karaman, İsmail. (1994). *Sosyal Planlama Kavramı.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Dokümantasyon Servisi.

Karasar, Niyazi. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karataş, Muhammed. (2010). İktisadî Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir İnceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* ISNN:1308-1387 Yıl:2 Sayı:3 2010 Güz, s. 29-55.

Karayalçın, Murat. (1974). *Kalkınma Planlaması İçinde Sosyal Planlama Yaklaşım Biçimleri*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Kargı, Nihal. (2009). Bölgesel Kalkınma Yaklaşımlarındaki Gelişmeler ve AB Perspektifi Altında Türkiye'nin Bölgesel Politika Analizi. *International Journal of Economic and Administrative Studies,* Year:2 Volume:1 Number:3, Summer 2009 ISSN 1307-9832.

Keskin, Abdullah. (2011). Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye. *Atatürk Üniversitesi İktisadî ve İdari Bilimler Dergisi,* Cilt: 25, Sayı: 3-4.

Krişnamurti, Jiddu. (2012). *Eğitim ve Yaşamın Anlamı. (Çev.Aslı Açıkgöz).* İstanbul: Omega Yayınları.

Kurul, Nejla. (1988). Planlı Dönemde Temel Eğitim ve Ortaöğretimin Yeniden Düzenlenmesiyle İlgili Politikalar ve Uygulamalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* Cilt:21, Sayı: 1.

Kurul, Nejla. (1994). Eğitim İstemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* Cilt:27, Sayı: 2.

Kurul, Nejla. (1994). Eğitim Planlaması: Kavram, İlkeler ve Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* Cilt:27, Sayı: 2.

Kuş, Elif. (2007). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.

Küçük, Yalçın. (1985). *Planlama, Kalkınma ve Türkiye, Dördüncü Basım*. İstanbul: Tekin Yayınevi.

Küçüker, Erdal. (2008). *Kalkınma Planları Kapsamında Yapılan Eğitim Planlarının Analizi (1963-2005)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Küçüker, Erdal. (2010). Türkiye'de Eğitim Planlaması Neyi Hedefiyor? *International Conference on New Trends in Education and Their Implications,* 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey ISBN: 978 605 364 104 9.

Levent, Etem. (2005). *Türkiye'de İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Eğitim Planlaması.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim National Education Statistics Formal Education 2014/'15. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Oksay, Serhan. (2005). *Kalkınmanın Finansmanı.* İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.

Övgün, Barış. (2010). *Bürokrasiden Yönetişime: Yönetim Biçiminin Değişmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Övgün, Barış. (2010). Türkiye'de Planlama: Sektörel Gelişmeden Kalkınmaya Kalkınmadan Stratejiye. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, Sayı: 13.

Övgün, Barış. (2010). *Devlet ve Planlama*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Övgün, Barış. (2011). Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme: Kalkınma Bakanlığı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 66, No. 3, s. 263-281

Öztürk, Nazım. (2005). *Kalkınma Kuramlarına Eleştirel Bir Yaklaşım*. Ankara: Roma Yayınları.

Partant, François. (2002). *Kalkınmanın Sonu "Bir Alternatif mi Doğuyor?".* (Çeviren: Fikret Başkaya). Ankara: Maki Basın Yayın.

Perkins, John. (2005*). Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafları.* (Çeviren: Murat Kayı). İstanbul: APRIL Yayıncılık.

Psacharopoulos, G. (1995). Eğitim Planlaması: Şu Anda Neredeyiz? (Çev. P. Nadim). *Eğitim Bilimleri Dergisi,* İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, Sayı 7.

Rivero de Oswaldo. (2003). *Kalkınma Efsanesi "21. Yüzyılın Bağımsız Yaşamayan Ekonomileri"*. (Türkçesi: Ömer Karakurt). İstanbul: Çitlembik Yayınları.

UNESCO. (2015). Guidelines for Education Sector Plan Preparation. Paris: International Institute for Educational Planning.

Sabır, Hasan. (2010). *Azgelişmiş Ülkelerde Rekabet ve Kalkınma*. İstanbul: Derin Yayınları.

Sadioğlu, Uğur ve Öktem, Mustafa Kemal. (2011, Temmuz-Aralık). Ulusal Kalkınma Sorunsalı Açısından Türkiye'de Kamu Yönetiminin Rolü ve Önemi. *Sosyoekonomi,* 2011-2 / 110203.

Sami, Zakir. (2003). Eğitimin Bir İşlevinin Kalkınma Olduğu Unutuluyor Mu? *Milli Eğitim Dergisi,* 159, 47-59.

Savaşkan, Osman. (2009). Neoliberalizm ve Yeni Sosyal Politika Ortamı: Türkiye'de Çalıştırma (Workfare) Programları ve Emek Piyasaları. *10. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Metinleri*, 205-223.

Sen, Amartya. (2004). *Özgürlükle Kalkınma. (Çev.Yavuz Alogan).* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Seyyar, Ali. (2005, Temmuz-Eylül). Röportaj: Soruşturma Kalkınma: Bir Muamma. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi*, Sayı 11, 139-143.

Sezen, Seriye. (1998). *Değişme Sürecinde Türkiye'de Planlama Örgütü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Sezen, Seriye. (1999). *Devletçilikten Özelleştirmeye Türkiye'de Planlama*. Ankara: TODAİE Yayınları. Yayın No: 293.

Sinemillîoğlu, M.Oğuz. (2009). Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma ve Türkiye Süreci. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* KIŞ-2009 C.8 S.27 (245-268) ISSN:1304-0278 KIŞ-2009 V.8 N.27.

Soyak, Alkan. (2006). Türkiye'de İktisadî Planlama: DPT'ye İhtiyaç Var mı? *Doğuş Üniversitesi Dergisi,* 4 (2) 2003, 167-182.

Soyak, Alkan. (2006). *Ulusaldan Uluslarüstüne İktisadî Planlama ve Türkiye Deneyimi*. İstanbul: Der Yayınları.

Şen, Ali. (2005). *İktisadî Kalkınmada Devlet-Piyasa Nispi Rollerine İlişkin Tartışmalara "Washington-Sonrası Konsensüs" Son Noktayı Koydu mu?* http://e-dergi.atauni. edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/234/229.

Şenkal, Abdulkadir ve Bülbül, Yaşar. (2007). "Kalkınma İktisadı ve Sosyal Yapılar" Piyasa ve Sosyal Yapıların Çözünürlüğü. *Çalışma ve Toplum,* 2007/4.

Tatlıdil, Hüseyin ve Ünal, Erhan. (2010). *Türkiye İçin Sürdürülebilir Kalkınma Skoru Geliştirilmesi.* TİSK Akademi 2010/1.

Tekeli, İlhan. (2009). *Akılcı Planlamadan Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İlhan. (2010). *Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İlhan. (2011). *Türkiye İçin Eğitim Yazıları.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Topal, Aylin. (2009, Ekim). Ulusal Kalkınmacılıktan Küresel Neoliberalizme Anti-Emperyalizm: Latin Amerika Deneyimi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* No: 41.

Topuz, Senem Kurt. (2009). Türkiye'de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001–2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamaları. *Alternatif Politika,* Cilt. 1, Sayı. 1, 115-136.

Tural, Sadık. (1986). *Sosyal Planlama Düşüncesine Bağlı Kavramlar*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Türkay, Mehmet. (2005, Temmuz-Eylül). Röportaj: Soruşturma Kalkınma: Bir Muamma. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi,* Sayı 11, 135-137.

Türkay, Mehmet. (2009). *Sermaye Birikimi, Kalkınma, Az gelişmişlik Türkiye ve Dünya Üzerine Notlar.* İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı.

Türkcan, Ergun. (2010). *Attila Sönmez'e Armağan Türkiye'de Planlamanın Yükselişi ve Çöküşü 1960-1980.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası.

Türkmen, Fatih. (2002). *Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye'de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi.

Tüylüoğlu, Şevket. (2006). Sosyal Sermaye, İktisadî Performans ve Kalkınma: Bir Yazın Taraması. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,* (12) 2006, 14-60.

Ünal, Işıl. (1985). Eğitimin Ekonomik Değeri*, Eğitim ve Bilim,* 57, 32-41.

Ünal, Işıl. (1993). Toplumsal ve Ekonomik Değişme Sürecinde Eğitimin Değişen Rolü. *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi*, Ankara: 24-28 Eylül 1990 Bildiriler III Eğitim Yönetimi ve Planlaması ve Halk Eğitimi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Ünal, L.Işıl ve Özsoy, Seçkin. (2010). *Eğitim Bilimleri Felsefesine Doğru*. Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.

Ünay, Sadık. (2009, Ekim). Küresel Kalkınma Paradigmasının Evriminde Kurumsal Etkenler ve Dünya Bankası. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* No: 41.

Vural, Sacide. (1993). Türk Eğitim Yönetiminde Eğitim Politikaları ile Planlama İlişkisi. *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi,* Ankara: 24-28 Eylül 1990 Bildiriler III Eğitim Yönetimi ve Planlaması ve Halk Eğitimi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Yaşar G.Y. ve Mıhcı H. (2013) (Derleyenler). 21. Yüzyılda Planlama. Engin, Esin; *Türkiye İçin Bir Toplumsal Stratejik Plan Önerisi,* 135-181. Ankara: Nika Yayınevi.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmazer M. ve Çivi H. (2005, Temmuz-Eylül). Türkiye'de İnsani Kalkınmanın Ölçümü: Yaşamın Yetkinliği Endeksi. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi,* Sayı 11, 53-66.

EKLER

EK A Görüşme Soru ve Cevapları

Görüşme Yapılan Kişi - 1

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

DPT'ye 30 Nisan 1980'de girdim. Yükseköğretim sektöründe başladım. Sosyal Planlama Dairesiydi o zaman, bilahare Sosyal Planlama Başkanlığı oldu. Şimdi de Sosyal Sektörler Genel Müdürlüğü zannediyorum. Beş yıl aynı sektörde vazife yaptım. 1982-1983 yıllarında geçici olarak beş-altı ay kültür sektöründe vazifelendirildim. Ardından tekrar sektörüme geldim. 1985 Temmuz'unda DPT tarafından yüksek lisans için ABD'ye gönderildim. 1987 sonbaharında geri döndüm. Döndükten sonra şehir altyapısı ve tarım yatırımları sektöründe vazife aldım. 1989 yılında istifa ettim, ayrıldım.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

Beş yıl müddetle görev aldım.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

Kabaca şöyle hülasa edebilirim. Malum beş yıllık kalkınma planları yapılır. Beş yıllık kalkınma planları yapıldıktan sonra birer yıllıkta programlar yapılır. Bu programlara uygun program bütçe yapılır. 1970'lerin başlarında program bütçeye geçildi biliyorsunuz. Programlarda da beş yıllık planda vaaz edilen, kabul edilen prensipler çerçevesinde yıllık bir program, bir çalışma programı yapılmaya çalışılır.

Plan hedefleriyle uygun bir şekilde bir kaynak ve insan planlaması yapılır. Öncelikle kaynak planlaması, çünkü DPT'nin asıl işi malum kaynak tahsisidir. Kaynakların plan, program hedefleri ve prensipleri çerçevesinde dağıtımını öngörür.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? *(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)*

İnsangücü ihtiyaçlarına göre bir eğitim planlaması baştan kabul edilmiştir. Tabi insangücü ihtiyacını tam olarak görebilmeye imkân yoktur. Dolayısıyla böyle hedefler, dünyanın hiçbir yerinde tam olarak tutmaz. Hele belli ölçüde demokratikleşmiş ülkelerde bunu tamı tamına planlamakta zordur ama yükseköğretimin devlet tekelinde olduğu ülkelerde belirli ölçülerde yapılabilir. Eskiden bizde büyük ölçüde devlet tekelindeydi ama şimdi özel üniversitelerin sayısı çok arttı.

İnsangücü ihtiyaçları dikkate alınmaya çalışılmıştır ama 1980'lerden itibaren, liberal yaklaşımların dünya ölçeğinde yeniden itibar kazanmasıyla, bilahare bunun

neoliberalizme dönüşmesiyle birçok sahada olduğu gibi eğitim sahasında da planlama yapma fikri zayıflamıştır.

Daha sonra 1990'lı yıllar geldiğinde ben Teşkilatın dışından bakan ve dışarıdan müşahede eden bir insan olarak herkesin gördüğü şeyleri ben de görüyordum. Özel üniversitelerin açılması, bunların sayısının gittikçe artması zaten fiilen bir insangücü planlamasına, bunun tekelci bir yaklaşımla gidilmesine imkân vermedi. Dolayısıyla bizim insangücü ihtiyaçlarına göre bir eğitim planlaması ben bilhassa yükseköğretimi kastederek söylüyorum yıllar içinde çok kan kaybetmiş bir yaklaşımdır. Bugün de insangücü ihtiyaçlarına göre bir eğitim planlaması yapmak çok daha güçtür. Buna rağmen Yükseköğretim Kurulu, bir düzenleyici, koordine edici bir müessese olarak öncelikli ihtiyaçları nazarı itibara alan bir kontenjan tespiti suretiyle, böyle bir planlama yapmaya çalışıyor.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? ***(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)***

Bizim dönemle ilgili olarak şunu söyleyebilirim. Eğitimin bir kademesini diğerine göre, bir kısmını diğer kısmına göre daha çok mühimsemek tarzında bir yaklaşım benim şahit olduğum bir şey değildir. Eğitim bir bütün olarak kabul edilmiştir. Ana okulundan yükseköğretime kadar eğitimin bütün kademeleri mühimsenirdi.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Böyle bir şeyi belirleyen tek bir kerteden söz edilemez. Hem dünya standardı denilen, veyahut gelişmiş ülkelerin standardı denilen bir kriteri önünüze koyarsınız. Ama bu kritere kilitlenerek, böyle bir kriteri yegane ölçü haline getiren bir eğitim planlaması biraz afaki ve havada kalan bir yaklaşım olur. Bu bize mahsus bir şey değil dünyanın her yerinde böyledir. İmkanlar, kaynaklar ve ihtiyaçlar arasında bir denge kurulmaya çalışılır. Buna öncelik verilirdi.

Şunu hatırlıyorum. Biz yatırımcı sektördük. Hem ilkeleri, prensipleri, genel yaklaşımları gözönüne alırdık. Elimizdeki kaynakları en prodüktif şekilde, en rantabl şekilde dağıtmaya çalışırdık lakin hiçbir zaman, hiçbir sektöre tahsis edilen kaynak, o

sektördeki talepleri dolayısıyla da ihtiyaçları karşılayamazdı. Talep ve ihtiyaçlarla tahsis edilen kaynaklar arasında her zaman bir makas olmuştur.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Elbette takip edilirdi. Mesela ilkokulda, ortaokulda, lisede, yükseköğretimde okullaşma oranında neyi hedef alıyorduk, ne kadar gerçekleştirdik. Ne ölçüde tahakkuk ettirdik. Bunlar hem yıllık programlarda ama bilhassa 5 yıllık kalkınma planı çalışmalarında yer alırdı. Bazı konularda plan hedeflerine ulaşılamazken, bazı konularda plan hedeflerinin geçildiğini biliyoruz.

1980'lerin başlarında bin kişiye düşen ev telefonu sayısının Yunanistan'ın o yıllardaki seviyesine 1990'lara doğru ancak gelebileceğimizi gösteriyordu. Turgut Özal rahmetlinin 1983'te iktidara gelmesiyle beraber Türkiye hem ulaşımda ama ulaşımdan çok bilişim sektöründe, haberleşme sektöründe, bilgi teknolojilerinde hakikaten çağ atlamıştır. Biz Yunanistan'ı yanılmıyorsam 1985 ya da 1986 yılında geçtik. 1990'da Avrupa'daki birçok ülkeye kavuştuk.

Bankacılık sektörümüzdeki bilgisayarlaşma, bankacılık sektörümüzdeki teknoloji Avrupa'daki pek çok ülkeden daha ileridir. Hem kullandığımız yazılım, hem kullandığımız fiziki cihazlar dünya standartlarında, çok daha hızlı iş görüyoruz. Bu örneklerdeki alanlarda olduğu gibi plan hedeflerinin aşıldığı konularda olmuştur.

1980'lerin başlarında Türkiye'nin, köylerde evlere içme suyu getirmek gibi muazzam bir işi vardı. Köylerin kahir ekseriyetinde, evlerde içme suyu yoktu. Geleneksel olarak köy meydanlarındaki, bir veya birkaç çeşmeden, insanlar sırtlarında taşıyarak, ellerinde taşıyarak su ihtiyaçlarını karşılardı. Bugün geriye baktığımız zaman 1990'lı yıllarda Türkiye'deki köylerin kahir ekseriyetinde evlere içme suyunun geldiğini görüyoruz.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Bilhassa kaynak yetersizliğidir. Bizim gibi ülkelerde yatırım tasarruf oranı düşüktür. Çünkü reel sektörlerin çok fazla gelişmediği, dışa bağımlılık oranının yüksek olduğu, dünya çapında kendi markalarını üretememiş, dolayısıyla Gayri Safi Milli Hasılanın içinde reel sektör gelirlerinin düşük olduğu ülkelerde sadece rakamlarla oynayarak hem büyüme göstergelerini, hem diğer finansal göstergeleri yukarıda tutmakla çok sağlam bir iş yapılmış olmaz. Doğru bir fikirde elde edilemez. Sürekli cari bütçe açığı olan iç ve dış borç ödemesi kıskacındaki bir ülkede zaten yatırıma ayrılacak paylar sınırlıdır. Malum, devlet bütçesi, yatırım, cari, transfer diye üç büyük kısımdır. Bizim bir avantajımız vardı. Avrupalılar kadar transfer bütçemiz yoktu. Çünkü genç bir nüfus ama cari bütçe, genel bütçe içinde yılların yılı ciddi bir kalem olmuştur. Yatırım bütçesinin büyütülmesi, bizdeki yatırım payının büyütülmesi Cumhuriyet döneminde bütün hükümetlerin, geçmiş hükümetlerin temel meselelerinden biri olmuştur. Ama bu öncelik her zaman yerine getirilememiştir. Yatırım bütçesinin büyüklüğü de genel gelir gider bütçesinin fazla vermesine bağlıdır. Türk ekonomisi muhtelif krizler yaşamıştır. 1970'lerde bütün dünyada yaşanan petrol krizinin Türkiye'ye tesirleri, 1970'lerin

sonlarında siyasal istikrarsızlığa bağlı olarak yaşanan ekonomik krizlerin bütçe üzerinde, dolayısıyla yatırımlar üzerinde olumsuz tesirleri yaşandı. 1990'lı yıllar keza siyasi istikrarsızlığın yol açtığı ekonomik krizlerdir esas itibariyle. Çünkü bizim gibi devletin gövdesinin büyük olduğu, kamusal alanın büyük yer işgal ettiği ülkelerde siyasetin ekonomiye değil, ekonominin siyasete bağımlılığından söz etmek daha doğru olur. Basitleştirerek söylersek, Avrupa ekonomik krize girince siyasi kriz doğar. Bizim gibi ülkelerde siyaset krize girince ekonomik kriz doğar. Siyasetin krize girmesi devlet yaşamındaki istikrarsızlaşmanın devletteki karar alma mekanizmalarının ihlal edilmesidir. Karar alma mekanizmalarının zarar görmesidir. O karar alma mekanizmaları zarar gördüğü takdirde bundan devletin iktisadi faaliyete müdahale yeteneği zarar görür. Ekonomide de malum kriz, domino etkisine sahiptir. Bir taş devrildiği zaman birçok taşta devrilir. Türkiye'nin 1990'lardaki krizlerini siyasete bağlama sebebim daha çok, yegane sebep o değildir ama böyle bir değerlendirmem var. Onun için plan hedeflerine ulaşılamayışında kaynak yetersizliği, kaynak yetersizliğinin arkasında iktisadi yapımızın, bünyevi problemleri, strüktürel problemleri ön plandadır. Reel endüstriyel üretimden ziyade uzun yıllar boyunca bir tarım ekonomisi olarak gelişmemiz, endüstriyel yaşamımızda inovasyona bağlı, bilgi üretimine dayalı, kendi yerli ileri teknolojiden değil, daha çok ithalat yoluyla satın aldığımız üretim malları üzerinden yürüyor olması bizde reel sektörlerdeki gelirlerin, canlanmasına, geliştirilmesine imkân vermemiştir.

İkincisi, planlamanın içinde yetişmiş insan faktörü başlı başına bir yer işgal eder.

Bazen coğrafi şartlar, iklim şartları, fiziki şartlar işi geciktirir. Hesapta olmayan şeyler çıkar. Bir mıntıkada tabi afet olur. Oradaki yatırımların hepsi birden aksar. Okul inşaatı da aksar, altyapıda aksar, haberleşmede aksar vesaire.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

10. Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Ben takip ettiğimi söyleyemem. Eğitim planlamasına nasıl bir tesiri oldu veya olabileceği şu an fiilen içinde olan arkadaşlarımızın cevap verebileceği bir soru.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Uzun yıllar boyunca eğitim planlaması içerisinde yapılagelen zaten devletin geleneksel eğitim anlayışının dönüştürülmesine dönük şeyler değildir. Resmi ideoloji ile anlatılan geleneksel eğitim modeli devam ederken bizim eğitim planlaması olarak yaptığımız daha çok kaynak planlamasıdır. Bir tür fiziki ve beşeri kapasite artırımına dönük bir planlamadır. O bakımdan siyasi iktidarlara göre belki yatırımların, ayrılan kaynakların dağılımı konusunda bir değişiklik olmuştur. Onun dışında ciddi bir değişiklikten bahsedemeyiz.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 11. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Sektörlerde vazife alan arkadaşlar önce daha tecrübeli bir uzmanın yanında başlarlardı. O iyi de bir uygulamadır. Tarihi usta çırak ilişkisi içerisinde yetişirlerdi. DPT, devlete yüksek bürokrat yetiştiren bir tür fidelik, fidanlık gibi vazife görmüştür. Uzun yıllar, bugün hala DPT'den yetişmiş birçok arkadaş devletin en üst seviyelerinde vazife almıştır.

İkincisi DPT 1980'li yıllardan önce de, 1980'lerde daha yoğun bir şekilde yurt dışına lüzum görülen dallarda, birçok uzmanı, uzman yardımcısını göndermiştir. Turgut (Özal) bey rahmetli "Her sene bu Teşkilattan 20 kişi mastır için yurt dışına gönderilecek" diye talimat verdi ve bu uzun yıllar boyunca bu devam etti. 1985 yılında 20 civarında arkadaş yurt dışına mastır için gittik.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

Görüşme yapılan kişi 1989 yılında DPT'den ayrıldığı için bu soruya cevap vermemiştir.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Benim bir numaralı tavsiyem, teklifim; eğitimin, daha doğru ifadesiyle maarifin, irfan hayatının bir numaralı meselesi iyi öğretmen yetiştirmektir. İyi öğretmenin olmadığı yerde iyi bir eğitim sistemi olamaz. İyi öğretmen yetiştirmek için, iyi öğretmen yetiştiren müesseselerin olması lazım. Türkiye'nin son 30-40 yıldır eğitim sahasında esas kaybı budur. Türkiye öğretmen okullarını tasfiye etmiştir. 1970'lerin sonlarındaki siyasi rekabete kurban edilmiştir. Öğretmen okulları, eğitim enstitüleri, öğretmen

yetiştiren mektepler, daha sonra Yükseköğretim Kurulu uygulaması esnasında da belki Yükseköğretim Kurulu'nun en yanlış boyutu budur. Öğretmen yetiştiren yüksek mektepler, Milli Eğitim Bakanlığı içinden alınıp yükseköğretim içine dahil edilmiştir. Bu tamamen yanlıştı. Türkiye'de ilk, orta ve lise seviyesinde resmi okullardaki öğretmenlerin hepsi Milli Eğitim Bakanlığı'nın personeli. Özel eğitim kurumlarının payı, bütüne göre hala son derece düşüktür. Öğretmen yetiştiren yüksek mektepler, Milli Eğitim Bakanlığı içerisinden alınıp yükseköğretim içine dahil edilmiştir. Bu tarihi bir hatadır ve el an düzeltilmeyi bekleyen bir hatadır.

Doğru bir eğitim planlaması için elbette insangücü ihtiyaçlarının dikkate alınması lazım. Bu insangücü ihtiyaçları içinde, her ülke için hayati ehemmiyete haiz bir takım meslekler vardır. Hukuk eğitimi, tıp eğitimi, öğretmen yetiştirme ve güvenlik sektörü. Bu sektörlerde toplumsal hayatın doğru dürüst cereyan edebilmesi için bu mesleklerde behemahal dünya standartlarında, mümkünse dünya standartlarının da üzerinde eleman yetiştirilmesi lazımdır. Güvenlikçi dediğiniz, silah taşıma izni, ruhsatı olan, silah taşıma tekeline dahil olan insandır. Onun ruhen, zihnen, bedenen çok sağlıklı olması lazım. Dünya'da cereyan eden bir yığın hadise var. En son Norveç'teki hadise (Anders Behring Breivik'in bir gençlik kampını basarak 77 kişiyi öldürüp, 242 kişiyi yaraladığı olay) batı alemini derinden sarsmıştır. Cinnet geçiren polislerin meslektaşlarını, eşlerini, çocuklarını, başkalarını, katlettiği vakalar nadirattan değil. Bir mühendisin hatasını telafi etmek kolaydır. Nihayet makine kırılır, yanlış bir mal istihsal olunur. Malda bir defo olabilir. Fakat bir hekimin mesleki hatasını, tıbbi bir hatayı telafi etmek bu kadar kolay değildir. Adli hatayı telafi etmek bu kadar kolay değildir. Haksız yere verilecek bir ceza, bir insanı hürriyetinden mahrum bırakmanın telafisi yoktur. Çünkü, insan hayatında her yıl, her ay, her an sayılı, çok maktu bir bütünden harcanan vakti ifade eder. İnsanların hak ve hürriyetinin kısıtlanmasını telafi edemezsiniz. Maddi tazminat hakikatte geçerli telafi yollarından değildir. O bakımdan belli sektörlerde çok üstün vasıflı insanlar yetiştirmek ama en başta öğretmenlik mesleğini en mühim meslek haline getirmek gerekir. Öğretmeni iyi olmayan bir ülkenin başka hiç bir şeyinin daha iyi olamayacağını idraklere yerleştirmek gerekir.

Hiç bir kamu binası bir ülkede mektep binalarından (ana okulundan üniversiteye kadar) daha kaliteli, daha vasıflı, mimari olarak daha hoş, daha kullanışlı olmamalı. En iyileri mektep binaları olmalı. Ecdadımız bu işin şuuruna çok erken varmıştır. Bakınız Anadolu'da bile çoğu Sultan Abdülhamit döneminden kalma taş mektepler vardır. O mektepler bulundukları vilayetlerde mimari karakteristik bakımından en iyilerdir. Bunları vazife yaptığınız İzmir'de de görebilirsiniz. En iyi mektepler, en iyi binalar mektep binalarıdır. Sonrada hükümet konaklarıdır, hastanelerdir. Sivas'ta yapılan bugünkü tabiriyle lise, o zamanki adıyla idadi, bir kolej gibi düşünülmüştür. O devrin koleji gibi. O bina meşhur Sivas Sultani İdadisi, sonra Sivas Lisesi oldu. Şimdi müze. O binada 1919'da Sivas Kongresi Toplandı. Erzurum Kongresi yine bir mektep binasında toplanmıştır. Yüz küsur seneki imkânlarla ortaokul çocuklarının, lise çocuklarının okuyacakları binalar öyle düşünülmüş, tasavvur edilmiş ve öyle inşa edilmiştir ki oralarda bir Milli Mücadele teşkilatlandırılmıştır. Bunu iyi düşünmek lazım. Ben geçen

yıl (2013) bir konferans münasebetiyle Bitlis*'e gittim. 1915'te ne oldu sualinin cevabı etrafında bir konferansa davet edildim. Orada dikkate değer binalar ya Selçuklu, Osmanlı eserleriydi ya da Cumhuriyet döneminde yapılan mektep binalarıydı. Bunu çok mühimsemek lazım. Apartman dairelerinde okul olmaz, bahçesi olmayan okul olmaz. Okullar apartman bloklarının, yüksek binaların, sadece gölgesinde değil adeta ayağı altında ezilmişçesine, minnacık, onların arasında fiziken zavallı görünümde yapılar olmaktan çıkarılmalıdır. Çünkü imajları küçümsememek lazım. İnsanoğlu bir takım şeyleri sembollerle düşünür, imajlarla değerlendirir ve o minvalde de ona bir değer atfeder. Medreselerin, mektep binalarının, batıda kilise okullarının o kadar ihtişamlı yapılması boşuna değildir. Sonra kendi klasiklerini okutmayan bir eğitimin, dünya klasiklerini insanlığın ortak verimlerini irfanına dahil etmeyen bir eğitimin büyük adam yetiştirmesi, milli adam yetiştirmesi, yerli adam yetiştirmesi kolay kolay mümkün olmaz.*

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Öğretmen, okul ve doğru dürüst müfredat. Napolyon der ki: "Bana iyi anneler verin, ben size büyük bir millet vereyim." Eğitim, sadece mektep eğitimi değil, şimdi örgün dedikleri o formel eğitim değil ama yaygın eğitimle de aileden başlayarak bir ömre yayılan süreçtir. Tüm ömür boyu devam eden bir süreç. Bugün için en fazla mühimsediğim artık 60 yaşın eşiğindeyim, yuvalar, ana okulları ve ilk mekteplerdir.

Eğitimle öğretimi birbirine karıştırmamak lazım. Öğretim, cognitive bir şeydir malum. Bilgiyle alakalıdır. Eğitim, eskilerin doğru ifadesiyle talim ve terbiye. Terbiye, bir cemiyetteki değerleri nesillere aktarma işidir. Değerleri benimsetme sürecidir. İyi alışkanlıklar, doğru düşünüş tarzları, doğru davranış biçimleri, bir eğitim bunu vermiyorsa sadece bir takım bilgilerle insanları donatmak, insanları iyi insan etmeye asla yetmez. Bir batılının şu mealde bir sözü vardı: "Kendisine hiç bir insani değer benimsetilmeden bir insana sadece bilgi yüklemek onu çok tehlikeli bir silah haline getirebilir." İnsanın maddi ve manevi bir bütün olduğunu unutmamak lazım.

Görüşme Yapılan Kişi - 2

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

Uzman yardımcısı olarak girdim. Sonra uzman, şube müdürü, daire başkanı, Sosyal Planlama genel müdürü oldum. Ondan sonra da müsteşar danışmanı oldum. Sosyal politika, sanayi politikaları koordinasyonu konusunu çalıştık orada. 1995-1996 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak olarak 1996-2011 15 yıllık Eğitim Ana Planını yaptık. Bunun özeti planlama dergisinin en son çıkardığı özel sayısında var. Bu plan 1996'da yürürlüğe girdi. 1997'de Milli Güvenlik Kurulu kararları ile bir takım değişiklikler oldu ve Milli Eğitim Bakanlığı bu ana planı basmadı, fakat kullandı. DPT de kullandı. Ana planlar genel büyüklükleri ve ana stratejileri verir. Sonra bunun 5 yıllık dilimler için daha ayrıntılı planları yapılır. Bu plan 1996-2011 yılları arasındaki 5 yıllık üç planda da kapsandı. Yani bizim verdiğimiz büyüklükleri kapsamış oldular.

Ben DPT'de çalışırken doktora yaptım, doçent oldum. ODTÜ'de ve ATAUM'da (Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi) Avrupa Birliğine uyum, ODTÜ'de ise eğitim ekonomisi, planlaması ve yönetimi derslerini veriyorum.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

25 sene uğraşmışlığım var bu işlerle. İktisatçı olarak oraya girdim. O dönemde iktisatçı alıyorlardı. Sonra hangi konuyla ilgili çalışacaksanız o konunun ekonomisi; eğitim ekonomisi, enerji ekonomisi, ulaştırma ekonomisi diye yoğunlaşıyordunuz. Dünyada eğitim planlaması daha yeni başlıyordu. Ben İngiltere'de Londra Üniversitesi'nde eğitim ekonomisi alanında bir sene eğitim aldım.

Soru: Siz mi istediniz, sizi yönlendirdiler mi?

Şimdi bizim yurt dışında, en az bir sene lisansüstü çalışma yapmamız gerekiyordu. Ben, burs imtihanını kazandım ve o sıralarda yeni açılan Eğitim Ekonomisi eğitimine başladım. Richard Layard, eğitim planlamasını yazmış ve ilk defa literatüre giriyor. O da oradaymış. O sene benim birçok talihim oldu o açıdan. Ondan sonra da bir istihdam ekonomisi aldım. Tekrar buraya geldik. Buraya geldiğim zaman, benim zamanımda, Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Necdet Serin vardı, sonra Ankara Üniversitesi Rektörü oldu, o da bir eğitim planlaması kitabı yazıyordu. Eğitim planlaması konusunda ben de bir tez yazmıştım. Onun arkasından Ankara Üniversitesi'nde Mahmut Adem vardır. O da eğitim planlamasıyla ilgili çalışmalar yapıyordu.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?)

Eğitim planlaması tek başına bağımsız bir plan değil. Bir takım bağlantıları var. Kalkınma politikasıyla ilgili, kalkınma politikası da ülkenin genel politikasıyla ilgili, bu genel politikayı önceden bilmemiz lazım.

Eğitim planlamasında üç önemli adım var. Birincisi, mevcut insangücü planlaması. İnsangücü planlamasına yönelik İstatistik Enstitüsü vasıtasıyla çok kapsamlı araştırmalar yapıyoruz. Bunlar hanehalkı işgücü araştırmaları, hanehalkı gelir araştırmaları ve sanayi sayımları oluyor. Bu araştırmalarda, iş kollarında, hangi eğitimi almış kişilerin hangi mesleklerde çalıştırıldığına ve bunların sayılarına bakıyoruz. O sektörlerde ve alt sektörlerde yani iş kollarında ne kadar insangücü ihtiyacı olduğunu belirliyoruz. İkinci adımda bu araştırmalarla ileride yatırım yapılacak alanları tespit ederek gelecekte ne kadar işgücüne ihtiyacımız olacağını belirliyoruz. Üçüncü adımda, planlar her zaman piyasada olandan daha ilerisinde hedefler verirler ki o dönem kendisini zorlasın ve daha fazla yatırım yapılsın daha fazla kalkınma meydana gelebilsin diye. Bu yaratılacak ilave kapasitenin gerektirdiği insangücünü de plana dahil ediyoruz. Üçüncü adımı planlamada ortak olarak yaparız. Bu kısımda Türkiye'de kalkınma, sektör bazında ne kadar olacak, buna nasıl hedefler vereceğiz, hangi öncelikleri koyacağız. Bu önceliklerde siyasi öncelikler, konjonktürel öncelikler var. Bu öncelikleri belirlemenin amacı rekabet gücümüzü artırmak. Bu çalışmalarda bunların değerlendirmeleri yapılıyor. Bunlar makro modelde girdi çıktı tablolarıyla yani hangi sektörün malı çıkıp hangi sektöre girdi olacak, hangi mallar nihai mal olarak çıkacak. Bu makro modeli yapıp işlettikten sonra buradan kaynak tahsislerine ilişkin seçenekler çıkarıyoruz. Bu seçenekler 20-24'e kadar çıkabiliyor. Bunları Yüksek Planlama Kuruluna götürüyoruz. Yüksek Planlama Kurulu, DPT/KB'nin karar organı, biz teknik kuruluşuz. Onlarda teknik karar organı ama karar organıyla teknik kuruluş arasında şu fark var. Teknik kuruluşta olanlar, bu çalışmaların hepsini yapıp seçenekler hazırlıyorlar, karar organı seçilmişlerden, siyasilerden meydana geliyor. Onların aldıkları karar bir siyasi karar oluyor. Yani "ben şu seçeneği seçtim, bunun için gerekli olan kaynak, hukuki, idari düzenleme vesaireyi taahhüt ediyorum." demek oluyor. Ondan sonra bu bize geliyor. Eğitim planlamasına başlıyoruz. Bu süreçte yaş grupları, kız erkek dağılımları, bunların ileride hangi yıl kaç yaşına gelecekleri, il dağılımları, bölge dağılımları gibi nüfus istatiklerine ihtiyacımız oluyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nda hangi alanda kaç öğrenci var, bunlar ne zaman mezun olacaklar, elimizdeki talep hangi yıl neyi gerektiriyor. Aradaki boşlukları ilave eğitim yatırımlarıyla dolduracak şekilde il bazında okul, program, öğretmen, öğrenci ihtiyaçları ile bunlar için gerekli olan kaynak ihtiyacını belirliyoruz.

DPT bir plan yapacağı zaman planın yürürlüğe girmesinden bir buçuk sene evvel çalışmaları başlatır. Bu çalışmalarda kullanılacak verileri toplama işi, bizim (DPT)

isteğimiz doğrultusunda İstatistik Enstitüsü tarafından yapılıyor. İstatistik Enstitüsü'nün çalışmalarından her zaman memnun kaldık. Türkiye'nin istatistikleri, dünyanın en güvenilir istatistiklerinden biridir.

Plan çalışmaları başladığında özel ihtisas komisyonlarını topluyoruz. Özel ihtisas komisyonlarına, konuyla ilgili olan kurum ve kuruluşların yetkilileri katılıyor. Katılımcılar politika önerileri ve taleplerini getiriyorlar. Özel ihtisas komisyonları her plan döneminde yapılacak plana göre yükseköğretim, ortaöğretim vb. ayrı ayrı toplanır. Bu komisyonların raporları yayınlanır. Maalesef bu raporların hepsi yayınlanmadı. Bütün devlet kuruluşlarında olan sıkıntılar bizde de var. Genellikle bütçe kısıntısı nedeniyle bastırmıyorlar ama biz bunların hepsini planları yaparken kullanıyoruz. Bunları DPT kütüphanesinden bulabilirsiniz.

Özel ihtisas komisyonları demokratik ortamdır. Bu demokratik ortama herkes kendi görüşlerini, taleplerini, politika tekliflerini getirir, birbirleri ile tartışırlar. Özel ihtisas komisyonları teknik kuruluşlar değildir. Buraları biz politika belirlemek için toplumun nabzını tutmak, katılımı sağlamak için kullanırız. Fakat katılımcıların getirdikleri talepler Türkiye bütçesinin şöyle bir elli misli filan olur. Bunları daraltmak zorundasın. Bunları daraltırken de bugünkü durum, yarınki talep ve kalkınma hedeflerini dikkate alıyoruz. Devlet bütçesinde şöyle bir sıkıntı olur her zaman. Mahmut Adem hocanın kitaplarında sık sık rastlarsınız buna; "şunlar planlandı ama bütçesi zamanında verilmediği için gerçekleşme düşük oldu" diye. Her bir krizden sonra, her bir faiz ödemesinden sonra bütçede kısıtlamalar olur ama Milli Eğitim Bakanlığı esnektir; eğitimi sabahçı öğlenci yapar, sınıfları büyütür, gece eğitimi yapar. Milli Eğitim Bakanlığı'nın başında çok etkin bir bakan olduğunda bunları yapabiliyor.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? ***(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)***

Çoğunlukla DPT insangücü planlaması kullanır. Çünkü sanayi ve iş yaşamının somut olarak talep ettiği meslekler bellidir.

Maliyet yarar analizleri projeler üzerinden yapılıyor. Dördüncü plandan sonra Meclis Plan Bütçe Komisyonu'nda milletvekilleri tarafından "seçim bölgeme ben bir okul yaptırdım" demek için plan dışından okullar dahil ediliyor. Burada maliyet yarar analizleri bozuluyor, maliyetleri yararlarından fazla oluyor.

Aileler, kendilerinin yaşamda elde etmek istedikleri şeyleri çocukları üzerinden yapmaya çalışıyorlar. Çocuklarına çok fazla hayallerini yüklüyorlar. Dolayısıyla sosyal talepte, okula müracaat eden çocuklar, ilk olarak ailenin istekleri ve zorlamalarıyla karşı karşıya kalıyorlar. İkinci olarak arkadaşlarının etkisinde kalıyorlar. Mesela işletme okumak diye bir şey çıkıyor herkes işletme okuyor, piyasada işletmeci bolluğu oluyor. Şimdi bir elektronik bolluğu var. Herkes elektronik okuyor.

Eğer sosyal talebe cevap verecekseniz, bir süre sonra bu öğrenciler mezun olduklarında iş bulamayacaklar bu şimdiden belli. Bu yüzden sosyal talebi yönlendirici

mekanizmalar gerekiyor. Bu mekanizmalardan bir tanesi meslek rehberliği. Meslek rehberliğinin ortaokuldan itibaren kullanılması gerekiyor. Ama bu yanlış anlaşılıyor. Bu Türkiye'de bunları ortaokuldan itibaren mesleğe yönlendireceğim, bunlar hemen mesleğe başlayacak diye algılanıyor. Meslek rehberliğinde, çocuklar kendilerini denemeye başlayacaklar. Hangi mesleğe yeteneği olduğu belirlenecek, meslekler ile ilgili bilgi verilecek. Mesleklerin yaşam tarzı çocuklara gösterilecek. Mesela asker olduğunda nöbet tutacak, sıkı emir komuta zincirinde çalışacak, çok sık görev yeri değişecek. Bu bilginin çocuğa anlatılması hatta yerinde gösterilmesi gerekiyor. Sadece üniformasına bakıpta çok heveslenip mesleğe girmeyecek çocuk. O yaş öyle bir yaş ki bunları gözünde canlandıramıyor, götürüp göstereceksin. Tüm meslekler için bunların anlatılması, gösterilmesi yönlendirmenin ona göre yapılması gerekiyor.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

(Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorununda cevabını kapsadığını belirtmiştir.)

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? ***(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)***

Nitelikli eğitim her zaman bizim hedefimiz olmuştur.

İnsangücü planlamasında esas önceliğimiz meslek eğitimiyle teknik eğitimdir. Meslek eğitimi ile teknik öğretimin planlamasını biz hep ayrı ayrı yaparız. Fakat Milli Eğitim Bakanlığı bunları hep birlikte uygular ve piyasayı mahveder. Meslek eğitimini biraz açmak istiyorum. Piyasada üç kademe işgücü bulunur; ilk kademe işgücü, orta kademe işgücü ve yüksek kademe işgücü. İlk kademe işgücü, meslek eğitiminden çıkanlar çıraklık, kalfalık, ustalık düzeyini yapmış olanlar, fiilen üretimi yapanlar yani becerili işgücü. Orta kademe işgücü, teknisyenler ve yüksek teknisyenlerdir. Bunlar işin teknik tarafını düzenleyip, yapılmasını sağlayıp teknik sevk ve idare eden, üretim hattında en kıymetli kısım bunlardır. Yüksek kademe işgücü mühendislerdir. Bunlarda tasarımları, üretim planlamasını yapar, aletleri, makineleri, malzemeleri seçerler.

Şimdi Milli Eğitim Bakanlığı mesleki eğitimi ve teknik eğitimi bir arada yaptığı zaman, ustayla teknisyen birbirine karışıyor. Eğitim planlamasında bunlar çok zor kısımlardır. Okuldan mezun ettiğine verdiğin unvan, diploma piyasada geçerli olmalı. Uyguladığın eğitim programı da bu içeriğe, bu kapsama sahip olmalı. Çok ince işler bunlar. Milli Eğitim Bakanlığı bu işi çok bozdu. Herkese teknisyen diploması veriyor. Herkese teknisyen diploması verince sonuçta, hiç kimse hiçbir şey olmuyor. Görüyorsunuz lise mezunu, meslek yüksek okulu mezunu hepsi işçi olarak ve asgari ücretli olarak işe alınıyor. Teknisyenler ile kalfa ve ustabaşıları aynı programdan çıkarmaya çalışmak Milli Eğitim Bakanlığı'nın yanlış uygulamasıdır.

Çalışma Bakanlığının yerinde istihdama önem vermemesi önemli bir yanlıştır. Öyle ki Türkiye bir yandan yatırım yapıyor, bu insanları yetiştiriyor. Bu insanlar

piyasada karşılıklarını bulamadıkları için asgari ücret ile iş arıyorlar. Öyle olunca da biz yaptığımız yatırımı kaydediyoruz, devlet zararına çalışıyor.

Önceliğimiz mesleki eğitimdir. Bu meslek eğitimine yönelik Türkiye her zaman bir dış müdahale ile karşı karşıyadır. Çünkü bir memlekette iki şey vardır. Birincisi sanayinin üretim gücü, ikincisi üretimde kullanacağı teknik ve mesleki insangücü. Bu insangücü ne kadar kuvvetli ve iyi yetişmiş ise rekabet gücü o kadar yüksek olur. Bunu bozmak için OECD, Dünya Bankası, AID buraya saldırı halindedirler.

Biz mesleki eğitime öncelik veriyoruz ama genel eğitimin planlamasını da yapıyoruz. Bunların üzerine bir de öğretmen planlamasını yapıyoruz ki bu çocuklar devreye girdikleri zaman öğretmenleri de hazır olsun. Hatta öğretmen planlaması daha da erken başlıyor. Şimdi 300 bin fazla öğretmen var deniyor. 300 bin fazla öğretmen yok. Bunlar planlara göre yetiştirildiler. Devlet kadro vermiyor ve bunları istihdam etmiyor. Okulların % 50'sinde jimnastik salonu veya bahçesi yok. Okulların % 70'inde jimnastik öğretmeni yok. 50 bin jimnastik öğretmeni de dışarıda. Maliye Bakanlığı, ben bütçe kısıtlamasına gideceğim, bütçede faiz ödeyeceğim diye böyle şeyler yapıyor.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Piyasadan gelen insangücü hedefleri veriliyor. Ona göre de eğitim planlaması; eğitimin hedefleri, insangücü hedeflerinin bölünmesi suretiyle yapılıyor.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Bir kere bunu sayısal olarak izliyoruz.

Getirilen politikaların uygulamaya konulup konulmadığıyla izliyoruz.

Sonuçları izliyoruz. Mezunların istihdam durumlarını takip ediyoruz.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Milli Eğitim Bakanlığı'nda bakanın sık değişmesi, bakanlık kadrolarının sık değişmesi, dışarıdan telkine açık olması, yeterli kapasitede insan kullanılmaması.

Bir de dış dünyada öngörülemeyen şartlar vardır. Mesela bir kriz çıktığı zaman birçok iş yeri kapanabilir. Bu çıkardıklarınızın bir kısmı işsiz kalabilir veyahut da dünyada Türkiye'den bir talep olur yaptıklarınız bile yetişmeyebilir.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Eğitim planlama sürecinde PERT şeması yapıyoruz. Onun üzerinden hangi gün, kim, nereye çalışmalarını hazırlayıp verecek belirliyoruz. Bir de operation research (yöneylem araştırması) yöntemini kullanıyoruz. Bütün bunlarda, zamanlar, kimin kime ne vereceği belli olduğu için bunlar bir çeşit görev tanımı haline geliyor.

Soru: Bunun koordinatörlüğünü Eğitim Daire Başkanı mı yapıyor?

Koordineyi uzun vadeli planlar yapıyor. Müsteşar esas koordinasyondan sorumlu, müsteşar yardımcıları kendi bölümlerinin koordinatörü, plan yapıldıktan sonra tutarlılık çalışmaları da yapılır, birbirleriyle etkileşimlerine bakılıyor. Olumlu etkiledi mi? Olumsuz etkiledi mi? Bunlar uzmanlar seviyesinde yapılıyor.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Soru: Planları incelediğimizde sayısal hedefler var. Bunun yanında da sayısal olmayan pek çok hedef var. Sayısal hedefleri takip etmek, gerçekleşip gerçekleşmediğini görmek kolay ama daha çok dilek ve temenni tarzında olan sayısal olmayan hedeflerin takibini nasıl yapıyorsunuz?

Yok onlara politika ve önlemler diyoruz. Hangi devlet dairesinin neyi yapacağı yıllık programların eki olarak çıkar. Şimdi çıkarmıyorlar. Eylem planı diye herkes kendisi bir şey yapıyor. Stratejik Planlama Dairesi'nde bunların raporunu veriyorlar, ne kadar uyguladılar diye. Bizde işlemlerin izlenmesinde genellikle bir güçlük çıkmıyor, para sıkıntısı hariç.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Milli Eğitim Bakanlığı'nda bakan bir buçuk senede bir değişiyor, durmadan makamlardaki insanlar değişiyor. Bunlar görevlerini daha öğrenmeden ayrılıyorlar ve bu baskı altındalar. Bir sürü yanlış karar alınıyor.

Türkiye'de veri toplama olsun, planlama kısmı olsun, politikaların konulması konularında oldukça başarılıyız. Uygulamaya aktarılmada, bütçe ile bağlantılı olan kısımlarda sıkıntı var. Milli Eğitim Bakanlığı katmanında programlara uygun unvanlar, unvanlara uygun diplomalar çıkmıyor. Çalışma Bakanlığı da bunları yerlerinde değerlendiremiyor. Piyasa zaten serbest. Herkes bulduğu yerde çalışıyor. Dolayısıyla Türkiye verimliliği, üretim kalitesi düşük, verimsizlik nedeniyle maliyeti yüksek, toplamda da rekabet gücü düşük bir ülke haline geliyor. Yani planlamanın bunca gayreti çok da fazla fayda etmiyor.

Plan döneminde eğitim çıktılarının yani mezunların ilgili iş kollarına yönlendirilmesi konusunda İş ve İşçi Bulma Kurumu maalesef hiç bir zaman başarılı olamadı. Bunda iki etken var. Birincisi kurumun etkisizliği, diğeri ise Türkiye üzerindeki telkin. Bu telkinde "Sizin nüfusunuz çok fazla, siz ucuz işgücü kullanabilirsiniz. Ucuz işgücü kullanırsanız maliyetleriniz düşer, maliyetleriniz düşünce rekabet gücünüz artar, daha çok kar edebilirsiniz" şeklinde. Dolayısıyla hükümet hiçbir zaman insanların

eğitildikleri işte kullanılmalarını destekleyen bir politika üretemiyor. Çünkü böylelikle daha fazla kâr elde edebileceğini düşünüyor. İşverenler ucuz işgücü çalıştırmaya razılar fakat eğitilmemiş işgücü ile çalıştıkları için kalite ve verimlilik düşük oluyor. Bu telkinler "Türkiye'nin rekabet gücü düşsün, kalitesiz, verimsiz olsun" diye bilinçli olarak yapılıyor. Mesela bazı sektörlerde bizde 16 işçinin yaptığı işi Almanya'da bir işçi yapıyor. Niye? eğitilmiş, tecrübe kazanmış. Almanya'da bir işçiye verilen para bizde 8-10 işçiye verilen paradan daha fazla oluyor. Yani Almanya daha fazla rekabet gücüne sahip oluyor. Bizim sıkıntımız istihdam politikasında, "burası özel alan, sen şunu alacaksın, şunu çalıştıracaksın diyemezsiniz" şeklinde tepkiler oluyor ama kamu kuruluşlarında bunu diyebilirsiniz. Onu da yapmıyorlar.

10. Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Yedinci Plan'dan itibaren stratejik planlamaya geçildi. Stratejik planlamaya geçildikten sonra kurumların etkisi daha çok arttı. Milli Eğitim Bakanlığı kendi stratejik planı ne istiyorsa onu sunuyor. Bunun üzerinde düzeltmeler yapılıyor.

Soru: Stratejik planı siz mi önermiştiniz?

Dünya Bankası önerdi. Stratejik planı biliyorsunuz işletmeler yapıyor, özel kuruluşlar yapıyorlar. Bunu bu şekilde uygularsak devlet kuruluşlarını birbirinden ayırmış oluruz. Herkesin planı için kendileriyle ayrı ayrı muhatap oluruz, havasında bunu getirdi. Biz bunun bir üst koordinasyonunu yapar olduk. Milli Eğitim Bakanlığı dirsek temasında kalmaya çalışıyor fakat bir insangücü planlaması gibi yaptıklarını düşünmüyorum. Eskisi gibi bir insangücü planlaması yapmıyorlar.

Diğer bir sebepte sanayi artık üretimden çıktı yani 2002'den itibaren Kemal Derviş'in buraya gelmesinden itibaren Türkiye'de bir üretim ekonomisi var diyemeyiz. Bir montaj ekonomisi ve inşaat teknolojisi var.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Özel ihtisas komisyonlarını anlattım, tüm kesimlerden temsilci alınıyor. Hükümetin, iktidarın çıkar ve beklentileri diye böyle dolaylı olarak gelmiyor. Yüksek Planlama Kurulu'na Hükümet zaten tercihini getiriyor. Orada ben şunların arasından şu tercihi yaptım dediği zaman kendisinin çıkar ve beklentilerine uygun bir şey geliyor. Sadece Plan ve Bütçe Komisyonlarında küçük yatırımlar konurken mesela bilmem nereye ilkokul, bilmem nereye sağlık ocağı yatırımları bunlar milletvekillerinin kendi seçim bölgelerinden gelen talepler oluyor ve bunlar planı bozuyorlar, çok büyük bir oran değil ama bozuyor. Bozan bir unsur olarak sıkıntı olarak bu var. Toplumsal kesimlerin çalışma sorunları, işgücü, göç gibi sorunları dikkate alınıyor.

Soru: Özel İhtisas Komisyonlarında kararlar nasıl alınıyor?

Kararları oy çokluğuyla alıyorlar. Bunlar demokratik kurullar. DPT uzmanları buraların koordinatörleri oluyor, bilgi istendiği zaman veriyorlar, başka komisyonlarla bağlantı kuruyorlar. Komisyon kendi başkanını, raportörünü seçiyor. Biz hiç karışmıyoruz. İsterlerse bu raporlarını basına açıklayıp, isterlerse basıp yayın olarak dağıtıp ondan sonra planlamaya verebiliyorlar. Açık, şeffaf bir düzen. Yalnız konuları konusunda çok hazırlıklı geldiklerini söyleyemeyeceğim. Onuncu Kalkınma Planı çalışmalarında istihdam komisyonuna beni de davet ettiler. Burada en çok bu taşeron işçilik, taşeron firmalar konuşuldu ama işin özü konuşulmadı. Ben dışarıdan gelmiştim. Planlama Teşkilatının görevlisi olarak orada gözükmediğim için ODTÜ'den geldi diye yazmışlar ve söyledim bunları yazılı olarak da görüşlerimi verdim.

Beşinci Plan'ın eğitim bölümü için özel ihtisas komisyonunda sol görüşlü profesörler ile sağ görüşlü profesörler birbirlerine girdiler. Raporu, Planlama'ya vermediler. Ben komisyona katıldığım için bütün eldeki tutanaklar benim elimde. Dedim ki; görüşülen konuların içinden bir tane özet rapor yazalım. Siz bunun üzerine anlaşmış olun, oylayın, anlaşın sonra da her iki grup kendisininkini şerh olarak yazıp arkasına ikisini de koyalım, öyle yayınlansın onların görüşleri budur bunların görüşleri budur şeklinde diye ama bu raporu yazmak istemediler. Ben götürdüm Özel ihtisas Komisyonları Kurulu var. Ben yazayım getireyim dedim. Bakalım, dediler ama yayınlamadılar. Çok iyi tartışmalar oldu ama basmadılar.

Soru: Görüşler nasıl toplanıyor?

Bir kısmı yazılı getiriyor, bir kısmı burada söylüyor, bir kısmı makale yazmış oluyor, onu veriyor.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Uluslararası politikalara bakacak olursak, bir ülkenin en güçlü kaynağı ne ise rakipleriniz onun üzerinden oyun oynuyorlar. Bugün Irak petrolü yüzünden bölünüyor. İran'da, Libya'da petrol üzerinden oyun oynanıyor. Kaddafi ölürken "ben size ne kötülük yaptım" diye şaşkınlık içerisindeydi. Çünkü halkına hiçbir kötülük yapmadı. Petrolden kazandığı parayla onları ihya etti. Kaddafi'nin ardından İngiltere, Fransa, İtalya Libya'nın petrolünü on gün içinde paylaştılar. Şimdi de Libyalılar birbirine düştüler. Batının silahlarıyla birbirlerini öldürüyorlar. Hem onların silah sanayilerini kazandırıyorlar, hem de petrollerini kaybettiler.

Bizim de güçlü kaynağımız genç nüfusumuz. Bizim de genç nüfusumuz üzerinde oynarlar. Her zaman birinci plandan bugünküne kadar serisini size sayabilirim. Nüfusu nasıl eğitimsiz bırakırsın, nasıl eğitilmiş olanı yerinde istihdam etmezsin, nasıl eğitilmiş olanı beyin göçüne tabi tutarsın, sıfır maliyetle o ülkenin elinden alırsın. Nasıl insanların birbirleriyle uyumlu çalışamaz hale getirirsiniz. Sosyal sermaye diye bir kavram vardır. Sosyal sermaye insanların bir arada aynı hedefe doğru

çalışabilmeleridir. Bu insanları bölersen, sen şusun, sen busun diye insanların bir arada çalışma potansiyelleri düşer. Sonunda bu insanlar dağılırlar.

Milli Eğitim Bakanlığı'nda en fazla eğitim programları üzerine oyunlar oynandı. Bunun da sorumlusu şu, bu filan değildir. Birincisi AID'dir. AID, Türkiye'ye için son derece zararlı bir kuruluştur. Türkiye daha NATO'ya girmeden Eylül 1952'de, ilk ön şartları 1949'da bu AID'nin kurulmasıdır. İlk AID adıyla değil başka bir adla kuruluyor. Şimdi hatırlamıyorum. Bu konuda ne bir haber çıkar, ne bir rapor çıkar ara sıra böyle canına tak etmiş birisi yazar da biraz bilgi edinirsiniz.

Dünya Bankası, AID, OECD bize diyorlar ki hep, meslek seçimini daha ileriki yaşlarda belirleyelim. Bu planlama açısından şu demek, meslek öğrenimini ne kadar ileri atarsanız maliyeti o kadar yükseltiyorsunuz. Eğer bu çocuğu belli bir sektörde küçük yaşta çalıştırmak istiyorsan, bu küçük yaş 15 yaş oluyor biliyorsunuz, buna göre bir planın olacak. Dün akşam televizyonda Birinci Dünya Savaşı'nın yıldönümü nedeniyle Fransa'da, İngiltere'de yapılan törenler gösterildi. İngiltere 200 bin civarında asker kaybetmiş, bunların her birisi için gelincikten tarlalar yapmışlar. Oraya bir çelenk konacak, 13 yaşında askeri lise öğrencisi koydu. Sonra bize gelince meslek seçimini daha ileri atın diyorlar. Ancak insanın yaşı ilerledikçe parmak becerilerini kazandırmak daha zor oluyor. Meslek eğitiminini daha ileriye atın dedikleri zaman 15 yaşın üzerindeki çocukların parmağını eğitemiyorsun, o parmaklar katılaşmış oluyor. Bunları hemen eğitip 13 yaşında işçi olarak koyalım mı? Hayır. Bunların ortaokullarını o şekilde planla ki ortaokullarında bu beceri eğitimleri ile çocukların parmakları işlesin, çalışsın, belli şeylere yatkın hale gelsin.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yokluk kıtlık zamanında Japonlar kendilerini böyle kurtardılar. Origami denilen kağıt katlama sanatı ile çocukların hepsinin ellerini işler tuttular. Zaten pirinç yedikleri için kemikleri daha yumuşak. Çin de aynı şekilde. Dikkat ederseniz Çin'de bir şeyin küçüğünün yapılması hünerdir. Pirincin üzerine yazılmış yazılar, yumurtanın üzerine yapılmış tablolar gibi. Bu ince ve küçük işlerin yapılabilmesi için parmak becerisi çok önemli. Bir çocuğun parmakları dokuz yaş ile 15 yaş arasında eğitilir. Bunu kaçırdığınız anda sanayide pek çok şey kaçırmış olursunuz. Bir çip sanayi ortaya çıktı, Japonlarla ve Çinliler aldılar bütün dünyayı arkalarına taktılar götürdüler. İsveç'te geliştiği halde bunu Japonlarla ve Çinliler aldılar. Çünkü bunlar küçük becerileri yapabiliyorlar. Almanya bu konuda çok uyanık. Hiçbir zaman diğer Avrupa ülkelerinin dediklerine Almanya uymamıştır.

İkide bir gelir Dünya Bankası, AID, OECD meslek eğitimini daha ileri atın diye telkinde bulunur. Milli Eğitim Bakanlığı'na bu baskıyı yaparlar.

Soru: Bunlar size gelmiyor, onlara mı gidiyorlar?

Onlar uygulamaya gidiyorlar. Çünkü orada yanlış karar aldırmak çok daha kolay. Bunları kendi memleketlerine götürüp istedikleri şeyleri gösterirler. Bunlar da alanda gördüm falan diye buraya gelirler istenilen şeyleri uygulamaya başlarlar.

Mesela bu teknisyenlikle mesleki eğitimin ilk kademesinin harmanlanması işini bunlar böyle yaptılar. İngiltere ile Amerika Birleşik Devletleri'nde bu şekilde ama İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde fabrikalar kendi teknisyenini kendi içinde yetiştiriyor. Bu maliyeti fabrika yükleniyor ve bunu yetiştiriyor, kullanıyor. Bizde eğitim maliyetlerini işyerleri yüklenmiyor. Devlet bunu sanayie bir katkı olarak, bir destekleme olarak yapıyor.

Durmadan Hükümetin üzerinde "Sizin nüfusumuz çok fazla, insangücü gideriniz daha düşük olmalı. Yani ucuz işgücü kullanın, bir şeyi ucuza mal edin." diye bir baskı var. Sen bugün Türkiye'deki en faal nüfusu eğitmektesin. Burada tasarrufa gidersen, bu demektir ki; 10 sene sonra iş piyasasında senin verimliliğin düşük olacak. Öğretmene harcama yapmazsan, değerli eğitim zamanı boşa geçer. Bizim bunlara bakmamız lazım.

İnsan kısmı, bina kısmı, para kısmı, öğretmen kısmı, teçhizat kısmı bunların planlamasını bu şekilde yapıyoruz. Ama esas olan müfredat planlamasıdır. Buna uygun müfredatın içeriği değişiyor mesela ondan sonra orada o verimi alamıyorsunuz. Bu kararı Talim Terbiye Kurulu aldığı zaman duyurmak zorunda değil, sadece okullara duyuruyor veya programı yapıp yolluyor okullara, devlet dairelerinin bunu takip etmesi çok zor oluyor. Bize gelmiyor mesela onlar bizi ilgilendirmez gibi düşünüyorlar.

Soru: Eğitim programlarının takibini yapıyor musunuz?

Yapmamız lazım. Ben öyle olması gerektiğini düşünüyorum. Yapsaymışız keşke diye düşünüyorum. Çünkü şöyle bir şey yaptılar. Bunu gene AID yaptırdı. Meslek eğitimi programlarında bir "yapma becerisi" var bir de "uygulama becerisi" var. Tornaymış, tesviyeymiş, elektronikmiş, elektrikmiş, makineymiş, inşaatmış falan uygulama dersleri var. Bu uygulama derslerinde bizim geleneksel olarak getirdiğimiz ve planların esas aldığı "yapma becerisi"dir. Bu beceride bir şeyin nasıl yapıldığı, yapılacağı öğretiliyor. Bunlar, gelmişler demişler ki artık sanayiler ilerledi teknoloji ilerledi, bunun yapılmasının nasıl olduğunu öğrenmek gerekli değil, bunun uygulamasını öğretin. Yani bunları nasıl monte edersin yani yapma bilgisi değil de uygulama bilgisi diyorlar buna. Mesela bu çok teknik bir bilgi, ben bunu seneler sonra öğrendim. Bize bu bilgiler verilmiyor. Bunun çocuğun üzerinde, sanayi üzerinde muazzam bir etkisi oldu. Yapma becerisi olan ustalar kendi atölyelerini açarken iş kurarken, bütün bu malzemenin ithalatçısı oldular. Adam kendi sanayiinin malını buraya satmak için böyle bir yöntem uyguladı ve bunu Milli Eğitim Bakanlığı içinde uyguladı. Biz zannediyoruz ki büyük hileler gümrüklerde oluyor, uluslararası anlaşmalarda oluyor. Hayır bunu burada yapıyorlar. Öğretmenlerle yaptığımız bir görüşmede bunun farkına vardım. Sizin uygulama becerisi dediğiniz ile yapma becerisi farklı mı dedim? Bu tartışıldı ve ortaya çıktı. Kendileri bile farkında değiller. Yaşlı bir öğretmen farkında olmuş bunun, o anlattı. Yeni öğretmenler farkında bile değiller uygulama becerisi ile yapma becerisi arasındaki farkın. Yapma becerisi dedikleri zaman tasarımı içine alıyor adam iş kuruyor. Küçük sanayi Türkiye'nin iş kurabilen bir sanayisi idi. Şimdi küçük sanayi parça ithal edip montaj yapıyor. O zaman ne demek oluyor, bütün parçaların fiyatlarını dışarıya ödüyorsun, burada sadece montajın karı

kalıyor demektir. Yani katma değerin büyük bir kısmı dışarıda kalıyor. Sen burada küçük bir kısmına razı olmuş oluyorsun. Bu operasyonu Milli Eğitim Bakanlığı üzerinden yaptılar. Şimdi burada müfredat planlaması çok önemli bu müfredat planlaması tartışılırken buralarda uzmanların bulunması lazım, bunların sonuçlarının nereye gidebileceğinin tartışılması lazım. Yaşamda nereye gider, iş yaşamında nereye gider, eğitim politikaları açısından nereye gider ve öğretmenleri hiç dinlemeden bir takım kararlar alındı. Talim Terbiye Kurulu'nda meslek eğitimci ya iki tane vardır ya bir tane vardır veyahut da hiç yoktur. Bu kararları bunları bilmeyenler alır.

Türkiye'de operasyon güçlü kaynağımız olan insangücü üzerinde yapılıyor. Bunun verimsiz kılınması, verimli olan unsurların elimizden alınması 1968'leri, 1978'leri hatırlayın Türkiye'nin bütün sanayisi çalışırken baştan aşağı grevlerle sarsıldı. Sanayi bir rekabet işi. Bu rekabet her zaman adil bir piyasada dürüst rekabet şeklinde geçmiyor. Rakiplerini yıpratmak, hırpalamak orta yerden kaldırmak şeklinde bile oluyor. Sanayileşmek bir savaştır. Sanayi savaşı daha da büyüktür. Bunu Atatürk böyle söylemiştir. Biz küçük savaşı kazandık, şimdi büyük savaşa başlıyoruz diye İktisat Kongresi'nin açış konuşmasında var. Bu savaş halinde yürüyor bu konularda bilinçli olmak lazım.

Dünya Bankası açık, AID dolaylı olarak, OECD dünya eğitim politikalarını yönlendirme işine soyunmuştur. Bunu o kadar geliştirdi ki şu anda bu uluslararası imtihanlar vasıtasıyla yapıyor. Bu kapsamda, OECD PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study-Okuma Yeteneğinde Uluslararası Gelişme İncelemeleri), TIMMS (Trends in International Mathematics and Science Study-Fen Bilgisi ve Matematik Öğretiminde Uluslararası Eğilimler, PISA (Program for International Student Assesment-Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) gibi uluslararası imtihanları yapıyor. Bunu nasıl yapıyor? Öğrencileri nasıl seçiyor? Bilemiyorsun. Mesela Çin diyor ki ben buraya gidecek öğrencilerimi kendim seçerim. Buraya geliyorlar, bu öğrencileri kendileri seçiyorlar. Ondan sonra da "sen eğitim politikanı, müfredatını şöyle değiştir" diyorlar. Yani, müfredat içeriklerini, çocuklara kazandırılacak hedefleri OECD vermeye başladı. Bu PIRLS, TIMMS, PISA şimdi bir de yükseköğretim için Almus var. OECD dolaylı olarak bütün dünyanın eğitim planlamasına, müfredat planlaması yoluyla dahil oluyor. Bakın dedim ya müfredat planlaması çok önemli diye. Çünkü çocuğa onun alacağı eğitimin niteliğini belirleyemedikten sonra, fiziksel planlamanın o kadar da bir önemi yok.

Soru: Milli Eğitim Bakanlığı için keşke müfredatın içine girseydik dediniz. Yükseköğretim için de böyle bir şey düşünüyor musunuz?

Yükseköğretimde müfredata değil konular belirlense bile yeterli fakat orada şöyle bir şey var üniversiteler özerk olduğu için hoca kendi dersini kendi planlamakta da özerk. Onun için ben en iyisini planlıyorum deyip, gidip yurt dışından bir tane program alıyor getiriyor burada uyguluyor. Ama fakülteden çıkan öğrenci toplam olarak bunları aldıktan sonra bir tutarlılığa, bir bakış açısına sahip mi hiç bu yapılmıyor.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Hizmet içi eğitimlerinde bir, bir buçuk aylık sürede genel olarak DPT tanıtılıyor, işlerin nasıl yapıldığı anlatılıyor. Atatürk Barajı gibi büyük projeler yerinde inceleniyor. Şimdi bölge kalkınma ajansları gösteriliyor.

Uzman yardımcıları esas uzmanlık eğitimlerini, uzmanların yanında alıyor. Burada uzman ve uzman yardımcısı arasında usta çırak sistemi var. Göreve başladıktan üç sene sonra da tez hazırlama aşaması var. Tez, alanı ile ilgili ve kendini geliştirecek nitelikte oluyor. Uzman, daire başkanı, isterse üniversiteden bir hoca yardımıyla bu konudaki okumalarını yapıyor. Bayağı tez hazırlıyor ve savunuyor. Tez hazırlanırken diğer işleri de devam ediyor.

Yurt dışı mastır imkânları var. Yurt dışına mastıra giderse izin veriliyor. Yurt içinde mastır yapmak isterse hem çalışıyor hem de mastır yapıyor.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

Şimdi bizim zamanımızdaki planlama süreci tabi girdi çıktı tablolarına oturan her şeyin sayısallaştırılmış olduğu insangücü planlaması, ona dayalı eğitim planlaması buna dayalı istihdam planı vermek şeklinde oluyordu. Maliyet yarar analizleri kullanıyorduk.

1980'lerden sonra kurulan Yükseköğretim Kurulu toplumsal talep kullanırız dedi ama kullanamadı. Çünkü kontenjan belirlemek zorunda, bu kontenjanların bazılarına fazla hücum oldu, bazıları boş kaldı. Hiçbir planlama yapmıyor. Ondan sonra çok fazla fakülte açılıyor, tıp pahalı olduğu için çok fazla açılmıyor ama diğerleri açılıyor. Yıllardır iki tane hukukla idare ettik. Şimdi iş çığırından çıktı. 90 tane hukuk fakültesi var. Özeller olunca tabi bunu yapamıyorsunuz. Onu da oturup Yükseköğretim Kurulu'nun planlaması lazım ama hiçbir surette planlama yapmıyor.

1994 yılından itibaren stratejik planlamalara geçtik. Stratejik planlamalarda daha çok kurumların katılımı var ve kendi stratejik plan bürolarında hazırlayıp, DPT'ye getiriyorlar. DPT'de üst koordinasyonu yapılıyor.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Ben, işverenlerin ileriye yönelik insangücü taleplerini daha açık belirtmeleri şartıyla insangücü planlamasının, Türkiye'nin kaynakları oranında ve öğrencilere bilgi ve yönlendirme vermek suretiyle toplumsal istemin taraftarıyım.

Esas önerim mezunların yerinde istihdamı için teşvik sistemi getirilmesi. Bu mevcut sanayi ve ticaret teşvik sistemi içine yedirilebilir. Ben görevdeyken öyle yaptırmıştım. Benim esas derdim istihdam, İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun, mezunları mezun oldukları konularda çalıştırma yönünde bir sistem kurması, bu konuda bilinç

oluşturması ve öyle ucuz işçilikle olamayacağını anlaması gerekir. İstihdamdaki bu yanlış uygulamalar ile eğitime yapmış olduğumuz yatırımları kaybetmiş oluyoruz. Türkiye'nin meselesi istihdamdır. Bugün robotlarla çalışan Japonya, Almanya, kısmen ABD'nin hem özel şirketlerinde hem kamu şirketlerinde daha fazla insan istihdam edebilmek için iş bulma konusunda ayrıca programları var. Robot kullanmadığımıza göre biz çok fazlasını bulabiliriz, daha başka yöntemlerle istihdama biraz daha fazla önem verebiliriz.

Ben böyle hareli bir şey düşünüyorum. Genel nüvesi mesleki eğitim olsun. Meslek yüksek okulunda veya üniversitede bir takım bölümlere gidiyor iş bulamıyorsun. O yüzden talep azaldı, bakın dolduramıyorlar. Bu kadar çok üniversite açmanın bir faydası yok. Oralarda da özel üniversiteler para kazanabilmek için talebin çok olduğu konularda, programlarda açıyorlar ve buralarda insangücü artırıyor. Dolayısıyla burada yapmış olduğunuz insangücü planlamasının da bir faydası kalmamıştır. Onu Yükseköğretim Kurulu kendi iç planlaması ile yapabilir. Açılacak bölümler için bir takım şartları ortaya koyabilir. Yükseköğretim Kurulu 1980'de kuruldu ama bu hiç olmadı.

Müfredatın içeriği ile ilgili hedefler ile öğrencinin aklına koyacağımız hedefler konusunda çok dikkatli olmanız lazım. Bugün yapılan araştırmalarda öğrencinin % 70'i yurt dışında iş bulma derdinde, yurt dışında iş bulduğu zaman işine yarıyor mu? Hayır ama orada bulurum diye bir hayalin peşine takılıyor insanlar ve biz Türkiye olarak yaptığımız yatırımı kolay kaybediyoruz. Bunlar da umduklarını bulamıyorlar. Ben en son Michigan civarına gitmiştim, pazarda dolaşıyordum, Baktım Türkler var, ne yapıyorlar biliyor musunuz? Evde kurabiye, salça, konserve, örgü yapıp satıyorlarmış. Siz nereden mezunsunuz dedim. İki tanesi mühendisti bunların. Dedim ki, sizin kendi memleketinizde mühendise ihtiyaç var, burada sonuçta bir semt pazarında çalışıyorsunuz gidip orada herhangi bir ilde çalışsanız sizin değeriniz çok daha fazla olur. Dediler ki, insanın yaşamının akışı bir dönemde kuruluyor, o dönemi kaçırdıktan sonra geriye dönüp bunları yapmak, iş bulmak çok zor oluyor. Biz de pişman olduk. Burada tamamen üçüncü sınıf insanlar vaziyetindeyiz ama üç-beş kuruş evimize gönderebiliyoruz diyorlar. İkisi de inşaat mühendisiydi. İnşaat mühendisi, Türkiye'de bol bol para kazanır. Burada bebek patiği örüyor, kurabiye yapıyor. Ben işte böyle üniversitelerde, liselerde böyle bilinçlendirme olması gerektiğini düşünüyorum. Ben edindiğim bu bilgilerle ülkeme nasıl yararlı olurum, hepimiz aynı gemideyiz, hepimiz birden iyi olursak başarılı oluruz. Yurt dışına gidip dağılmak istemiyorum. Yurt içinde kendi işimi hasıl edebilirim. Bunlara böyle bir bakış açısı ve güven aşılamak lazım. Burada başarılı olursunuz. Türkiye fırsatlar ülkesi, ondan sonra burada sosyal sermaye birbirimizi tanıma, bir takım geleneklerimiz, göreneklerimiz bunları kullanalım. Buraya ben borçluyum. Bedava olarak okudum bu kadar sene. Bizim annelerimiz babalarımız böyle yetiştirmişlerdi bizi. Şimdi böyle bir şey yok. Devlet bize versin devlete de nereden gelirse gelsin ben işime bakayım diyor. Bu düşünceden kurtulmamız lazım. Zaten batı bunu böyle yapıyor. Şu anda diğer ülkeler de Çin'i, Hindistan'ı, Endonezya'sı falan

buna geçmişler. Dünyanın neresinde ne kazanırsa kazansın kendi ülkesine çeviriyor, bunun getirisini orada yatırıyor.

Eğitimin tek tip olması, içeriğinin ve kazandırdığı becerilerin başka ülkelere benzemesi bunlar bize rekabet gücü kazandırmaz. Rekabet gücü farklılıktan doğar. Neyi farklı yapıyoruz, neyi daha iyi yapıyoruz, ona bakacağız. Mesela bizim çocuklarımızın kıvrak zekası küçük yaşta çoktur. Başka ülkelerde biliyorsunuz, görüyorsunuz çocuklar bizimkiler gibi değil. Artık iklimden midir? Toplumun genel yapısından mıdır? Beslenmeden midir? Nedir? Bilmiyorum. Bizde çocukların algılamaları çok fazla, civa gibidirler. Bunu değerlendireceksin, baskılayıp da köreltmeyeceksin. Halbuki bizde çağdaş eğitim adı altında tek tipleştirme var. Bakıyoruz bilmem kim ne yapıyorsa onu yapmaya çalışıyoruz. O kendine göre iyisini yapıyor, ondan para kazanıyor. Sen ona bakıp aynısını yaparsan onun piyasaları senin elinde olmadığı için kazanamazsın. Milli Eğitim Bakanlığı'nda böyle bir sorun fazlasıyla var.

Uygulamanın sevk ve idaresi planlamadan daha önemli. Planlama kısmında teknik kadroyu oturtuyorsun bunlar en ince işleme kadar yapabiliyorlar. Hele şimdi daha da kolay elimizde bilgisayarlar, yazılımlar istediğimiz ayrıntıda, istediğimiz hızda çıkarabiliyoruz bunları. Biz geçmişte Facit makinesiyle elde yapardık. Büyük bir programdı, bir tane hata olduğu zaman o hatayı hesap makinelerimizle geriye doğru sürüp tespit etmek bir-iki günümüzü alırdı. Şimdi beş dakikada yapıyorsun, tekrar doğrusunu getiriyorsun, o bakımdan çok rahatız.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Hayır.

Görüşme Yapılan Kişi - 3

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

1982 yılında uzman yardımcısı olarak girdim. 1985 yılında uzman oldum. Bu arada DPT yurt dışına iki yıl bankacılık finansman konusunda mastıra gönderdi. O zaman ülkeyi DPT, okulu da kişiler buluyordu, Yükseköğretim Kurulu'nun belirlediği liste dikkate alınıyordu. DPT'de bulunan eğitim kurulunun onayından geçtikten sonra bütçe durumuna göre bir ya da iki yıl gönderiliyordu.

Eskiden Koordinasyon Başkanlığı vardı. Orada eğitimle ilgili kanun tasarılarına, yönetmelik tasarılarına görüş veriyorduk. Yurt dışından gelince Sosyal Planlama'da Eğitim Kısmına başladım. Eğitime tamamıyla kişisel olarak ilgiliydim. Üzerimde mesleki eğitim gözüküyordu ama eğitimin tüm bölümlerini özel olarak takip ediyordum. Daha sonra İnsan Kaynakları Geliştirme Dairesi Başkanı oldum. Kısa bir dönem Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü yaptım. Çok kısa bir dönem Müsteşar Yardımcılığı yaptım. Bu arada Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Mesleki Teknik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi (METARGEM)'nin yönetim kurulu üyesiydim. Bu tip görevler Devlet Planlama Teşkilatı'nın ayrıcalıklarından birisidir. Mesleki Yeterlilik Kurumu kuruluş çalışmalarını yürüttüm. Bu benim en önemli çalışmalarımdan biridir. Meslek standartları yönetim kurulu üyesi oldum, başkanlığını yaptım. İLKSAN yönetim kurulu üyeliği yaptım. İran'da bulunan Ekonomik İş Birliği Teşkilatının Genel Sekreter Yardımcılığını yaptım. Dönüşümde müşavirliğe devam ettim.

Şu anda da tez jürisindeyim. Bizim bazı tezler, doktora tezi ayarında, çoğu, mastır tezinden daha iyi. Bizim tezler tamamen teorikte değil, tamamen pratikte değil, ikisinin arasında hibrit diyorlar ya İngilizce. Çok güzel tezler oluyor. Tezi geçemeyenler zaman zaman oluyor.

Soru: Buranın üniversite gibi akademik yapısı var.

Son 15 yıldan beri araştırma kısmı biraz azalmıştır. En azından bu tezlerle bunu kapatmaya çalışıyoruz. Öbür türlü münferit yine bazı arkadaşlar araştırma yapıyor ama eskisi kadar çok değil. Bazıları planlamanın ilk kuruluş yıllarıyla şimdiyi karşılaştırınca o zaman daha fazla araştırma yapılıyordu diyorlar. Doğru ama o zaman üniversite yoktu. Üniversitelerde araştırma yoktu. Şimdi üniversitelerde mastır tezi olarak, doktora tezi olarak, makale olarak bayağı araştırma yapılıyor. Bu ihtiyaçlar oradan giderilince de burada yeni bir araştırma yapılmıyor. En temel araştırmaları bile eskiden planlama yapmış. Çünkü araştırma yaptıracak yer yok. Şimdi de uzman yardımcılığı tezleri vasıtasıyla araştırmalar yaptırıyoruz.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

30 yıl.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

Kalkınma planlarını hazırlama süreciyle, eğitim planını hazırlama süreci hemen hemen aynı. Plan hazırlama süreciyle ilgili varolan prosedürü takip ediyoruz.

Kalkınma planları hazırlanırken bizdeki en temel nokta özel ihtisas komisyonlarıdır. Özel ihtisas komisyonları vasıtasıyla biz tüm sorunlara hakim olabiliyoruz. Mevcut durumu yeniden tahlil edelebiliyoruz. Ben Onuncu Plan çalışmalarına katılmadım. Dokuzuncu Plan çalışmalarının özel ihtisas komisyonlarında görev aldım. Sekizinci Plan'da Sosyal Sektörler Şube Müdürü olarak görev aldım. Burada eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, belediye hizmetleri gibi sosyal sektörlerin tamamı bizim eserimiz diyebilirim.

Özel ihtisas komisyonlarına tüm toplum katmanlarından insanlar çağrılıyor. Eğitimin temel aktörleri olan Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'ndan üyeler alıyorduk. Özel ihtisas komisyonlarına üyeleri belirlerken bizim etkimiz oluyordu. İş yapabilecek insanları, değişik görüşler yansıtabilecek kişileri davet ediyorduk. Bazen Ahmet'i çağırırsın A görüşte, Mehmet'i çağırırsın B görüşte, Mehmet'i çağırmazsan bu iş olmaz. Dengeliyorduk. Bazı konularda da bazen görüş çıkmaz. Kararın da çıkması için düzenlemeler yapıyorduk. Bunu Milli Eğitim Şuralarında yaparlar. Milli Eğitim Şuralarına da toplumun tüm katmanlarından adam çağırılır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın önem verdiği konunun çıkması için oylamada ağırlığı kazanabilmek için bakanlık ve il teşkilatlarından fazla sayıda adam getiriliyor. Sonuçta oylama yapılıyor kabul edilmezse, bakan zor duruma düşer. Biz belki ona biraz dikkat ediyor olabiliriz ama o bakılınca gözükmeyecek bir şey planlamada. Yani ben yaptığım için söylüyorum. Söylemekte de sakınca görmüyorum. Çünkü, sonuçta devletin ve milletin menfaatine olarak düşünüyorum. Derneklerden, sivil toplum örgütlerinden yani toplumun tüm kesimlerinden ama belli de bir sayıyı geçmeyecek, 10 tane adam çağıramıyorsun, bir tane çağırıyorsun. Türk-İş'ten çağırıyorsun Türk-İş kimi görevlendirirse o geliyor. Hak-İş'ten geliyor şimdi memur sendikaları var, memur sendikaları görevlendiriyor. Üniversitelerden seçiliyor. Eğitim fakültelerinden, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan, Yükseköğretim Kurulu'ndan insanlar seçiliyor. Planlama uzmanları olarak biz gözlemciyiz, biz rapor tutarız, biz konuşuruz ama oy hakkımız yoktur ama gündemi biz biliriz.

Ben uzman olarak görev yaparken Yedinci Plan çalışmaları ile ilgili bir anımı paylaşmak istiyorum. O zamanki Müsteşar Necati Özfırat, Başbakan Tansu Çiller'in planın eğitim bölümünü beğenmediğini, bu bölümün TÜBİTAK Başkanı Tosun Terzioğlu başkanlığında bir komisyon tarafından yeniden ele alınacağını bize bildirdi. Komisyonu oluşturma görevi bana verildi. Çalışma TÜBİTAK'ta yapılacak ve komisyon 15-20 kişiyi geçmeyecekti. Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bener Cordan, DPT'den müsteşar yardımcısı, genel müdür, Yükseköğretim Kurulu'ndan Hasan Kazdağlı'yı

komisyon üyesi olarak aldık. Ben arkadaşlarla görüşerek çok kısa iki üç sayfalık temel doküman hazırladım. Planlama uzmanları komisyonlarda yönlendirme yapar mı? diye konuşmuştuk ya o yüzden anlatıyorum bunları. Bazen çok konuşulur, çok şey konuşulanca çok şey çıkmaz. Plana neyi koyabiliriz diye hazırlık yaptım. Görüşlerin bir kısmı özel ihtisas komisyonlarının görüşleri, bir kısmı bizim önceliklerimiz, bir kısmı da Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği önceliklerden oluşturuldu. Ben oraya iki-üç sayfa temel konuları aldım. Devlet Planlama Teşkilatı'ndan 8-10 kişi varız ama biz geri plandayız. Komisyonda "nasıl bir yöntem izleyelim" diye sordum. "Sizleri yönlendirmek için değil ama biz bir özet hazırladık, bunu komisyon üyelerine dağıtalım, sizler konuşursunuz, bizler not alırız, notlardan bir şeyler çıkarırız" dedim. Bu yöntem kabul gördü. Bener Cordan notları inceledikten sonra "zaten bizim söyleyeceklerimizin hepsini yazmışsınız" dedi. Özet metinde çok az değişiklik yaptılar. Bu değişiklik yabancı dil eğitimi ile ilgili oldu. Bizim görüşümüz "yabancı dili öğretelim ama yabancı dil ile eğitim işinden vazgeçelim." Maalesef yapamadık. Şu anda bütün zeki çocuklar İngilizce eğitim veren okullara geliyor, oradan da Amerika'ya gidiyor. Altyapısını hazırlıyoruz, gönderiyoruz. Zaten ODTÜ, Boğaziçi'nin kuruluşuna ABD yardım etmiş. Babasının hayrına yardım etmemiş. Sen seçiyorsun, alıyorsun, götürüyorsun adam orada doktora yaptırıyor, proje yaptırıyor. Gidenlerin bir kısmı zaten dönmüyor. Kimseye dönme falan demiyor ama adam oradaki imkânları görüyor, buradaki imkânları görüyor, ne kadar milliyetçi olursa olsun buradaki ayrımcılığı görüyor, buradaki adam tutmayı görüyor diyor ki, "ben biraz çalışayım üç beş kuruş para biriktirdikten sonra geri giderim" diyor ama sonradan bakıyorsun ki gelmiyor, orada kalıyor. Gelenler çok az. En fazla tartışma bu konuda olmuştu. Çalışma üç gün sürdü. Bizim tekliflerimiz çok az bir değişiklikle geldi. Komisyon Tosun Beyin iddiasını kabul etmedi, bizim dediğimizi kabul etti. Biz raporları yazdık verdik. Nihai raporu Tosun Bey başkan olarak DPT'ye yazdı. Tosun Bey bu raporda bir tek yabancı dille eğitim konusunda "yabancı dille eğitim yapılabilir, yapılması faydalıdır" şeklinde değişiklik yapmış. Resmen bütün üniversiteler yabancı dille eğitim yapabilir diyordu. Ben şiddetle karşı çıktım. Hiçbir görevim olmadığı halde genel müdüre çıktım. Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarını aradım. Müsteşar beni destekledi. Burada da genel müdür gitti DPT Müsteşarı ile konuştu ondan sonra bu madde düzeltildi.

Soru: Eğitim planlamasını kaç uzman takip ediyor?

10-15 kişi

Soru: Kaleme alma işini uzmanlar mı yapıyor?

Tamamen biz yazıyoruz. Uzman yazar, daire başkanı uzmanlarla toplantılar yapar onları nihai hale getirir, genel müdürün katıldığı toplantılarda yeniden değerlendirilir, müsteşar yardımcısı katılır yeniden değerlendirilir. En son hükümete sunulmadan önce müsteşar başkanlığında günlerce toplantı yapılır tek tek sektör sektör müsteşarın katıldığı toplantıya müsteşar yardımcısı, genel müdür, daire başkanları ve ilgili uzmanlar katılırlar. Plana son şekli verilir. Ondan sonra da hükümete sunulur.

Altta bir yanlışlık varsa yukarıdaki kademelerde değişir. Siyasi olabilecek hedefler konusunda hükümetin görüşünü bekleriz.

Soru: Onuncu plan yürürlüğe girdi. Bu esnada on birinci planın hazırlıkları yavaş yavaş devam ediyor mu?

Plan biter bitmez bir sonraki plan çalışmalarına başlamıyoruz. Genellikle bir buçuk yıl öncesinden hazırlıkların başlamasına yönelik bir karar alınıyor. Direktifi biz hazırlıyoruz. Bakan kabul ettikten sonra başbakana sunuyor. Başbakanlık genelgesinin yayınlanmasının ardından biz çalışmalara başlıyoruz.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? *(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)*

Bu tartışma konusudur. Beşinci plana kadar insangücü ihtiyacı kullanıldı. Plan hesabı yapılırken yanlış hatırlamıyorsam 64 tane sektör var. O sektörlerden yola çıkarak her sektörün yatırım ihtiyacı tespit ediliyor. Sonra, yatırım için gerekli olan insangücü tespit ediliyor. Bu yöntemle insangücü hesap edilmiş, zaman zaman da sayı verilmiş. 100 makine mühendisi, 300 elektronik mühendisi gibi. Üniversite bölümleri ve kontenjanları da buna göre belirlenmiş. Bir ve ikinci plan döneminde çok üniversite olmadığı için buna uyulmuş da olabilir.

İnsangücü yaklaşımında, sektörlerden giderek önümüzdeki beş yıl döneminde ne kadar yatırım yapacağız, ne kadar insangücüne ihtiyaç duyacağız diye bir hesaplama yapılmış. Tabi tahminlere ulaşılamamış. Yani 100 tane mühendis yetiştireceğim demişsin 80 tane yetiştirmişsin veya 50 tane 100'e çıkamamış. Öbür tarafta 100 tane işletmeci yetiştireceksen 500 tane yetiştirmişsin. Ziraat mühendisi yetiştireceğim demişsin daha fazla yetiştirmişsin. Hiçbir zaman uyulmamış.

1960'lı yıllardan itibaren köyden kente bir göç dalgası başladı. Çünkü tarla bölününce geçinemiyorsun. Köyde köylünün yapacağı işler çok sınırlı. Şehirde öyle değil. Hizmet sektörü devreye giriyor. Üniversite olduğu için eğitime aşırı bir talep söz konusu oluyor. Burada da sosyal talep yaklaşımı gündeme gelmiş.

Sosyal talepte sayı üretiyorsunuz. Ziraatçiler o kadar kolay akademisyen yetiştirmişler ki, en fazla doktorayı bunlar yapıyorlar. Niye? Mezunlar işe giremediği için doktora yapıyor. Bu kadar sayıda doktora mezunu olunca üniversiteler de ziraat fakülteleri açıyor ama bu kadar ziraat fakültesine ihtiyaç yok.

Beşinci Plan'dan itibaren öğretmen, doktor, hemşire gibi temel mesleklerin dışında toplumsal talebi dikkate alalım diye bir yaklaşım benimsenmiş.

Eğitim sektöründe, öğretmen ihtiyacımızı belirlerken; mevcut durumu tespit ediyoruz, kademelere göre öğrenci sayılarını belirliyoruz, önümüzdeki dönem okullaşma oranının kaç olacağı, yaş gruplarına göre nüfusun ne kadar olacağı, sistemden kaç öğretmenin ayrılacağını dikkate alarak kademelere göre yetiştirilmesi gereken öğretmen sayısı hedeflerini belirliyoruz.

Sağlıkta benzer bir yaklaşımla hesaplama yapılıyor. Gelişmiş ülkelerdeki istatistikler dikkate alınarak yetiştirilecek doktor sayısını kendimize hedef olarak koyuyoruz. Örneğin; Almanya'da 300 kişiye bir doktor, biz de 1.000 kişiye bir doktor düşüyor. Okulların kontenjanları dikkate alarak beş yıl içinde bunu 700'e düşürecek şekilde hedef konulabiliyor.

Tıp konusunda tartışmalı, içler acısı bir durum var. İhtisas yapanlar, belli seviyede para kazanan doktorlar, paraları kısılır diye yeni mezun gelmesini istemiyorlar. Ben bunu müsteşar yardımcısı olarak, genel müdür olarak, daire başkanı olarak, uzman olarak çalıştığım dönemlerde yakından ilgilendiğim için biliyorum. Bunu bizzat kendilerine, Yükseköğretim Kurulu başkanına, üniversite rektörlerine her defasında söyledim. İhtisas yapan yakın akrabam var soruyorum ona "bir tanesi öğretti, öbürü öğretmedi" diyor. Neden öğretmiyorlar diye sorduğum zaman bu noktayı söylüyor. Bu istisna değil her üniversitede öyle. Bunu önleyemiyoruz.

Teknik personel yetiştirme konusunda; mesleki eğitime yönlendirmede Milli Eğitim Bakanlarının da hakkını yememek lazım. Mesela Vehbi Dinçerler 3308 sayılı Kanunu çıkartmış. Mesleki Eğitimde Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu çok önemli bir kanun. Almanya'yı esas almışlar, dual eğitim sistemi getirelim, öğrenci üç gün okula gitsin, iki gün işyerinde pratik yapsın denilmiş. Fakat uygulamada bazı problemler ortaya çıkmış. Nedenine bakıldığında; küçük ilçelerde elektronik, bilgisayar gibi bölümler açıyorsun ama bu bölümü tercih eden öğrenciler bu ilçelerde uygulamalı eğitim imkânı bulamıyorlar. Bu bölümleri böyle küçük yerlerde açmamakta fırsat eşitliği açısından haksızlık gibi gözüküyor. Açılınca doğal olarak bir toplumsal talep yaratıyorsun. Böyle oluncada pratik eğitim yaptıramıyorsun. Bu tamamen ülkenin gelişmişlik düzeyi ile alakalı, sosyal talebi de engelleyemiyoruz. Bunun çözümü nedir? diye sorarsanız. Çözümü de yok.

Dolayısıyla insangücü planlamasında mota mot hesaplayamıyorsunuz. Sağlık ve eğitimde hesabı yapıyorduk öbür tarafı talebe bırakıyorduk. Beşinci plandan itibaren yapılan budur. Zaten bazı planlarda "sosyal talebin dikkate alındığı" diye yazıyor.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? *(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)*

Hükümet ne kadar kısıntı yaparsa yapsın eğitim öncelikli sektörler arasında yer alıyor fakat orada şöyle bir handikap var. Bazen 8-10 tane sektör öncelikli gösteriliyor. O zaman hiçbirine gerçekten öncelik veremiyorsun.

Eğitim kademeleri arasında önceliklendirme yapılabiliyor. Genelde mesleki eğitim önceliklidir. Onu bütün iktidarlar söylüyor fakat gerekli ağırlığı veremiyor.

Şu anda da kamuoyundan takip ettiğim kadar zorunlu bir önceliklendirme var. (İmam Hatip Liseleri kastediliyor)

Taşımalı eğitimi, Planlama Teşkilatının önerisiyle o zamanın hükümeti kabul etti. Şimdi bayağı yaygınlaştı ve olması da gerekir. Her köye okul götürmek yerine öğrenciler 10 kilometre öteden okula geliyor.

28 Şubat sürecinde sekiz yıllık eğitim öncelikli hale getirildi. Sekiz yıllık zorunlu eğitime aslında 1970'lerde kademeli olarak geçilecekti ama kanunda altyapı tamamlanıncaya kadar gönüllü olacak diye bir madde koymuşlardı. O işi engelliyordu. Sekiz yıllık temel eğitimi 28 Şubat süreci hızlandırdı. Zorunlu hale getirildi. Zorunlu olduğu zaman kaynakta buluyorsunuz. Ayrı bir kanun çıkarıldı. Bizim de çok işimize yaradı. Sekiz yıllık eğitim sayesinde ortaöğretimdeki okullaşma oranını artırdık. Dolayısıyla üniversitedeki okullaşmayı da artırdık.

İktidar her ile bir üniversite kurma projesi başlattı.

Soru: Hükümet her ile bir üniversite dediğinde buna DPT olarak siz muhalefet ettiniz mi?

Üniversite sayısı artırılsın deniyordu. Bir çalışma yaptık. Bunlar her ile yapalım dediler. Biz şiddetle karşı çıktık. Yükseköğretim Kurulu siyasetçilerin baskısı neticesinde her il ve ilçeye meslek yüksekokulu açtı. Liseyi meslek yüksekokulu yaptı. Sadece iki yıl aynı adamları orada tuttu. Değişen bir şey olmadı. Sadece bir kısmında öğretim elemanları arasında doktora, yüksek lisans mezunu sayısı arttı.

Biz bunu kademeli yapabiliriz dedik. 30 tane il tespit ettik bunlardan 10'unda zaten altyapı olduğu için üniversiteye dönüştürülebilir. Örneğin Kırşehir'de eğitim fakültesi vardı. O bir alt yapı oluşturdu zaten yıllardır. Biz bu şekilde altyapısı olan 10 üniversitenin hemen kurulabileceğini, diğerlerinin kademeli olarak kurulabileceğini belirttik ama koalisyon anlaşamadı.

Bir handikapta üniversite doktorasını yapanı hala öğretim üyesi kabul etmiyor. Aslolan doktoradır. Amerika'da doktora yapanlara profesör deniyor. Bu kişi zaten yeterli değilse doktora verme. Doktorasını verdiysen bu adam öğretim üyesi olsun. Bu konuda hem uzman olarak hem yetkili olarak çok uğraştım, maalesef yaptıramadım.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Zorunlu eğitimde hedef % 100 demektir. Okul çağındaki nüfusun tamamını eğitim sistemine dahil etmek demektir. Özellikle beş yıllık ilkokulda hedef % 100'dü. Sonra

sekiz yıllık temel eğitimde % 100 yapıldı ama yıllarca gerçekleştirilemedi. Ona bakarak da öbür eğitim kademelerinin seviyelerini tespit ediyorsunuz. Orada da imkânları dikkate alarak bir denge kurmanız lazım. Tamam okullaşma oranı hedefini % 100 yapalım da bunu, hangi alt yapıyla nasıl yapacağız? Okul, yurt yapacaksın, öğretim üyesi yetiştireceksin vesaire. Dolayısıyla bunları da dikkate alarak hesap yapıyorsun. Orada afaki bir durum olmaması lazım.

Ben eğitim sektörüne geçtiğim zaman hedefleri düşürmüştüm. Eğitimci arkadaşlar bana kızdı. Milli Eğitim Bakanlığı'nda, rahmetli İbrahim Yurt vardı, İsmail Bircan bey var o da Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığı yaptı. O zaman sekiz yıllık eğitim tam gerçekleşmedi. Hedef % 100 ama brüt % 60'tasın. Hadi brütü net kabul edelim. % 40 dediğin, yani aşağı yukarı şu anda rakam aklımda değil ama bir yaşta bir milyon kişi filan oluyor. üç yaşta üç milyon kişi demektir. üç milyonun % 40'ı 1.200.000 kişi demektir. Beş yıl içerisinde % 100 dediğimiz zaman 1.200.000 kişilik kapasite yaratmam lazım. Hadi bunun bir kısmını sabahçı öğlenci yaptım ama zaten sabahçı öğlenci yapıyoruz. Bir üçüncü olarak akşamcı yaptık diyelim ki, bir kısmına para harcamadın onu demek istiyorum. En azından altyapı için para harcanmalı. Öğretmen için yine para harcayacaksın. Şu kadar öğretmeni bugün sertifikasyonla alsam. Ben bunu yapamam, % 40, % 60, % 100'e çıkaramam. Hesap kitap yapıyorsun, ne kadar paran var, hükümet öncelik veriyor da ne kadar öncelik veriyor. Yani bugünkü ödeneğini bir misli mi artıracak. Tahmin ediyorduk. Diyelim ki bir misli arttı, ya da % 50 arttı. Herkesin ödeneği % 10 artarken eğitimin ödeneği % 50 arttı. % 50 ödenek ile ben kaç tane okul yapabilirim, kaç tane derslik yapabilirim O zaman % 40'ı tamamen alamam da % 15'ini alırım. O zaman hedef % 60 ise bunu amirlerimize izah ediyorduk. Tabi o diyor ki niye böyle belirledik. Amir sana şu kadar hedef dediğinde bunun isterlerini önüne koyman lazım. Ha biz yapalım da hükümet ne yaparsa yapsın kendi bileceği iş denilebilir ama oda olmaz. Hedefler böyle belirleniyor. Lisede de öyle üniversitede de aynı şekilde.

Üniversitede son yirmi senede açık öğretimle beraber % 60'lara çıktık. Şimdi lisede aynı sıkıntı var. Açık lise uygulaması şu anda çok büyük tehlike. Bir kısım veli çocuklarını sekiz yıllık eğitimden sonra okula göndermiyorlar. Bu çok büyük handikap.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Onu biz takip ediyoruz ama nereye kadar, işte dediğim gibi. Şimdi hükümetleri etkilememiz sınırlı olabiliyor. Hükümet zaman zaman yıl içerisinde bile politikasını değiştirebiliyor. 4+4+4 yoktu, her ile bir üniversite yoktu. Hükümet duble yol yapacağım diyor veya havaalanı yapacağım diyor. Sınırlı kaynak oralara gidiyor. O zaman da hedefi tutturamayabiliyorsun.

Hedefi yüksek tutuyorsun ama para veremiyorsun, o zaman gerçekleştiremiyorsun. İsterse hükümetler para da buluyor. Biz sekiz yıllık zorunlu eğitime nasıl para bulduk. Hala kanunu kaldırmadılar. Hala oradan bütçeye para geliyor. 20 sene oldu neredeyse hala devam ediyor. Durmadan kaynak geliyor ve hakikaten büyük bir alt yapı oluşturuldu.

Eskiden hükümetler plan bütçe komisyonundaki milletvekillerini onore etmek için mesela "Ahmet'in iline 500 milyar daha fazla verelim. O da orada söylesin" derlerdi. O zaman televizyonlar Plan Bütçe Komisyonu çalışmalarını veriyordu. Diyelim ki Bilecik milletvekili, Kastamonu milletvekili, Sivas milletvekili her neyse. Tutuyor bu köye ilkokul, şuraya ortaokul, buraya halk eğitim merkezi, sağlık meslek lisesi, sağlık ocağı, hastane. Bir bakıyorsun yatırım bütçesine plansız 50 tane proje girmiş. Bileciğin nüfusu zaten çok az, zaten eğitim altyapısı çok iyi olan bir il. Kaynak israf oldu. Ankara'da 40 kişilik sınıflar var. İzmir'de 60 kişilik sınıflar var orda 15 kişilik sınıflar var. Biz karşı çıktık. Dedik ki Meclis'te soktunuz ama biz bunu engelleriz. Projeler için para lazım yatırım bütçesine gerekli parayı koymadığın zaman ihaleye çıkamaz. Böyle giren projelerden gerekli olanları engelemedik ama ihtiyaç olmayanlara bir lira bile vermedik. Proje olduğu için mecburen bir lira koyman lazım. Onu da Bütçe Kanununa bir madde koyarak aştılar. Bu maddede "Meclis'ten yatırım programına giren projeler hiçbir şekilde engellenmeyecek, ihalesi için gerekli ödenek aktarılacak" dediler. Böyle olunca eğitim planlaması diye bir şey kalır mı? Böyle binlerce proje oldu. Sonra biz bunu özellikle 2001'deki ekonomik krizden sonra Dünya Bankasını da bahane ederek bütçede para yok, Dünya Bankası da, IMF de böyle istiyor diyerek gerekli olmayanları yatırım programından çıkarttık. Zaten bütçede para yok zaten borç alıp yapıyorsun. Şu anda da borç alınıyor. Gelirlerimizle giderlerimiz denk gelmiyor. İçeriden ve dışarıdan genellikle bunu borçla takviye ediyorsun. Hangi hükümet gelirse gelsin bizim iç tasarruflarımız çok yetersiz. % 13,5 civarında iç tasarruflarımız. Japonya'da hala % 40'larda, Çin'de % 40'larda, ondan dolayı ekonomik büyüme fazla olmuyor. Tasarruf edemiyoruz. Tasarruf açığımızı yurt dışı tasarruflarla karşılıyoruz. Yani borçlanıyoruz.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

10. Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. Sadece psikolojik bir etkisi var.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

İlk alındığı zaman uzman yardımcıları 2 aylık bir hizmet içi eğitim sürecinden geçiyorlar. Bu süreçte ağırlıklı olarak Planlama'yı tanıyorlar, yurt içi gezilerinde Türkiye'nin önemli projelerini görüyorlar, kamu kurum ve kuruluşlarını ziyaret ediyorlar.

Soru: Yurt içinde ya da yurt dışındaki konferanslara katılıyor muydunuz?

Bütçe imkânlarıyla sınırlı olarak DPT gönderiyor. Ben uzmanken OECD'nin toplantılarına katıldığım oluyordu. Dünya Bankası, OECD, UNIDO (United Nations Industrials Develpment Organization) gibi yerlere toplantılara ya da bazı etkinliklere gidiliyordu. Bu tür etkinliklere katılımlar da hizmet içi eğitim gibi düşünülebilir.

Tez süreci de zaten başlı başına bir eğitim.

Değişik konularda kısa süreli eğitimler de veriliyor. Örneğin bilgisayarla ilgili bir şey oluyor onun eğitimi hemen veriliyor. Yeni bir sistem tanıtılıyor ama okul gibi düzenli bir şey yok.

Planlama'da insan, uygulamanın bizzat içinde, burada yetişiyor insan. Kendisini yetiştirmeyen istisnadır, % 5-10'u geçmez. Burası bürokrasiye önemli adam yetiştiriyor. Zaten burada çalışırken çok önemli tecrübeler kazanılıyor. Şu anda planlama kökenli iki bakan var. Bakanlıklarda pek çok müsteşar var. Milletvekilleri var. Bürokratlar var.

Ben bankacılık finansman eğitimi aldım. Sosyal planlamaya geçtikten sonra daha doğrusu eğitim planıyla doğrudan ilgilenmeye başlayınca kendimde bir eksiklik hissettim. Çünkü diğer arkadaşlar eğitimci. İsmail Bircan şimdi profesör, İbrahim bey eğitimi çok iyi biliyor. Ben de eğitim yönümü teorik olarak kuvvetlendirmek için Birleşmiş Milletler Programına katıldım. Ayrıca, insan kaynaklarıyla ilgili Amerika Birleşik Devletleri'nde üç buçuk ay eğitim gördüm.

Seminerler oluyor, toplantılar oluyor, bilfiil toplantılarda insan yetişiyor. Bununla ilgili bir anımı paylaşmak istiyorum. İngiltere'de iki sene dört ay kalmıştım. Yurt dışından dönünce daha önce çalıştığım finansman bölümüne gitmek istemedim. O

zamanki genel müdür İlhan Dülger ile konuşarak 1988 yılında Sosyal Planlamaya başladım. Sosyal Planlamaya başlayalı bir ay olmuştu. Odamda eğitim ile ilgili şeyler okuyorum. Diğer arkadaşlar da bir seminere katılacaklar. Seminerin günü önceden kararlaştırıldığı için ben davetli değildim. Eğitim bölümünde bir tek ben kaldım. Genel müdürümüz İlhan Dülger'de öğle arasında odaları dolaşıyor, geldi, ben oturuyorum, hoş geldiniz dedim. 5 dakika oturayım dedi. Nerede arkadaşlar diye sordu. Seminere gittiler dedim. Sen niye gitmedin dedi. Ben davetli değilim dedim. Önümde de plan ya da kitap açık eğitimle ilgili bir şey okuyorum. Dedi ki bak şimdi sen okuyorsun, bunu yapman lazım ama okuyarak çok fazla şey akılda kalmaz, asıl bu seminerlere, toplantılara gidersen orada konuşulanlar aklında kalır dedi. Oraya hep işin uzmanları gelir, genelde onlar sunuş yapar, dinleyiciler için araştırırlar, orada daha çok şey öğrenirsin dedi. Sonra hiç bir semineri kaçırmadım ve seminerlerden de çok şey öğrendim.

Akabinde Hasan Celal Güzel Milli Eğitim Bakanıydı. Milli Eğitim Şurası toplanacak. Kendisi planlama kökenli olduğu için, aynı zamanda eşi de mesai arkadaşımızdı, şur'aya bizi de davet etti. Kendisi Planlamacılara özel önem verirdi. Çağırdı bizi, hangi komisyonları kuralım diye bizim fikirlerimizi sordu. Sonuçta beş veya altı komisyon kuruldu. Bütün komisyonların raportörlüğünü plancılar yaparsa memnun olurum dedi. Ben o eğitim şur'asında öğrendiğimi 100 tane kitap okusam öğrenemezdim. Şur'anın altyapısını biz oluşturduk. Orada alt komisyonlar oluşturuldu. Alt komisyonlarda eğitimin bizzat uzmanları tarafından, hocalar, idareciler tarafından tartışılan eğitim sorunlarını, çözüm önerilerini, değişik görüşleri dinliyorsun. Sonra genel kurul oluyor, genel kurulda bir kere daha dinliyorsun. O şur'a benim eğitimle ilgili tüm açığımı kapattı.

Biz seminerlere, toplantılara katılımları engellemeyiz. Engelleyenlere de çok kızarız, kim olursa olsun. Çünkü insanlar oralarda yetişiyor.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? ***(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)***

Şimdi eğitim planlaması çalışmalarında görev almıyorum.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Orada tabi sorunlar tespit ediliyor. O sorunları tespit ettikten sonra hangisine öncelik vereceksin. Ona göre bir yaklaşım izlenecek. Kaynaklar sınırlı olduğu için dengeli dağıtmanız lazım. Okul öncesinde aşama kaydedildi. Okul öncesinde Avrupa'da % 100'lere yaklaşıldı. Orada tabi üç yaşından itibaren hatta iki yaşından itibaren dahil ediyorlar. Herkes artık çalıştığı için biraz da mecburiyetten kaynaklanmış, biz de belli bir aşamaya gelindi.

Burada tabi kaliteye değinmedik ama kaliteden ödün vermemek lazım. Kaliteden ödün verdiğiniz zaman insanlar hiçbir şey bilmeden piyasaya sürülmüş oluyor. Yani her ile üniversite yapmak önemli değil. İnsanları gönderirsiniz ama istediğiniz kalitede

yetiştiremiyorsanız, istediğiniz kadar üniversite yapın. Meslek yüksek okullarında da benzer şeyler var daha önce de söylüyorduk biz. Lise mezunuyla meslek lisesini aynı bölüme alıyorsunuz. Diyelim ki torna bölümüne aldınız. Meslek lisesi mezunu diyor ki ben iki yıl hiçbir şey yapmadan sadece sınavlara girip geçiyorum. İkisini farklı seviyelerde eğitsek, o meslek lisesini bitiren çocuk torna eğitiminin biraz üstünü alsa mezun olsa daha iyi olmaz mı? Öbürüne de gerçekten meslek kazansın diye alt seviye ver, arada fark yarat. Yapamadık yapamıyoruz hala. Her defasında konuşuruz, herkes konuşur hala yapamıyoruz. Meslek standartlarında bir görüşe göre beş, diğer bir görüşe göre de yedi kademe var. İlkokuldan başlayarak doktoraya kadar çıkıyor. Öyle bir süreçte izlenmesi lazım ama bu yapılmıyor.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Hayır.

Görüşme Yapılan Kişi - 4

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

2007 yılının Ocak ayından itibaren çalışıyorum.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

Planlama uzman yardımcısı olarak çalışmaya başladım. Yaklaşık beş yıl uzman yardımcılığım devam etti. 2012'de uzman oldum. Yaklaşık üç aydır da Eğitim ve Kültür Dairesi Başkanı olarak görev yapıyorum. Eğitim ve Kültür Dairesi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alıyor. Eğitim planlaması çalışmalarında, girdiğim günden beri yani yaklaşık sekiz yıldır görev aldığımı söyleyebiliriz.

Soru: Devlet Planlama Teşkilatına girişte hangi alanda çalışacağınız nasıl belli oluyor? Siz mi istiyorsunuz? Kurum mu yönlendiriyor?

Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi mezunuyum. Mezun olduktan sonra çeşitli kurum sınavlarına girdik, burası nasip oldu. Buradaki değerlendirme yapılırken açıkçası ben kendimi eğitim, yükseköğretim bunlara yakın hisseden birisi değildim lakin mülakat aşamasında bizim o zaman bu Dairenin Başkanı şimdi Müsteşar Yardımcısı Yılmaz Tuna bey o arzu etmiş. Biraz eğitimle alakalı sorular da sorulmuştu, verdiğimiz cevaplar beğenilmiş herhalde, bizimle çalışma arzusu uyandırmış kendisinde. Ben bu şekilde eğitim sektörüne başladım. Esas uzmanlık alanım yükseköğretim, uzmanlık tezimi de yükseköğretim yönetimi üzerine hazırladım. Milli Eğitim Bakanlığı boyutunda yükseköğretim hariç eğitimin diğer kademelerine ilişkin yeni yeni bir şeyler öğrenmeye çalışıyorum. Bu konulara ilgimiz vardı. Sizin sorunuz kapsamında mesela ziraat mühendisi için tarım dairesi, elektrik elektronik ise ulaştırma olabilir, enerji olabilir, Ar-Ge olabilir, iktisadi idari bilimler orijinli arkadaşlar için belli daireler bulunmakla beraber, hani joker misali biraz ilgi alanı birazda yöneticinin değerlendirmesine bağlı olarak farklılaşabiliyor.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

DPT'ye girdiğim dönemde Dokuzuncu Kalkınma Planı yeni hazırlanmıştı. Şimdi yürürlükte olan Onuncu Kalkınma Planı çalışmalarında yer aldım. Bir plan dönemi geçirmiş oldum.

Ben de doktorada tez aşamasındayım. Siyasal'da kamu yönetiminde devam ediyorum. Benimki de biraz planlama ile bağlantılı yatırım programı sorumluluk mekanizmaları üzerine çalışıyorum.

Ben biraz açık sözlü birisiyim. Size kitabi bilgiden ziyade uygulamayı, gerçeği anlatmak isterim.

Şimdi bizim dokümanlarımızda planlama uzun uzun anlatılır, formüller ortaya konur, mekanizmalardan bahsedilir, akış şemaları gösterilir vesaire. Ben sizin açınızdan da yararlı olacaksa bizatihi pratik durumu anlatmak istiyorum, direk gerçeği, kendi boyutumuzu da eleştirerek hakikat ne ise onu paylaşmak istiyorum.

Şimdi bizim eğitim planlamasında temel özellik şu, arka planda bilgi toplumu, bilgi ekonomisi diye hepimizin bildiği üzere ciddi bir külliyatın olduğu bir olgu var. Yani dünya değişiyor, ülkeler arası rekabette bilgi çok önemli hale geldi. Bizim de ülkenin tüm yapısını buna uydurmamız lazım. Gelişmiş ülke örneklerine bakılıyor ki, nüfusun eğitim düzeyi çok belirleyici, yani özellikle işgücünün nitelikli olması, beşeri sermayenin kalitesi hakikaten bu süreçte çok belirleyici bir rol oynuyor.

Hedefimiz ülkemizin refahını artırmak, kalkınmasını geliştirmek ise bu gelişmiş ülkelerin yöntemini takip etmeli, nüfusumuzun genel eğitim seviyesini yükseltmeli, beşeri sermayemizin kalitesini artırmalıyız. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerin yapmış olduğuna benzer bir şekilde genel eğitim seviyesini yükseltelim, niteliği artıralım ki bu, toplumda işgücüne yansısın, üretim yapımız değişsin, insanlar bilinçlensin şeklinde birbirleriyle bağlantılı olarak ele alınıyor. Buna ilişkin bir bilinç var.

Yedinci Kalkınma Planı'ndan itibaren tüm kalkınma planlarına bakarsak, genel olarak bilgi toplumu, bilgi ekonomisi meselesinin irdelendiğini, bununla bağlantıların kurulmaya çalışıldığını, politikanın buna göre ayarlanmaya çalışıldığını görmek mümkün. Bunda ne kadar başarılı oluyoruz diye soracak olursak. Gelinen nokta itibariyle kat edilen birtakım mesafeler var. Bunu inkar etmek mümkün değil ama istenen seviyede miyiz? Bence bu soru işareti. Bunun sebepleri nelerdir? Eğitim planlaması özelinde de bunu söylemek mümkün. Bu plan hedeflerinin belirlenmesi, politikaların tasarımı, bu politikaların hayata geçirecek kurumlara görev taksiminin yapılması, bunların bütçeyle olan ilişkilerinin kurulması vesaire vesaire. Böyle geniş bir spektrumdan bahsetmek mümkün. Burada, bunları tasarlıyoruz, dokümanlarımız var, kalkınma planı var, yıllık program var, buna ilişkin çok ciddi bir materyalimiz var, bütçe var, projeler var. İlişkiler kurabilmek mümkün ama benim buradaki 8 yıllık tecrübemle naçizane görebildiğim kadarıyla istenen düzeyde başarı elde edilememesinin temel bir sebebi var. Bunu belki şöyle açıklamak mümkün. Biz niceliksel verilere dayalı olarak politika üretme alışkanlığına sahip değiliz. Bizim daha ziyade alışkanlıklarımız sözel, şifahi daha böyle teamülen.

Yanlış hatırlamıyorsam 1999'da Tony Blair Hükümetinin ilan ettiği ve ilk defa orada geçen "modernizm goverment" diye bir doküman var. Bu dokümanda "evidence-based policy" dedikleri bir politika yaklaşımından bahsediyorlar. Yani kanıta dayalı, olgulara dayalı politika tasarımı, bilgi toplumuna uyum sağlamak. Eğitim başta olmak üzere sağlık, enerji vb. alanlarda bu ilişkilendirmeyi yapabiliriz. Bir politika hakikaten siyasi irade gerektiren bir konu, bu politics düzlemini, bunun teknik faslı, policy düzlemini oluşturmalıdır.

Genel olarak kamu politikasının her alanında biz niceliksel verilere dayalı çalışma alışkanlığına sahip değiliz. Şunu çok net söyleyebilirim. Türkiye'de mesela neden biz okul öncesi eğitimde % 70'i belirledik? Bunun bir arka planı var ama bunlar bizim literatürde gördüğümüz, anladığımız tarzda yöntemlerle değil, böyle el yordamı diyebileceğimiz, bütçe hazırlama tekniğinden birikerek gelen yöntem mi? alışkanlık mı? incrementalizm mi? tam bilemiyorum. İşler biraz böyle yürüyor. Bunun üzerinde yürüyerek gelen bir gelenek var.

Çok açık söylüyorum Onuncu Kalkınma Planı hiçbir saha çalışmasına dayanmaz. Onuncu Kalkınma Planını besleyen özel ihtisas komisyonları, yapılan toplantıları niteliksel çalışmalar olarak sayalım, zaten yapılagelen araştırmaları bir kenara bırakırsak, Onuncu Kalkınma Planına özel yapılmış bir saha araştırması, bir surveyi bulamazsınız, böyle bir çalışma yok. Eğitim özeline inecek olursak söylenen şeyler genel kabul gören zaten dünyanın konuştuğu meseleler. Dünya Bankası dokümanlarında, OECD dokümanlarında bilinen şeyler, herhangi bir toplantı yaptığımızda insanların söylediği şeyler ama bunların derecesi ne? Düzeyi ne? Ben bunlara hangi ölçekte, hangi enstrümanlarla temas etmeliyim? diye sormaya başladığımızda bu ciddi bir arka plan çalışmasını, ciddi bir niceliksel veriye dayalı çalışmayı gerektiriyor. Ne yazık ki bunu çok samimi söyleyebilirim. Bizde bu yok denebilecek düzeyde.

Dolayısıyla ben bunu "Eğitim planlaması çalışmalarında belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? Bu öncelikler nasıl belirlendi?" gibi soruların tamamı için aslında genel bir cevap şeklinde söylüyorum. Yani biz dünyayı görüyoruz, dünyadaki gelişmeleri analiz ediyoruz, bunu yazıyoruz, çiziyoruz, hedeflerimizi de belirliyoruz. Bunda bir sorun yok ama bu hedefe nasıl ulaşacağız kısmında, yöntem kısmında sıkıntı var.

Bizim yönetim kültürümüzde şöyle bir alışkanlık yok. Mesela Onuncu Kalkınma Planının eğitimle alakalı en önemli özelliklerinden bir tanesi eğitim ve işgücü piyasası arasındaki bağın kuvvetlendirilmesi. Bunun sahaya inerek, araştırılması, analiz edilmesi gerekir.

Soru: Burada TÜİK'i kullanma şansınız var mı? Böyle bir araştırma için TÜİK'e emir verme yetkiniz var mı?

Emir verme demeyelim ama TÜİK üzerinden bu tip tasarımlar yapılabilir. Bunu Kalkınma Bakanlığı'nın kendisi de yapabilir ya da bütçe imkânlarınız ile şartnamesini yazarsanız piyasadan veya üniversiteden bu hizmeti satın alabilirsiniz.

Bunlar denenmiş şeyler ama bürokratik bir takım sebeplerden ötürü gerçekleştirilememiş. Eğitimle ilgili gerçekleştirilememiş, akamete uğramış bir projenin koordinatörü olarak söylüyorum. Üç dört yıl biz eğitim ve istihdam boyutundaki ilişkiyi analiz edelim diye bir proje geliştirmiştik. Bu proje çeşitli aşamaları geçti, lakin yapılamadı. Şimdi eğitim ile istihdam ilişkisinin kurulması bilinen bir şey bunu herkes söylüyor ama bunun Türkiye özelindeki ilişkilerinin analiz edilmesi, oralardan üretilen sonuçların somut olarak politikaya çevrilmesi ciddi bir çalışmayı gerektirir. Bizde eksik

olan taraf bu. Onun için söylenen birçok şey havada kalıyor. Her şey yerli yerine oturmuyor. Böylesine besleyici çalışmalar yapılmadığı için bizim tam olarak ihtiyacımızın ne olduğunu tespit edemiyoruz.

Kalkınma planına, yıllık programa baktığımızda daha böyle temenni ve dileklerden oluşan bir metin. İşte eğitim istihdam ilişkisi kurulsun, sağlıkta kalite artırılsın ama nasıl? Nasılın cevabı sağlam verilemediği için uygulamada da pek çok tutarsızlıklara ve çelişkilere rastlıyoruz.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? ***(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)***

Böyle literatürde sizin verdiğiniz örnek tarzında, bilinçli bir yaklaşımın temel alındığı söylemek mümkün değil ama maliyet yarar analizi en fazla kullanılan yöntem. Bu da, dediğim gibi tüm böyle teşkilatıyla metodolojisiyle kullanılan bir şey değil, biraz ezbere. Eğitim gibi sosyal konularda maliyet yarar analizinin çok sofistike içine girmemiz lazım çünkü eğitimi kabaca bir kar zarar hesabı ile yürütemezsiniz. Yani okul öncesi eğitim var, ilköğretim var, bunların dışsallığı var, çok fazla sizin bu dışsallığı dikkate alarak kamunun harcama yapmasını istemeniz gerekir ama bu yükseköğretime doğru gittikçe azalır. Misal, yükseköğretimde harçların kaldırılmasını fayda maliyet ile değerlendirecek olursanız izah etmeniz mümkün değil. Bu bir siyasi iradedir, karar vermiştir ama teknik açıdan veya herhangi bir yaklaşım açısından değerlendirdiğimizde çok doğru olmadığını söyleyebilirsiniz. Yani spesifik olarak şu yaklaşım uygulanıyor şeklinde bir cevap vermemiz mümkün değil ama müşahhas olan yani göze geleni jargonda da yer ettiği için fayda maliyettir. Bu kullanılır, kısmen kullanılıyor denilebilir.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? ***(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)***

Öncelikler, bilgi toplumu meselesi, bilgi toplumuna ayak uydurmak için nüfusun genel eğitim düzeyinin artırılmasıdır.

Genel bilinci söylemek açısından Türkiye niceliksel açıdan büyüdü, eğitime erişimi belli noktaya getirdi, okul öncesinde hala eksiklikler olsa da ilköğretim, ortaöğretimde, yükseköğretimde belli bir düzeye ulaştı artık bu çeşitli toplantılarda da dile getiriliyor. Okullaşma oranlarında belli noktaya geldik. Bundan sonra artık bizim önceliğimiz eğitimde niteliği artırmak, kaliteye odaklanmalıyız diye söylemde bir değişme var. Türkiye'de artık okuma yazma oranını artırma ile okula gitmeyen insanları ilköğretime kazandırmayla değil niteliği artırmaya yönelik bir endişe yavaş yavaş kendini göstermeye başladı. İşte derslik başına düşen öğrenci sayısını azaltma

hedefi bununla bağlantılı. Diğer taraftan Fatih Projesini bununla ilişkili düşünebiliriz. Öğretmenlerin niteliğinin artırılması, eğitim istihdam ilişkisinin kurulması düşünceleri artık Türkiye'de eğitim politikasının önceliğinin niceliksel büyümeden niteliksel ilerlemeye doğru kaydığını anlatıyor diye düşünüyorum.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Dünyadaki trendleri dikkate alarak neredeyiz, nereye gidiyoruz noktasında sorulan sorular belirleyici oldu.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Burada tabi uzman arkadaşların çalışmaları belirleyici oluyor. Yani yemeği uzman pişiriyor. Bu genel müdür ve üstü seviyeye getiriliyor, orada bir zemin üzerine tartışma yapılıyor, zemini hazırlayan uzman, o zemin üzerinde tabi ki genel müdürün, müsteşarın kendi görüşleri çerçevesinde yönlendirmeleri oluyor.

Soru: Eğitimle alakalı olarak şu an kaç uzman çalışıyor?

Altı kişi

Soru: Yeterli oluyor mu?

Tabi yeterli olduğunu söylemek mümkün değil. Eğitim çok geniş bir alan, kimse ben bu konuda tamamen uzmanım deme cüretini göstermemeli. Beraber çalıştığımız arkadaşlarımızdan biri bilgi iletişim teknolojilerinde ve eğitim konusunda yazdı. Serdar bey ortaöğretimde fırsat eşitliği ile alakalı çalıştı. İki tane uzman yardımcısı arkadaşımızdan biri eğitim istihdamını çalışmayı düşünüyor, diğeri kupon sistemini çalıştı. Benim açımdan eğitim mimarisi çok önemli bir konu, özellikle öğrenme ortamlarının kalitesinin iyileştirilmesi.

Ben Daire Başkanı olduktan sonra hangi konulara ağırlık vermeliyim diye değerlendirme yaptığımda yükseköğretimi de dahil ederek eğitim mimarisi ile alakalı hoca bulmaya çalışıyorum. Mesela OECD'nin çok fazla çalışması var. Çeşitli ülkelerin ilgili bakanlıklarının, kurumlarının yaptığı ciddi çalışmalar var ama Türkiye'de benim bilebildiğim kadarıyla bir eğitim mimarisi uzmanlaşması yok. Eğitim fakültelerinde bulamadım. Kalkınma Bakanlığı özellikle de yatırım boyutunda doğrudan öğrenme ortamları, derslik yapımı, okul yapımı, kampüs yapımı gibi konuları takip ediyor ve finanse ediyor. Öğrenme ortamlarının nasıl olması gerektiğine dair bir standart ve rehber olmaması bizim, yönlendirme mahiyetinde eksikliğini en fazla hissttiğimiz nokta. Böyle bir çalışmayı açıkçası ben önemsiyorum ve ulaşabilirsem Türkiye'deki hocaları belki örgütleyip bir araya getirip böyle bir doküman oluşturmayı hedefliyoruz. ODTÜ'de okul mimarisi ile ilgili bir hoca ilgi alanına yazmış. Biraz araştırdım, bir firması var birkaç kolej yapmış ama birkaç kolej binasıyla olacak bir şey değil, çok daha kapsamlı bir şey ama gene de hoca ile görüşmeyi düşünüyorum. Bir Alman mimarın oluşturduğu Neufert standartları var. Mimarlarla konuştuğumda bu konuda ciddi bir bilinç eksikliği var ama yurt dışındaki büyük üniversitelerde muazzam çalışmalar yapılıyor.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Genel olarak her planda izleme değerlendirme faslından bahsedilir. İzleme değerlendirme de, Türkiye'de o ilk bahsettiğim sorunla bağlantılı olarak çok sağlıklı yürüyen bir süreç değil. Niceliksel boyutu olan bir araştırmayla çalışmıyorsunuz. Temenniler düzeyinde bir politika vaaz ediyorsanız, bunun izleme değerlendirmesini de literatürde anlatıldığı gibi yapamazsınız. Örneğin % 70 gibi somut hedefler belli ölçülerde takip edilebiliyor ama diğer konularda izleme değerlendirme faaliyeti yapıldığını söylemek mümkün değil. Spesifik alanlarda bunlar yapılabiliyor ama geneliyle ilgili bir eksiklik var.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Plan hedeflerine ulaşılmasında ben başlangıçta söylediğim konu olduğunu düşünüyorum. Biz hedefleri böyle söylem bazında, temenni şeklinde belirliyoruz. Dolayısıyla somutluk düzeyi çok düşük. Somutluk düzeyi yüksek böyle belli bir araştırmaya dayalı hedefler olsa bunlar aynı zamanda neden ulaşılamadığı sorusuna da kendiliğinden zaten cevap verecek. Bizim plan hedeflerimizin bu şekilde belirlenmesi için ben yöntem konusunu önemsiyorum bu çok belirleyici bir faktör. Benim görüşüme göre 8a, 8b ve 9 bu üç soruyu da bu kapsamda değerlendirebiliriz.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

10. Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Önemli bir soru. Bu birazda planlamaya bakış açısıyla alakalı. Türkiye'de planlama kavramına yaklaşım süreç içerisinde farklılaşmış durumda. İlk çıktığı dönemdeki planlama ile şu anki planlama birbirinden çok farklı. Yani 1960'ta planlama örgütü ilk kurulduğu dönemde ekonominin tamamını kapsayan bir plan yapalım, bu planın kamuyla alakalı olan kısmı emredici, özel sektörle alakalı kısmı teşvik edici,

özendirici olsun ama planın enstrümanları olsun ve bu enstrümanlarla ekonominin tamamını yönlendirelim şeklinde bir bakış açısı var ama bu zaman içerisinde aşındı. Bu aşınmayı 1980'lerde başlatmak mümkün. Daha sonra bunun 1990'larla devam ettiğini söylemek mümkün. Şimdi açıkçası kalkınma planı, ekonominin tamamına hitap eden ekonominin tamamını yönlendirmeyi iddia eden metin midir? Ben açıkçası bundan çok emin değilim. Çünkü zaten ekonomi yönetimimiz çok fazla parçalı; Merkez Bankası, Ekonomi Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Gümrük Ticaret Bakanlığı şeklinde farklı oyuncular var.

Bunun haricinde kalkınma planı ile diğer politika dokümanları arasındaki ilişki düzeyi incelendiğinde, normalde kalkınma planı bir ülkenin en üst politika dokümanı diğerleri de bunun altında yer alan bununla bağlantılı olan dokümanlardır. Benim görebildiğim kadarıyla belki bu da önemli bir araştırma konusu olabilir. Sizin bu politika dokümanları arasında da hem geçerli oldukları dönem bazında mesela şu anda 2014-2018, başka bir yerde 2025 vizyonu deniyor. Hani bu metinlerin bu planla ilişkileri nedir? Ne değildir? Dolayısıyla hani bu manada bir planlama anlayışındaki değişimi yani Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığına dönüşümünden ziyade belki onun simgesi olmuş olabilir. Etkisini bu şekilde ele almak mümkün.

Bir diğer boyutunda şu söylenebilir. Belki az önce ifade ettiğim tarzda yönlendirici, tutarlı bir bütün olarak bir plan yapmak istiyorsanız, bunu benim kamu yönetimi arka planımla bağlantılı olarak rahatlıkla söyleyebilirim. Bakanlık seviyesi bir örgütlenmede bu süreci yürütmek çok zor. Çünkü bir miktar yukarıda olmanız gerekiyor. Başbakan da zaten "primus inter pares" eşitler arasında birinci, öyle bir pozisyona ihtiyaç var. Planlamanın bir Müsteşarlık olarak Başbakanlık bünyesinde örgütlenmesinin mantığı da bu, biraz diğer bakanlıklardan yukarıda olup yönlendirici olabilmek. Kalkınma Bakanlığına dönüşüm bir şekilde planlama anlayışındaki gelinen noktayı simgeliyor.

Soru: Çoğulcu demokrasinin olduğu bir yerde Devlet Planlama Teşkilatı gibi bir kuruma ihtiyaç var mıdır?

Söylediğinize şöyle bir yerden yaklaşabiliriz. Geçenlerde ilk yayınlarımızdan birine bakıyordum. O dokümanda da bunun altı çiziliyor. Aslında işleyişte planlamanın belirlediği şeyler siyasetçiye geliyor. Siyasetçiyle etkileşim içinde bir durum oluşuyor ama normalde aslında şöyle olması gerekiyor. İşin kitabi kısmını anlatacak olursak zaten siyasetçinin bir plan stratejisi ve hedefi diye bir dokümanı belirlemesi lazım. Bunu da derken onu besleyen bir örgüte ya da artık nasıl bir yapıysa ona ihtiyaç var. Siyasetçinin demesi lazım ki Ben Türkiye'yi işte şuraya taşımak istiyorum ve "Ey planlama örgütü sen bunu çalış" ama genellikle Türkiye'de böyle olmuyor. Türkiye'de bu denmediği için bunu diyen bir siyaset müessesesi olmadığı için ne oluyor? Planlama örgütü bir şeyler çalışıyor siyasetçiye getiriyor. Siyasetçi kendi ürünü olmadığı için kerhen bakıyor, tamam diyor. Orasına bakalım, burasına bakalım diyor. Dolayısıyla böyle bir durum var. Bizim siyaset müessesesinin kendi içindeki bazı yetersizlikleri de, planlamanın çoğulcu demokrasi içinde yeri olup olmadığını tartışmalı hale getiriyor.

Halbuki siyaset müessesesi esasında ülkenin yönetimine talip olurken mesela partilerin önemli gelir kaynakları var. Kendisi, ben bu ülkeyi buradan buraya taşıyacağım şeklindeki yaklaşımla gelebilse ve daha sonra geldiğinde, bürokrasiyi bir araç gibi görse, enstrüman gibi görse, benim amacım bu hadi bakalım bunu gerçekleştirmek için sen çalış şeklinde bir komut verebilse belki bu süreç daha az tartışmalı ve daha az sıkıntılı yürüyecek ama şuan işin hakikati budur. Bürokrat pişirir, yani çalışır her türlü dokümanı oluşturur, siyasetçinin önüne hazır gider ama şöyle de bir şey var artık hani literatürde bu çok 1940'lardan beri bildiğim kadarıyla tartışılan bir konu Managerialism, bürokratların iktidarı, demokrasi-teknokrasi tartışmaları. Bu kadar karmaşık bir yapıda hakikaten bu işi idare etmek kolay değil. Bilgi boyutuyla o teknik bilgiye yön verebilecek bağlam arasındaki ilişkiyi çok iyi kurgulamak lazım ve yukarının da buna sahip çıkması lazım. Yani siyasetin boş bıraktığı her yer bürokrasi tarafından doldurulur, bunun kaçarı yok.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Bu soruyla alakalı olarak özel ihtisas komisyonundan bahsedebiliriz. Bu tabi plan döneminde çok kullanılan ve etkili bir yöntem. Özel ihtisas komisyonlarına toplumun tüm kesimleri yani işçi, işveren sendikaları, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler davet edilir.

Nihayetinde bu plan Meclis tarafından kabul edilecek. Bakanlar Kurulunun Meclis'e sevk edeceği bir doküman olduğu için son kertede karar takibi de siyasidir. Özel ihtisas komisyonlarında işte farklı siyasal, toplumsal kesimlerin beklentilerini karşılayalımdan ziyade en azından onların beklentilerini dinleyelim, öğrenelim ve bunları uygun olduğu noktaya kadar yansıtalım şeklinde bir yaklaşım var.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Buna bürokrasi diyebiliriz. Zemin hazırlayan işi pişiren bürokrasidir. Başka derken bunu kast etmek mümkün.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Eğitim sektöründe çalışan arkadaşlarımızdan Fatma hanım eğitim bilimleri alanında doktorası olan bir kişi, onun haricindeki arkadaşlarımız sosyoloji, işletme, iktisat mezunu. İşler burada sektörde öğreniliyor. Burası okul gibi. Ben kamu yönetimi mezunuyum ama sekiz yıldır buranın havası, atmosferiyle yükseköğretim, eğitim konusunda yetiştik diyebiliriz. Yetişmeye de devam ediyoruz. Aynı şekilde uzman yardımcısı ve uzman arkadaşlarımız da bu minvalde yetişiyorlar. Doktora bizde çok yaygınlaşmaya başladı. Mastır, doktora imkânı fazla, akademiyle bağı koparmama şeklinde geleneğimiz var.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? ***(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)***

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Veriye dayalı çalışmak, yani kanıta dayalı politika geliştirmek sürecinde o "evidence" dedikleri yapıyı tespit edip onun üzerinde politika tasarımına gitmek, öneriler geliştirmek. Ben Türkiye'deki planlama sürecinde genel olarak politika tasarım sürecinde ve diğer alanlarda da karar verme süreçlerinde bu alışkanlığınızın olmadığını düşünüyorum. Bu bizim yönetim kültürümüz haline geliyor ama esasında dönüp geçmişe baktığımda Osmanlı döneminde özellikle yükseliş döneminde orduyu alıp İstanbul'dan yola çıkıp Prut'a kadar, Ukrayna'ya kadar gidiyorlar ve dönüyorlar. Şimdi bu ordu nerede duracak, nerede ikmal yapacak. Burada bir analiz, araştırma olmadan olmaz bu iş. O dönemin koşullarında, o dönemin imkânlarıyla 100 bini aşan bir orduyu hareket ettireceksiniz, zamanında oraya varacak, savaşacak sonra İstanbul'a tekrar döneceksiniz.

En önemli önerim veriye dayalı çalışma alışkanlığının kazanılması, bunun benimsenmesidir diye belirtebilirim. Üç aydır Daire Başkanıyım. Bunu yapmaya çalışacağım. Kendimce bu hedefi, ne kadar gerçekleştirebilirim bilmiyorum ama en azından benim karar verebildiğim konular açısından bunu yapmayı düşünüyorum.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Hayır.

Görüşme Yapılan Kişi - 5

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

Ticaret Bakanlığı Basın Müşavir Yardımcısı iken 1981 yılı sonunda DPT'ye memur olarak geçtim. DPT'de sırasıyla; Çalışma hayatı, küçük sanayi siteleri, mesleki eğitim, yaygın eğitim, genel eğitim, insangücü planlaması sektörlerinde çalıştım. Bu arada Başbakanlıkta görevli olarak dört Devlet Bakanına il yatırım müşavirliği yaptım. 1999 yılında İngiltere Leicester Üniversitesine araştırma ve dil geliştirme amacıyla gittim. Araştırma konum "Milli Gelirin Yeniden Dağılımı ve Sosyal Hizmetler" idi. 2000 yılında dönüşümde sosyal hizmetler ve yardımlar sektöründe uzman olarak çalıştım. 17 Nisan 2003'te Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığına vekâleten görevlendirildim.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

Ben 1982-2003 yılları arasında DPT'de çalıştım. 14 yılda Teşkilatın dışındaki kurumlarda ağırlıkla eğitimle ilgili çalıştım. Benim eğitim alanında iki çalışma dönemim var. Biri DPT, biride Milli Eğitim Bakanlığı'nda 10 seneye yakın Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığıdır.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

Sorunuzu, Türkiye'de eğitim politikaları nasıl oluşturulur şeklinde değiştirmemizde fayda var. Çünkü eğitim politikaları sadece DPT'nin ya da Kalkınma Bakanlığı'nın işi değildir. Anayasa'dan başlayan, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, bunun yanında Yükseköğretim Kurulu Kanunu gibi tüzük, yönetmelik ve genelgelere uzanan bir süreç boyutu var.

DPT'nin kamu politikalarına müdahalesi beş yıllık kalkınma planları ve bunların yıllık programlarında getirilen izleme önlemleridir. Bunlar Türkiye'nin ulaşmak istediği örgün, yaygın, mesleki eğitim hedeflerini gösterir, ilkeleri belirler ve uygulamaları takip eder. Bu noktada DPT'nin yayınladığı kalkınma planlarında eğitim politikalarını ve yıllık programlarını sektörel bazda ele almak lazım. Bu sizin akademik çalışmanız için de önemli kaynaklardan birisidir. Eğitim sektörünün gelişimi burada vardır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun amaç ve giriş bölümünde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ulaşmak istediği, yetiştirmek istediği insan profili, aradığı bir insan tipolojisi vardır. Daha doğrusu bu Kanunda Devletin kendi insanında görmek istediği 20'ye yakın vasfı derç etmiştir. Bu temelden sonra; bakanlıklar, Yükseköğretim Kurulu, diğer kurumlar ve kuruluşlar belirtilen hedefleri gerçekleştirmek için bir görev

üstlenmiş olurlar. Yani bizim dünyaya ve Türkiye'ye kazandırmak istediğimiz insan profilimizi sağlayacak her şey bizim eğitim politikalarımız olmaktadır. Bunları sağlayacak olan eğitim müfredatıdır. Bu görev Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınındır.

Tabi ki bilgi toplumuna geçtikten sonra öğretim büyük çapta önemini kaybetti. İnternette, istediğimiz bilgiye çok çabuk ulaşıyoruz. Yani eskisi gibi ayaklı kütüphane olmaya da gerek yok, kafamda kitap ismi ve bilgiyi taşımama gerek yok. Bilgisayarımda, akıllı telefonumda bunlar var. Sorun, doğru bilgiye ulaşmak ve doğru eğitimi vermektedir.

DPT kalkınma planlarının hazırlanmasında koordinatör durumundadır. Bildiğiniz gibi plan hazırlıklarında özel ihtisas komisyonları kurulur. Türkiye'deki sektörlerin tanınan birikimli insanları yerli veya ihtiyaç halinde yabancı kişiler davet olunur. Özel ihtisas komisyonları hazırlık listelerinde akademisyenler ve kurumların birikimli insanları görev alır ve düşüncelerini aktarırlar. Kısaca hazırlanan plana katkım var diyenlere hayır denilmezdi.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? ***(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)***

Çok zor bir soru. Çalışma hayatı sektöründe ve insan gücü planlaması sektöründe çalıştım. Şimdi öncelikle tercihimiz bize becerili insan mı lazım, diplomalı insan mı lazım? Eğitimin her kademesinde hedef okul öncesi % 100, ilköğretim % 100, ortaöğretim % 100 okullaşmadır. Yükseköğretimde oranı gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarmaktır. Plan hedefimiz bu fakat hayat tahsil ile kültürü ayırıyor. Teori ile pratiği ayırıyor. Adam tahsilli ama becerisiz. Adam ilkokul 3 kaçkını ama Ankara'nın en büyük iki kamu binasını yapan müteahhit. Benim kayınpederim, ilkokul diploması yok ama Ankara Demetevler'de yaptığı 10 tane bina var. Dahası var mevzuat gereği mühendise proje çizdiriyor, tasdik ettiriyor, ruhsatını alıyor, temel atılacak. Mühendise "gel şu çizdiğin projeye göre binanın arsa üzerinde temelini göster" diyor. Mühendis bunu arsa üzerinde gösteremiyor. Çünkü o kâğıt üzerinde çiziyor. Pratiği eksik.

Bir AB projesi kapanış toplantısında, bir İngiliz konuşmacı "biz çıraklığı yeniden keşfettik" dedi. Çünkü 17-18 yaşındaki bir genci götürüp sanayide tornacı, tesviyeci yapamıyorsun. Hatırladığım kadarıyla Türkiye'de 1987'lerde 280 bin dolayındaki çırak, kalfa sayısı 2013-2014 eğitim döneminde 313 Mesleki Eğitim Merkezinde 130 bindir. Sürdürülebilir bir hizmet ve üretim sektörü için bu rakamın çok yukarılarda olması lazımdır. Türkiye'de Orman Bakanlığının açtığı koruma görevlisi sınavına 110 bin kişi müracaat ederken, ben şurada Ankara merkeze 10 kilometre uzaklıktaki OSTİM'de çalışacak eleman bulamıyorum. Bence insangücü planlaması ile girişimcilik ve zihniyet dönüşümünü de birlikte ele almak lazım. 1998 yılında mesleki ortaokulları kapatıp uygulamaya koyduğumuz sekiz yıllık eğitimle insanımızı bir tren vagonuna bindirdik, ilköğretim ve liseden sonra getirip üniversite sınavının kapısına bıraktık. Bu

kapıdan geçersen şusun, geçemezsen busun. Nesin? Geçemezsen kahvede müdavimsin. Nitekim bizim birçok gencimiz telef oldu.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorununda cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Sizin çalışmalarınızda, eğitim planlaması sürecinde öncelikleriniz neler olmuştur? ***(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)***

Benim eğitim alanında iki çalışma dönemim var. Biri DPT, öbürü Milli Eğitim Bakanlığı'nda 10 seneye yakın Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığıdır. Biz her iki dönemde kurumsallaşmayı hedef aldık.

Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki 10 yıllık hizmet süresi içerisinde Bakanlığın temel işleyişine monte edilen altı adet e-Yatırım, e-Taşınır, e-Kamu Zarar/Alacağı, Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi Projesi (TEFBİS), e-Performans Bütçe, Milli Eğitim Bakanlığı İstatistik Altyapısını Güçlendirme Projesi (Milli Eğitim Bakanlığı İstatistik) hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Şimdi bu işin kurumsallaşma boyutu, yani üç ayda yapılan Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim yatırımları ödeneğini dağıtma sürecini biz bir dakikaya indirdik. Bugün e-yatırım programı ile Bakanlık 2006'dan beri Ankara'ya kâğıt evrak getirmiyor, hep elektronik ortamda geliyor.

TEFBİS Projemizi de incelemenizi arzu ederim. Dünya Bankası bunu bizden alıp başka ülkelerle paylaşmak istedi. Biz Türkiye'deki eğitime yapılan özel sektör, kamu sektörü, belediyeler, okul aile birlikleri dahil tüm girdileri gelir olarak alabiliyoruz, çıktıları da verebiliriz. Milli Eğitim Bakanlığı İstatistik ile OECD, EUROSTAT ve UNESCO için verileri başka programlardan alıp tablolaştırabiliyoruz. Fransa'nın 2020'ye hedef koyduğunu biz 2012 yılında hayata geçirdik ve şu anda uygulanıyor. Bir akademisyen olarak arkadaşlarınızı yönlendiriniz. TEFBİS'in yürütücüsü Hacettepe'deki Ömer Esensoy hocamız rahmetli olduğu için o projenin çıktıları üzerine biz mastır ve doktora çalışması yapamadık. Bunların bir mastır ve doktora tezi olarak incelenmesine ihtiyaç var. TEFBİS'in devamı olan e-Performans Bütçe projesi önemlidir. Biz Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesini, okul, ilçe, il ve Bakanlık stratejik plan taslağını sistem üzerinden hazırlamayı tasarladık. Biz Milli Eğitim Bakanlığı İstatistik Projesini AB Komisyonuna bir milyon Avro olarak sunduk. Komisyon bunu 2.050.000 Avro olarak genişletti. Bu Avrupa ülkeleri içinde bir model projedir. Kendisi ile övünen İsveç hala bugün istatistiği kâğıt anketlerle topluyor. Biz programlardan canlı veri alıyoruz, onu da tablolaştırıyoruz. Şu anda korkuyorum ki birçok eğitimci bunun farkında değil.

TEFBİS ile e-Performans Bütçe projeleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın TÜBİTAK finansal destekli ilk 1007 AR-GE projesidir. Burada bir hususu belirtmek istiyorum. Bu

e-programların sadece AR-GE ve tasarım çalışması, yani kuluçka dönemi iki yıldan fazla zaman aldı.

Planlama Uzmanı olarak çalışma hayatımda önceliğim kurumsallaşmadır. Okulların fiziki yapılaşmasını, yarım yatırımın tamamlanmasını, okul öncesi eğitimi, mesleki eğitimi önceliğe aldık. Mesela DPT'de kendi teklifimdir Isparta ve Ankara'da yatılı çıraklık eğitim merkezi projesi koyduk. Ankara'daki yurtta 154 öğrenci kalıyor. Şehre gelmiş iş var ama kalacak yer yok, bu gencimize bir kalacak yer gereklidir. Bu modeli uygulamaya büyükşehir Organize Sanayi Bölgelerinde ihtiyaç vardır.

Üstün yetenekli gençlerimizin eğitimini önceliğe aldık. Türkiye hala bilim ve sanat merkezlerini değerlendirmiyor. Şu anda 73 adettir. Keşke 173 tane olsa ama ona gelen çocukta Türkiye Devletinin milli takibinde olsa. Orada beyinler var. Düzenlenen proje yarışmasından sonra bunun takibini, yerli insanımdan çok yabancıların ilgi duyduğuna inancım var. Niye? Çünkü elin adamı proje arıyor, elin adamı beyin arıyor. Ben bu beyinleri keşfedip başkalarına sunuyorum. Bunlar benim özel takip edeceğim, koruyacağım milli değerlerimdir.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Hangi alanda ne yapmayı planlıyorsak, o alandaki mevcut verilerin ışığında ihtiyaç durumumuza bakıyoruz. Nüfus artışımıza, öğrenci artışımıza, iç göçümüze, kırsal kesimdeki boşalmaya bakıyoruz. Rahmetli Recep Yazıcıoğlu Tokat'ın dağını taşını, halkın da desteğiyle okul yaptı, sağlık ocağı yaptı, ihtiyaçları karşıladı ama 10 sene sonra köyler boşaldı. Okullar boş kaldı. Bu işin fiziki planlamasıdır.

Veri yayınlama sorumluluğu TÜİK'tedir. İlgili bakanlıklar mesela Milli Eğitim Bakanlığı olarak örgün ve yaygın eğitim verilerini hazırlarız. TÜİK'le mutabakat sağlar, onay alır sonra yayınlarız. Yani burada hiçbir kurumun kendiliğinden benim istatistiğim bu deme yetkisi yoktur. TÜİK'ten onay alınarak yayınlanan rakamlar Türkiye Cumhuriyeti Devletinin verisidir.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Kalkınma planları ve yıllık programlar bir kanundur. Resmi Gazete'de yayımlanır ve kamudan bunların uygulaması istenir. Bu plan ve programlara konulan hedefler ve icra edilmesi gereken önlemlerin ilgili icra dairelerince takibi yapılmaktadır. DPT'de ben bunu bir uzman olarak konulan önlemlerin gerçekleşme durumlarını izledim. Bu devlet olma gereğidir.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

91 sayılı Kanun'da DPT üç bölümdü; İktisadi Planlama Başkanlığı, Sosyal Planlama Başkanlığı, bu iki başkanlığın tedbir ve uygulamalarını izleyen Koordinasyon Başkanlığı vardır. Sonra yapılan düzenlemelerle Koordinasyon Başkanlığı kaldırıldı, İktisadi Sektörler ve Sosyal Sektörler Genel Müdürlükleri oluşturularak her birim kendi uygulamasını takip eder hale getirildi.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Şimdi iki türlü durum var. Birincisi, duygusal bir yaklaşımla DPT bir markaydı. Yani bir devlet kelimesi orada komünizmi veya bir kamu baskısını da çağrıştırmıyordu. Burada uzmanlar var, burada ülkenin verisini toplayan bir yapı var. Bu veriye dayanarak hedef koyan bir sistem var idi. Bana göre DPT ismi korunmalıydı. Gerekse şu anlattığımız alanda, fiziki coğrafyayla, beşeri coğrafyayla dünyadaki gelişmelerle daha ilişkili hale gelmeliydi. 91 sayılı Kanun'da olan yetişmiş tecrübeli insanları çeken bir yapıya kavuşturulsa daha iyi olurdu düşüncesindeyim.

Genç uzman arkadaşlarımız Boğaziçi'nden, ODTÜ'den mezun olarak sınav kazanıp gelmişler. Başarılı, yabancı dili güzel, bunları sonra yurt dışına göndererek mastırını, doktorasını yaptırmışız. Değerli uzmanım Paris'i bildiği kadar Ankara'yı bilmiyor. Hatta bazen başka kültürü özümsediği kadar kendi insanın kültüründen bihaber olabiliyor. O zaman da bu defa yaptığımız planın uyumsuzluğu ve etkin takipsizliği ortaya çıkıyor. Demek ki sektörel tecrübe önemli.

Eski bir planlamacı olarak, biraz duygusal olabilirim, dışarıdan baktığımızda Milli Eğitim Bakanlığı da bakanlık, Kalkınma Bakanlığı da bakanlık, DPT isminin daha baskın algısı vardı.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

1923-1950 arası Devleti kuranların iş başında bulunduğu yıllar, 1951-1960 yılları Demokrat Parti yılları ve 1960 sonrası beş yıllık kalkınma planlarının başladığı dönemlerdir. 1960'tan sonra uygulanan politikalarda siyasi iktidara göre şekil alındığı gözlemlenmektedir. Bana göre Devletin temel işleyişi çok fazla değişmemelidir. Devlette şahsilik değil kurumsallık esas olmalıdır.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 11. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 91 sayılı Kanun'la kendine has bir yapısı vardır. Müsteşar, altta başkan, altta daire başkanları ve uzmanlar vardı. Bizim tecrübeli uzmanlardan duyduğumuz dönemin Başbakanı Süleyman Demirel sektörlerle ilgili Yüksek Planlama Kurulu sunumlarını müsteşar veya başkandan değil direk uzmandan alırmış. Konut sektörünü konut sektörü uzmanı, sosyal güvenlik sektörünü sosyal güvenlik uzmanı, eğitimi de eğitim sektörü uzmanı sunarmış. Nitekim 1987 yılında dönemin rahmetli Özal'ın yardımcısı Kaya Erdem beye mesleki eğitim sektörü raporunu ben sundum. Böylece Planlama Teşkilatı hiyerarşik bir yönetim yapısında değil uzmanlık ve bilgi gücüne dayanan bir yapıya sahipti. Ta ki ne zaman, diğer kurumlara hiyerarşik olarak müsteşar yardımcılığı, genel müdürlük, daire başkanlığı gibi isim ve unvan paralel hale gelince uzmanlığın yerine bürokrasi öne çıktı.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

Şu an DPT'de çalışmıyorum.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Devlet için anaokuluna başlayan her çocuk bir projedir ve proje olmalıdır. O anaokulu öğrencisine bir kişisel gelişim, kabiliyet, bilgi, yetenek izleme kartı oluşturmalıyız, çocuk bu kartla ilkokula gitmeli, ortaokula gitmeli, liseye gitmeli, üniversiteye gitmeli. Bu çocuğu ülkem için bir beyin olarak yetiştirmeliyiz.

Yurt dışına mastır ve doktora için öğrenci gönderiyoruz. Bunların çoğu gittiği ülkelerde kalıyorlar. Sorgulandığında "Türkiye'de laboratuvar imkânı yok ben ne yapayım" diyor. İngiltere Leicester üniversitesinde kimya alanında çalışan bir kişi tanıdım Oxfort Üniversitesinde çalışmaya başladı. Sonra duydum ki TÜBİTAK Gebze

MAM'a getirmişler. Yine aynı şekilde metalürjide, metallerin ısınma süresinin düşürülmesini çalışan bir bilim adamımızla tanıştım. Hatta dahası var çalıştığı danışman İngiliz hoca bu çalışmayı 200.000 pounda bir firmaya satmış. Hocası ile 2000 yılında mahkemelikti. Böyle insanlarımızı beyin göçüyle kaybediyoruz.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

İnsanoğlunun beşeriyet tarihi boyunca insanı insan yapmak için "eğitim" denen formülden başka bulduğu yöntem de yoktur. Eğitimde temel amaç; Milli Eğitim Temel Kanunu'nda olduğu gibi kendine ve başkasına zararsız ve faydalı insan yetiştirmektir. Sizi bu çalışmanızdan dolayı kutluyorum ve kolay gelsin diyorum.

Görüşme Yapılan Kişi - 6

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

Ben DPT'de 1980-1999 yılları arasında uzman olarak çalıştım.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

Ben bu bahsettiğim 19 yılın bir bölümünde Başbakanlık'ta çalıştım. DPT'nin eğitim planlaması çalışmalarında bulunduğum süre 10 yıldır.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

Bunu tabi eğitim planlamasının iki boyutunu dikkate alarak cevaplandırmak gerekir. Birincisi eğitim politikasına dair planlama, diğeri yatırıma dair planlama. Politikaya dair planlama süreci, beş yıllık kalkınma planlarının özel ihtisas komisyonu raporlarından hareket etmek, planlamanın kendi bilgi ve deneyiminden hareket etmek yoluyla gerçekleşir. Yatırıma ilişkin süreçte ise ilgili bakanlığın, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ya da Yükseköğretim Kurulu'nun talepleri ve hükümetin size vermiş olduğu talimatlar ve uzmanın bu konudaki tecrübeleri önemli olur. Yani burada bir farklılık olarak ilgili kurumun, bakanlığın ya da Yükseköğretim Kurulu'nun müracaatı, talebi önemlidir. En azından bizim zamanımızda öyleydi.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? *(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)*

Benim çalıştığım dönemlerde biz bunu çok tartışırdık. Yani bir insangücü planlaması bir de toplumsal gereksinim tartışmaları vardı. Toplumsal gereksinime sosyal talep derdik o zaman. Mesela ilköğretimde, bütün nüfusa ilköğretim kazandırmak gibi bir politikamız vardı. Burada insangücü planlaması yöntemlerine hiç gerek yoktu. İnsangücü planlaması yöntemlerine biz lise düzeyinde başvururduk. Çünkü orada genel lise, mesleki lise ayrımı vardı. Biz mesleki lisenin lehine olması gereken unsurları dikkate alırdık ama bu konuda Türkiye de, DPT de projeksiyonlarına hiç uyamadı, tahminlerini yerine getiremedi. Bu konuda başarısızdır. Çünkü Türkiye hala ikinci planın koyduğu mesleki liselerdeki okullaşma oranlarına ulaşamamıştır. Demek ki çok başarısızdır. O bir eğitim planlaması sorunu değil aynı zamanda sosyolojik bir sorundur. Biz lise düzeyinde insangücü gereksinimlerini esas alıp uygulama yapardık.

Maliyet yararı da dikkate aldığımız yerler vardı. Mesela kız meslek liselerine pek sempatik bakmazdık. Kız meslek liseleri maliyet yarar analizinin sonucunda yararı maliyetinden daha yüksek gözükmüyordu. Eğitimde maliyet yarar hesabı yapmak

mümkün değildir. Yani sosyal yararı ölçmeniz mümkün değil ama bu bizim müşahedeye dayanan bulgumuzdu yahut da önyargımızdı. Kız meslek liseleri gereksiz dikiş nakış öğretmeni yetiştiriyor gibi düşünülürdü. Halbuki bu okullar, kızlar arasında okullaşma düzeyini artıran bir faktördü. Bu okullar olmasaydı, veli belki de çocuğunu ortaokula, liseye göndermeyecekti. Belki de bu okul var diye gönderdi. Dolayısıyla maliyet yararın eksik tarafı buydu.

İnsangücü gereksinimlerinin katı olarak dikkate alındığı okullar yükseköğretimdir. O zamanlar DPT'de insangücü planlaması grubu da vardı. İnsangücü planlaması grubu bize verileri verirdi, "önümüzdeki projeksiyonlara, kalkınma hedeflerine göre bizim ihtiyaç duyacağımız alanlar şunlardır" derdi. Biz de bu okullara önem verirdik. Yani biz de o okulların açılmasını isterdik ama bu mekanizma çok iyi çalışmıyordu. Niye çalışmıyordu? Çünkü insangücü grubu da bu matrisleri, iktisadi planlamadan alıyorlardı. Nasıl bir kalkınma öngördük? % 5 kalkınma öngördük. Sektörler için büyümeler gerçekleşmiyordu, kalkınma büyüklükleri gerçekleşmeyince onları yerine getirecek insangücü projeksiyonları da tutmuyordu. Yani bu insangücü planlaması çalışmaları çok başarılı olmadı. Nihayetinde biz insangücü planlamasındaki sapmaları görüyorduk.

Sosyal bilimlerde her zaman ihtiyaç fazlası insangücü vardı. Mühendislikte her zaman talebin altında kalan bir üniversite arzı vardı ve insangücü sonucu vardı. Yani mühendislik dallarında bizim stoklarımız her zaman yetersizdi. Onu teşvik etmek için mühendis ücretlerinde hükümetler artışa giderdi, göreve bir derece üstten başlatılırdı. Bunlar hep bizim Hükümete önerilerimizdi. Hükümetler de bunları yapardı ama buna rağmen Türkiye son yıllara kadar mühendis açığıyla geldi. Mesela ziraat mühendisi açığı var dedik ama tabi DPT'nin elinde ceza enstrümanı yoktur. Kamu için emredici de olsa ceza enstrümanı yoktur. Yükseköğretim Kurulu bir senede çok sayıda ziraat fakültesi açtı. Bir kaç sene içinde ziraat alanında insangücü fazlamız oluştu. Çünkü Yükseköğretim Kurulu kurulduktan sonra bugüne kadar tek bakış açısı yükseköğretimde okullaşma oranını yükseltmektir. Onların ifadesine göre çağdaş rakamlara ulaşmaktır. Nedir o çağdaş rakamlar dendiği zaman rahmetli İhsan Doğramacı İngiltere ve ABD'yi örnek göstererek % 50 olması lazım derdi. Yükseköğretim Kurulu'nun ilk kurulduğu yıllarda ben orada çalışırdım. İlgili pek çok mevzuatın müelliflerindenim. Yükseköğretimde şöyle bir durum vardı. Maalesef biz bunu sonradan öğrendik. Batıda yükseköğretim kavramıyla bizdeki yükseköğretim kavramı bir değil. Mesela batıda adam asker, aynı zamanda açık öğretim öğrencisi. Halbuki bizim okullarımıza gidenler, ful eğitime devam edenler. Dolayısıyla tanımsal farklılık nedeniyle bizim yükseköğretimdeki okullaşma oranı hep gerilerde gözüküyordu. Sonra gördük ki Batının rakamları bizden çok fazla değil. Yani yüksek ama bizde kompleks yaratacak kadar da yüksek değil. Tanımımız farklı çünkü. Bu çok önemli farklılıktır ama bunu yıllar sonra fark ettik. Yani bunu bir özeleştiri gibi de düşünebiliriz.

Bir de şunu gördük, bizim esas sorunumuz ortaöğretimden kaynaklanıyor. Ortaöğretimdeki okullaşmamız düşük olduğu için yükseköğretimde de okullaşma oranımız düşük oluyor. Gelişmiş ülkeler ortaöğretimde % 100 okullaşma sağlamış. Bu

% 100'ün içinden % 50'sini alıyor. Ben ortaöğretimde % 40 okullaşma sağlamışım onun hepsini alırsam ne olur. Yani her lise mezunu akademik yeterliliklere sahip midir ki onların hepsini üniversiteye alayım.

DPT'nin yöntem ve anlayış zaafları da olmuştur ama sloganların arkasında her zaman rakamları yükseltmek diye bir heves olmuştur. Şimdi yükseköğretimde okullaşma oranları çok yükselmiştir ama şimdi de çok ciddi bir nitelik sorunuyla karşı karşıyayız.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? ***(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)***

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Hükümetten gelen şeyler, DPT'nin alışkanlıkları, usta çırak ilişkisinden elde edilen miraslar bunlar öncelikliydi.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

O zamanlar planlamada aslolan uzman görüşüydü. Yani uzmanın görüşü ve ısrarı çok önemlidir. Uzman da bunu oluştururken, tabi keyfi değil, özel ihtisas komisyonlarından ışık alır, yıl içerisinde toplantılar düzenler, görüş alır, kurumlardan gelen yazılar, talepler olur.

Soru: Hiyerarşik yapıdan dolayı uzmanın görüşünün ikinci plana atılma durumu var mı?

Benim çalıştığım dönemlerde amirin talimatının yerine getirilmesi belki de en az DPT'de vardı. Yani bir başka kamu kurumunda olmayan yapı vardır DPT'de. Çünkü bizde aslolan uzman görüşüdür diye bir tabir vardır. Bir daire başkanına bağlı çok sayıda sektör vardı. 20 tane sektör, hepsinin detayını bilemezdi. Dolayısıyla DPT'nin yapısı şimdiki gibi değildi. O zaman eğitimle ilgili bir daire yoktu. O zaman sosyal planlama vardı. Sosyal bütün sektörler ona bağlıydı. Dolayısıyla uzman ikna ederdi muhakkak. Buna rağmen patronun, daire başkanının, genel müdürün yukarıdan aldığı talimat vardır. Siyasi bir takım değerlendirmeler yapıp uzmanı yönlendirebilir ama uzman ikna edilir. O önemli bir şey. Daire başkanı, genel müdürün bir yönlendirmesi var, elinde bürokratik silahlar var ama o silah güçlü bir silah değil.

Soru: Kaç kişi eğitim planıyla ilgilenirdi?

İlk, orta, lise, mesleki eğitim ve yükseköğretimi yedi-sekiz kişi yapardık. Tabi şimdi kütle çok büyüdü, üniversite sayısı arttı, öğrenci sayısı arttı ama bu defa DPT pek çok görevini Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'na devretti. Bizim

zamanımızdaki görevleri yapsak orada 20-25 kişinin çalışması lazım. Artık global bir rakam veriyor. O global rakam projelendiriliyor. Bizde öyle değildi. Biz en küçük projeyi ki onu da onaylayarak söylemiyorum. En küçük projeyi bile biz merkezden belirlerdik. Tahsisatını, ödeneğini koyardık. Şimdiki rakamın çok büyük olmamasının sebebi zannediyorum bu.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Biraz önce dediğimiz gibi biz Planlama olarak uluslararası dokümanlar ve kuruluşların görüşlerini çok iyi takip ederdik. OECD'nin, BM'nin, UNESCO'nun tüm yayınlarından dünyada eğitimin gidişatına dair verileri takip ederdik. Oradan çok ilhamlar alırdık biz.

Biz uluslararası konferanslara katılma konusunda da şanslıydık. Oradan da dünyadaki eğilimleri öğrenirdik.

Ama bunların yanında sadece dünya değil, koyduğumuz hedeflere ulaşmada yine özel ihtisas komisyonlarının ve kurumlardan gelen taleplerin önemli bir payı vardır. Benim çalıştığım yıllarda Yükseköğretim Kurulu yeni kurulmuştu ve Yükseköğretim Kurulu'nun ciddi bir ağırlığı vardı. Onların çok siyasallaştırdıkları talimatlar da vardı. Askeri hükümet döneminde ben o masadaydım. O zamanlar bazı şeyler size çok katı bir talimat olarak gelirdi. Siz onu bazen rasyonalize edersiniz, bazen kabul edersiniz, bazen de onu bürokratik taktiklerle ertelersiniz ama önceliklerin belirlenmesinde hükümetin niteliği de önemlidir.

Öncelikleri yine planlama uzmanı belirliyordu ama hükümetten gelen talimatlar vardır. Planlama uzmanı katılmıyordur ama hükümetin de bir talimatı varsa DPT hükümetin bir müşavir kurumudur biliyorsunuz. Danışma organıdır. Uymak zorundasınız, talimatı uygulayacaksınız. Tabi DPT yönetimi de çok önemli burada. DPT yönetimi size ne kadar esneklik ve özgürlük veriyor, o önemli bir şey. DPT yönetimi çok bürokratik davranırsa uzman da küser fazla yaratıcı da olmaz.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Bizim biliyorsunuz, plandan sonra 5 yıl programlarımız yayınlanır. Her plan döneminde plana konan hedefler irdelenir. Plan hedefi beş yıllık veyahut da dört yıllık sürece yayılır. İşte birinci yıl şu aşamaya, ikinci yıl şu aşamaya gelmesi lazım. Ondan sonra yıllık programlar döneminde bakılır. Birinci yıl hedefine ulaşılmış mı? İkinci yıl hedefine ulaşılmış mı? Genellikle ulaşılmaz. Çünkü bir de o hatayı yapmışızdır. Hep biz hedefi yüksek koymayı marifet sayarız, toplum olarak. Halbuki o bir temennidir, gerçekçi değildir. Yani bizde bunu yapmışızdır. Planlama da halen yapıyordur belki de bundan haberim yok. Yani biz temenni ile projeksiyonu, tahmini karıştırmışızdır. Genellikle ulaşamamıştır.

Tabi DPT de bir kamu kurumudur. Hükümete çok yakın olduğu için hükümet ile iyi geçinmek gibi bir mecburiyeti de vardır. Hükümete, "ben size yüksek ufuklar çiziyorum" derken yüksek rakamlar koyuyor tabi. Yıllık yatırım programları sırasında hedeflere ulaşılıp ulaşılamadığı incelenir. Şu kadar sayıda derslik yapacaktır denir.

Kaynak yetersizliği sebebiyle o hedeflere zaten planlamanın kendisi uymaz. O rakamlara yani derler ki, birinci yıl 300 derslik yapacağım der 50 derslik koyar. Çünkü finansal projeksiyonlar yanlış. Finansal projeksiyon % 5 büyümeyi öngörmüş, halbuki gerçekleşen % 1,5. Nasıl uysun o zaman rakam küçük kalıyor.

Soru: Hedef koyarken ilk önce elinizdeki kaynağı mı dikkate alırsınız?

Tabi mali kaynağı dikkat edersiniz ama mali kaynak yerine gelmediği için sizin rakamlarınızda havada kalıyor. Tabi ki mali kaynağa bakmadan yapamayız bunu.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Birincisi büyümeye dair finansal yetersizlikler, tahmin yetersizlikleri bir de bizim dönemimiz için yüksek enflasyon. O yüksek enflasyon bizim plan hedeflerine ulaşmada çok engeldi. Türkiye'nin içine çok döndüğü dönemler, bir petrol şoku yaşamış, onu üzerinden bir türlü atamıyor. İhracat gelirlerinin çoğunluğu petrol ithalatına gidiyor. Genel olarak eğitim dışı sebepler diyebiliriz.

Hedeflere ulaşılamamasında bir diğer sebepte, kurumsal sebepler, yani Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Yükseköğretim Kurulu'nun kapasite yetersizliği. Özellikle Yükseköğretim Kurumu'nda bunu çok bariz olarak görmek mümkündür. Bildiğiniz gibi Yükseköğretim Kurulu'nda iki yapı vardır. Bir, kurul vardır, bir de genel sekreterlik. Kurul malumunuz üyelerdir. Üniversitelerden temsilciler gelirler ama genel sekreterlikte bir kariyer uzmanlığı esas olmadığı için çok yetersizdir. Yükseköğretim Kurulu'nun personeli içerik olarak, sayı olarak çok yetersizdir.

Soru: Şimdi bu devam ediyor mu?

Ediyor. Karşınızda, işinden mutlu olmayan, memnun olmayan mutsuz bir grup var ve bu yüzden DPT, yatırım görüşmelerinde, planlamalara dair görüşmelerinde Yükseköğretim Kurulu ile görüşmez, üniversitelerle görüşür. Çünkü Yükseköğretim Kurulu'nda muhatap alacağı üyelerden başka muadil yoktur. Zayıftır o muadiller. Milli Eğitim Bakanlığı'nda da aynı şey söz konusudur. Milli Eğitim Bakanlığı'nda sizin karşınızdaki kurum sürekli değişir. Bir gün APK olur, bir gün Strateji Geliştirme olur, bir gün İdari Mali İşler olur. Karşınızdaki şey kurumsallaşmadan, gelenekselleşmeden kaybolup gidiyor. Kurum öncelikleri değişiyor, kurumun hafızası kayboluyor. Yani Milli Eğitim Bakanlığı'nda arşivcilik diye hiçbir şey yok. Biz eğitim istatistiklerini hazırlarken, eğitim istatistikleri tutmuyor. O zaman İstatistik Enstitüsü sayım yapamıyor, istatistikleri Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alıyorduk. Bir gün bakıyorsunuz bir yılın rakamı daha önceki yılın rakamından daha küçük. Olmaması lazım, bu kadar öğretmeni işten mi attık? Hayır, yanlış hesaplanmış. Sonra biz eğitim istatistiklerinde çok büyük reform yaptırmıştık. İstatistik Enstitüsü doğrudan sayıyor artık. Eğitim istatistikleri güvenilir istatistikler oldu artık. O zamanlar güvenilir değildi. O'da önemli bir şey, istatistik güvenilir olmayınca, inşaa ettiğimiz planlarda geçerli, olmaz, başarılı olmaz.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorularına verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Kurumsal yetersizlikler, personel yetersizlikleri var, sizin mevzuatınızı bilmemek var, iş kaçırmak var. Her türlü sabotaj var.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a ve 7b sorularına verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

10. Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Bütün planlama süreçleri olarak baktığımızda ciddi bir fark var. Bunu, bundan önceki DPT Müsteşarı'na da söyledim. 91 sayılı Kanunumuz vardı. Bizim yazdığımız planlar ve programlar kamu için emrediciydi, özel sektör için yönlendiriciydi. Biz Başbakanlığa bağlıydık. Biz Başbakan adına iş yapıyorduk. Bizim yazdığımız programlar Meclisten çıkıyordu, Kanun hükmündeydi. Yatırım programlarımız bütçenin ekiydi ve kanun hükmündeydi. Bu önemli bir şey. DPT'nin en tepesinde Yüksek Planlama Kurulu vardı. Sekiz üyeden oluşurdu, dördü bürokrattı, dördü siyasiydi. Yani, DPT'de bir yönetici el kaldırdığı zaman Sanayi Bakanıyla eşit el kaldırıyordu. Yani bu kadar teknik bir şeydir. Şimdi bakanlık oldu. Başbakanlığa bağlı olmanın bütün imtiyazlarını kaybetti. Şimdi bakanlıklardan bir bakanlık. Bir bakanlık başka bir bakanlığın sözünü ne kadar dinliyorsa Kalkınma Bakanlığı'nın da sözü o kadar dinlenir. Eğer planlamanın elinde yatırım gibi bir kılıç bulunmazsa, o da zayıflarsa ki zayıfladı. Niye? Çünkü birçok ödenek, global bir ödenek gibi veriliyor. Planlama artık bakanlıklardan bir bakanlık. Bu, eğitim planlamasını da olumsuz etkiliyor.

Tabi DPT içinde çalışan arkadaşlar bu konuda benim gibi cesur olamayabilirler. Planlamanın bir bürokrasi fidanlığı olmasını da öldürmüştür. DPT bir bürokrasi fidanlığıdır. Fidanlık devam ediyorsa da ileride biter diye düşünüyorum.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Planlamanın en büyük enstrümanı biliyorsunuz özel ihtisas komisyonlarıdır. Özel ihtisas komisyonlarına o konu ile ilgili kim varsa çağrılır. Yani konu sanayi ise odalar çağrılır, borsalar çağrılır. Eğitim ise sendikalar çağrılır, ilgili üniversiteler çağrılır, tabandaki bütün bilgiler alınır.

Soru: İhtisas komisyonlarının toplanması ve bitmesi ne kadar sürüyor?

Bir yıl. Çok iyi çalışırdı.

Hiç bize patronlarımızın, şunu yaz, bunu yaz dediğini duymadım. Uzmanın olmasa da yöneticinin Hükümete iyi gözükmek, şirin gözükmek gibi bir mecburiyeti var. Yani bir hükümet gelirde ben, imam hatip okullarına karşıyım derse, DPT gidip de ben çok seviyorum diye söyleyemez. Hükümetten şunlara uyulması diye bir talimat gelirse, yapacağı bir şey yoktur. Siz danışma organısınız. Hükümetin üzerinde değilsiniz. Demokratikte olmaz bunlar ama hiçbir zaman bir siyasal tercihi görmedik açıkçası ama bir hükümetin eğilimini de yansıtır. Yani mesela imam hatip okulları, bu konuda ilk akla gelen uygulamadır. Planlama, bu konuda hükümetlere de epeyce direnmiştir. DPT, bu okullara bu kadar da gerek yoktur demiştir. O yüzden imam hatip okulları ve yurtlar genelde vatandaş tarafından yapılmış Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. DPT'nin sabotaj gücü de vardır. Burada yapmıştır mesela. İmam hatip okulları benim için önemlidir demiştir hükümet ama biz kendi içimizdeki öncelik sırasında onu oyalamışızdır. O yüzden Türkiye'de bütün imam hatip okulları, yurtları bunların hiçbirisi kamu eliyle yapılmamıştır. Yapılmış Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Sizin yapacağınız bir şey yok. Karşınızda imam hatip okulu var Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenini göndermiştir, tamirat parasını göndermişsinizdir. Halen kamuda çalışanlar benim kadar açık konuşamazlar. Ben de belki kamuda çalışsaydım, bu kadar konuşamazdım.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 11. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Eğitim planlaması lisanslı olup DPT'ye giren ilk personel benim. İsmail Bircan bey doktora yaptıktan sonra geldi. İmtihanla gelmedi. Ben kariyer uzmanıyım. İsmail bey niteliğinden dolayı alındı. Sonradan uzman oldu. İlhan hanım Boğaziçi iktisat mezunu. İlk benim, ikinci de İlyas Çakır, üçüncüsü var mı bilmiyorum. Bu konuda böyle bir unvanım da var benim.

Sistematik bir eğitim yoktur. Gelenler genellikle siyasallılardır. Bunlar, zaten hızlı bir şekilde planlamayı öğrenir. Ben de başka sektörlerde çalıştım, oraya üç-beş ayda adapte oldum, genel eğilimler aynıdır zaten. Yan oda onu yapıyordur. Siz çeşitli konuşmalarda onu öğreniyorsunuzdur. DPT okul gibidir. Yani multidisipliner çalışır. Siz eğitim masasındasınız ama kalkınmaya dair verileri bilmeden nasıl eğitim planlaması yapacaksınız. İktisat bilmeden DPT'de yaşanması mümkün değil. Benim mastırım da doktoram da o yüzden iktisattadır. Şimdi burada bu masayı seven arkadaşlar hep şunu yapmıştır. Uluslararası kuruluşlara da gidip kurslara katılmıştır. Mesela benim iki arkadaşım Paris'te Eğitim Planlaması Enstitüsü'nde 6 ay kurs gördü. Geldiğinde çok başarılı bir eğitim uzmanıydı. Bu masayı sevip de eğitim konusunda lisansüstü yapan da var, doktora yapan bile var.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? ***(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)***

Kurumsal bir gelenek vardı. O şimdi giderek bürokratikleşiyor. Bizde çok daha özgürdü. Özel ihtisas komisyonlarında ya da toplantılarda edindiğim bilgilerin verdiği cesaretle patrona karşı direnirdiniz. Şimdi bakanlık yapısı içinde bu direnç azalmıştır diye bir tahminim var benim.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Eğitim planlaması yapacak kişinin birçok alanı ve sektörü bilmesi gerekir. DPT'deyken de eğitim planlamasını, eğitim planlaması formasyonu olmayan kişilerin yaptığını söylerdik. Eğitim fakültesi mezunu, eğitim bilimleri formasyonu olan birisinin yapmasında fayda var ama eğitim fakültesi'nde de ekonominin iyi öğretilmesi lazım, sosyolojinin iyi öğretilmesi lazım. Biraz bu konuda eğitim fakültesi programlarını yetersiz kabul ediyorum. Ben ekonomide mastır ve doktora yaparak bazı eksikliklerimi giderdim. Eğitim planlaması yapacak kişinin bu formasyonu alması lazım. Eğitim Bilimleri Fakültesi bu konuda çok kararsız. Bu konudaki bölümlerde, lisans bölümü yok artık zannediyorum. Lisans bölümlerinin kapanması bir eksiklik olsa da adı sürekli değişiyordu. Mesela eğitim yönetimi teftişi planlaması, eğitim yönetimi ve ekonomisi, eğitim planlaması ve ekonomisi böyle devamlı isim değiştiriyor. Bu ileri yıllarda iş hayatında bir muadilat sorunu, bir eşdeğerlik sorunu yaratıyordu. Yani o konuda Eğitim Bilimleri Fakültesi de kararsız. Burada bir özeleştiri yapmakta da fayda var.

Bir de eğitim planlamasının DPT'den önce Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nda yapılması lazım. Çünkü onlar bu sektörün içindeler, oradan çok iyi donelerin, dokümanların, önerilerin gelmesi lazım ki Planlama'da makro planlama yapsın. Milli Eğitim Bakanlığı'na son yıllarda kariyer uzmanlığı geldi. Ümit ediyorum ki daha da düzelmiştir. O yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'nda muhataplarınız iyi öğretmenlerdi. İyi fizik öğretmeni, iyi beden eğitimi öğretmeni, iyi müzik öğretmeni ama bunlar eğitim planlamacısı değil. Yani bunlar okulun sorunlarını hep yaşamış insanlar. O ili, ülkenin uluslararası küresel eğitim sorununu çözüp öneri getirecek düzeyde ya da ufukta kişiler değildi. Dolayısıyla esas planlamanın bu kurumlarda yapılması gerektiğini ben ilave etmek istiyorum.

Soru: Şöyle mi demek istiyorsunuz hocam? DPT sadece çatı ve hedefler ortaya koysun. Detay planlamalarda Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nda yapılsın.

Evet ama Bakanlığın da, Yükseköğretim Kurulu'nun da bu konuda örgütlenmesi lazım. Mevcut örgüt yapısı ile Yükseköğretim Kurulu'nda bunu çözmek mümkün değildir. Yani 200 tane üniversitenin olduğu ortamda Yükseköğretim Kurulu ne yapabilir? Orada güçlü bir genel sekreterlik organizasyonun oluşması lazım. Belki de yükseköğretim konusunda DPT çok sembolik bir görevde kalıp Yükseköğretim Kurulu bunu yürütebilir diye düşünüyorum. Milli Eğitim Bakanlığı da yapabilir. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Genel Müdürlüğü ya da Başkanlığı onu tam bilmiyorum.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın en prestijli noktasının o olması lazım ki bunu çözesiniz. Kızak makam olmaması lazım. Yani bunların özel uzmanlarının olması lazım. Yani iyi bir fizik öğretmeni buraya Strateji Geliştirme Dairesine geliyorsa, o strateji geliştiremez, o iyi bir fizik öğretmeni, başımın üstünde yeri var ama o olmaz, yapının değişmesi lazım, anlayışın değişmesi lazım. Ümit ediyorum kariyer uzmanlığından sonra bu işler daha sağlıklı gider.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Hayır.

Görüşme Yapılan Kişi - 7

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

Devlet Planlama Teşkilatı'nda değişik sektörlerde çalıştım. 1990-2012 yılları arasında önce 10 yıl süre ile yükseköğretim sektöründe yükseköğretim sektörü uzmanı olarak, son iki yılda bilim ve teknoloji sektörüne baktım. Bu söylediğim sektörler Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğünün altında eğitim, sağlık, spordan sorumlu bir daire başkanlığına bağlı.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

DPT'de eğitim sektörü ile ilgili olarak 12 yıl çalıştım.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

DPT sizinde bildiğiniz gibi beş yılda bir kalkınma planı hazırlıyor. Kalkınma planında hedefler belirtiliyor. Bu hedeflerin de başında büyüme hedefi var. Bu büyüme hedefine ulaşabilmek için her bir sektörde ne kadar büyüme sağlanması lazım ve bu büyüme nasıl sağlanacak? Önce fiziki sermaye olarak nelerin yükseltilmesi lazım? İkincisi beşeri sermaye olarak nelerin yapılması lazım? Belirlenen hedeflere ulaşabilmek için en başta ne kadar yatırım yapılacağı tespit ediliyor. Bu yatırım nasıl finanse edilecek? Yurt içi kaynaklardan ne kadarı, yurt dışı kaynaklardan ne kadarı finanse edilecek? Bu hedeflere ulaşabilmek için eğitimde, sağlıkta, bilim teknolojide ne kadar yatırım yapılması lazım. Diyelim ki tarım sektörünü ele aldık. Tarım sektöründe biz nereye geleceğiz. Bu geleceğimiz noktaya ulaşabilmemiz için tarım sektöründe ne kadar yatırım yapmamız lazım. Tarımsal altyapıyı, sulamayı, tarımsal üretimi hangi noktaya getirmemiz lazım ve bunun için gerekli insangücü ne olmalı. Bu belirlendikten sonra bu insangücünün düzeyinin ne kadarı ziraat mühendisi olmalı, ne kadarı daha alt düzeyde eğitim almalı. Bu ziraat mühendisini yetiştirebilmek için kaç tane fakülte olmalı. İşin ideali bu.

Ama esas temelde bu, bir plan modeline dayanıyor. Bütün sistem, bir plan modeline göre, o kurguya göre işliyor. Plana göre çıktılar neler, onu alıyorsunuz. Bunun için insangücü ne olmalı? Ona göre ne kadar yatırım yapacaksınız? Bunu nasıl finanse edeceksiniz? Mesela sağlıkta belirlediğimiz bir hedef var. Diyorsunuz ki çocuk ölümlerini şu kadara indireceğiz bunun için işte koruyucu hekimlikte ne kadar hekime ihtiyacınız var. Bunun hepsini o modele göre yapıyorsunuz. İyileştirme ne kadar yapılacak. Bunu yaparken de gelişmiş ülke standartlarına bakıyoruz. Sonuçta, plan mekanizması böyle işliyor.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? ***(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)***

İnsangücü planı kullanılıyor ama bu şimdi terk edilmiş, yerine toplumsal istem yöntemi kullanılıyor. Merkezi planlama ile hesap ettiğimiz sonuçlara % 100 ulaşma imkânı yok. Ben 10 yıl üniversite veya fakülte kuruluş yazılarını hazırladım, imzaya sundum. Bu yazılarda "yükseköğretimde okullaşma oranının artırılabilmesi ve yükseköğretime olan sosyal talebin karşılanabilmesi için şu fakültenin, şu üniversitenin kurulmasına izin verilmiştir" ifadesini kullanırdım.

Artık sosyal talep o noktaya gelmiş ki herkes yükseköğretime gitmek istiyor. Benim yükseköğretimi devraldığım 1990 yılında yükseköğretimde okullaşma oranı % 12'si örgün, % 6'sı da açıköğretim olmak üzere toplam % 18'di. DPT'nin yayınladığı 2015 Yılı Program hedefi yükseköğretimin örgün eğitiminde okullaşma oranı % 50. Halbuki 1990 yılında bu rakam % 12. Buna yaygın eğitimi de dahil ettiğimizde neredeyse % 100'e yaklaşmış. Herkes artık yükseköğretim alıyor. Peki yükseköğretim alıp ne yapıyor, alanında çalışıyor mu? Hayır çalışmıyor. Bunun en bariz örneği benim kardeşim. Kardeşimin dört oğlu var, üçü üniversite mezunu, hem de iyi üniversitelerden mezun. Kardeşim kuyumcu, üçüde kuyumculuk yapıyor. Bir tanesi Sabancı'yı burslu okudu. Yani gidip kamuda, şurada, burada iş aramıyor. Bu işte, işin sosyal talep boyutu. Üniversiteyi bitirdiği halde ilkokul, lise düzeyinde bir kişinin yapacağı işe girip kuyumculuk yapıyor. Ziya Bursalıoğlu diye bizim tanıdığımız bir hocamız vardı. Ziya hocanın bir sözü vardı. Ben onu hiç unutmuyorum. Niye bu insanlar bu kadar yükseköğretime koşuyor diye 1990'lı yıllarda tartışırken o şöyle derdi: "Türkiye'de insanların isimlerini önüne koyabileceğiniz bir sıfat yok. Avrupa'ya gittiğiniz zaman kimisi düktür, kimisi lordtur, kimisi barondur. Çeşitli asalet unvanları var. Türkiye'de öyle bir unvan olmadığı için herkes isminin önüne avukat, mühendis, doktor gibi unvanlar koyma ihtiyacı hissediyor" demişti. Ben de buna katılıyorum.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? ***(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)***

Nitelik hep ön planda tutulmuştur. Lisanen dil olarak bu söylenmiştir ama hep sayıyı çoğaltmak, okullaşmak ön planda tutulmuştur.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Planda belirlenmiş insan ihtiyaçlarına göre tabi mevcut alt yapıyı da dikkate alıyoruz. Afaki de bir hedef belirlemiyoruz. Diyelim ki biz 25 yılda 12'den % 50'ye çıkıyoruz. Örgün yükseköğretimde burada afaki % 90 da belirlemiyoruz.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Yıllık programlarımız var. Bu programdaki gelişime göre öğrenci sayılarını takip ediyoruz. Nüfus artışı nedir, yaş grubu ne kadar olmuştur, üniversitelerin kapasitesi nedir ona bakarak belirliyoruz.

Soru: Milli Eğitim Bakanlığı'nı arayarak plan hedeflerinin gerisinde kaldınız diyor musunuz?

Hayır öyle bir müdahale, hiçbir zaman olmadı.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Maliyet unsuru vardır, hedefin yüksek belirlenmesi vardır. Benim hatırladığım okul öncesinde başlangıç yıllarında çok yüksek hedefler belirlendi ama ulaşılamadı. Çünkü altyapımız ona uygun değildi.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

En başta mali kaynak yetersizliği. Mali kaynak olmaması, yeterince okul yapılamaması, yeterince derslik yapılamaması sonucuna sebep oluyor.

10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Olumlu veya olumsuz hiç bir etkisi olduğunu düşünmüyorum ben. Aynıdır. Hiç değişmemiştir.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Plan yapılırken bu bahsettiğiniz bütün kesimlerin görüşleri alınıyor. Dolayısıyla hükümetin de diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da, sivil toplum örgütlerinin de, bütün üniversitelerin de görüşleri alındığı için tam bir katılım sağlanıyor.

Soru: Bu görüş toplamayı yazışma ile mi? Yoksa özel ihtisas komisyonları vasıtasıyla mı yapıyorsunuz?

Özel ihtisas komisyonları vasıtasıyla yapıyoruz. Plan taslağı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunuluyor, orada iktidar ve muhalefet herkesin görüşü buraya yansıyor.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 11. soruya verilen cevabın bu sorununda cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Devlet Planlama Teşkilatı'nda usta çırak ilişkisiyle çok güzel yetiştiriyoruz. Yüksek lisans eğitimi için yurt dışına gidiyorsunuz. Tez hazırlama süreci takip ediliyor.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

Bu konuda bir değerlendirme yapamam. Çünkü ayrılalı 12 yıl oldu ama benzer olduğunu düşünüyorum.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Her alanda, öyle sadece eğitim planlaması için değil. Sağlıklı verilere sahip olmanız gerekir. Sağlıklı verilere sahip olmadan bir de planlama süreci hep birbirleriyle bağlantılı süreçtir.

Planlama disiplinler arasıdır. Planlamada her şey birbiriyle etkilidir. Örneğin, şimdi taşımalı sistem var. Taşımalı sistemin yapılabilmesi için sizin iyi bir ulaşım ağına sahip olmanız gerekir. İşte bu ulaştırma sektörüyle ilgili veya karayolu sektörü ile ilgili.

Yani bütün bunlar birbiriyle ilişkili veya işte uzaktan eğitim yapılabilmesi için uzaktan eğitim teknolojilerine sahip olmanız gerekiyor. Bu da iyi bir internet altyapısı, iyi bir yayıncılık ağına bağlı. Onun için bütün bunlar birbirleriyle bağlantılı şeyler.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

DPT'de Bir de plan modelleri konusunda Uzun Vadeli Planlar Kısmı vardır. DPT'de uzun vadeli planlar konusunda en son 8 ya da 9. planda, plan modeli Ahmet

Tıktık, Hayri Maraşlıoğlu plan modeliydi. Onların geliştirdiği bir plan modeliydi. Ahmet Tıktık şimdi İslâm Kalkınma Bankası'nda başkan yardımcısı, Hayri Maraşlıoğlu'da Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)'nde genel sekreter yardımcısı.

Bu plan modeli çok enteresan yani eğitim bunun neresinde, insangücü planlaması neresinde diye bir bakarsınız. Bu plan modeli çok önemli. Şimdi bir network düşünün. Bu network içerisinde eğitim planlaması belirli bir alan. Bir şehir düşünün, bu şehrin belirli meydanları var. Eğitim planlaması diyelim ki Ulus Meydanı, sağlık planlaması Kızılay Meydanı gibi. Sizin şehrin bütün meydanlarını görmeniz lazım. O açıdan sadece eğitimcilerden değil de plan nasıl bir şeydir? Plan nasıl yapılıyor? Diye sorup tam kafanızda bu işin netleşebilmesi için bunu bilmeniz lazım sizin. İşin özü budur. Burada büyük resmi görmek, bunların arasındaki ilişkiyi bilmek lazım.

Planlama çalışmalarına başlamadan önce ilgili bakan veya müsteşarın başkanlığında toplantılar yapılıyor. Bu toplantılarda bir takım büyüklüklere karar veriliyor. Bu toplantılara genelde daire başkanı ve üstü katılır. Çalışma olgunlaştıktan sonra Kalkınma Bakanlığı'nın 20. katında toplantı salonunda oturulur, herkese izah edilir. Biz şuna şöyle karar verdik, kalkınmamız şu olacak, büyümemiz şu olacak diye. Başka türlü işin içinden çıkılmaz. Herkes kafasına göre bir şey yapmaya kalkar. Uzun vadeli planlar, bunlara beş yılda bir iş düşer. Onun dışında da sanki hiçbir şey yapmıyormuş gibi durur bu daire. Plan modeli deniyor. Bu plan modelini bilmeden, ne kadar okullaşma oranı olacak, ne kadar yatırım yapılacak, bunların hesaplaması o modelden geliyor. Tutmuyor ama bunun da yapılması gerekiyor.

Görüşme Yapılan Kişi - 8

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

Ben 23 yıl süreyle DPT'de çalıştım. Başta eğitim sektörü olmak üzere çalışma hayatı, istihdam, kadın sorunları ve bölgesel gelişme sektörlerinde çalıştım. Farklı sektörlerde çalışmanın bir avantajı da disiplinler arası çalışmaya olanak tanıması, kariyer yönetimi açısından önemli buluyorum dolayısıyla.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

23 yıl.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

Eğitim planlaması genel boyutlarıyla öğretmen, yönetici, derslik, okul, araç-gereç ihtiyacının tespitine yönelik yapılıyordu. Burada esas görev Milli Eğitim Bakanlığı'nın Araştırma Planlama Koordinasyon (APK) biriminde idi. O zamanlar biz onlara destek veriyorduk ve şur'alarda bunları tartışıyorduk.

İnsangücü tahminleri yapıldıktan sonra (örneğin; öğretmen öğretim üyesi, mühendis doktor, diğer sağlık personeli ve teknik personel ihtiyacı) ona yönelik olarak yeni açılacak mesleki ve teknik öğretim okulları ile yeni fakülte ve bölümlerin açılması için Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu bütçelerine yatırım ödeneği veriliyor. Milli Eğitim Bakanlığı, okulu nerede açacağına kendisi karar vererek ödenek tahsisini DPT'den talep ediyor.

Sosyal planlamada bir grup halinde çalışıyorduk, herkes görüşünü söylüyordu. Biz eğitim hedeflerine makro ölçekte bakıyorduk. Eğitim planlarındaki il, ilçe düzeyindeki çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevi.

Eğitim planları insangücü planlarının içinde yer alıyor. Ayrı bir eğitim planlaması modeli bana göre makro ölçekte ele alınmadı. Ancak yükseköğretim için ayrıca planlar yapıldı, raporlar yazıldı, projeler yapıldı. Bilge Hacıhasanoğlu hoca çalıştı. Şimdi Atılım Üniversitesinde İşletme Bölüm Başkanı.

Her sene Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu temsilcileri geliyorlar. Onlara ihtiyaçlarını soruyorduk. Benim ayrıldığım dönemlerde 59 üniversite vardı. Onlar abartılı şekilde kaynak isteyebiliyorlar. Önceki sene verdiğimiz kaynağa bakıp yürüttükleri faaliyetlere bakıp bir sonraki dönem kaynağını ona göre belirliyorduk. Devlet üniversiteleri biliyorsunuz kontenjanlarının artmasından çok hoşnut olmazlar ama vakıf üniversiteleri kontenjanımızı niye vermediniz diye Yükseköğretim Kurulu'na baskı yaparlar. Dolayısıyla bu şekilde biz, kaynağa odaklı olarak onları, az veya çok

kaynak vererek yönlendirebiliyoruz. Verdiğimiz kaynakları kullanamazsa daha az kaynak verme yoluna gidiyorduk.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? *(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)*

Biz insangücü planlaması odaklıyız DPT'de.

Eğitim planlaması çalışmalarında, makro hedefler içinde insangücü planlaması boyutlarında değerlendirmeler yaptık. Çünkü eğitim planlaması yapılması görevi temelde Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurumu'nun görevi. Öğretmene, öğretim üyesine ne kadar ihtiyacımız var, hangi yörelerde ne kadar okul açılacak onların üzerinde durduk.

İnsangücü planları sağlık, eğitim ve teknik hizmetler olmak üzere üç sektörde yapılıyordu.

Sağlık sektöründe, uluslararası standartlar dikkate alınarak Türkiye'nin doktor, diş hekimi, ebe, hemşire, sağlık teknisyeni ihtiyacı belirleniyor. Bunu yaparken her 10.000 nüfusa düşen doktor sayısı, her 10.000 hastaya düşen yatak sayısı gibi gelişmiş ülkelerdeki örnekler, standartlar dikkate alınıyor. Hedefler buna göre veriliyor. Eldeki kaynak durumu dikkate alınarak belirlenen hedeflere göre hastane açılması, doktor, ebe, hemşire ve diğer sağlık personeli yetiştirilmesi, tıp fakültelerinde kontenjan artırımı yapılması planlanıyor. Bu hesaplamalarda emekli olan veya başka sektörlere geçen sağlık personeli de dikkate alınıyordu.

Teknik personel ihtiyacının belirlenmesinde bir milyon TL'lik katma değer üretmek için hangi alanlarda, ne kadar teknik elemana ihtiyacımız var, ne kadar mühendise ihtiyacımız var bunlar katma değer esneklik katsayıları ile hesaplanıyordu. Aydın Çulfaz insangücü planlamasından sorumlu arkadaşımızdı. Bu hesaplamaları onlar yapıyordu. Türkiye'nin teknik alanlarda ne kadar mühendis ve ne kadar teknik eleman ihtiyacı olduğu konusunda bir tahmin yapılabiliyordu. Bunu yaparken önce mevcut yetişmiş olan teknik personel tespit ediliyor. Sonra gelecek 5 yıllık plan dönemi için hangi alanlarda ne kadar mühendis ve teknik personel yetiştirmemiz gerektiği belirleniyordu.

Eğitim boyutunda insangücü planlamasında daha çok öğretmen ihtiyacının belirlenmesi üzerinde duruluyordu. Çünkü bizim dönemimizde her sene bir milyon çocuk okula başlıyordu. Dolayısıyla bu yeni gelen genç nüfusa okul ihtiyacı, öğretmen ihtiyacı, her sınıfa 25 kişi olacak şekilde derslik ihtiyacı hesaplanıyordu.

Sağlık sektöründe, eğitim sektöründe ve teknik hizmetler mühendislik alanlarında Türkiye'nin insangücü ihtiyaçlarını hesaplıyorduk. Bunlar makro düzeyde ele alınan kalkınma planlarının içinde yer alıyordu. Biz kalkınmada Türkiye'nin motor görevini üstlenecek temel faktör yetişmiş, nitelikli insan kaynağıdır diye bir hedef koymuştuk.

Sadece üç alanda mı insangücü tahminleri yapılıyordu? Başka sektörlerde, mesleklerde yapılmıyor muydu? diye bir soru aklınıza gelebilir. Başka mesleklerde yapılması zor. Neden? Bir işletmeci, bir pazarlamacı ihtiyacı var ama mesleklerdeki mobilite nedeniyle bir kimyacının bir pazarlama elemanı olabildiği veya bir doktorun sanat alanında eser verebildiği bir dünyada bu tür tahminleri yapmak zorlaşıyor. Zaten gelişmiş ülkelerde de insangücü tahminleri bu üç temel alanda gerçekleşiyor. Onun için bunların dışında yapılmıyordu.

Soru: Hocam 1 milyon TL'lik katma değer üretmek için ne kadar insangücüne ihtiyaç duyuluyor dediniz. Bu konuyu biraz daha açar mısınız?

Her bir sektörde katma değer, mesela tarım sektöründe, sanayi sektöründe, hizmetler sektöründe bir milyon TL'lik katma değer üreteceksiniz. Bunun için ne kadar teknik eleman kullanmanız gerekiyor ise üretilecek katma değer ile o sektörde istihdam edilecek insan kaynağı arasındaki ilişki istihdam esneklik katsayısı olarak değerlendirilmekte ve buna insangücü hesaplarında istihdam esneklik katsayısı diyoruz.

Soru: İnsangücü planı çalışmalarına siz giriyor muydunuz? Yoksa başka bir birimde yapılıp size mi geliyordu?

İnsangücü koordinasyonunda Aydın Çulfaz vardı. Her birimizin sektörü ayrıydı. Ben mesleki eğitimde, İlyas Çakır mesleki eğitimde, genel eğitimde olan arkadaşlarımız vardı. Öner Kabasakal bey yükseköğretimde idi o zaman. Sonra ben yükseköğretime, oradan istihdam sektörüne geçtim.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? *(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)*

Öncelikler dönemlere değişebiliyor. Mesela rahmetli Turgut Özal zamanında haberleşme, ulaştırma sektörü (otoyollar) ve konut sektörü öne çıktı.

Son 5-6 yıldır Milli Eğitim Bakanlığı'na daha fazla kaynak ayrılmaya başlandı.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3 ve 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Görüşme yapılan kişi bu soruya cevap vermemiştir.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi bu soruya cevap vermemiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi bu soruya cevap vermemiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi bu soruya cevap vermemiştir.

10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Yani çok etkisi oldu diyemem. Çünkü aynı kadro aynı çalışmalara devam ediyor. Ama DPT olarak daha özerk bir yapıya, bütün bakanlıklardan ayrı bir konuma sahipti. Bakanlıklar üstüydü. Şimdi bir bakanlık oldu. Eskiden bütün bakanlıklar gelirdi, müsteşarlar kalkınma planlarına ne kadar para istiyorlar onları söylerlerdi. Biz de geçmişte verdiğimiz parayı nasıl kullandınız diye sorardık, ona göre de değerlendirme yapardık. Durum analizi yapar, gelecekte de ne yapmak istediklerini sorar ona göre kaynak verirdik onlara ya az verirdik ya çok verirdik, performanslarına göre bütçe planlaması yapılırdı. Maliye Bakanlığı ile işbirliği yapılırdı, onlarda mali bütçeyi hazırlarlardı. Bizde yatırım bütçesini hazırlıyorduk. Dolayısıyla bence DPT olarak kalsaydı daha özerk ve daha bakanlıklar üstü bir kurum olurdu.

DPT yarı akademik bir kurumdur. Yani çok sayıda bürokrat yetiştirmiştir. İşte genel müdürden müsteşara kadar çok sayıda politikacı yetiştirmiştir. Başbakanlar, öğretim üyeleri, bakanlar yetiştirmiştir. Şu anda iki tane bakanımız var. Ulaştırma Bakanıyla, Kalkınma Bakanı DPT kökenlidir. Her kabinede mutlaka iki-üç tane olur. Onun dışında yurt dışına uluslararası kuruluşlara uzman ve üst düzey yönetici yetiştirmiştir. Dünya Bankasına, Uluslararası Para Fonu (International Money Fund-IMF), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGIT)'na çok sayıda danışman, uzman ve yönetici yetiştirmiştir. Dolayısıyla bence DPT olarak kalsaydı, o ayrı bir konumda olurdu. Her bir kuruma teknik destek veren, bilimsel verilere dayalı olarak durum analizi yapan, danışmanlık veren ve kamu kaynaklarını dağıtan, kamu yatırımlarının ne kadar yerine getirileceğini, yatırımların ne kadar sürede yapıldığını denetleyen ona göre de kaynak tahsisinin devamına karar veren bir kuruluştu. Bir de hükümetlerin danışma organıydı. Şimdi bakanlık olduğu için fazla ilgilenen olmayabilir.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Biz kalkınma planlarını hazırlanırken özel ihtisas komisyonları kuruyoruz. Geçtiğimiz dönemde hatırladığım kadarıyla 95 tane özel ihtisas komisyonu kuruldu. Her alanda yükseköğretim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik öğretim, genel ortaöğretim ve yaygın eğitim gibi. Bunlar neden kurulur? Buraya kimler katılır? Bir kere kamu kurumu temsilcileri katılır. Eğitimde kimler varsa özel okul temsilcileri dahil olmak üzere eski eğitimciler, Milli Eğitim Bakanlığı, eğitimle ilgili bütün kuruluşlar, askerler, üniversiteler, Yükseköğretim Kurulu, kamu kurumları, sendikalar, özel sektörde eğitimle ilgili birimler, STK'lar, akademisyenler gelirdi. Özel ihtisas komisyonlarında bir başkan seçilir, raportörler seçilir. Onlar DPT'nin koordinasyonunda çalışarak her bir alanda eğitim sorunlarını belirler ve neler yapılması gerektiği konusunda da önerilerini getirirler.

Soru: Bu kadar geniş katılımda uzlaşı sağlayabiliyor mu?

Sağlanabiliyor. Çünkü oylamaya gidiliyor.

Özel ihtisas komisyonları katılımcılık ilkesi içinde hazırlanıyor. Bunların çalışmaları kitap haline getiriliyor. DPT'nin bunlardan yararlanmak ya da yararlanmamak gibi bir seçeneği var. İsterlerse oradaki ilkelerden veya önerilerden kalkınma planına koyabilir, isterse koymayabilir. Genelde kalkınma planlarına hazırlık olarak yapılan bu özel ihtisas komisyonları raporları planlar için birer veri kaynağıdır. Bu veri kaynaklarını kullanarak siz insangücü planlaması yaparken eğitimde öğretmen ihtiyacını, yönetici ihtiyacını, okul ihtiyacını, laboratuvar ihtiyacını belirleyebilirsiniz. Dolayısıyla Kalkınma planları içinde ayrı bir eğitim planı yok ama insangücü planları yapılıyor.

Kalkınma planları biliyorsunuz kanun değil ama Meclis'ten çıkan karar olduğu için kanun hükmünde. Kamu kesimi için emredici, özel sektör için yol gösterici. Siyasal iktidar dışında başka güçler kimdir? İşte daha önce söylediğim gibi özel ihtisas komisyonları her kesimi temsil ediliyor. Kimdir bunlar? Kamu kesimi var, üniversiteler var, özel kesim var, sendikalar var, bir de dernekler, vakıflar var, eski eğitimciler çağrılıyor. Dolayısıyla böyle bir istişare içinde yürütülüyor.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 11. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

DPT her sektörden her meslek dalından personel alıyor. İktisatçısı, mühendis, fizikçi, kimyacı, bankacı, mimar vb. Her sektörü planladığınız için bunlara ihtiyaç var. Bizim eğitim sektöründe mimar da vardı. Okul yapıları nasıl olmalı? Kapılar biliyorsunuz içerde doğru açılıyordu. Deprem zamanı hepsi açılamaz oluyordu. Gerçi şimdi dışarıya doğru açılıyor. Bunları filan önerdik. Tuvalet standartları, okuldaki metrekare büyüklükleri, laboratuvarlar ne olmalı. Ondan sonra anahtar teslimi okullar nasıl yapılmalı? Biz DPT'de yaptık bunu benim çalıştığım dönemde. İki tane mimarımız vardı okul yapılarıyla ilgili OECD'nin de bir çalışması vardı. Bayındırlık Bakanlığı'nda komisyon kurduk. OECD'ye okul yapılarıyla ilgili toplantılara gittik. Hangi binalar nasıl yapılmalı, işte standart proje tipleri önerildi. 21 derslikli, 32 derslikli, 16 derslikli yatılı bölge okulları şu kadar sınıflı okul standartları var. Bunları Türkiye'deki mimarlar geliştirdi, bizim önerimiz üzerine. Bunlar arşivlere kalkmıştır.

DPT her alandan adam alıyordu. Diyelim ki eğitim sektörüne eleman alırken eğitim alanında lisans veya yüksek lisans, doktorası olanları tercih ediyordu. Ziraat mühendisini tarım sektörüne alıyordu. İktisatçıyı makro ekonomik hedefler bölümüne alıyordu vesaire.

DPT'nin yaptığı işleri anlatmak amacıyla oryantasyon eğitimi verilir.

Her yeni gelen uzman yardımcısı, yabancı dili varsa mutlaka 2 yıllığına mastır için yurt dışına gönderilir.

Bir de yabancı dili yetersiz olanları, dil öğretimi için yurt dışına gönderiyor.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

Şimdi DPT'de çalışmıyorum.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

İyi bir planlama, iyi veri toplamakla olanaklı. Sayısal verilere dayalı planlama her zaman yapılabilir ama niceliksel planlama dışında bir de bir niteliksel planlama gerekiyor. Öğretmenin niteliği nasıl olacak? Hangi programlara bağlı olacak?

Planın havada kalmaması için katılımcılık ilkesi doğrultusunda hedefler koyarsanız plan daha uygulanabilir oluyor.

Uluslararası standartlar var. Sınıflar 24 öğrenci olacak şekilde kalitenin bozulmaması adına, işte bir fizik hocası hangi standartlarda yetişmeli, bir sınıf öğretmeni hangi kriterlere bağlı olarak yetişmeli, öğrenci ve velisiyle nasıl bir iletişimde bulunmalı vesaire. Bütün bunların içine alan bir yaklaşım sergilenmeli.

Soru: Hocam niteliksel hedeften bahsettiniz. Niceliksel hedefleri takip etmek kolay ama niteliksel hedeflerin ölçülmesiyle ilgili bir şeyler söylemek ister misiniz?

Ölçülmesi şöyle oluyor. Bir kademeden diğer kademeye nasıl geçiyor. Öğrenci başarısını ölçüyorsunuz. İşte ilköğretimde kalan öğrenci sayısı, geçen öğrenci sayısı, ikinci sınıf iki yıllık olan öğrenci sayısına bakıyorsun veya liseden üniversiteye geçiş ne kadar artmış, iyileşmemi var, hangi liseler başarılı bir şekilde yükseköğretime öğrenci verebilmiş, hangileri daha az verebilmiş. Doğunun liseleriyle batının liselerini karşılaştırdığınızda bu ortaya çıkıyor. Bu analizi yapıyoruz, diyoruz ki: Muş en geri kalmış ilimiz. Oraya şu kadar öğretmen verelim ki, oradaki kalite artsın. Orada bir fırsat eşitliği oluşsun. Fırsat ve olanak eşitliği diyoruz ya Ege'deki öğrenci ile Muş'taki öğrenci aynı eğitim olanaklarına sahip olsun. Belki o daha fakir buradaki dershaneye gidiyor. Oradaki gidemiyor. En azından İzmir Lisesi kadar bir eğitim kalitesi olanağına ulaştıralım ki orada da şu kadar kaliteli eğitim olsun. Hatta biz Doğuda öğretmenlerin daha fazla ücret almasını da önerdik. Bu şimdi tekrar gündeme geldi. Dolayısıyla bütün bunlar makro planlar içinde yapılıyor.

Ayrı bir eğitim planlaması modeli benim gördüğüm kadarıyla yapılmadı. Ama eğitim modelinden yararlanarak işte bu katma değer verilerini istihdam esneklik katsayısı diyoruz. İstihdam esneklik katsayısından yararlanarak insangücü hedeflerini belirliyoruz. O insangücü hedefleri içinde de eğitime ilişkin hedefler var. Mesela öğretmen ihtiyacı, yardımcı personel ihtiyacı, sınıf ihtiyacı, derslik ihtiyacı ve donanım ihtiyacı, yönetici ihtiyacı. Şu kadar öğretmene, şu kadar yönetici düşer şeklinde hedefler belirliyorduk. Geneli itibariyle bunlar.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Hayır. Teşekkür ederim.

Görüşme Yapılan Kişi - 9

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

Ben Devlet Planlama Teşkilatına 1979 yılında girdim. 1979-1994 yılları arasında uzman olarak çalıştım. 1995-1999 yılları arasında eğitim sektörünün de içinde yer alan Sosyal Planlama Daire Başkanlığı'nda görev yaptım 2000-2002 yılları arasında Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yaptım. 2012 yılının Eylül ayında tekrar DPT'ye döndüm ve 2012 yılının Eylül ayından itibaren halen uzman olarak görev yapmaktayım.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

1979-1994 yılları arasında eğitim ile ilgili olmayan alanlarda sektör uzmanı olarak görev yaptığım için eğitimle bir ilgim olmadı. 1995-1999 yılları arasında bir fiil eğitim sektörünün de içinde yer aldığı Sosyal Planlama Dairesinde görev yaptığım için yaklaşık olarak 4,5 yıl civarında eğitimden sorumlu daire başkanı olarak görev aldığım telaffuz edilebilir.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

DPT kendi teamülleri olan ve kendi disiplinleri olan bir müsteşarlıktır. Bu bakımdan şu anda da bizim 20 sene önce yapmış olduğumuz süreçten çok farklı bir süreç olduğunu zannetmiyorum. Şu anki süreci, bu konuda sorumlu arkadaşlardan öğrenebilmeniz mümkündür. Ben de size bir daire başkanı olarak görev yapmış olduğum süreçle ilgili olarak bilgi vermeye çalışayım.

Eğitim planlaması dediğimiz zaman ilk önce bizim için önemli olan beşeri kaynaktır. Kademeleri itibariyle okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde beşeri kaynak olarak bu kesimlere ait yıllık olarak ne kadar arz olunacağının bilinmesi gereklidir. O yüzden nüfus sektörüyle çok yakın olarak çalışırız. Bu konu ile ilgili datalar alındıktan sonra hedef aldığınız okullaşma oranları bazında bir planlamaya gitmek zarureti vardır. Okullaşma oranı hedefleri daha önceden hazırlanmış olan beş yıllık kalkınma planları, yıllık programlar ve siyasi otoritenin öngörüleri ile sınırlandırılmıştır. Her ne kadar DPT geçmişte siyasi otoriteden bir noktada bağımsız gibi çalışsa da siyasi otoritenin gerek yıllık programlar gerekse kalkınma planları bazında koymuş olduğu hedefler DPT için bağlayıcıdır. Çünkü kalkınma planları Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıdır. Kanun değildir ama kanun gücündedir. Yıllık programlar da Bakanlar Kurulu kararıdır. Bu bakımdan konulmuş olan okullaşma oranları baz alınarak yapılmış olan planlama da bu şekilde

hareket etme gereği vardır. Yani diğer bir tabirle teknik bir çalışma ile siyasi otoritenin koymuş olduğu hedeflerin bir şekilde süperpoze edilmesi ve bunun sonucunda rasyonel bir takım hedeflere doğru gidilmesi için belirli bir takım rasyolar ortaya konulur. Bu rasyoların en önemlisi de okullaşma oranlarıdır. Okullaşma oranları tespit edildikten sonra bunlarla ilgili olarak değişik parametrelere ihtiyaç vardır. Bunlardan bir tanesi fiziki yatırımdır. Fiziki yatırım derken yıllık itibariyle servis edeceğiniz derslik sayısı ne kadar olmalı. İkincisi de koymuş olduğunuz okullaşma oranları üzerine, ihtiyaç duyulan öğrenci sayısı planlamasının yapılması. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte çalışırsınız. Birinci kısım, fiziki yer itibariyle de yapacağınız yatırım planlanmasında da her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığı'ndan bir şekilde feedback alsanız bile genel ekonomik hedefler ve dengeler itibariyle karar verip derslikleri o şekilde hayata geçirmek mecburiyetiniz vardır.

Soru: Bütün bu hesaplamaları buradaki uzmanlar mı yapıyor?

Tabi buradaki uzmanlar hiçbir şekilde Amerika'yı yeniden keşfetmek gibi bir durumda değildir. Yani burada söylemiş olduğumuz verilerin birçoğu Milli Eğitim Bakanlığı'nda mevcuttur. Bizim buradaki yapmış olduğumuz genel makro ekonomik hedeflerle dengeler istikametinde yıllık ihtiyacının toplam Gayri Safi Milli Hasıla içerisindeki payı, ayriyeten yıllık ayrılacak kaynağın yine toplam Gayri Safi Milli Hasıla içerisindeki payı ki bunlar ücretler ve gelirler dengesi içerisinde mütalaa edilir. Burada bizim kamu finansmanı tabir etmiş olduğumuz diğer bir müsteşar yardımcılığına bağlı genel müdürlükte bu konuyla ilgili araştırmalar yapılır. Bizim bu tarafta daha çok sektörel dengeler ve sektörel hedefler babında çalışırlar. Diğer taraftan gelen verilerle sektörel hedefler ve dengeler içerisindeki çalışan insanları bir araya koyduğunuz zaman netice itibariyle planlama bazında genel bir eğitim planlaması sonucu ortaya çıkar.

Soru: Hedefi belirlerken elimizdeki kaynağı birinci öncelik mi kabul ediyorsunuz?

Bizim çalıştığımız zamanlarda stratejik planlama süreci yoktu. Şu anda arkadaşlarımız çok yoğun bir şekilde stratejik plan sürecini kullanmaktadırlar. Stratejik planlama süreci malumunuz olduğu üzere misyonu, vizyonu, gelecekle ilgili beklentileri, bu vizyona ulaşmak için amaçları, amaçlarla ilgili hedefleri, bu hedefler ile ilgili politikalar, politikaların nakdi karşılıkları, politikaların altında genel faaliyet ve projelerdir. Bu faaliyet ve projelerin ödenek ihtiyaçlarından sizin bu misyon ve vizyon itibariyle esasında vizyona ulaşmak için nakdi ihtiyacınız ortaya çıkar. Fakat hiçbir zaman sizin yapmış olduğunuz stratejik planlamayla, stratejik planlama neticesinde ortaya çıkmış olan nakdi ihtiyaç ve Türkiye'nin genel finansman durumu örtüşmez. Örtüşmediği zaman bir totoloji yaparsınız ve önceliklerinizi tekrar gözden geçirip belli bir takım hedeflerinizi iptal ederek finansman boyutuyla sizin makro hedeflerimizin kesiştiği optimum noktayı bulmaya çalışırsınız.

Soru: Sizin döneminizde kaç kişi eğitim planlaması üzerinde çalışıyordu?

Okul öncesi eğitim ve ilköğretimden sorumlu iki veya üç uzman arkadaş vardı. Ortaöğretimden sorumlu, ortaöğretimi ikiye ayırarak düşünürdük; mesleki teknik eğitim bir de genel lise. Ondan sorumlu iki arkadaş vardı. Yükseköğretimden de sorumlu üç arkadaşımız vardı. Hepsini topladığımız zaman yaklaşık 10 kişilik bir grup vardı ama bu 10 kişilik grup sadece eğitim sektöründen sorumlu uzmanlar olması nedeniyle bütün işleri kendisi yapar anlamında algılamamak lazım. Mutlaka DPT'nin diğer birimlerin de çalışmakta olan arkadaşlarla ve Milli Eğitim Bakanlığı olsun diğer ilgili bakanlıklar olsun onlarla ilgili koordinasyonu sağlayan insanlar ve toplanan verileri bir şekilde mecz ederek belirli bir hülasayı ortaya çıkaran insanlar olarak düşünmek lazım. Yani koskoca Türkiye'nin eğitim planlamasını bir 10 kişilik çekirdek grubun yaptığını iddia etmek çok iddialı bir şey olur.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? ***(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)***

Kim ne istiyorsa okusun meselesi tabi ki plansızlık kavramını çağrıştırıyor. Sizin de zaten bunu tuzak soru olarak sorduğunuzu düşünüyorum. Yani demokratik bir ortamda kim ne istiyorsa yapsın lafı insana biraz çağrıştırıyor.

Şimdi kalkınma planlarında beş yılık ifadesini kullanmamak lazım. Çünkü dokuzuncu plan yedi yıllık olarak çıkmıştır. O da Avrupa Birliği müktesebatına uyum ve Avrupa Birliği bütçesine uyum için ilk defa yedi yıllık olarak çıktı fakat sonradan akıl tekrar rücu etti tekrar beş yıllığa geri döndüler.

Burada insan arzı ve planlaması da yapılır. Meslekler itibariyle yani Türkiye'nin önümüzdeki beş yıllık dönem içerisinde hangi meslek gruplarına ihtiyacı var. Mesela şu anda da zannediyorum böyle bir problem vardır. Türkiye'de ziraat mühendisi arzı ziraat mühendisi talebinden çok daha fazladır. O yüzden şu anda kendi işlerinde çalışmıyor hatta lise mezunu insanların işlerinde çalışan ziraat mühendisi görmek mümkündür. Aynen bir dönem itibariyle inşaat mühendisine de talep çok fazlayken şu anda inşaat mühendisi arzı ve talebini karşılaştırdığınızda zaman inşaat mühendisi arzının normalden daha fazla olduğunu görüyoruz. Fakat buradaki kritik noktalardan bir tanesi benim şahsi kanaatim, Türkiye'de ihtiyaçtan fazla siyasi bir takım mülahazalarla üniversitelerin kurulmuş olması, üniversitelerin tabiri caizse denize nazır diploma hazır gibi çeşitli branşlarda diploma vermelerinden kaynaklanan bir hadisedir. Bunun üzerine bir de açıköğretim denilen ki benim hiç itibar etmediğim hiçte güvenmediğim bir sistemi monte ederseniz. İster istemez planlama modeliyle ortaya koymuş olduğunuz meslekler itibariyla arz ve talep modelini çalıştırmak şu konjonktürde çokta mümkün olmayabilir gibi düşünülebiliriz ama idealine baktığımızda meslekler itibariyle ki bizim zamanımızda öyleydi şu anda da öyle olduğunu düşünüyorum. Mesleki teknik eğitimin meslek branşları arasında çok fazla önemli olduğunu ara insangücü itibariyle Türkiye'de ara insangücü talebinin ara insangücü arzıyla tam manasıyla karşılanmadığını düşünmekteyim. Sebebi de Türkiye'de herkesin

üniversite mezunu olmak gibi bir hırsı, talebi vardır. Bu da ister istemez planlama ayağı itibariyle yapmış olduğumuz planların maalesef hayata geçirilememesi gibi bir sonuç doğurmaktadır. Tekrar sorunuzun başına gelirsek eğitim planlamasının ilk başlangıç noktası meslekler itibariyle bu mesleklerde illaki üniversite mezunu olması şart değil. Türkiye'nin gelişme trendinde meslekler itibariyle arz ve talep dengesini hangi istikamette geçeceğinin tespit edilmesi, ortaya konulması ve buna göre politika üretilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 3. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? ***(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)***

Görüşme yapılan kişi tarafından 3 ve 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

İki tür öncelik vardır. Siyasi öncelikler ve teknik öncelikler. Planlama, teknik öncelikleri siyaset koyucuların önüne götürür fakat siyasi mercilerin öncelikleri hükümet programıyla ortaya koymuş olduğu programlarla sınırlıdır. Siz çok doğru bir yol haritası ortaya koysanız bile eğer siyaseten ikna edemiyorsanız sizin ortaya koymuş olduğunuz değil, hükümet programıyla seçim sathı mahallinde siyasi partilerin iktidara geldikleri zaman nasıl bir eğitim politikası izleyeceklerine dair vermiş olduğu sözlerle sınırlıdır. O yüzden ben bu ikisi arasında devamlı olarak bir çatışma zemini olduğunu düşünüyorum. Bunun tam manasıyla cevabı mümkün değildir. Planlama kendi teknik çalışmalarını yapar fakat teknik çalışmaları çok demokratik bir şekilde olmaz. Çünkü siyaset koyucular belli bir hedef gösterecekleri için o hedefler çerçevesinde ister istemez o hedeflere ulaşmak için sizin kendi önceliklerinizi bir şekilde sınırlandırmanız gerekir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Siyasi otorite çok etkilidir.

Sorulara hızlıca baktığımda DPT'nin Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinden sonra nasıl olay cereyan etti diye bir sorunuz var belki orada çok detayına girilebilir. Planlamanın en büyük özelliği, siyasi otoritenin talimatlarından çalışabilen ender kurumlardan bir tanesi ve bunun sonucu olarak Başbakanlığa bağlı olarak çalışmasıdır. Biz 3056 şemsiyesinden 3046 şemsiyesine girdik. 3056 Başbakanlık bağlıları kuruluşlarıdır. 3046 bakanlıkların bağlı kuruluşlarıdır.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendi stratejik planı var. Kendi stratejik planında zaten Türkiye'nin eğitim politikaları ile ilgili amaçları, hedefleri vizyondan başlamak üzere politikaları, önlemleri, bunlara ulaşmak için projeleri var. Bunu bir kenara bırakalım.

Bunun haricinde, Orta Vadeli Programımız var. Orta Vadeli Program, üç senelik dönem içerisinde sektörler itibariyle politikalarımızın neler olacağını kalın çizgilerle ortaya koyan bir mevzuat belgesidir. Orta Vadeli Program, 5018 sayılı Kanun. 1927 yılında 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu vardı. 2003 yılına kadar 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu ile bütün Türkiye'nin mali ve finansman boyutları idare edilmiştir.

Yeni bir yaklaşım öngören 5018 sayılı Kanun 2003 yılında kabul edilmiştir. 2004 yılı itibariyle bütün maddeleriyle yürürlüğe girmemiştir. Bütün maddeleri ile yürürlüğe girmesi 2006 yılıdır. Yani 2006 yılından sonra 5018 sayılı Kanuna göre Türkiye'nin gelirleri, giderleri ve buna bağlı olarak bütün devlet bütçesi veya bir takım yan etkileri 5018 sayılı Kanun'da görebilirsiniz. Orta Vadeli Program olsun Orta Vadeli Mali Plan olsun stratejik planlama olsun bunların hepsi 5018 sayılı Kanunun bizim mali boyutlara getirmiş olduğu yeni yaklaşımlardır. Bu yüzden 2003 ve 2006 arası geçiş dönemi olarak düşünüyoruz. 2006'dan itibaren artık Türkiye yıllık bütçeleme yaklaşımından çok yıllı bütçeleme yaklaşımına geçmiştir ama şunu söylemekte de hiçbir mahsur görmüyorum. Türkiye'de bir takım şeyler kağıt üzerinde yapılır çok yıllı bütçeleme yaklaşımına da geçmemize rağmen biz yıllık bütçeleme yapamıyoruz. Çünkü çok yıllı bütçeleme yaklaşımımızda, müteakip üç yılın bütçesi ortaya konur. Müteakip yılın bütçesi zorlayıcıdır fakat diğer iki yılın bütçesi indikatiftir. Bunlara uyup uymamak hususunda herhangi bir şey söz konusu değildir.

Hedefler onu biraz önce telaffuz ettim. Bir, Orta Vadeli Programda bir takım hedeflerimiz var.

İki, orta vadeli programın yıllık ayağı olan yıllık programlarda da bir takım hedeflerimiz var. Şimdi yıllık programı, orta vadeli programda global olarak sektörel bir takım laflar görürsünüz. Tablolar falan görmezsiniz ama orta vadeli programın yıllık ayağını teşkil eden yıllık programlara baktığımız zaman mevcut durum neydi? Eğitim sektöründe ve önümüzdeki dönem neler olacak diye tablolarda dahil okullaşma oranlarında işgücü arz ve talebinden, bunlarla ilgili birtakım hedefler görürsünüz.

Bu hedeflerde tamamıyla bağımsız değildir. Bu hedefleri sınırlayan sizin bir beş yıllık kalkınma planınız vardır. Beş yıllık kalkınma planından bağımsız olamaz.

Hükümet programı bu hedeflerin tespit edilmesinde bağlayıcı bir unsur olarak göz önünde bulundurulur. Eğer burada yapılan teknik bir çalışma hükümet programında olan hedefler ile çatışıyor ise hükümet programdaki hedefler baz alınır. Sizin yapmış olduğunuz teknik bir çalışma rafa kaldırılır.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Bu çok önemli. Biz hep plan yaparız, program yaparız. Yatırım programına projeler de alırız fakat bu projeleri alırken çok hassas davranmaya çalışan Planlama, projelerin bittiğinden veya bittikten sonra ekonomiye vermiş olduğu katkıların izlenmesinden bihaberdir. Bir proje izleme veya plandaki hedefleri izleme, bunların sonucunda Türkiye'nin kalkınmasına verdiği katma değerin neler olduğunun tespiti

maalesef bugüne kadar ihmal edilmiş bir husustur. Yalnız en son geçen gün sayın Başbakanın açıklamış olduğu bir eylem planı var biliyorsunuz. En son Kalkınma Planında 25 tane eylem planı telaffuz edilmiştir. Bu eylem planlarının altında da daha detay tabir edebileceğimiz bir takım kuruluşları belli bir takım hedeflerle sınırlayan ve onlara yol gösteren bir yol haritası vardır. Bu eylem planlarının hepsini bir arada mecz ettiğimiz zaman yaklaşık olarak 1200 tane eylemden bahsedebiliriz. Eskiden olmayan fakat şimdi Bakanlar Kurulu kararına bağlanmış olan müeyyideler yıl içerisinde takip edilecektir. Yıl içerisinde takip edildikten sonra rapor haline getirilecektir. Bu raporlarda ilgili mercilere bir şekilde intikal ettirilecektir. Yani çok yakın bir tarihe kadar plan ve programlarda öngörülmüş olan hedeflerin nasıl gerçekleştiği ve nasıl seyrettiğine dair çok sıhhatli bir raporlama sistemi yokken Onuncu Kalkınma Planı'nda öngörülmüş eylem planı çerçevesinde yer alan politikaların nasıl sonuçlar verdiğinin ve bunların kuruluşlar tarafından nasıl yürütüldüğünün raporlanması veya takip edilmesi söz konusu olacaktır.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Plan bir projeksiyondur. Netice itibariyle Amerikalıların dediği gibi bir "we should thinking" yani bu şekilde olursa iyi olur. Yakın bir tarihe kadar, planların hiçbir zaman finans ayağa güçlü olmazdı. Planlarda en önem verilmesi gereken hadise planlarda öngörülen hedeflerin finansman ihtiyacını çok net bir şekilde ortaya koyabilmesidir. Bugüne kadar bunlar ihmal edilmiştir. Zannediyorum Onuncu Kalkınma Planında, finansman ve bütçe imkânlarıyla birlikte bir link atılarak koordineli bir çalışma ortaya konulmuştur. Hedeflere ulaşılabilmesinin önündeki en büyük engellerden bir tanesi finansman engellidir. Yani Türkiye'nin eğitimde belirli bir aşama kat edebilmesi için bir takım hedefler koyabilirsiniz fakat Türkiye'nin bütçe performansı, sizin koymuş olduğunuz hedefleri karşılayacak şekilde olmayabilir. Bence bu en önemli unsurlardan bir tanesidir. İkincisi, siyasi ihtiyaçların zaman içerisinde değişkenlik arz etmesidir. Her ne kadar Türkiye son 12 yıl içerisinde stabil bir ortama kavuşmuş olmasına rağmen, yakın tarihe kadar koalisyonlarla idare edilen bir ülke tanımlaması içerisindeydi. Emin olun tek bir parti iktidarında dahi değiştirilen bakanların aynı parti iktidarında olsa bile önceliklerinin birbirinden farklı olduğu gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. O yüzden eğitim planlamasında da öngörülmüş olan plan hedefleri ile örtüştürülemeyen sonuçların birinci olarak finansman ve bütçe, ikinci olarak değişen siyasi öncelikler olarak düşünülebilir.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 6, 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 6, 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 6, 7a ve 7b sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Ben olumsuz etkisi olduğu kanaatindeyim. Çünkü olaya sadece eğitim planlaması yönünden bakmamak lazım yani Devlet Planlama Teşkilatı Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürüldüğü zaman neler yitirmiştir, ona bakmak lazım. Yani biz tamamıyla bağımsız ve bakanlıklar üstü bir kuruluştan tamamıyla sıradan bir bakanlık haline getirilmiş bir kurumuz. Yani bunu kuruluşların Kalkınma Bakanlığı ile ilişkilerinde görmek mümkündür. Ben eğitimden sorumlu daire başkanlığı yaparken benim muhatabım genel müdürler, müsteşarlar, müsteşar yardımcıları, rektörlerdi. Onun altında kimseyle görüşmüyordum. Bugün itibariyle sektör uzmanları kuruluşlardaki daire başkanları ile görüşemiyorlar. Haklı olarak diyorlar ki sen orada uzmansın, bende de uzman var, sen benimle niye görüşüyorsun, benim uzmanımla görüş diyorlar. Sebebi de kamu bürokrasisinde sadece DPT, Hazine ve Dış Ticaret ile Başbakanlık personeline mahsus olan uzmanlık kadroları 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile tamamıyla bütün kuruluşlara teşmil edilmiştir. Bugün Adalet Bakanlığı'nda adalet uzmanı, Çalışma Bakanlığı'nda çalışma uzmanı, Sağlık Bakanlığı'nda sağlık uzmanı çalışmaktadır. Bizim eskiden tamamıyla ayrı bir maaş skalamız vardı. Şimdi bütün hepsi eşitlenmiştir. Burada çalışan bir Kalkınma Bakanlığı uzmanı ile Adalet Bakanlığı'nda çalışan veya İçişleri Bakanlığı'nda çalışan içişleri uzmanının özlük hakları açısından hiçbir farkı kalmamıştır. Hiçbir farkı kalmayınca sizin yaptırım gücünüz veya söz söyleme itibarınızda özlük haklarımıza bağlı olarak değişkenlik arz etmiştir. Konu budur. O bakımdan eğitim planlaması içinde de eskiden tamamıyla lokomotif görevi gören DPT'nin şu anda Milli Eğitim Bakanlığı'nın peşine takılmış bir katar gibi mütalaa edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu kültür maalesef ölüme mahkum edilmiştir. Çok açık ve net söylüyorum zaman içerisinde işte mesela ben Planlama'nın Planlama olduğu dönemlerde çalışmış bir insanım ve gelecek sene emekli oluyorum. Bir gün DPT Müsteşarlığını hatırlayan herhangi bir uzman kalmayacak. Kalkınma Bakanlığı fevkalade sıradan, herhangi bir kuruluş aşamasına geçecektir. Benim şahsi kanaatim bu şekilde Kalkınma Bakanlığı çerçevesinde buranın hayatta kalmasına da gerek yoktur. Çünkü herhangi bir yaptırım gücü veya yönlendirme gücü olmadığı taktirde bizim yapmış olduğumuz şu anki işleri ufak tefek rötuşlarla Maliye Bakanlığı da yapar.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Şimdi her ikisini birlikte mecz edip bir şey ortaya çıkarmak hakikaten olayın optimum noktasıdır. Türkiye'deki siyasal iktidarlar yaptırım gücü açısından sizin yapmış olduğunuz bağımsız ekonomik çalışmaları bir noktada sınırlandıran bir otorite ve güce sahiptirler. Herhangi bir şekilde onların hükümet programlarında yer almayan öngörülmeyen hedeflerin sizin hedeflerinizle çatıştığı takdirde baz alınacak hadise siyasi iktidarın öngörmüş olduğu hedeflerdir. Çünkü onların da haklı olarak şöyle bir argümanı var. Bunlara ulaşılamadığı takdirde hesap verecek olan sizler değil bizleriz. Biz gidip bunun hesabını vereceğiz. O zaman sizin yapmış olduğunuz çalışmaları değil bizim ön görmüş olduğunuz hedefleri almamız gerekir. Eğer illaki bizim hedeflerimiz şöyledir böyledir falan diyorsanız, tabiri caizse gidin üniversitelerde akademik çalışma yapın durumuna gelmiştir.

Soru: Çoğulcu demokrasinin olduğu yerde DPT'nin olması mümkün müdür?

Sorunuza cevap teşkil etsin diye bir anekdotumu paylaşayım sizinle. Bundan 3-4 sene önce (2010-2011) Avrupa Birliğine Uyum Müktesebatı çerçevesinde yürütülen Matra Projesine yönelik Maliye Bakanlığı'nda bir çalıştaya katıldık. Orada yurt dışından gelen arkadaşlarla konuştuğumuz zaman ortaya şöyle bir şey çıktı. Avrupa ülkelerinde hiçbir zaman şu anki Kalkınma Bakanlığı veya Devlet Planlama Teşkilatı muadili bir yapı bulunmamaktadır. Onlar da bulunan hadise tamamıyla özerk ve siyasîlere seçim çalışmalarında kullanabilecekleri uzun vadeli stratejik planlar yapan merkezi bir planlama örgütü, kesinlikle bağımsız, özerk, ister muhalefet, ister iktidar olsun kendilerine müracaat edildiği taktirde uzun vadeli plan ve projeler yapan bir kurum var. Onun haricinde şu anda Kalkınma Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı'nın yapmış olduğu bütün görevleri Maliye Bakanlığı'nın altında bulunan bir sekreterya yapıyor. Bu nedenle Avrupa ülkelerinde, Avrupa Birliğine uyum müktesebatı dendiği zaman Planlamanın muadili veya Kalkınma Bakanlığı'nın muadili bir şey bulamıyorsunuz. Yani orada merkezi planlama örgütü var. Merkezi planlama örgütü uzun vadeli plan ve programları yapıyor. Bunları siyasilerin kullanımına açıyor ve ülke kalkınması açısından çok önemli bir takım projeler varsa yine siyasilerin talebine binaen bu projelerle ilgili müşavirlik hizmeti veriyor. Oradaki planlamanın yapısı budur. Bizdeki gibi projeleri al, yatırım programına koy, hedefleri tayin et şeklinde bir planlama örgütü çoğulcu demokrasilerde yoktur. Çünkü planlamanın zaten zamanında 1960'larda ortaya çıkmasında hep sağcı iktidarlar tarafından merkezi planlama yani sosyalist ekonomileri bir şekilde çağrıştıran planlama şeklinde tenkit edilmiştir. Hakikaten öyledir ama 1960'larda Türkiye'nin planlamaya ihtiyacı vardı fakat şu anda Türkiye'nin bu konseptte yani şu anda yapılan iş bağlamında böyle bir planlamaya veya Kalkınma Bakanlığına ihtiyacı olduğunu düşünmüyorum.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 11. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Eğitim planlaması konusunda bir eğitim aldığını düşünmüyorum. Sadece planlamanın havasından, suyundan faydalanıp planlama atmosferini teneffüs ederek planlama nosyonunu almıştır arkadaşlarımız.

Zaten uzman yardımcılığı sürecinde, uzmanlığa geçerken belli bir takım konularda uzmanlık tezlerini vermek zorundadırlar. Genelde planlamada hangi konudan sorumluysan uzmanlık tezleri bu konuyla ilintili olur. Uzmanlık ile ilgili yönetmeliğe göre uzman yardımcıları üç sene sonunda bir tez belirleyip, o tezi hazırlayıp uzmanlık imtihanına girmek zorundadırlar. Uzmanlık imtihanında iki kere başarısız olma durumunda kendi müktesebatlarına uyan bir kadroya atanmak durumunda kalacakları için illaki uzmanlık tezinde başarılı olmak durumundadırlar.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüşüm sürecinde çok şey kaybettiğini söylemek mümkün fakat şunu kaybetmemiştir. Türkiye'nin hiçbir kurumunda bu kadar ciddi, bu kadar akademik bir tez hazırlama süreci ve ortaya çıkan output itibariyle de tezlerin olduğu kanaatinde değilim. Çok ciddi bir çalışma sürecinden geçiyor arkadaşlarımız.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

Şu an nasıl yapıldığını bilmiyorum ama en basitinden şunu ortaya koyabiliriz. Bizim zamanımızda 5018 sayılı Kanunun getirmiş olduğu orta vadeli program çok yıllı bütçeleme, çok yıllı programlama dönemi yoktu. Biz yıllık planlama ve programlama çerçevesinde hareket ederdik. Şu anda ise çok yıllık plan ve program sürecine geçilmiştir. İkisi arasındaki ayrışmanın bu olduğunu düşünüyorum.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Bu söylediklerimin arasından seçersiniz.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Şöyle bir şey söyleyeyim. Bilgisayarda yanlış yaptığınız zaman bir undo düğmesi vardır. Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesinde öyle bir "undo" düğmesi olsaydı da Kalkınma Bakanlığı tekrar DPT'ye dönüştürülseydi, bu ülke açısından çok daha hayırlı ve iyi sonuçlar doğuracağını düşünüyorum.

Soru: DPT'nin ilk kurulduğu yıllardaki nitelikli personel yapısı şimdi de devam ediyor mu? Personel alınırken bunlara dikkat ediliyor mu?

DPT 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmeden önce, daha önce de ifade ettiğim gibi diğer kurumlarda çalışan personele göre burada çalışan personel farklılık arz eder. Şöyle ki; burada istihdam edilen personel Türkiye'nin en iyi okullarından gelirdi. Burada iyi bir hizmet içi eğitim sürecinden geçerler fakat 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile buranın doğrudan normal bir bakanlık hale getirilmesi, diğer kuruluşların da, bizim daha önce sahip olduğumuz aynı haklara sahip olması, ister istemez buradaki seçkin ve elit personelin bir noktada diğer kurumlara da dağılmasına sebebiyet vermiştir. Buraya gelen insanlar iki saikle gelirlerdi. Bir, yurt dışı eğitim şansı. Daha önceki dönemlerde Başbakanlık, DPT, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı arasında pay edilen en büyük kontenjanlar bunlar için kullanılırdı. Diğer kuruluşlar geri kalan payları alırlardı. İki, maaş farklılığı, biz burada maaş karşılığı sözleşmeli olarak çalışırdık. Normal bakanlıkta 100 TL alan bir insan buraya geldiğinde 200 TL ile 250 TL arasında alırdı. O yüzden burası cezbediciydi. Şimdi Adalet Bakanlığı'nda çalışan uzmanla, Kalkınma Bakanlığı'nda çalışan uzman aynı parayı almaktadır. Yurt dışı kadroları da bakanlıklar arasında eşit olarak pay edildiği için yurt dışı iki yıllık eğitimde cazibesini kaybetmiştir. O zaman burası cazibe merkezi olmaktan, Türkiye'nin iyi okullarından gelen insanların girmek istediği bir yer olmaktan çıkmıştır. Şöyle düşünün, ben buraya geliyorum. Burada çok ciddi bir eğitim sürecinden geçiyorum. Bir uzmanlık tezi hazırlamak zorundayım. Böyle bir şeyden alacağım para 250 TL'dir ama ben gidip de Çalışma Bakanlığı'nda çalışma uzmanı olsam hiç böyle bir çalışma sürecinden geçmeyeceğim. 10-15 sayfalık paperla, laf ola beri gele bir uzmanlık statüsü alabileceğim. Bir de işim daha kolay olacak. KPSS'den daha düşük kodlardan girme şansına sahibim. Gelip kendimi Kalkınma Bakanlığı'nda niye sıkıntıya sokayım diye düşünür. ODTÜ, Boğaziçi, Siyasal mezunu illaki buraya girmek isterken burası cazibe merkezi olmaktan çıkmıştır. İnsan kalitesini de zaman içinde yitirecektir. Yitirdiği zaman maalesef hep övünçle bahsettiğimiz DPT tarih olmaktan öteye çok fazla bir varlık hissettiremeyecektir. Yalnız şu durumunda dâhi bir Başbakanlık Müsteşarı Kalkınma Bakanlığı'ndan gitmiştir. Ulaştırma Bakanı burada müsteşar yardımcısıydı. Bizim Bakanımız burada genel müdürdü. Hala bürokrasiye emisyon yapan bir kuruluş durumundadır ama zaman içinde söylemiş olduğumuz etmenlere bağlı olarak prestijini kaybedeceğini düşünürüm.

Soru: Eğitiminiz nedir acaba?

Hacettepe fizik yüksek mühendisiyim.

Görüşme Yapılan Kişi - 10

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

Uzman olarak bulundum. Halen de uzman olarak çalışıyorum.

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

Eğitim planlanmasında, ben Teşkilata girdiğim zaman çalıştım. Herhalde dört-beş sene kadar çalıştım. Şu anda eğitim sektöründe çalışmıyorum.

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

Geçmişte eğitim planlaması çalışmalarında bulundum. Şu anda da yerel yönetimlerle ilgili çalışıyorum.

Plan süreci bütün sektörler için aynıdır. Herhangi bir sektör politikasının planlamasını yaparken temel olarak aynı şeyi yapıyoruz. Bizim Milli Eğitim Bakanlığı gibi eğitim planlanmasından kastımız eğitim müfredatı olmuyor. Biz genel politika tespiti yapıyoruz. Politika tespitini yaparken, önce mevcut durumun tespitini yapıyoruz. Mevcut durum, sorunlar, nelerin çözümlenmesi gerektiği ortaya konuluyor. Çözüme yönelik nelerin yapılabileceği, bunların nasıl politikaya dönüştürülebileceği çalışılıyor.

Bunları hiçbir zaman tek başımıza çalışmıyoruz. DPT/KB'nin en temel bulgularından biri olan ve katılımcılığı sağlayan özel ihtisas komisyonlarımız var. Bizim kuruluş yasamızda da belirtildiği gibi ilk önce özel ihtisas komisyonlarını kuruyoruz. Bu komisyonlara sektörle ilgili olan herkes katılıyor. Her katılımcının farklı bakış açısı var. Bu katılımcılar sorunlara bir çözüm önerisi getiriyor. Bizler bu çözüm önerilerinden hareket ederek politikalar oluşturuyoruz.

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? *(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)*

İleriye yönelik hangi mesleklerin öne çıkacağı ve buna bağlı olarak olarak ihtiyaç belirlenip ona göre de bir fakültenin açılması veya eğitimin yapılması gerekiyor. Açıkçası son zamanlardaki süreçten çok haberdar değilim. Bizim zamanımızda insangücü planlamasından hareket ederek eğitim planlaması yapılıyordu. Özellikle yükseköğretim, mesleki eğitim ve yaygın eğitim için geçerli bu. Benim eğitim planlaması yaptığım dönemler 1978-1983 arası. Benden sonraki dönemde çok değişiklik yapıldı.

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

Görüşme yapılan kişi tarafından 4a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur? *(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)*

Eğer mecburi eğitim sistemimiz varsa ilk önce o mecburiyeti karşılayacak politikaların yapılması gerekiyor ama bu kaynakların hepsini bir tarafa ayırıp da öbür tarafa kaynak ayrılmasın anlama gelmiyor. Bir anlamda öncelik olarak zorunlu eğitim dikkate alınıyordu. Ben o dönemde ilköğretim ve ortaöğretim planlaması ile ilgileniyordum. O dönemde öğrenciye hitap etmek üzere gerekli ihtiyacının karşılanması gerekiyordu. Derslik konusunda belli kriterler vardı. Şu kadar öğrenciye, şu kadar derslik. İl bazında derslik ihtiyacı giderilmeye çalışılıyordu.

İkinci hedefte o dönemde mesleki eğitimin belli dallarına öncelik veriliyordu.

Tabi ki eğitimde kalite de gündeme geliyordu.

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

Görüşme yapılan kişi tarafından 5a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

Yasalardaki hedefler öncelikle o dikkate alınıyordu.

Mevcut potansiyel içerisinde bunun ne kadar gerçekleştirileceği dikkate alınıyordu.

% 100'lük bir okullaşma oranı mesela her zaman hedeftir. Ortaokulda belli meslek okullarının açılması hedeftir.

Planlamalarda kaynağa da bakılıyordu.

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenmiştir/izlenmektedir?

Hem nicelik hem nitelik olarak hedefler takip ediliyordu. Bir düzenlemenin yapılması, bir yasanın çıkarılması da hedeftir. O da takip ediliyordu.

O zaman icra planları vardı. Şu anda da yıllık programlar var. İcra programlarında ve yıllık programlarda sorumlular belli oluyordu. Yapılacak iş, eylemler belli oluyordu. Onlar takip ediliyordu. Planlamayla uygulama her zaman eş anlı gitmeyebiliyor. O yüzden hedefe ulaşılmaması birtakım nedenlerle bağlantılı olabiliyordu.

Soru: Yıllık programlarla, icra programları konusunu biraz daha açabilir misiniz?

Yıllık programlar her zaman vardı. Orta vadeli programlar sonradan çıktı. Yıllık programlar kalkınma planlarının bir yıllık dilimiydi. İcra programları da şu anki programın içeriğinde yer alan kısımların ayrı birer kitap haline getirilip basılmasıydı. Şu anda da aynı şey var. Tedbir izleme şeklinde. Daha sonra bir dönem icra planı ortadan kalktı. Yıllık programlarda da bu tür eylemler kalmadı fakat bir müddet sonra bunun bir şekilde eyleme dönüştürülmesinin takip edilmesi gerekli olduğu ortaya çıktıktan sonra tekrardan programın içerisine dahil edilerek devam etmeye başladı.

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

Görüşme yapılan kişi tarafından 7a sorusuna verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

Sadece eğitim planlaması için değil tüm planlar için geçerli olan bir şey var. O da plan ile uygulamanın tutmaması. Yani, planı uygulamadaki sapmalar hedeften sapmaya yol açıyordu. Aynı şekilde planda belirlenen politikaların dışında başka politikaların uygulanması planı hedefinden uzaklaştırıyordu. Bu nedenle siyasilerin bu programları, planları sahiplenmesi gerekiyor. Bu sahiplenmeyle ona uygun hareket etmesi gerekiyor. Biz zaten planı yaparken, politikayı belirlerken hiçbir zaman tek başımıza yapmıyorduk, ortak yapıyorduk.

10. Devlet Planlama Teşkilatının Kalkınma Bakanlığına dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

Bir şey planlamak istiyorsanız koordinasyon gerekiyor. Koordinasyon yapabilmeniz için sizin biraz daha yukarıda olmanız gerekiyor. Şimdi bakanlık olduğunuz zaman diğer bakanlıklarla eşitsiniz. O anlamda koordinasyon göreviniz, makro bakışınız ortadan kalkabiliyor. O yüzden eğitim planlaması değil ama genel olarak planlama açısından bakanlık durumuna düşmenin sıkıntıları olacağını düşünüyorum.

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

Özel ihtisas komisyonlarına herkes çağrılıyordu. Bir tek siyasi iktidar değil. O yüzden onların görüşleri dikkate alınarak yapılıyordu. Burada çıkan görüşler kaleme alındıktan sonra gerekli süreçten geçtikten sonra hükümetin de kabul ettiği bir doküman oluyordu. Meclis'ten geçtiği için kanun hükmünde oluyordu. O anlamda tek bir siyasi partinin değil Meclisteki tüm partilerin birlikte karar verdiği bir doküman oluyordu.

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşme yapılan kişi tarafından 11. soruya verilen cevabın bu sorunun da cevabını kapsadığını belirtmiştir.

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

Bizler sürekli olarak günceli takip etmek durumundayız. Sürekli araştırmamız gerekiyor. Aksi takdirde plancı olamıyorsunuz. Gelişmeleri sürekli takip ederek ileriye doğru bir harita çizebilmelisiniz. Bunun için seminer, sempozyum, eğitimleri takip etmeniz gerekiyor. Burada sürekli güncel kalmak ve okumak durumundasınız.

Uzman olduktan sonra iki yıl yurt dışında belli alanlarda mastır imkânı var. Zaten şu anda Planlama'da çalışanların büyük çoğunluğunun mastır, doktora düzeyinde eğitimi var.

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

Genelde süreç aşağı yukarı aynı şekilde devam ediyor. Bu anlamda bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum.

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?

Plan ne kadar iyi olursa olsun eğer uygulanmıyorsa bu çok anlam ifade etmiyor. O yüzden planlamanın uygulanabilmesi için sahiplerinin olması, olması, izlenmesi, denetlenmesi, takip edilmesi, sahiplenilmesi, ona uygun hareket edilmesi gerekir.

İyi bir planlama için katılımcılık çok önemli. Plan yapabilmemiz için mevcut durumu çok iyi anlayabilmemiz lazım. Mevcut durumu algılayabilmemiz için de her farklı görüşü öyle ki bir öğretmen görüşü bile, yaşadığı sorun bile çok mikro gelebilir ama o bile sizin planlamadaki yönünüzü değiştirebilir. Başka bir politika geliştirmenizi sağlayabilir. O yüzden katılımcılık çok önemli, çok fazla kişinin katılması önemli, planlama tek başına yapılan bir süreç değil, disiplinler arası yapılabilecek bir şey. O anlamda farklı farklı görüşler, farklı disiplinler planlamayı zenginleştiriyor.

Bir de hedefin kaynakla bağlantılı olması lazım. Politik, teknik, finansal olarak yapılabilirliği olmayan, ayakları yere basmayan planın uygulanma şansı yok.

16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Hayır.

EK B Eğitim Planlaması Çalışmalarında Görev Almış/Alan DPT/KB Personeli

S/N	Adı Soyadı	DPT'de Çalışma Durumu*
1	Yılmaz Tuna	Müsteşar Yardımcısı
2	Ahmet Alper Eğe	Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürü
3	Mehmet Yavuz	Eğitim ve Kültür Daire Başkanı
4	Mustafa Demirezen	Danışman
5	Bahaettin Gülgör	Danışman
6	Ferhat Karahan	Uzman
7	Belma Üstünışık	Uzman
8	Dr.Fatma Barkçin	Uzman
9	Ahmet Yaman	Uzman
10	Doç. Dr. İlhan Dülger	Emekli
11	Prof. Dr. İsmail Bircan	Emekli
12	Dr. Öner Kabasakal	Emekli
13	Hasan Hüseyin Coşkun	Emekli
14	Savaş Yıldırım	Emekli
15	Dr. Fikret Üçcan	Emekli
16	Mustafa Malkaz	Emekli
17	Meral Çerçi	Emekli
18	Emel Danışoğlu	Emekli
19	Mustafa Çalık	DPT'de çalışmış şu an çalışmıyor

S/N	Adı Soyadı	DPT'de Çalışma Durumu*
20	Nurettin Konaklı	DPT'de çalışmış şu an Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışıyor.
21	Kemal Madenoğlu	DPT'de çalışmış şu an çalışmıyor
22	İlyas Çakır	DPT'de çalışmış şu an çalışmıyor
23	Prof. Dr. Beşir Atalay	DPT'de çalışmış şu an çalışmıyor
24	Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş	DPT'de çalışmış şu an çalışmıyor
25	Prof. Dr. Saim Kaptan	DPT'de çalışmış şu an çalışmıyor
26	Prof. Dr. Yahya Kemal Kaya	Emekli (Vefat ettiği öğrenilmiştir.)
27	Dr. İbrahim Yurt	Emekli (Vefat ettiği öğrenilmiştir.)
28	Talat Uğur	Emekli (Vefat ettiği öğrenilmiştir.)
29	İsmail Karaman	Emekli (Vefat ettiği öğrenilmiştir.)

* Not: DPT/KB'de çalışma durumu 2015 yılına göredir.

EK C Görüşme Formunun Hazırlanmasına Katkıda Bulunan Öğretim Üyeleri

S/N	Adı Soyadı	Üniversite
1	Prof. Dr. Ali Balcı	Ankara Üniversitesi
2	Prof. Dr. L.Işıl Ünal	Ankara Üniversitesi
3	Prof. Dr. H.Hüseyin Aksoy	Ankara Üniversitesi
4	Doç. Dr. Seçkin Özsoy	Ankara Üniversitesi
5	Doç. Dr. Güven Özdem	Giresun Üniversitesi
6	Yrd. Doç. Dr. Binali Tunç	Mersin Üniversitesi
7	Yrd. Doç. Dr. Tuncer Bülbül	Trakya Üniversitesi
8	Yrd. Doç. Dr.Aysun Erginer	Nevşehir Üniversitesi
9	Yrd. Doç. Dr. Tarık Soydan	Ankara Üniversitesi
10	Yrd. Doç. Dr. Figen Çam Tosun	Bayburt Üniversitesi
11	Yrd. Doç. Dr. Zülfikar Deniz	Ankara Üniversitesi
12	Yrd. Doç. Dr. Aygülen Kayahan Karakul	Katip Çelebi Üniversitesi
13	Yrd. Doç. Dr. Fatih Kezer	Kocaeli Üniversitesi

* Not: Unvanlar ve üniversite 2015 yılına göredir.

EK D Görüşme Formu

Planlı Dönemde Eğitim Planlaması Çalışmalarının Değerlendirilmesine Yönelik Görüşme Formu

Araştırmanın Amaçları

Bu araştırmanın amacı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) / Kalkınma Bakanlığı (KB) tarafından sosyal planlama kapsamında yapılan eğitim planlaması çalışmalarının kapsamlı bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Eğitim planlamasına ilişkin süreci analiz etmek,
2. Eğitim planlamasına ilişkin yaşanan aksaklıkları saptamak,
3. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personelin aldığı eğitimleri saptamak,
4. Eğitim planlaması yapılırken bir yaklaşımın temel alınıp alınmadığını belirlemek,
5. Eğitim planlamasında önceliklerinin neler olduğunu belirlemek,
6. Eğitim planlamasında hedeflerin nasıl belirlendiğini saptamak,
7. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığının nasıl takip edildiğini ortaya çıkarmak,
8. DPT'nin KB'ye dönüştürülmesinin eğitim planlaması sürecinde nasıl bir değişime yol açtığını değerlendirmek,
9. Eğitim planlaması sürecinde siyasal iktidarın ve siyasal iktidar dışındaki güçlerin etkisini saptamak.

Tarih: **Saat (Başlangıç/Bitiş):** / **Yer:**

GİRİŞ

Doktora programım gereği Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı tarafından sosyal planlama kapsamında yapılan eğitim planlaması çalışmalarında sürecin belirlenmesi, yaşanan aksaklıkların saptanması ve bu planların etkililiğinin değerlendirilmesine yönelik bir araştırma yapıyorum. Bu araştırma kapsamında, Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda geçmişte eğitim planlaması sürecinde çalışmış veya günümüzde çalışan uzman, uzman yardımcısı ve yöneticilerle görüşmeler yapmam gerekmektedir. Yapacağımız bu görüşmeden elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacak, bilimsel amaçlar dışında herhangi bir kişi, kurum ve kuruluşla paylaşılmayacaktır. Görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Bu şekilde hem zamanı daha iyi kullanabiliriz, hem de sorulara vereceğiniz yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutma fırsatı elde edebilirim.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Eğer sizin bana görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz soru varsa, önce bunları yanıtlamak isterim.

SORULAR

1. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda hangi görevlerde bulundunuz, halen çalışıyorsanız hangi görevde bulunuyorsunuz?

2. Devlet Planlama Teşkilatı/Kalkınma Bakanlığı'nda eğitim planlaması çalışmalarında ne kadar süre görev aldınız/alıyorsunuz?

3. Eğitim planlaması yaparken nasıl bir süreç izlemektesiniz?

(SONDA; Eğitim planlaması süreci ne zaman, nasıl başlıyor. Eğitim planlamasının başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte yer alan aşamalar ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

4a. Eğitim planlaması çalışmaları sürdürülürken belirli bir eğitim planlaması yaklaşımı temel alındı mı? *(Toplumsal İstem, İnsangücü Gereksinimleri, Maliyet/Yarar gibi)*

4b. Alındı ise hangi model temel alındı?

5a. Size göre eğitim planlaması sürecinde öncelikler neler olmuştur?

(Nitelikli eğitim verilmesi; daha çok bireye eğitim verilmesi; ilköğretim, ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ya da yükseköğretime öncelik verilmesi; okullaşma oranının artırılması vb.)

5b. Bu öncelikler nasıl belirlendi?

5c. Öncelikler belirlenirken karar alma sürecinde kimler yer almıştır?

6. Eğitim planlaması sürecinde hedefler nasıl belirlenmiştir/belirlenmektedir?

7a. Plan hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığı nasıl izlenilmiştir/izlenmektedir?

7b. Plan hedeflerine ulaşılamadı ise bunun nedenleri neler olabilir?

8a. Eğitim planlama sürecinde belirlenen hedeflere yönelik işlemler nasıl izlenmektedir?

8b. Hedeflere yönelik işlemlerin izlenmesinde yaşanan güçlükler nelerdir?

9. Eğitim planlama sürecinde genel olarak yaşanan güçlükler nelerdir?

10. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmesinin eğitim planlama sürecine nasıl bir etkisi olmuştur?

11. Eğitim planlaması yapılırken sadece siyasal iktidarın çıkar ve beklentileri mi esas alındı yoksa, toplumun farklı siyasal, toplumsal kesimlerinin ve örgütlerinin beklentileri de dikkate alındı mı?

12. Eğitim planlamasında, siyasal iktidar dışında başka güçlerin etkisi olmakta mıdır? Bu etkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

13. Eğitim planlaması sürecinde görev alan personel, eğitim planlaması konusunda eğitim almış mıdır? Almışsa hangi eğitimleri almıştır? *(Hizmet içi, lisansüstü eğitim vb.)*

14. DPT'de görev aldığınız dönemdeki eğitim planlama sürecini dikkate alarak bugün DPT/KB'deki eğitim planlama sürecini değerlendirebilir misiniz? *(Sadece geçmiş dönemlerde DPT'de çalışmış ancak şimdi çalışmayanlar cevaplayacak!)*

15. İyi bir eğitim planlamasının yapılabilmesi için önerileriniz nedir?
16. Bu konuda sizin belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Bu konuda, görüşmeden sonra eklemek istediğiniz ilave görüş ve önerileriniz olursa, bana **syildizkayseri@yahoo.com** e-posta adresinden ya da **xxxxxxxx** no.lu telefondan ulaşabilirsiniz. İyi günler.

Selami Yıldız
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Doktora Programı Öğrencisi

EK E Özgeçmiş

Adı ve Soyadı **:** Selami Yıldız

Doğum Tarihi **:** 15.12.1972

İletişim Bilgileri **:**

E-Posta Adresi **:** syildizkayseri@yahoo.com

Öğrenim Durumu **:**

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Eğitim Yönetimi ve Planlaması	Ankara Üniversitesi	1995
Yüksek Lisans	Eğitim Yönetimi ve Teftişi	Yıldız Teknik Üniversitesi	2000
Doktora	Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	Ankara Üniversitesi	2016